

Attityder till skolan 2000

Skolverkets rapport nr 197
SÖKORD: attitydundersökning, grundskola, gymnasieskola

Innehållsförteckning

Förord 5

Introduktion 6

Sammanfattande diskussion 10

KAPITEL 1 Förtroendet för skolan 32

KAPITEL 2 Så ser de olika grupperna på mål och ämnen i skolan 44

KAPITEL 3 Den upplevda skolmiljön 64

KAPITEL 4 Skolan med elevernas ögon 82

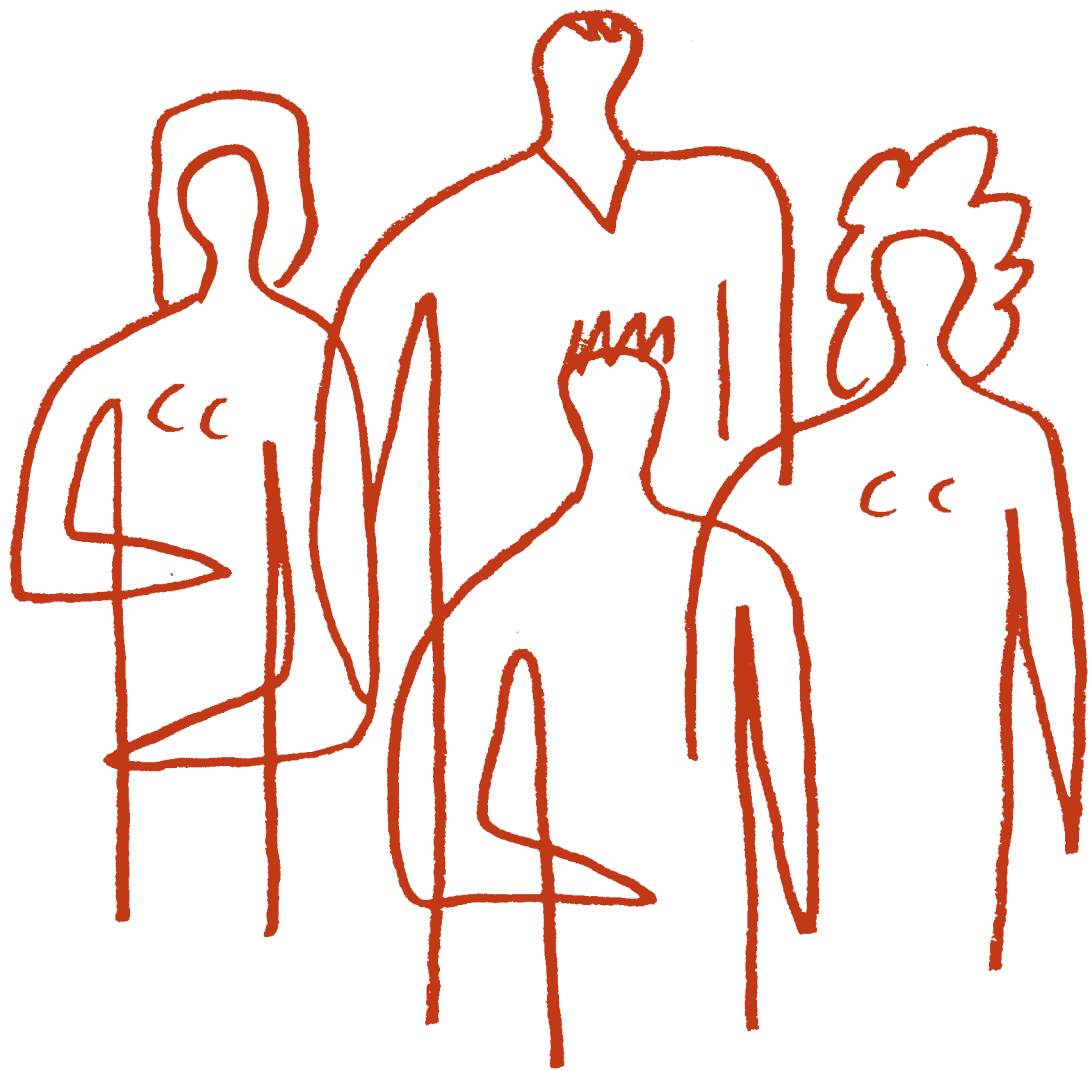
KAPITEL 5 Föräldrarnas syn på skolans kvalitet, resurser och information 100

KAPITEL 6 Bilden av skolan från lärarnas perspektiv 114

KAPITEL 7 Inflytandet i skolan 126

KAPITEL 8 Syn på förändringar 150

Så har undersökningen genomförts 162

Förord

Skola och utbildning berör praktiskt taget alla människor i samhället varför kunskap om hur skolan fungerar är viktig. Inte bara för de som arbetar i, går i eller fattar beslut om skolan på olika nivåer, utan också för andra intressenter som föräldrar och allmänhet. Idag har vi en skola som styrs av mål på olika nivåer. Genom att ta fram kunskap om hur skolverksamheten fungerar kan vi också bedöma hur väl målen uppfylls. Olika brukares och intressenters uppfattningar om skolan är därför ett viktigt bidrag till dessa bedömningar. I den här undersökningen speglas skolan från olika perspektiv, från "insidan" av lärare och elever och från "utsidan" av föräldrar och allmänhet. Människors uppfattningar ger inte en "objektiv" bild av verkligheten men är värda att tas på allvar. Vi vet att människors attityder också avspeglas i deras förhållningssätt och beteende.

I syfte att bidra till den offentliga skoldebatten genomför Skolverket vart tredje år nationella attitydundersökningar som omfattar grund- och gymnasieskola. Undersökningen år 2000 ger möjligheter till att jämföra förändringar i uppfattningar hos de olika grupperna över en sexårsperiod. Dessutom har motsvarande undersökning, för grupperna allmänhet och skolbarnsföräldrar, genomförts i övriga nordiska länder vilket ger möjlighet att spegla svenskarnas attityder till skolan i ett nordiskt perspektiv.

Den projektgrupp vid Skolverkets avdelning för uppföljning och utvärdering som har arbetat med undersökningen Attityder till skolan 2000 är Camilla Fjellström, Annika Jonsson, Britt-Inger Stoltz, Jenny Soukkan och Hanna Österlund. Den samnordiska delen genomförs på uppdrag av Nordiska ministerrådets arbetsgrupp för evaluering. Sverige har fungerat som koordinator och Camilla Fjellström har varit projektledare.

Ett stort tack både till de som svarat på enkäterna och till de organisationer och myndigheter som gett synpunkter på frågeställningarna.

Stockholm i april 2001

Staffan Lundh
Avdelningschef
Uppföljning och utvärdering

Britt-Inger Stoltz
Projektledare

Introduktion

Skolverket genomförde år 2000 den tredje undersökningen av allmänhetens, skolbarnsföräldrars, lärares och elevers attityder till den svenska grund- och gymnasieskolan. Undersökningen ger en bild av skolan - den man går i, arbetar i eller har barn i, och av skolan som samhällsinstitution. I attitydundersökningen 2000 kan vi se hur de olika gruppernas uppfattningar har förändrats över tid och även för första gången göra jämförelser med de övriga nordiska länderna vad gäller allmänhetens och skolbarnsföräldrars attityder.

Skolan är en nationell angelägenhet. Alla skolor styrs av nationella mål och riktlinjer som bestäms av riksdag och regering. Ansvaret för att skolorna har de förutsättningar som behövs för en likvärdig utbildning och att elever ska nå målen ligger på kommunen eller annan huvudman. Skolan berör praktiskt taget alla medborgare, och därför måste den demokratiska insynen vara så stor som möjligt.

Kunskap om skolan behöver därför tas fram och synliggöras på olika sätt för att underlätta diskussionen om skolan, dess mål och resultat, och genom att mäta attityder får vi en bild av hur människor *uppfattar* olika förhållanden. Attitydmätningar ger inte en objektiv bild av verkligheten som sådan, men våra handlingar och vårt förhållnings-sätt styrs i hög grad utifrån hur vi uppfattar den. Skolan berör många både direkt och indirekt och därför är människors uppfattningar om den värd att tas på allvar.

I likhet med annan uppföljnings- och utvärderingsinformation ska Skolverkets attitydundersökningar ge underlag för en fördjupad politisk diskussion om skolan och bidra till en utveckling av skolan, samt ge signaler till fördjupade analyser och särskilda utvärderingar. Undersökningens mätinstrument och resultat kan också tjäna som underlag och referens för undersökningar på kommunal nivå och skolnivå.

Attityder över tid

Attitydmätningar har ett värde vid enstaka mättillfällen men värdet förstärks när man över tid kan jämföra människors uppfattningar. Eftersom detta är tredje gången Skolverket genomför en attitydundersökning så kan vi inom flera områden belysa hur elevers, lärares, skolbarnsföräldrar och allmänhetens uppfattningar förändrats sedan den första undersökningen 1993/94.

Vår ambition är att frågeställningarna ska vara jämförbara över tid, och för att detta ska vara möjligt så krävs det att frågorna är ställda på samma sätt och att svarsalternativen är konsistenta över tid. Det är

dock en balansgång mellan att ta hänsyn till jämförbarhet över tid och samtidigt söka förbättra frågornas utformning, både med hänsyn till att förutsättningar har förändrats och att frågor kan behöva förnyas.

Inför denna och tidigare undersökningarna fördes diskussioner med företrädare för de grupper som tillfrågas i undersökningen om frågornas innehåll och formuleringar.

Nordiska jämförelser i attitydundersökningen 2000

Undersökningen år 2000 inkluderar en samnordisk del, vilket gör det möjligt att jämföra attityder mellan de nordiska länderna. I den samnordiska delen ingår grupperna allmänhet och skolbarnsföräldrar.

Den samnordiska delen genomförs på uppdrag av Nordiska ministerrådets arbetsgrupp för evaluering, och vissa jämförelser med de andra nordiska ländernas resultat redovisas i denna rapport. Den samlade nordiska resultatredovisningen finns i rapporten "Nordisk skolbarometer. Attityder till skolan år 2000" och ges ut i Nordiska ministerrådets serie Nord.

Hur gick undersökningen till?

Datainsamlingen pågick under perioden februari-maj 2000. Ett slumpmässigt urval personer från respektive grupp har fått besvara frågor om skolan, antingen via en skriftlig enkät eller via telefonintervju. Till skolbarnsföräldrar, allmänhet och lärare ställdes frågorna i huvudsak genom skriftliga enkäter och till elever i telefonintervjuer.

Grupperna var sammansatta enligt följande:

- Gruppen allmänhet omfattar personer från 18 till 74 år; där ingår även skolbarnsföräldrar.
- Gruppen lärare omfattar lärare från grundskolans samtliga år samt gymnasieskolan.
- Gruppen elever omfattar elever från år 7-9 i grundskolan och elever på samtliga år i gymnasieskolan.

Frågeformuläret bedömdes vara för omfattande och frågorna alltför svåra för yngre elever.

Vad säger svaren och är de tillförlitliga?

Resultaten speglar den nationella bilden av svensk skola och ger en representativ bild av olika gruppers syn på skolan. Totalt ingick knappt 7 000 personer i urvalet. Svarsfrekvensen för allmänhet, skolbarnsföräldrar och lärare är liknande den 1997 - 70, 73, respektive 80 procent. Däremot har svarsfrekvensen för eleverna minskat från 81 till 74 procent jämfört med 1997. Mer om undersökningens metod beskrivs i kapitlet "Så har undersökningen genomförts".

Resultaten påverkas naturligtvis av urvalet av frågor, hur frågorna ställs och hur svarsalternativen utformas. För att minska osäkerheten i svaren har vi sökt belysa frågeställningar ur flera synvinklar genom att ställa flera frågor om samma sak. I attitydundersökningarna har fasta svarsalternativ använts med möjlighet att ge egna kommentarer i slutet av enkäten eller intervjun.

Vad grundar de tillfrågade sina åsikter på?

Elevers och lärares uppfattningar styrs naturligtvis främst av de vardagliga upplevelserna i skolan, medan skolbarnsföräldrar huvudsakligen får sina intryck utifrån det egna barnets skolgång. De som inte har barn i skolan har däremot inte denna typ av direktinformation utan får förlita sig på andra informationskällor.

Allmänheten i undersökningen består av vuxna i åldern 18-74 år och däri ingår både skolbarnsföräldrar och vuxna utan barn i skolåldern. Av dem anger knappt 6 av 10, att erfarenhet från egen skoltid, erfarenheter från egna barn samt media/offentlig debatt har mycket stor eller ganska stor betydelse för deras uppfattning om skolan.

Jämför vi grupperna allmänhet och skolbarnsföräldrar så har massmedia större betydelse för den förstnämnda gruppen. Andra studier har också visat att massmedias betydelse för människors uppfattningar ökar när man inte har någon egen anknytning till området.

Under den tid som undersökningen genomfördes pågick en aktiv skoldebatt i media. Bland annat publicerades ett antal artiklar som uppmärksammade skolan och dess bristande måluppfyllelse. Det är dock svårt att mäta på vilket sätt media påverkar människors uppfattningar.

Vad säger resultaten?

I följande kapitel presenteras olika gruppers syn på skolan. De flesta kapitel är skrivna av medarbetare i den projektgrupp vid Skolverkets avdelning för uppföljning och utvärdering som svarat för undersökningen. Ett par kapitel, kapitel 3 och 6, är däremot författade av personer verksamma som forskare. Var och en av författarna svarar för resultatpresentation och tolkningar i respektive kapitel, och kapitlen är självständiga i den meningen att de inte är baserade på några genomgående principer att konsekvent redovisa skillnader mellan exempelvis boende i olika delar av landet eller utbildningsnivå. Där förändringar eller skillnader påtalas så är de statistiskt signifikanta, vilket innebär att de skillnader som tas upp inte beror på slumpen.

Resultaten visar ofta en komplex bild. Att tolka och värdera resultaten är ingen lätt uppgift. Undersökningen visar som tidigare nämnts människors åsikter och inte ”objektiva fakta” och vi vill återge de resultat som framkommit på ett sådant sätt att läsaren själv kan bilda sig en uppfattning, värdera och tolka utifrån sin egen erfarenhet.

De resultat som framkommit förstärker i mångt och mycket resultat från Skolverkets tidigare attitydundersökningar och andra studier, men ger också några nya signaler.

I den sammanfattande diskussionen redovisas ett antal iakttagelser och behov av förändringar som Skolverket anser viktiga att uppmärksamma.

Referenser

Merton, R.K (1949), *Social theory and social structure: toward the codification of theory and research*. Glencoe

Wärneryd, B m.fl. (1990) *Att fråga - Om frågekonstruktion vid intervjundersökningar och postenkäter*. SCB, Statistiska centralbyrån

Widestedt, K (1993) *Bilden av svensk skola: Kommunikationsteoretiskt PM framtagen på uppdrag av Skolverket*

Sammanfattande diskussion

Rapporten redovisar resultaten från Skolverkets attitydundersökning år 2000 av elevers, föräldrars, lärares och allmänhetens attityder till grund- och gymnasieskolan. Kunskap om hur skolans prestationer uppfattas av olika intressenter och aktörer är ett betydelsefullt bidrag till den offentliga skoldebatten.

I undersökningen 2000 kan vi se hur olika gruppers uppfattningar har förändrats sedan den första undersökningen 1993/94 och även för första gången göra jämförelser med övriga nordiska länder vad gäller allmänhetens och skolbarnsföräldrars attityder.

I denna sammanfattande diskussion fångas attityderna till skolan utifrån olika perspektiv såsom demokrati, skolans styrning och måluppfyllelse, barn och ungas rätt att lyckas i skolan, livslångt lärande, skolans sociala miljö samt skolan som en integrerad del i samhället. Dessa olika perspektiv är viktiga att belysa både utifrån individens och samhällets krav på hur skolan ska fungera. Undersökningens resultat diskuteras med utgångspunkt ifrån de nationella styrdokumenterna skollag, läroplaner och andra förordningar.

Har vi en demokratisk skola?

I skollagen slås fast att verksamheten i skolan ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. I detta avsnitt sammanfattas några av undersökningens resultat som speglar skolan ur ett demokratiperspektiv. Områden som tas upp är värdegrunden, kontakten mellan hem och skola, ansvar och inflytande samt valfrihet.

Värdegrunden

Skolans uppdrag är att överföra grundläggande demokratiska värden och främja elevernas lärande, för att därigenom förbereda dem för att leva och verka i samhället som demokratiska medborgare. Ungefär hälften av lärarna tycker att skolan lyckas bra med att förmedla grundläggande värden och traditioner, och skolan lyckas enligt lärare, elever och föräldrar i stor utsträckning med att utveckla elevernas samarbetsförmåga.

Vidare ska skolan aktivt och medvetet främja kvinnors och mäns lika rätt och möjligheter och aktivt motverka traditionella könsmönster. Det visar sig att en stor andel av eleverna, 8 av 10, av både flickor och pojkar, tycker att lärare behandlar flickor och pojkar lika.

Jämställdhet är något som skolan enligt allmänheten, föräldrar och lärare i stor utsträckning lyckas verka för. 6 av 10 lärare, 4 av 10 av allmänheten och knappt hälften av skolbarnsföräldrarna tycker att skolan lyckas mycket eller ganska bra med jämställdhet. Dock anser kvinnor i lägre utsträckning än män att skolan lyckas med jämställdhet. Detta gäller framförallt de kvinnliga lärarna. Sett ur ett nordiskt perspektiv är den svenska allmänheten den som i minst utsträckning tycker att skolan lyckas med jämställdheten.

Kontakten mellan hem och skola

Skolan och hemmet har ett gemensamt ansvar för att elevernas skolgång ska ge bästa möjliga förutsättningar för elevernas utveckling och lärande. För detta krävs dock att skolan informerar om vilka mål utbildningen har, vilka krav skolan ställer och vilka rättigheter och skyldigheter elever och deras vårdnadshavare har. Att den enskilda skolan är tydlig i fråga om mål, innehåll och arbetsformer är en förutsättning för elevers och föräldrars möjligheter till inflytande och påverkan.

Majoriteten av föräldrarna till elever i grundskolan tycker att skolan ger bra information om det egna barnet. De svenska föräldrarna är bland de mest nöjda i Norden med informationen om hur det egna barnet fungerar socialt och utvecklar sina kunskaper. Även eleverna är nöjda med informationen om hur de klarar sig i skolan.

I grundskolan ska lärare genom utvecklingssamtal främja elevernas kunskapsmässiga och sociala utveckling. En stor andel av både elever och föräldrar uppger att de är nöjda med de utvecklingssamtal de haft. Den positiva synen på utvecklingssamtalen är något de svenska grundskoleföräldrarna delar med föräldrar i övriga Norden. Samtidigt som föräldrarna är nöjda med utvecklingssamtalen uttrycker många en önskan om att betyg ska ges i tidigare skolår i grundskolan. År 2000 uppger en majoritet av föräldrarna att de vill ha betyg tidigare i grundskolan.

Föräldrar uttrycker i större utsträckning än elever och lärare att det ska vara mer läxor och prov i skolan. Drygt 2 av 10 föräldrar uppger att omfattningen av läxor och prov bör öka. Undersökningen ger dock inte svar på om föräldrar med dessa åsikter ger uttryck för ett behov av än mer information om, insyn i och kontroll över sitt barns skolgång.

Ansvar och inflytande

Förutom att undervisningen ska förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värderingar ska den också bedrivas i demokratiska arbetsformer och förbereda eleverna för att delta aktivt i samhällslivet. De demokratiska principerna att kunna påverka, ta ansvar och vara delaktig, ska omfatta alla elever. Skolan ska ge eleverna möjlighet att ha ett reellt inflytande över utbildningens innehåll och former.

Genom att delta i planering och utvärdering av den dagliga undervisningen samt genom att få välja kurser, ämnen, teman och aktiviteter, kan eleverna utveckla sin förmåga att utöva inflytande och ta ansvar. Eleverna uppger att de i det stora hela är nöjda med de valmöjligheter de haft till "elevens val" i grundskolan och till att välja kurser i gymnasieskolan.

Generellt är elever, lärare och föräldrar positivt inställda till varandras inflytande. Lärare är positiva till både elevs och föräldrars inflytande på flertalet områden. Trots detta är det mer än hälften av lärarna som anser att eleverna inte klarar att ta det ansvar som krävs för ett ökat inflytande, vilket är en ökning jämfört med 1997. Även hos föräldrarna är detta en utbredd uppfattning. Drygt en tredjedel av föräldrarna instämmer inte i att eleverna klarar att ta ansvar, osäkerheten är dock stor, en fjärdedel av föräldrarna har svarat "vet inte".

Vad som ligger bakom denna bedömning av elevs ansvarstagande går inte att förklara utifrån denna undersökning. Resultaten väcker dock frågor om vilka krav som ställs på elever och vilka förutsättningar som ges till dem när det gäller att utöva inflytande och ta ansvar. Vilka former för elevs inflytande fungerar bra, och vilka fungerar inte lika bra?

Andelen elever som upplevde att de hade inflytande ökade på flera områden mellan 1993/94 och 1997. Mellan 1997 och 2000 kan dock inga tydliga förändringar noteras, förutom att eleverna nu i högre grad tycker att de kan vara med och bestämma om läxor och prov. Om utvecklingen endast tillfälligt stagnerat kan vi inte svara på förrän efter nästa attitydundersökning.

De områden som eleverna i första hand *vill* ha inflytande över är arbetsformer, läxor och prov samt vad de ska lära sig i olika ämnen. Dessa områden tycker de också att de *kan* bestämma över i högre grad än andra. Resultaten visar också att viljan till inflytande hos eleverna har minskat på ett antal områden sedan 1997. Det gäller läromedlen, normer och regler, skolmiljöns utformning samt skolmaten. Vad elevernas minskade intresse att bestämma om dessa områden beror på är något som är intressant att undersöka vidare.

När det gäller elevernas uppfattning av sitt inflytande finns det skillnader mellan könen. En större andel av flickorna än pojkarna uppger att de vill vara med och bestämma på i stort sett alla områden. På några områden tycker också flickorna att de kan vara med och bestämma i högre grad än vad pojkarna anser att de kan.

2 av 10 elever upplever brist på inflytande, såtillvida att de tycker att endast några få eller inga lärare bryr sig om och tar tillvara deras synpunkter. 14 procent menar att de inte kan säga ifrån om sådant de tycker är fel utan att de själva behöver lida för det.

När det gäller lärarnas uppfattning om sitt eget inflytande tycker de fortfarande att de kan bestämma mycket om det som traditionellt legat dem närmast - den pedagogiska verksamheten. Däremot upplever de brist på inflytande över det extra stödet till elever i behov av detta, storleken på klasser/undervisningsgrupper, skolmiljön och skolans användning av resurser, dvs. viktiga förutsättningar för den pedagogiska verksamheten. När det gäller att vara med och bestämma om skolans användning av resurser är lärarna mindre nöjda nu än de var 1997 och 1993/94. En fjärdedel av lärarna uppger dessutom att de inte kan kritisera förhållandena i skolan utan att det drabbar dem själva.

Även föräldrarna ska ha inflytande i skolan dels över det egna barnets situation, dels över utvecklingen av skolan som helhet. I läroplanerna anges att skolan och hemmet ska samverka. En majoritet av föräldrarna kan tänka sig att engagera sig personligen i sitt barns skola. Undersökningen visar också att föräldrarnas vilja att vara med och bestämma i skolan har ökat på de flesta områden sedan 1997. Mer än en dubbelt så stor andel av föräldrarna uppger år 2000 att de vill vara med och bestämma om vad barnen får lära sig i skolan jämfört med 1997. Även om frågan var annorlunda formulerad år 1997 så pekar detta resultat på att föräldrar är intresserade av och vill vara med och påverka innehållet i undervisningen.

Samtidigt framgår det av undersökningen att det finns en ökad klyfta mellan vad föräldrar *vill* och vad de uppfattar att de *kan* vara med och bestämma över, jämfört med år 1997. På sikt kan det bli problematiskt om inte föräldrarnas ökade vilja till inflytande motsvaras av ökade möjligheter till ansvar och delaktighet i skolans verksamhet.

För närvarande prövar man ett nytt sätt att ge föräldrar ett ökat formellt inflytande i grundskolan genom lokala styrelser med föräldramajoritet, vilket diskuteras under avsnittet *Fungerar skolans styrning och när skolan målen?*

Valfrihet

I början av 1990-talet kom den så kallade valfrihetsreformen som gav rätten att välja skola, antingen en kommunal skola eller en fristående skola.

Föräldrar upplever, som tidigare nämnts, att de *vill* vara med och påverka mer än de anser att de *kan*. Det enda område där det skett en liten positiv förändring i jämförelse med tidigare undersökningar är föräldrarnas upplevda möjlighet av att kunna välja skola för sitt barn. Kanske återstår endast möjligheten att utnyttja rätten att välja skola för de föräldrar som *vill* men inte tycker att de *kan* påverka sitt barns skolgång? Under den senaste femårsperioden har antalet elever i fristående skolor mer än fördubblats.

År 2000 är det en större andel både bland allmänhet och skolbarns-

föräldrar som tagit ställning till om det är bra med fristående skolor som ett alternativ till offentliga skolor. En mindre andel av föräldrarna har i den här undersökningen svarat "vet inte" jämfört med 1997. Resultaten visar en tendens till en positivare syn på fristående skolor sedan 1997. Majoriteten har också en positiv inställning till de olika inriktningar fristående skolor kan ha, minst positiv är man till de konfessionella skolorna.

Att valfrihet i form av rätten att välja skola leder till konkurrens som främjar kvaliteten på skolorna, menar hälften av lärarna och 6 av 10 föräldrar. Samtidigt menar 6 av 10 lärare och hälften av föräldrarna att rätten att välja skola leder till ökad segregation.

Sammanfattningsvis ger undersökningens resultat ingen entydig bild av hur skolan fungerar i ett demokratiskt perspektiv. Delar av resultaten tyder på att vi har en demokratisk skola och att utvecklingen över tid är positiv, andra resultat pekar på brister i demokratin och en negativ utveckling. Demokrati är en process som ständigt måste drivas och som inte kan tas för given en gång för alla.

Ett område som bör uppmärksammas är utvecklingen av elevinflytandet, som på vissa områden tycks ha stagnerat sedan 1997. Samtidigt ökar andelen lärare som tycker att eleverna inte klarar att ta det ansvar som krävs för ett ökat inflytande. Ett annat område är föräldrarnas ökade vilja till inflytande, som inte verkar motsvaras av ökade möjligheter för dem att vara med och bestämma.

Påfallande är även många föräldrars stöd för betyg tidigare i grundskolan. Resultaten visar också på en tendens till en något positivare inställning till fristående skolor och det tycks finnas ett ökat tryck från föräldrar på att kunna välja skola. Även om hälften respektive drygt hälften av lärare och föräldrar uppger att rätten att välja skola främjar skolors kvalitet anser nästan lika stora andelar att rätten att välja skola leder till ökad segregation.

Fungerar skolans styrning och når skolan målen?

Den svenska skolan är mål- och resultatstyrd med ett decentraliserat ansvar. Detta betyder att en rad olika aktörer på olika nivåer har inflytande över verksamheten. Systemet bygger på nationella mål, med ett tydligt ansvar för varje aktör, där staten har ett övergripande ansvar för målformulering och resultatuppföljning. Kommunerna och skolorna ansvarar för att de nationella målen uppnås, tolkas, förankras och följs upp på lokal nivå i skolplan, arbetsplan och kvalitetsredovisningar.

I detta avsnitt finns undersökningens resultat vad gäller förtroendet för skolan, den lokala styrningen, måluppfyllelsen och förändringar samlade.

Förtroende

I ett nordiskt perspektiv framkommer att svenskarna har det lägsta förtroendet för sin skola som institution och generellt uttrycker mest kritik mot skolan. Samtidigt vet vi att Sverige och de nordiska länderna i flera internationella komparativa kunskapsmätningar visar upp goda resultat i förhållande till andra länder. Svenskar är trots detta mer kritiska till skolan än sina grannar.

Även om förtroendet för skolan kan betecknas som relativt stort i förhållande till flera andra samhällsinstitutioner, är det knappast tillfredsställande att en stor grupp bland den svenska allmänheten och föräldrar inte har förtroende för skolan.

Vad detta låga förtroende beror på - en befolkning fostrad till kritiskt tänkande, en ganska kritisk debatt i media, den förda skolpolitiken och dess effekter i relation till förväntningar eller annat - kan vi inte uttala oss om utifrån resultaten från denna undersökning.

Ett viktigt resultat av denna undersökning i likhet med tidigare attitydundersökningar är, att ju mer man är involverad i skolan, desto större förtroende har man för verksamheten. De som har direkta personliga erfarenheter har genomgående större förtroende för skolan än de som får förlita sig på andrahandsinformation.

Den lokala styrningen

Ansvar för skolan är delat mellan flera aktörer, centralt mellan riksdag, regering och Skolverket, lokalt mellan kommun eller annan huvudman samt skolor med skolledare och professionella yrkeskårer.

När det gäller den centrala styrningen uttrycker lärarna missnöje med skolpolitikerna på riksnivå och med Skolverket. Vad gäller det lokala ansvaret ser vi en fortsatt trend av bristande förtroende hos lärarna för kommunernas styrning av skolan. Redan 1997 tyckte en liten andel av lärarna, knappt 2 av 10, att det var bra att fler beslut om skolan fattas av lokala politiker. I undersökningen 2000 instämmer en ännu mindre andel, 14 procent, i att det är bra att fler beslut om skolan idag fattas av lokala politiker.

Andra skolverksstudier har visat att det kommunala ansvaret för skolan är fragmentariserat på olika grupper av ansvariga och ansvarsnivåer, vilket gjort att helhetsperspektivet blivit lidande. Vi kan tala om en pedagogisk och en politisk sfär med bristande kunskaper om varandras ansvar och arbete. Den negativa trenden av bristande förtroende för kommunerna som ansvariga för skolverksamheten pekar på nödvändigheten av ökad kommunikation mellan politiker och professionella för att skapa en gemensam syn på skolans uppdrag.

Många lärare är även skeptiska till skolledningens pedagogiska ledarskap, knappt hälften av lärarna är missnöjda med detta. Merparten av

lärarna anser dock att utrymmet för att pröva nya arbetssätt har ökat, vilket kan vara ett resultat av att de professionella fått ett ökat friutrymme att själva styra över sin verksamhet.

En större andel av lärarna uppger att nationella prov och betygs-kriterier har mycket eller ganska stor betydelse för deras arbete jämfört med 1997. Däremot anger en något mindre andel att läroplanen har stor betydelse för deras arbete.

Föräldrarna uppger att de har ett stort förtroende för lärarkåren, mindre för rektorerna och ännu mindre för skolpolitiker på lokal- och riksnivå.

Generellt är föräldrar nöjda med informationen från sin skola, med undantag för information om hur resurser används och fördelas. Men som nämndes i diskussionen om föräldrainflytande under rubriken *Ansvar och inflytande* ovan, visar undersökningen på en ökad klyfta mellan föräldrarnas vilja och deras reella möjlighet att påverka.

Den pågående försöksverksamheten med lokala styrelser med föräldramajoritet i grundskolan är ett sätt att vidga och formalisera föräldrars inflytande.

Det råder delade meningar i föräldragruppen, om huruvida en sådan föräldrastyrelse ska fatta beslut om sådant som ligger nära själva undervisningen - vilka lärare som ska anställas, vad och hur eleverna ska lära sig. Däremot menar de flesta föräldrar att denna typ av styrelser ska kunna fatta beslut om skolverksamhetens yttre förutsättningar, som till exempel skolmiljön, klasstorlek, normer och regler.

Rektor är ansvarig för den pedagogiska verksamheten även i en skola som har föräldrastyrelse, men kan samråda med föräldrarna.

Många föräldrar tycks alltså, trots sin vilja att själva vara med och bestämma inom de flesta områden, vara tveksamma till att överlämna beslutsfattandet till andra föräldrar inom områden som rör den inre verksamheten i skolan.

Måluppfyllelse

Den svenska allmänheten är mer kritisk till hur skolan lyckas med sitt uppdrag jämfört med allmänheten i de övriga nordiska länderna, både vad gäller måluppfyllelsen i olika ämnen och måluppfyllelsen för mera generella mål som exempelvis att ge likvärdig utbildning och verka för jämställdhet.

Skolan uppfattas, både av allmänhet, föräldrar och lärare, ha bättre måluppfyllelse när det gäller de mer samhällliga uppgifterna år 2000 än 1997. Nivån är nu ungefär densamma som vid Skolverkets första attitydundersökning 1993/94. Allmänheten visar dock ett generellt

lågt och minskat förtroende för hur skolan lyckas ge goda kunskaper och färdigheter i flertalet ämnen, vilket är en negativ förändring sedan 1997.

Viktigt att konstatera är att de ämnen som en ökad andel av både allmänhet och elever anser som viktiga, till exempel svenska, är ämnen som redan i 1997 års undersökning hade en stark ställning, och att naturvetenskapliga ämnen och andra språk som redan 1997 hade en förhållandevis svag ställning ytterligare har försvagats. Starkast ställning över tid har, inte oväntat, de behörighetsgivande ämnena svenska, engelska och matematik.

Över tid är det en allt mindre andel av allmänheten som tycker att dagens skola är bättre än den de själva gick i. Skolbarnsföräldrarna, som har egna erfarenheter av dagens skola via sina barn, är mer positiva. En majoritet av lärare och föräldrar tycker inte att kunskapskraven i skolan är för låga. Men många lärare menar att elevernas förkunskaper är dåliga och andelen lärare som är nöjda med förkunskaperna minskar ju högre upp i årskurserna man kommer.

Förändringar

Skolan är en samhällsinstitution som kontinuerligt granskas och diskuteras och som under 1990-talet genomgått en mängd reformer, tex. decentraliseringen av skolan, nya läro- och kursplaner, nya betyg- och provsystem samt reformeringen av gymnasieskolan. Skolan behöver kontinuerligt utvecklas och förändras så att den passar rådande samhällsförhållanden, men ibland höjs röster om att det varit alltför många och stora förändringar för att man i verksamheten ska hinna med att ta dem till sig och kunna göra något bra av intentionerna.

En stor andel av eleverna, 7 av 10, tycker dock inte att skolan är en samhällsinstitution som blivit föremål för alltför många och stora förändringar. Inte heller föräldrarna tycker att det är för mycket nytt. Lärare och allmänhet har däremot en delad uppfattning, där ungefär lika stora grupper tycker respektive inte tycker att det varit för stora förändringar i skolan. Lärare och föräldrar med erfarenhet från gymnasieskolan instämmer i större utsträckning att det är för mycket nytt och för stora förändringar i skolan.

Allmänheten i övriga nordiska länder visar inte samma splittrade bild som den svenska befolkningen - i övriga nordiska länder uppger majoriteten av allmänheten att det inte varit för mycket nytt och för stora förändringar i skolan.

Sammanfattningsvis visar undersökningen att allmänhet, föräldrar och inte minst lärare hyser ett mycket lågt förtroende för de ansvariga för skolan. Att de verksamma i skolan har ett så lågt förtroende för de lokala skolpolitikerna i kommunerna visar på en allvarlig förtroendekris. Orsaken till detta ger undersökningen inte svar på, men resulta-

ten pekar på nödvändigheten av en ökad kommunikation mellan skolhuvudmännen, i form av ansvariga kommunpolitiker, och de professionella i skolan.

Den svenska allmänheten är mer kritisk till hur skolan lyckas med sitt uppdrag jämfört med allmänheten i de övriga nordiska länderna, både vad gäller skolans mera allmänna uppdrag och målen i olika ämnen. Svenskarnas uppfattning om hur skolan lyckas med skolans allmänna uppdrag och uppgifter har dock blivit mer positiv sedan 1997 och är nu på samma nivå som för sex år sedan.

Vi vet genom andra internationella undersökningar av kunskapsmätningar att den svenska skolan visar upp goda resultat i förhållande till de flesta andra länder.

Ger skolan alla barn och unga förutsättningar att lyckas?

Skolans uppdrag är att ge likvärdig utbildning till barn och ungdomar oberoende av deras kön, bostadsort eller sociala och ekonomiska förhållanden. Utbildningen ska ge eleverna kunskaper och färdigheter och hänsyn ska tas till elever i behov av särskilt stöd. Lärares kompetens och tillgång på lärare är viktiga förutsättningar för att skolan skall kunna ge likvärdig utbildning och upptäcka och ge extra stöd till elever som har svårigheter i skolarbetet. I det här avsnittet behandlas likvärdighet och elevers rätt till stöd, lärares kompetens och skolans förutsättningar.

Likvärdighet och elevers rätt till stöd

Det finns en stor andel av lärare och allmänhet som anser att skolan inte lyckas ge en likvärdig utbildning eller ge särskilt stöd till barn och unga som har svårigheter i skolarbetet. De största negativa förändringarna i lärarnas uppfattning, sett till alla tre undersökningstillfällena, gäller just områdena likvärdighet och särskilt stöd.

Vad gäller likvärdigheten så råder det delade meningar, 4 av 10 lärare år 2000 tycker att skolan i stor utsträckning lyckas med detta och 4 av 10 tycker att skolan lyckas i liten utsträckning. Andelen kritiska lärare har successivt ökat från den första undersökningen 1993/94.

Det åligger skolan att hjälpa elever som har behov av särskilt stöd och att utgå från den enskilda elevens behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande. I läroplanen för grundskolan framhålls att ”varje elev har rätt att i skolan få utvecklas, känna växandets glädje och få erfara den tillfredsställelse som det ger att göra framsteg och övervinna svårigheter ”.

För att skolan ska lyckas med detta uppdrag så krävs det att olika

typer av förutsättningar existerar - finansiella och personella resurser, tillräcklig kunskap och kompetens hos lärarna, tillgång till lämpligt undervisningsmaterial och ändamålsenliga lokaler m.m. Naturligtvis har resursernas storlek betydelse men även hur resurserna används är av vikt.

Det som framgår tydligt i undersökningen är en stark misstro bland lärare, och även bland föräldrar och allmänhet, mot skolans möjligheter mer generellt när det gäller att ge extra stöd till de elever som behöver det. Detta kan i viss mån tolkas som en resursfråga. Lärarna vill som tidigare nämnts också i högre grad kunna vara med och bestämma om extra stöd och skolans fördelning av resurser.

Ett viktigt mått på skolans möjlighet att ge extra stöd är hur eleverna själva uppfattar detta. Andelen elever som tycker att möjligheterna att få extra stöd är ganska eller mycket bra har ökat jämfört med tidigare undersökningar, även om det fortfarande är en stor andel, 13 procent, som svarat "vet inte". Förmodligen beror detta på att de själva inte varit i den situationen att de behövt extra stöd.

Det finns stora skillnader i uppfattning mellan elever i grundskolan och i gymnasieskolan, och också mellan gymnasieskolans olika program när det gäller stödet. Grundskoleeleverna uppfattar möjligheterna till stöd som bättre än eleverna i gymnasieskolan. Några förändringar i uppfattning inom detta område kan inte noteras varken hos grundskoleelever eller hos elever på naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen. Däremot kan vi konstatera en betydande ökning av andelen elever på gymnasieskolans program med yrkesämnen som tycker att möjligheterna att få stöd är bra eller mycket bra.

Bland lärarna har andelen, som anser att skolan i liten utsträckning lyckas ge särskilt stöd till de elever som behöver det, stadigt ökat sedan 1993/94. Hela 6 av 10 lärare år 2000 anser att skolan i liten utsträckning lyckas, jämfört med endast 2 av 10 som tycker att skolan i stor utsträckning lyckas. Vi kan konstatera att detta är det område som störst andel lärare anser att skolan generellt lyckas sämst med.

Läraernas kompetens och skolans förutsättningar

Den pedagogiska ledningen och lärarnas professionella kompetens är viktiga förutsättningar för att skolverksamheten ska utvecklas. 4 av 10 lärare tycker inte att de har tillräcklig kunskap och kompetens för att kunna arbeta med elever med olika social och kulturell bakgrund. Lärare i år 7-9 och i fristående skolor uppger i högre utsträckning än andra lärare att deras kunnande är tillräcklig. Även 4 av 10 lärare anser sig inte ha tillräcklig kompetens för att upptäcka och stödja elever i behov av särskilt stöd. Jämfört med undersökningen 1997 så är det en ökad andel av lärarna som inte anser sig ha kompetens att upptäcka och stödja dessa elever. I 1997 års undersökning framkom det att lärare i gymnasieskolan i betydligt mindre utsträckning än

lärare i grundskolan ansåg att deras kompetens var tillräcklig inom detta område. I undersökningen 2000 så tycks inte dessa skillnader finnas.

Resultat från Skolverkets tillsynsutredningar beträffande elevers rätt till stöd visar att de brister som påtalas bland annat gäller att systematiskt identifiera de elever som är i behov av extra stöd i skolarbetet och anpassa åtgärderna utifrån elevens behov.

Andra förutsättningar som har betydelse för en bra inlärningsmiljö är lärartätheten och storleken på undervisningsgruppen. Det finns en stor skillnad mellan gymnasie- och grundskoleföräldrars uppfattning i frågan om huruvida det nuvarande antalet lärare på skolan är tillräckligt. Nästan 6 av 10 föräldrar till elever i grundskolan anser att antalet lärare är otillräckligt jämfört med 4 av 10 föräldrar till gymnasieelever. Drygt en tredjedel av föräldrarna och 4 av 10 lärare uppger att det i dag är för stora klasser/undervisningsgrupper. Drygt 4 av 10 grundskoleföräldrar anser att klassens/undervisningsgruppens storlek är bra och drygt hälften av gymnasieföräldrarna.

Eleverna är något mer nöjda, drygt 7 av 10, men andelen som tycker att klassen/gruppen är för stor har ökat successivt sedan 1993/94. Elever i gymnasieskolan är mer nöjda än elever i grundskolan.

Skolbarnsföräldrar i Sverige är de föräldrar som framstår som minst nöjda med antalet lärare jämfört med föräldrar i övriga Norden, drygt hälften av föräldrarna anser att lärarresurserna är otillräckliga. Det finns en stor skillnad mellan gymnasie- och grundskoleföräldrars uppfattning i denna fråga. 4 av 10 föräldrar till elever i gymnasieskolan jämfört med 6 av 10 föräldrar till elever i grundskolan anser att antalet lärare på skolan är otillräckligt. En stor andel av skolbarnsföräldrarna anser dessutom att antalet vuxna i skolan bör öka, nästan 9 av 10. Att det behövs fler vuxna i skolan råder det också stor samsämmighet om bland lärarna, drygt 9 av 10 lärare instämmer i detta. Men eleverna instämmer i betydligt lägre grad att det behövs fler vuxna i skolan.

Vad gäller tillgång till lämpligt undervisningsmaterial och teknisk utrustning är det dubbelt så stor andel bland grundskolelärarna som anser att tillgången är ganska eller mycket dålig jämfört med lärare i gymnasieskolan.

Det finns även en skillnad mellan grundskolan och gymnasieskolan vad gäller åsikterna om den fysiska miljön (tillgång till lokaler, skolbibliotek m.m.). Gymnasieskolan uppfattas av både lärare, föräldrar och elever ha en bättre fysisk miljö än grundskolan.

Sammanfattningsvis så visar undersökningen på ett tydligt behov av insatser vad gäller elever i behov av särskilt stöd. Det handlar om insatser både ifråga om skolans strategier att hantera dessa elever och

behov av kompetensutveckling för lärare för att kunna upptäcka elever som behöver extra stöd och anpassa arbetsformer och metodik till dessa elever.

En stor andel av lärarna uppger att de inte har tillräcklig kunskap och kompetens när det gäller elever med olika social och kulturell bakgrund. Det tycks även råda brist på resurser ifråga om antal lärare, vilket kan kopplas till bristande möjligheter (tidsmässigt och kompetensmässigt) att ta hand om elever med olika förutsättningar.

Av resultaten framgår att grundskolan uppfattas på flera områden ha sämre förutsättningar än gymnasieskolan. Detta bör uppmärksammas med tanke på att grundskolan också framstår som mest problematisk vad gäller den sociala miljön (se avsnittet *Hur fungerar den sociala miljön? nedan*).

Främjar skolan ett livslångt lärande?

Skolans uppdrag är att främja lärande, där lärandet är en social process mellan elever och lärare som är av central betydelse för att individen ska tillgodogöra sig kunskaper och färdigheter. Genom studierna skall eleverna skaffa sig en grund för ett livslångt lärande.

Kunskapsinhämtning är beroende av individens lust, motivation och attityd till utbildning. I perspektivet av ett livslångt lärande så har skolan en viktig uppgift att motivera och ge eleverna lust till fortsatt lärande både i det formella utbildningssystemet och i arbetslivet och privatlivet.

I detta avsnitt behandlas undervisningens kvalitet, skolans förmåga att skapa lust för lära och läsa vidare, elevers engagemang och skolans krav samt stressen i skolan.

Undervisningens kvalitet

Ser vi till den bild som eleverna ger av dagens skola så verkar det finnas en hel del kvar att göra beträffande undervisningssituationen och samspelet mellan lärare och elever. Endast hälften av eleverna tycker att alla eller de flesta lärare har förmåga att engagera och skapa intresse. Tydliga skillnader finns mellan grundskoleelever och elever i gymnasieskolan. Eleverna i gymnasieskolan är mer kritiska till lärarnas förhållningssätt och kvaliteten på undervisningen.

Detta kan naturligtvis bero på att äldre elever har ett mer kritiskt förhållningssätt till och större krav på lärares sätt att undervisa. Men det kan också vara så att lärare i grundskolan bättre motsvarar de förväntningar som eleverna har på undervisningen.

Även om elever tycker att det finns brister i det sätt som undervisningen bedrivs på, så finns det positiva inslag. Både lärare och elever tycker att skolan lyckas bra med att utveckla elevernas självförtroende. Även elever och lärare är positiva till förändringar på flera områden, där de vill se en ökning av samordning mellan ämnen och elevernas arbete med att själva ta reda på saker samt utveckla elevernas förmåga att arbeta i grupp.

6 av 10 lärare anser också att utrymmet för att pröva nya arbetssätt ökat under senare år. Både viljan hos lärarna och ett ökat friutrymme tycks finnas, vilket är en bra grogrund för utveckling.

Lust att lära och läsa vidare

Knappt 6 av 10 elever uppger att skolan väldigt eller ganska mycket ger dem lust att lära sig mer. Cirka 2 av 10 uppger att skolan ganska litet eller väldigt lite ger dem lust att lära sig mer. Någon förändring sedan tidigare undersökning kan inte skönjas. Trots detta uppger en mycket stor andel av gymnasieeleverna, drygt 7 av 10, att de troligen kommer att läsa vidare på högskola eller universitet. Det finns dock betydande skillnader i uppfattning mellan programmen på gymnasieskolan. Av de som studerar på naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen uppger 9 av 10 att de troligen kommer att läsa vidare på högre nivå mot drygt hälften av elever på övriga program.

Ser vi på hur stor andel som faktiskt läser vidare på högskola eller universitet (inom tre år efter avslutade gymnasiestudier) så är det en betydligt mindre andel, knappt 4 av 10. Andelen elever med slutbetyg från gymnasieskolan har minskat de senaste åren och därmed också antalet elever med grundläggande behörighet för högre studier. Men man kan också fråga sig hur det system som vi har för antagning till högre studier tillvaratar den stora andelen elever som uppger att de troligen kommer att läsa vidare på högskola eller universitet.

Intentionerna med gymnasiereformen var att göra det möjligt för elever på alla utbildningsprogram att gå vidare med studier på högskolenivå. Har högskolans dimensionering och befintligt antagningsystem till högre studier anpassats i enlighet med intentionerna med gymnasiereformen och dess konsekvens av ökad efterfrågan hos eleverna av högre utbildning?

Engagemang, krav och stress

Att skolarbetet engagerar eleverna, enligt deras egen uppfattning, i större utsträckning nu än tidigare märks i våra resultat, drygt 7 av 10 uppger att de bryr sig om och engagerar sig mycket i skolarbetet. Däremot verkar inte lärarna dela den uppfattningen. En fjärdedel av lärarna uppger att elevernas engagemang minskat de senaste tre åren.

Vi kan konstatera att stressen ökat betydligt enligt eleverna i båda skolformerna sedan 1997. Framförallt upplever kvinnliga elever på gymnasieskolans naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogram att

de är stressade. Hela två tredjedelar av dessa uppger att de alltid eller ofta känner sig stressade i skolan. Elevers stress tycks vara relaterad till upplevelsen av för höga krav och att arbetstakten inte passar dem. En större andel av de elever som ofta eller alltid känner sig stressade uppger också att kraven i skolan är för höga och att arbetstakten inte passar dem jämfört med elever som sällan eller aldrig upplever sig stressade.

Sammanfattningsvis så visar resultaten att det behövs förändringar för att främja ett livslångt lärande. Skolan behöver utveckla undervisningsformer där eleverna själva ingår som viktiga aktörer och skolarbetet bör organiseras och utformas så att det känns meningsfullt, lustfyllt och mindre stressande.

Det är inte acceptabelt att många av eleverna har en arbetsmiljö som oftast upplevs som stressande. Inte minst tycks detta gälla för gymnasieskolans naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogram. Resultaten har stöd i Skolverkets utvärderingar som genomförts av gymnasieskolan de senaste åren.

Hur fungerar skolans sociala miljö?

I både skollag och läroplaner slås fast att verksamheten i skolan ska utformas i överensstämmelse med grundläggande demokratiska värderingar. Ingen i skolan ska utsättas för mobbning, och tendenser till trakasserier ska aktivt bekämpas.

Skolan har således ett tydligt uppdrag vad gäller att skapa ett gott socialt klimat där relationer mellan elever, mellan elever och vuxna och mellan vuxna ska präglas av ömsesidig respekt. I detta avsnitt behandlas den sociala miljön i skolan, trivsel och bemötande, kränkande behandling och skolans insatser.

Trivsel och förtroende

En ökad andel av eleverna trivs med sina lärare och har förtroende för sina lärare, jämfört med tidigare års undersökningar. Det finns dock samtidigt en svagt nedåtgående trend vad gäller elevers trivsel i skolan som helhet sedan den första undersökningen 1993/94. Lärarnas trivsel har däremot ökat jämfört med 1997.

När kvaliteten på relationer inte är bra påverkas arbetet i skolan negativt både för elever och vuxna i skolan. Vi kan se att elever som inte trivs i skolan är mer kritiska till lärarnas förhållnings- och undervisningssätt. Dessa elever uppger också i mindre utsträckning än andra elever att de bryr sig om och är engagerade i skolarbetet.

Bemötande och relationer

De etiska perspektiven är av betydelse för många av de frågor som tas upp i skolan. Positivt är att en större andel av både lärare och elever tycker att skolan lyckats bra med att utveckla elevernas förmåga att ta ställning i etiska och moraliska frågor, jämfört med tidigare undersökningar.

Förhållandena i skolan måste bygga på ömsesidig respekt och ömsesidigt förtroende. Lärarnas uppfattning är att de ofta möts av respekt från elever, drygt 9 av 10 instämmer i detta. Elevernas uppfattning om bemötande är mindre positiv, 7 av 10 elever instämmer i att elever och lärare bemöter varandra med respekt på sin skola.

Däremot tycker en stor andel av lärarna att bemötandet mellan elever är sämre. Detta gäller främst lärarna i år 7-9 i grundskolan. 4 av 10 av dessa lärare tycker inte att eleverna bemöter varandra på ett respektfullt sätt.

Eleverna instämmer i mindre utsträckning än lärarna i att det är lugnt och att det finns arbetsro på lektionerna. En större andel av eleverna jämfört med lärarna anser att det förekommer grovt språkbruk. Även i detta avseende verkar det sociala klimatet i år 7-9 upplevas sämre än det i gymnasieskolan.

Kränkande behandling och skolans insatser

Den allvarligaste formen av dåliga relationer är när personer känner sig mobbade och trakasserade av andra. Än värre är det när mobbning utförs av vuxna som barn och unga är beroende av. Att lärare använder sin makt på ett sådant sätt att det av eleverna uppfattas som mobbning är en mycket allvarlig signal.

Vi kan i likhet med undersökningen 1997 konstatera att det är en större andel elever som uppger att de känner sig mobbade av sina lärare än som uppger att de känner sig mobbade av andra elever. Det har skett en ökning mellan 1997 och 2000 av både andelen elever som känner sig mobbade av sina lärare och andelen elever som känner sig mobbade av andra elever. I båda fallen har andelarna ökat med 2 procentenheter sedan 1997. I undersökningen 2000 uppger 6 procent att de känner sig mobbade av lärare och 4 procent av eleverna att de känner sig mobbade av andra elever.

Vad gäller mobbning mellan elever så uppger en större andel elever i grundskolans år 7-9 än elever i gymnasieskolan att de blivit mobbade av andra elever. När det gäller elever som mobbas av lärare så finns inga skillnader i uppfattningar mellan grundskoleelever och gymnasieelever.

Andel elever som uppger att de antingen känner sig mobbade av andra elever eller av lärare uppgår till 8 procent. Av dessa finns det

elever som uppger att de både känner sig mobbade av andra elever och av sina lärare. Sammantaget så handlar det i faktiska tal om närmare 50 000 elever i år-7-9 och elever i gymnasieskolan som känner sig mobbade enligt den här undersökningen.

Det tycks som att mobbningsproblematiken är mer synliggjord än tidigare. Samtidigt som en större andel av eleverna uppger att mobbning är ett stort problem på skolan, så är det också en större andel elever som tycker att skolan gör mycket för att förhindra mobbning. 14 procent av eleverna instämmer i att mobbning är ett stort problem på skolan år 2000, vilket är en ökning sedan 1993/94, och 6 av 10 instämmer i att skolan gör mycket för att förhindra mobbning och annan kränkande behandling, vilket också är en ökning sedan 1993/94.

Vad gäller lärare och skolbarnsföräldrar så uppger 13 procent av föräldrarna och knappt 7 procent av lärarna att mobbning är ett stort problem på skolan. Jämfört med tidigare undersökningar är det ingen förändring. Däremot instämmer lärarna i större utsträckning nu i påståendet att skolan gör mycket för att förhindra mobbning, jämfört med tidigare år. Påfallande är också att en stor andel av föräldrarna uppger "vet inte" när det gäller skolans arbete mot mobbning.

Det är mer än dubbelt så många elever i grundskolan som instämmer i att mobbning är ett stort problem, 2 av 10, jämfört med eleverna i gymnasieskolan. Det finns också skillnader mellan hur grundskoleelever och elever i gymnasieskolan uppfattar skolans insatser. 7 av 10 grundskoleelever jämfört med knappt hälften av gymnasieeleverna instämmer i att skolan gör mycket för att förhindra mobbning och annan kränkande behandling. Samtidigt är det värt att notera att en stor andel av både elever, lärare och föräldrar till elever i gymnasieskolan har svarat att de inte vet om skolan gör mycket mot mobbning, mellan 20 till 30 procent i dessa grupper.

Bland elever och lärare instämmer ungefär 2 av 10 i påståendet att våld och rasism förekommer på skolan. En större andel av föräldrar till skolbarn i år 7-9 instämmer i påståendet än övriga föräldrar. Bland föräldrarna uppger knappt 3 av 10 att de inte vet om våld och rasism förekommer på skolan. Andelen som inte vet ökar ju äldre barnet är.

Många lärare uppger också att de känner sig illa behandlade, utsatta för hot eller trakasserier, både av elever och kollegor. Nästan 2 av 10 uppger att de blivit utsatta för hot eller trakasserier det senaste året. Detta stämmer väl överens med andra undersökningar om lärares arbetsmiljö.

Sammanfattningsvis visar undersökningen att det finns skillnader mellan elevernas och lärarnas uppfattning vad gäller de sociala förhållandena på skolan, där eleverna oftast har en mer negativ syn på relationer och bemötande än lärarna. Gymnasieskolan uppfattas av de

flesta grupperna ha en bättre social miljö än grundskolan. Resultaten pekar i likhet med Skolverkets tidigare attitydundersökningar på att det är i grundskolans år 7-9 som det sociala klimatet tycks vara som mest problematiskt. Dåligt bemötande i form av grovt språkbruk, våld och rasism samt mobbning bör uppmärksammas.

En ökad uppmärksamhet av kränkande behandling och mobbning tycks ha skett och toleransen mot mobbning förefaller ha minskat. Men resultaten pekar på fortsatta behov av förbättringar av den sociala miljön, bemötande mellan elever men också bemötande mellan elever och lärare.

Är skolan en integrerad del av samhället?

Eleverna ska få en utbildning av hög kvalitet, och för att detta ska förverkligas måste skolans verksamhet kontinuerligt utvecklas så att den svarar mot uppställda mål och samhällets krav. Utvecklingsarbetet förutsätter en samverkan med arbetslivet och samhället i övrigt. I detta avsnitt diskuteras skolan i samhället utifrån fyra perspektiv, skolan och omvärlden, skolan och arbetsmarknaden, informationssamhället och internationaliseringen.

Skolan och omvärlden

Undersökningens resultat visar att skolan inte uppfattas som en sluten värld som inte påverkas av omvärlden, vilket var något som konstaterades redan i attitydundersökningen 1997. Men både lärare, elever och föräldrar tycker att kontakterna med verksamheter utanför skolan borde öka. Även i övriga nordiska länder har man en liknande uppfattning både i fråga om skolan i förhållande till omvärlden och önskan om ökade kontakter med andra verksamheter.

Skolan och arbetsmarknaden

Andelen lärare som tycker att skolan lyckas ge kunskaper för arbetsmarknaden har ökat jämfört med undersökningen år 1997. Ändock förefaller det som om skolan uppfattas som dålig på att ge kunskaper för arbetsmarknaden. Både lärare och allmänhet är kritiska till skolans förmåga i detta avseende. Däremot menar dessa grupper att skolan lyckas bättre med att ge kunskaper för fortsatta studier.

Både hos elever och allmänhet har ämnena språk (undantaget svenska och engelska) och naturvetenskapliga ämnen en svagare ställning än i tidigare attitydundersökningar. Mindre andelar i båda grupperna än tidigare tycker att dessa ämnen är viktiga. Mönstret är detsamma när det gäller skolbarnsföräldrarnas inställning till språk, men inte när det gäller naturvetenskapliga ämnen.

Med tanke på hur arbetsmarknaden ser ut - med efterfrågan på natur-

vetare och tekniker, medlemskapet i EU och en öppen europeisk arbetsmarknad - är dessa resultat oväntade och bör uppmärksammas.

Informationssamhället

Den nya informationstekniken får ökad betydelse i och med förändrade arbetssätt i skolan med större elevansvar för kunskapsinhämtning, mer individualiserad undervisning, mera lärarhandledning etc. Skolan har en viktig uppgift att kompensera elevernas skilda förutsättningar, inte minst när det gäller IT-området. Goda kunskaper om IT är en nödvändig förberedelse för den framtida arbetsmarknaden och ger en allmänt starkare position i samhället.

En stor andel av både lärare, elever och föräldrar vill se en ökad användning av datorer i undervisningen, något som föräldrar i övriga nordiska länder också instämmer i. Även om andelen lärare som tycker att de har tillräcklig kunskap och kompetens i att använda datorer ökat sedan 1997 så anser cirka hälften av dem år 2000 att de har bristande kunskaper.

Internationaliseringen

I dag är det viktigare än någonsin med ett internationellt perspektiv i skolan för att skapa ett globalt tänkande och förbereda för ett samhälle med täta kontakter över kultur- och nationsgränser. En majoritet av allmänhet, föräldrar, lärare och elever är intresserade av en ökning av den internationella dimensionen i skolan, till exempel kontakter med skolor i andra länder.

Perspektivet innebär också att utveckla förståelse för den kulturella mångfalden inom det egna landet. Det svenska samhällets internationalisering, och den växande rörligheten över nationsgränserna, ställer höga krav på människors förmåga att leva med och inse de värden som ligger i en kulturell mångfald.

Enligt många elever har dock inte skolan lyckats lära dem hur människor med olika bakgrund och åsikter kan leva tillsammans - 2 av 10 elever tycker att skolan lyckats dåligt på detta område. Många lärare, 4 av 10, anser sig inte heller ha tillräcklig kunskap och kompetens för att kunna arbeta med elever med olika social och kulturell bakgrund.

Sammanfattningsvis visar resultaten på att skolan inte uppfattas som en sluten värld, men att det finns mer att önska när det gäller relationen mellan skola och omvärld. Föräldrar, lärare och elever efterfrågar mera kontakter med andra verksamheter utanför skolan. Även förändringar inom skolan tycks lärare och elever vara positiva till, som till exempel en ökad användning av datorer och en ökning av den internationella dimensionen i undervisningen. Eleverna uppfattar däremot inte att skolan lyckas med att lära dem hur människor med olika bakgrund och åsikter kan leva tillsammans. En stor andel

av lärarna uppger också att de själva inte har tillräcklig kunskap och kompetens för att kunna arbeta med elever med olika social och kulturell bakgrund.

Viljan till ökade kontakter med samhället utanför skolan, ett ökat nyttjande av IT och viljan att i skolan ta tillvara de värden som ligger i en kulturell mångfald tycks finnas. Dock uppfattas det finnas brister i lärares kompetens och brist på resurser.

Viktiga iakttagelser och behov av förändringar

Vi kan urskilja några viktiga generella resultat i Skolverkets attitydundersökning år 2000.

- De som har direkta egna personliga erfarenheter av skolverksamheten har också en positivare inställning till skolans prestationer.
- Vikten av att fråga elever framgår tydligt eftersom elever i många fall har olika uppfattningar jämfört med övriga grupper. Vad gäller undervisningen så framstår det som att lärarna har en mer positiv bild av sitt sätt att undervisa jämfört med elevernas bild. När det gäller hur skolan lyckas i olika ämnen så har däremot eleverna den ljusaste synen jämfört med allmänhet och skolbarnsföräldrar. Beträffande den sociala miljön så har eleverna en mer negativ bild av skolan än vad lärarna har.
- Grundskolan tycks ha en sämre miljö, både vad gäller den fysiska och den sociala, jämfört med gymnasieskolan.
- Vid tidsjämförelser så framträder i många avseenden attitydundersökningen 1997 som en "lägsta notering", jämfört med 1993/94 och 2000.
- Vid jämförelser mellan de nordiska länderna så framstår svenskarna som mest kritiska till skolan.

Resultat från Skolverkets tredje attitydundersökning och övriga iakttagelser Skolverket gjort inom ramen för nationell uppföljning, utvärdering, utvecklingsinsatser samt tillsyn och kvalitetsgranskning pekar på ett antal områden som viktiga att uppmärksamma.

SKAPA FÖRTROENDE HOS DET SVENSKA FOLKET FÖR SKOLAN!

Det finns hos allmänheten ett bristande förtroende för skolan. Detta kan på sikt bli ett stort problem. Det är viktigt att öka medvetenheten om skolans uppdrag och mål. Ytterst handlar förtroendet naturligtvis om att utveckla skolverksamhetens kvalitet och öka måluppfyllelsen.

SKAPA ACCEPTANS OCH LEGITIMITET FÖR DEN LOKALA STYRNINGEN!

Resultaten i undersökningen tyder på en allvarlig legitimitetskris hos de verksamma i skolan, riktad mot skolledning och de lokala politikererna. Det lokala ansvaret måste axlas på ett bättre sätt och en ökad kommunikation mellan de som styr skolan och de professionella tycks vara nödvändig för att den lokala styrningen skall fungera.

SKAPA FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR EXTRA STÖD TILL ELEVER SOM BEHÖVER DET!

Det finns behov av genomtänkta strategier hos skolhuvudmän och skolor för att ge barn och unga stöd på bästa sätt. Det är av stor betydelse att kommuner och skolor har genomtänkta resursfördelningssystem. Det finns också behov av kompetensutveckling av lärare och övrig skolpersonal för att kunna möta elever med olika behov och förutsättningar.

SKAPA FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR ELEVERS OCH FÖRÄLDRARS INFLYTANDE!

Det behövs nya arbetsformer där elevernas synpunkter och erfarenheter tas tillvara och där det finns utrymme för delaktighet och inflytande i högre grad än nu. Det behöver utvecklas former och forum för föräldrar att vara delaktiga i och ta aktivt ansvar för skolans utveckling.

SKAPA MENINGSFULLHET OCH LUST TILL ATT LÄRA!

Det finns tydliga behov av att utveckla arbets- och undervisningsformer där man involverar och tar till vara elevernas erfarenheter. Inte minst bör den kritiska inställningen hos elever på naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen uppmärksammas.

MOTVERKA STRESSEN!

En viktig uppgift på alla nivåer, både på den nationella nivån och direkt i skolverksamheten, är att identifiera faktorer som skapar stress och vilka åtgärder som bör vidtas för att skapa bästa möjliga förutsättningar för lärande. Skolans organisering av sin undervisning har betydelse för hur eleverna själva har möjlighet att styra över sitt eget skolarbete.

SKAPA GODA SOCIALA RELATIONER!

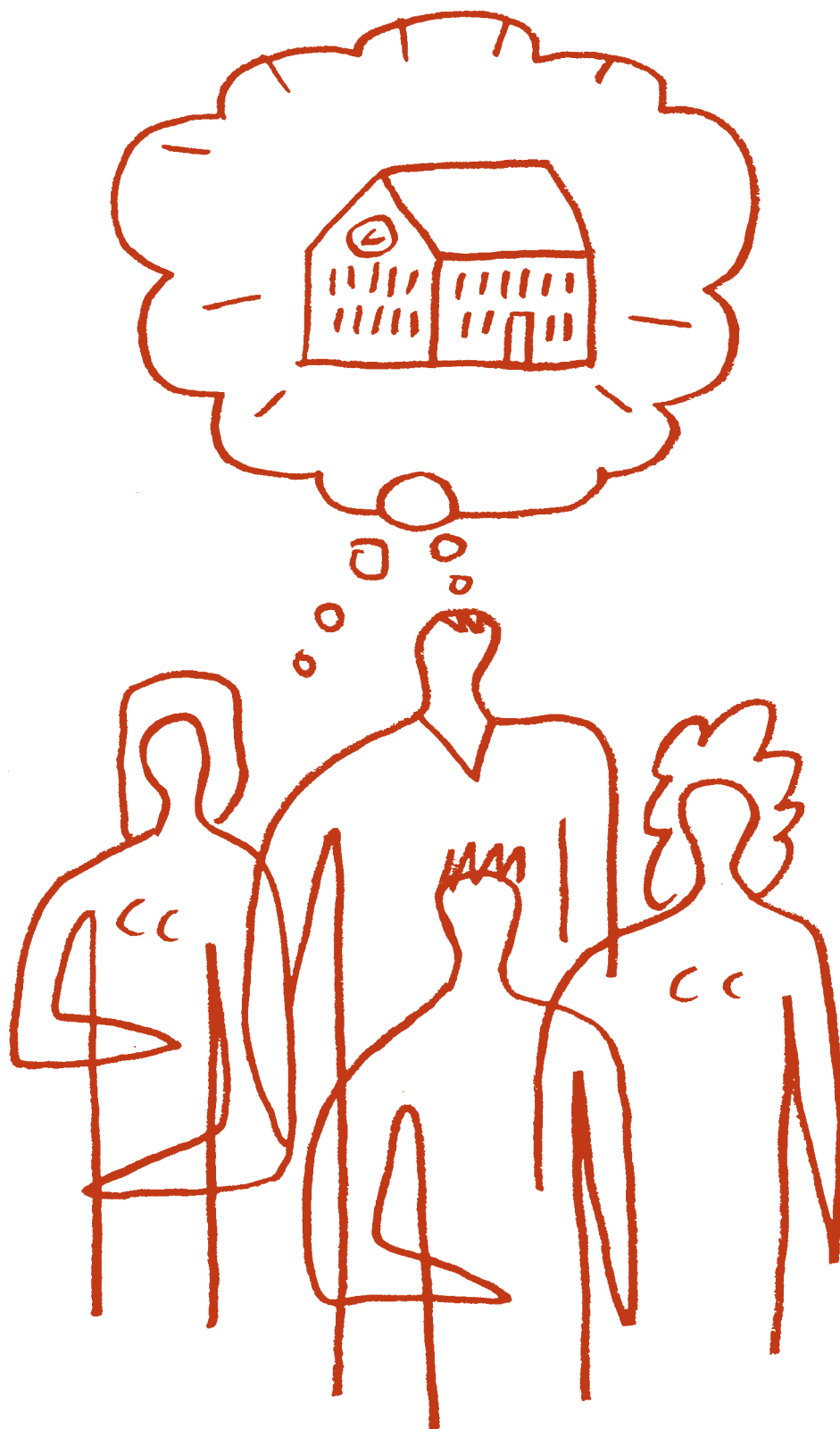
Utvecklande insatser för att förbättra den sociala miljön behövs, framför allt i grundskolans år 7-9. Det finns behov av insatser för att öka kompetensen hos skolans personal att arbeta med värdegrundsfrågor och att i skolan skapa utrymme för möten och samtal. Skolan måste utveckla barns och ungas demokratiska kompetens, och skolans förhållningssätt och insatser mot kränkande behandling måste vara konsekventa, tydliga och synliga.

SKAPA FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR EN ÖKAD INTEGRERING AV SKOLAN I SAMHÄLLET!

Behov av ökat användande av informationsteknik och ökad kompetens hos lärare för att nyttja informationstekniken i undervisningen. Insatser behövs för att väcka ungdomars intresse för andra språk och naturvetenskapliga ämnen. En ökad kompetens och former för att integrera och ta tillvara den kulturella mångfalden inom och utanför skolan behöver utvecklas.

KAPITEL 1

Ju närmare skolverksamheten, desto större förtroende - t.ex. har lärare och skolbarnsföräldrar större förtroende för skolan än allmänheten.

Förtroendet för skolan

Ju närmare skolverksamheten, desto större förtroende - t.ex. har lärare och skolbarnsföräldrar större förtroende för skolan än allmänheten. Det låga förtroendet för lokala skolpolitiker bland lärare håller i sig sedan tidigare undersökningar, och jämfört med våra nordiska grannländer har det svenska folket det lägsta förtroendet för skolan som institution. Undersökningen visar en tendens till en positivare syn på fristående skolor.

Den svenska skolan är mål- och resultatstyrd med ett decentraliserat ansvar. Detta betyder att en rad olika aktörer på olika sätt har inflytande över verksamheterna - centralt genom riksdag, regering och Skolverket, lokalt genom kommun eller annan huvudman samt genom skolor med en professionell yrkeskår.

I grunden finns idén om ett system för styrning, som bygger på nationella mål med ett tydligt ansvar för varje aktör, där staten har ett övergripande ansvar för målformulering och resultatuppföljning. Kommunerna och skolorna ansvarar för att de nationella målen uppnås, tolkas och förankras och följs upp på lokal nivå i skolplanen, arbetsplaner och kvalitetsredovisningar.

I Skolverkets tidigare attitydundersökningar ställdes frågan om förtroendet för olika samhällsinstitutioner, däribland skolan, till allmänheten, skolbarnsföräldrar och lärare. Vi beslöt dock av utrymmesskäl att utesluta frågan ur vår undersökning denna gång, eftersom en liknande fråga ställs årligen av SOM (samhälle, opinion och massmedia)-institutet. I stället refererar vi till SOM-undersökningens resultat.

Liksom i våra tidigare attitydundersökningar ser man stora legitimitetsproblem för flera samhällliga institutioner. Befolkningens förtroende för skolan kan dock betecknas som relativt stort i förhållande till flera av de 19 andra samhällsinstitutioner man tillfrågats om; grundskolan kommer tillsammans med domstolarna på delad sjätte plats efter sjukvården, universitet/högskolor, radio/TV, polisen och kungahuset.

SOM-institutet konstaterar också att närheten till institutionen påverkar förtroendet:

”Med ökade geografiska, psykologiska och kulturella avstånd faller både människors och institutioners förtroende.” (Holmberg & Weibull, 2000).

Vad visar då Skolverkets attitydundersökning när det gäller allmänhetens, skolbarnsföräldrars och lärares förtroende för den kommunala styrningen, skolan som institution och för de ansvariga aktörerna på olika nivåer?

Här nedan jämförs resultat med de tidigare undersökningarna och med resultat från övriga nordiska länder, i den mån de finns att tillgå. Vi behandlar även synen på valmöjligheter och fristående skolor.

Kommunernas styrning har ett fortsatt mycket lågt förtroende

Redan 1997 tyckte en mycket liten andel av lärarna, 18 procent¹, att det var bra att fler beslut om skolan i dag fattas av lokala politiker. I dag instämmer en ännu mindre andel, 14 procent. Denna negativa trend visar på ökade legitimitetsproblem för kommunerna vad gäller styrningen av skolan.

Skolbarnsföräldrarna har samma uppfattning år 2000 som 1997. Fortfarande instämmer 2 av 5 skolbarnsföräldrar i att det är bra att fler beslut om skolan i dag fattas av lokala politiker. Ju längre utbildning föräldrarna har, desto mindre andel instämmer. En relativt stor andel av skolbarnsföräldrarna, 25 procent, uppger att de inte vet.

Andelen lärare och skolbarnsföräldrar som instämmer i påståendet att kommunerna inte klarat att ta tillräckligt ansvar för skolan är i stort sett densamma i dag som 1997. Av lärarna instämmer 8 av 10 och av skolbarnsföräldrarna 7 av 10. Föräldrar till elever i grundskolan instämmer i större utsträckning, liksom högutbildade och skolbarnsföräldrar födda i Sverige. Att högutbildade instämmer i större utsträckning kan tolkas som att kraven på, och den kritiska inställningen till, skolan ökar ju högre utbildning man har (Söderberg, 2000).

Varken föräldrar eller lärare har förtroende för skolpolitiker

Allmänhetens, skolbarnsföräldrars och lärares förtroende för skolpolitiker är mycket lågt både vad gäller kommunal nivå och riksnivå. Samtliga grupper uppvisar ett kraftigt förtroendeunderskott, dvs. en betydligt större andel av de svarande uppger att de har ett ganska eller mycket litet förtroende, jämfört med de som uppger att de har ett mycket eller ganska stort förtroende.

Kvinnor har generellt ett lägre förtroende än män bland allmänhet och skolbarnsföräldrar. Personer med enbart grundskoleutbildning har ett något större förtroende än personer med längre utbildning.

Lärarnas förtroende för skolpolitiker är mycket lågt. 75 procent av lärarna har ett mycket eller ganska litet förtroende för kommunala politiker och 69 procent har ett mycket eller ganska litet förtroende för rikspolitiker. Dessa resultat ska ses i ljuset av att det är de kommunala skolpolitikerna som är direkt ansvariga för skolverksamheten i Sveriges kommuner.

Vi ser alltså ett stort legitimitetsproblem som dock inte endast tycks

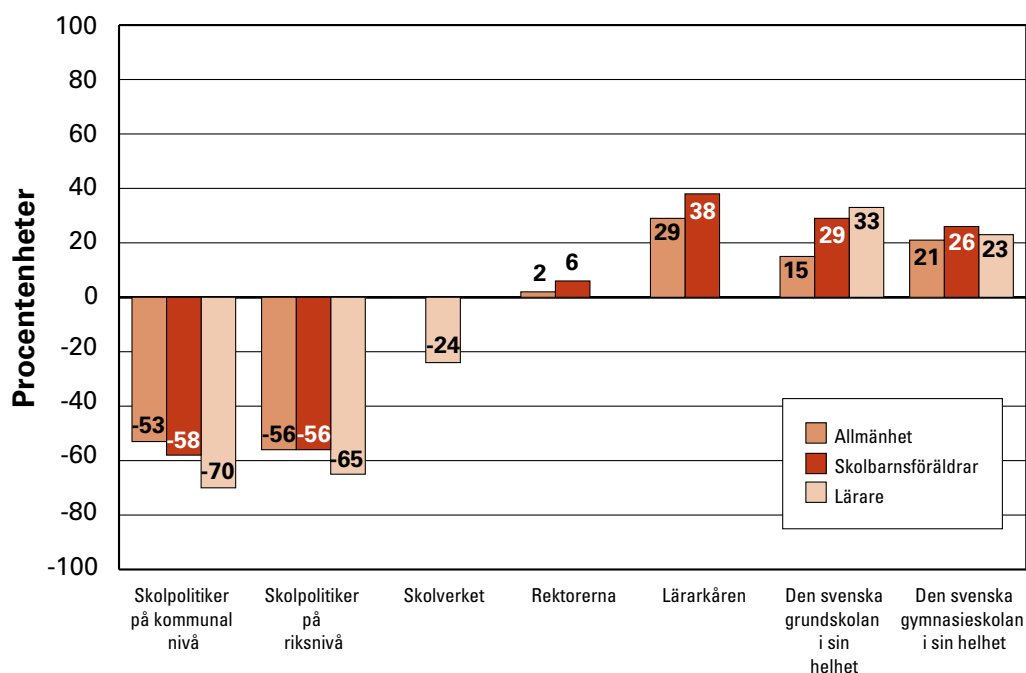
¹ Frågan som ställdes till föräldrar och lärare 1997: "Det är bra att fler beslut om skolan fattas av lokala politiker." År 2000 ställdes frågan: "Det är bra att fler beslut om skolan i dag fattas av lokala politiker."

gälla skolan som verksamhetsområde. SOM-institutets undersökning visar att riksdagen, kommunstyrelserna, regeringen samt de politiska partierna är 4 av de 7 samhällsinstitutioner som har lägst förtroende hos det svenska folket (Holmberg & Weibull, 2000).²

Även förtroendet för Skolverket är lågt, 4 av 10 lärare har ett mycket eller ganska litet förtroende för den statliga myndigheten på skolområdet. Gymnasielärare har ett betydligt lägre förtroende för Skolverket än grundskollärare.³ Men samtidigt som lärarna har ett mycket lågt förtroende för politiker och Skolverket uppger de att de nationella styrdokumenterna, läroplaner och kursplaner, har stor betydelse för det egna arbetet i skolan. Man kan dock se en tendens till en minskad betydelse av dessa över tid (se vidare kapitel 6).

Diagram 1.1 "Vilket förtroende har Du för den svenska skolan?"

Staplarna avser **balansmått** dvs. summan av andelarna allmänhet, skolbarnsföräldrar respektive lärare som svarat "Mycket stort" och "Ganska stort" minus andelarna som svarat "Ganska litet" och "Mycket litet". Uppgifter redovisas för de grupper som besvarat de olika delfrågorna.

Lärarkåren har skolbarnsföräldrarnas förtroende

Förtroendet hos allmänhet och skolbarnsföräldrar för de professionella i skolan visar på ett positivt förtroendeöverskott för lärarkåren. Däremot är förtroendet för rektorerna inte lika stort. Möjligen kan det bero på att rektorer är ansvariga i högre grad än lärare, eller så kanske debatten i media om rektorernas komplicerade arbetssituation, med mycket administrativt arbete som tar tid från uppgiften att fungera som pedagogiska ledare, bidragit till att medborgarnas förtroende för rektorerna är så pass litet.

² De andra tre är de fackliga organisationerna, Europaparlamentet och EU-kommissionen.

³ År 1993/94 tillfrågades lärarna om förtroendet för tjänstemän, politiker och myndigheter som bestämmer i den svenska skolan. Eftersom frågan var annorlunda ställd kan vi endast konstatera att vi ser en tendens till ett minskat förtroende över tid.

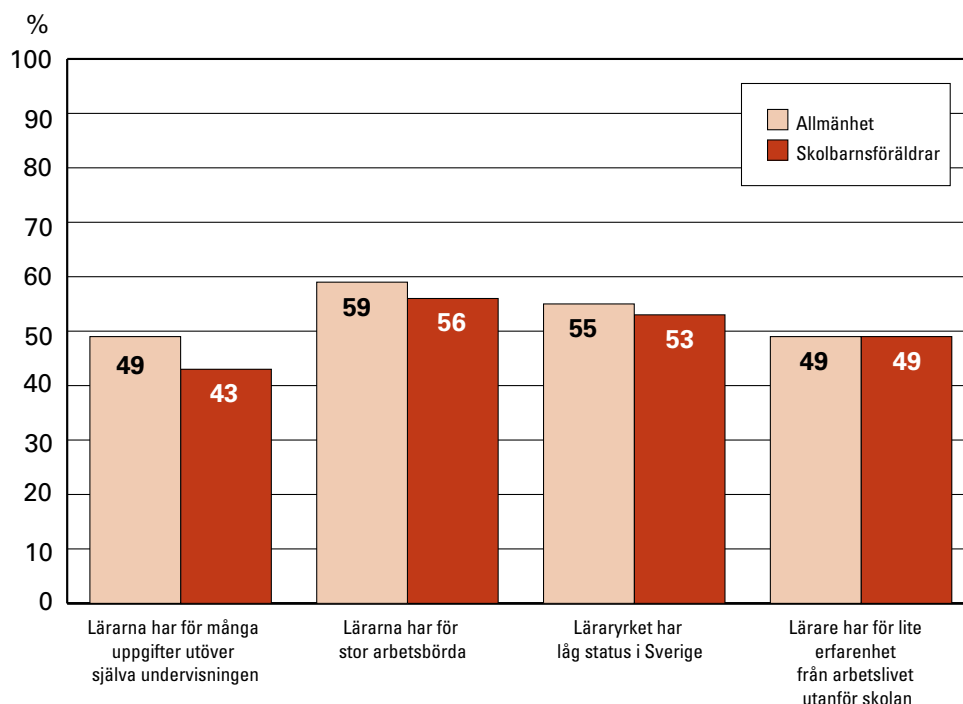
Varannan skolbarnsförälder har ett stort förtroende för lärarkåren, men endast var tredje för rektorerna. Föräldrar till barn i grundskolan har ett större förtroende för lärarna än föräldrar till gymnasieelever. En stor andel av allmänheten och bland skolbarnsföräldrarna, 25 procent, har inte tagit ställning i frågan.

Allmänheten och skolbarnsföräldrarna har också tagit ställning till frågor om lärarnas arbetsituation och status. Generellt är svaren mellan grupperna samstämmiga, men vi ser stora skillnader i svaren mellan de nordiska länderna.

Av allmänheten instämmer knappt hälften i att lärarna har för många uppgifter utöver själva undervisningen. I de övriga nordiska länderna är motsvarande andel kring 30 procent, lägst i Finland 23 procent. Majoriteten av svenskarna tycker också i större utsträckning att lärarna har för stor arbetsbörda. I Sverige instämmer 6 av 10 ur allmänheten att jämföra med 2 av 10 i Danmark som är den nordiska befolkning som instämmer i minst utsträckning. Generellt i Norden gäller att kvinnor instämmer i påståendet i större utsträckning än män.

Diagram 1.2 "Nedanstående fråga omfattar ett antal påståenden som förekommit i debatten om den svenska skolan. I vilken utsträckning instämmer Du i vart och ett av dem?"

Staplarna avser summan av "Instämmer helt" och "Instämmer i stor utsträckning"

I de nordiska länderna har man mycket olika uppfattning om läraryrkets status. På Island instämmer 8 av 10 i att läraryrket har låg status, medan motsvarande andel i Finland är 2 av 10. I Sverige instämmer drygt hälften av de svarande. I alla länderna utom Finland tycks personer med högskoleutbildning instämma i större utsträckning än de med kortare utbildning.

Ungefär hälften av allmänheten och av skolbarnsföräldrarna i Sverige och övriga Norden tycker att lärare har för lite erfarenhet från arbetslivet utanför skolan. I alla länderna instämmer män i större utsträckning än kvinnor. De svenska skolbarnsföräldrarna med elever i gymnasieskolan instämmer i större utsträckning än de med elever i grundskolan. Över tid har dock den svenska allmänhetens bild av att lärarna skulle ha för lite erfarenhet från arbetslivet utanför skolan blivit mindre negativ. År 1993/94 instämde 58 procent i påståendet, 1997 instämde 55 procent och år 2000 instämde 49 procent.

Förtroendet för grund- och gymnasieskolan som institutioner är större ju närmare verksamheten man är

Både grund- och gymnasieskolan som institutioner har ett förtroendeöverskott bland allmänheten, skolbarnsföräldrar och lärare (se diagram 1.1). De som befinner sig närmare verksamheten har ett större förtroende än de som är längre ifrån den. Hos allmänheten är det mycket liten skillnad i andelen som uppger att de har förtroende för grund- respektive gymnasieskolan, dvs. båda institutionerna har ett ungefär lika stort förtroende.

Av lärarna är det 53 procent som uppger att de har ett stort förtroende för grundskolan. Lärare som undervisar i grundskolan har ett större förtroende för den, 60 procent, än gymnasielärare, 30 procent. Förtroendet är högre bland de grundskollärare som undervisar i de lägre skolåren. Förtroendet tenderar att minska med antal undervisningsår lärarna har bakom sig. Andelen skolbarnsföräldrar som uppger att de har ett stort förtroende för grundskolan är något lägre än andelen lärare.

Finland är det land i Norden där allmänheten har störst förtroende för grundskolan, där 7 av 10 finländare uppger att de har ett stort förtroende. Detta kan jämföras med svenskarna, där endast 4 av 10 har detsamma. Liksom i Sverige har skolbarnsföräldrar i de andra nordiska länderna genomgående ett större förtroende än allmänheten. Föräldrar till elever i grundskolan har ett större förtroende för grundskolan än föräldrar till elever i gymnasieskolan.

Att ungefär lika stora andelar ur allmänheten uppger att de har förtroende för grund- respektive gymnasieskolan gäller inte bara i Sverige utan även i de övriga nordiska länderna, även om förtroendevåerna skiljer sig. När det gäller förtroendet för gymnasieskolan är det heller ingen skillnad mellan den svenska allmänheten, de svenska skolbarnsföräldrarna och lärarna.

Däremot finns skillnader i förtroende, både i Sverige och i övriga nordiska länder, mellan föräldrar till elever i grundskolan och föräldrar till elever i gymnasieskolan. Liksom när det gäller förtroendet för grundskolan har föräldrar med egen erfarenhet av gymnasieskolan ett större förtroende för skolformen. Resultatet visar igen hur viktiga de egna erfarenheterna är för ens attityder. Detsamma gäller lärare i

gymnasieskolan, vilka har ett större förtroende för gymnasieskolan som institution än lärare i grundskolan.

Svenskarna tar i större utsträckning ställning till fristående skolor

Sedan början av 1990-talet har skolsystemet öppnats för större valmöjligheter, vilket inkluderar möjligheten att välja fristående skolor (Proposition 1992/93:230). Under en femårsperiod har antalet elever i fristående grund- och gymnasieskolor mer än fördubblats. Drygt 46 000 elever får läsåret 99/00 sin undervisning i fristående grund- och gymnasieskolor, vilket motsvarar 3 procent av grundskolans och 4 procent av gymnasieskolans elever (Skolverket, 2000).

Undersökningens resultat visar en tendens till en attitydförändring när det gäller fristående skolor hos allmänheten, skolbarnsföräldrar och lärare.

I de nordiska länderna har de fristående skolorna olika historia och är i dag olika vanligt förekommande. Detta faktum påverkar säkerligen de skillnader i attityder vi ser hos allmänheten mellan länderna. I Danmark, där fristående skolor är vanligt förekommande, instämmer 79 procent i att det är bra med fristående skolor som ett alternativ till offentliga skolor. Motsvarande andel för Norge och Sverige är cirka 50 procent, medan stödet är mindre på Island, 39 procent, och allra minst i Finland, endast 26 procent.

Knappt hälften av de svenska skolbarnsföräldrarna, 47 procent, är positiva till fristående skolor. Föräldrar till elever i grundskolans år 1-3 är mer positiva till fristående skolor, 52 procent, än föräldrar till elever i högre skolår där mellan 43-48 procent har en positiv inställning. Bland föräldrarna syns ingen skillnad mellan kvinnors och mäns åsikt, vilket det däremot gör hos allmänheten, där kvinnor är mer positiva än män och högskoleutbildade är mer positiva än personer med kortare utbildning. Att högskoleutbildade är mer positiva än de med kortare utbildning kan antas till stor del bero på att utbildningsnivå och boendeort samvarierar och att det är i storstäderna som de fristående skolorna är vanligast förekommande.

Det finns också en tydlig skillnad i inställning till fristående skolor mellan personer med olika partisympati. Moderater uppger sig, inte oväntat, i större utsträckning vara för fristående skolor, 71 procent, medan det bland dem som sympatiserar med Socialdemokraterna är en betydligt mindre andel, 38 procent.

Ett intressant resultat är att drygt hälften av lärarna instämmer helt eller i stor utsträckning i att det är bra med fristående skolor som ett alternativ till offentliga skolor.

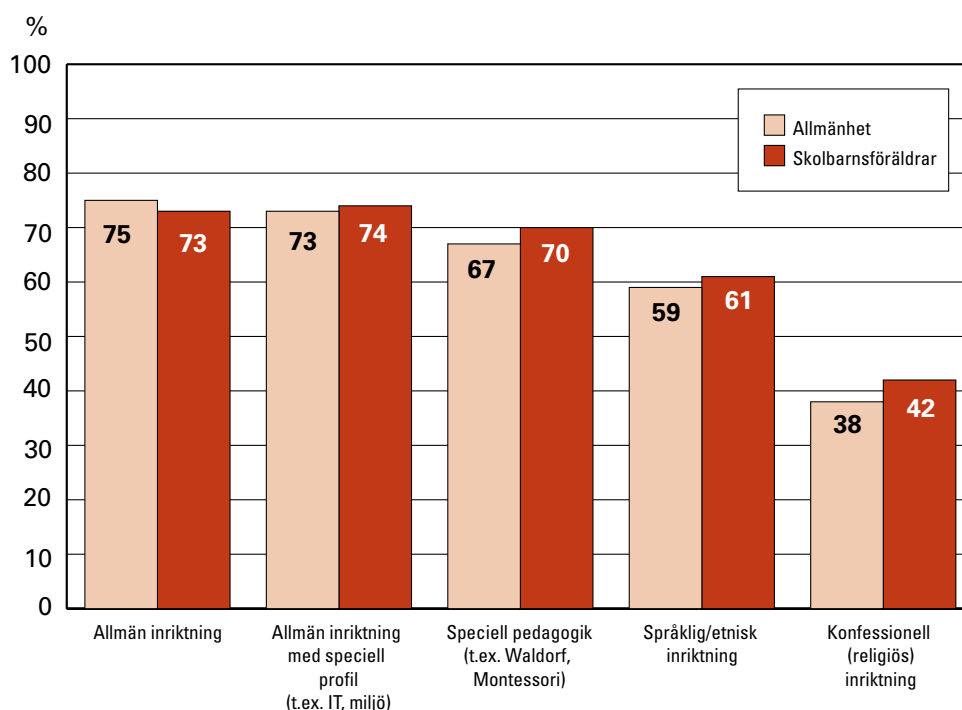
⁴ I 1997 års undersökning ställdes frågan "Det är bra med fler fristående skolor" med svarsalternativen "Instämmer", "Instämmer inte" och "Vet inte". År 2000 ställdes frågan: "Det är bra med fristående skolor som ett alternativ till offentliga skolor" med svarsalternativen "Instämmer helt", "Instämmer i stor utsträckning", "Instämmer i liten utsträckning", "Instämmer inte alls" och "Vet inte".

En jämförelse med svaren 1997, då både frågan och svarsalternativen var något annorlunda formulerade⁴, tyder på att det är betydligt större andelar i alla grupperna som har en åsikt om fristående skolor i dag än för tre år sedan; en mindre andel svarar "vet inte". Vi ser också en tendens till en mer positiv syn på fristående skolor.

Fristående skolor kan ha olika inriktningar. Den vanligaste inriktningen är speciell pedagogik (t.ex. Montessori eller Waldorf), därefter allmän inriktning och den tredje största kategorin är skolor med konfessionell (religiös) inriktning; 4 av 5 elever i fristående skolor på grundskolenivå undervisas i skolor med någon av dessa tre inriktningar (Skolverket, 2000).

Diagram 1.3: "I Sverige har man rätt att välja skola. Tycker Du att det är bra att elever och föräldrar kan välja en fristående skola med följande inriktning?"

Staplarna avser andelen allmänhet och skolbarnsföräldrar som svarat: "Ja".

Allmänheten och skolbarnsföräldrar har i stort sett samma inställning till möjligheten att välja en fristående skola utifrån de olika inriktningarna. Man är mest positiv till möjligheten att välja skolor med allmän inriktning, skolor med allmän inriktning med speciell profil (t.ex. IT, miljö) och skolor med speciell pedagogik. Man är även i ganska stor utsträckning positiv till skolor med språklig/etnisk inriktning.

Däremot tycker en betydligt mindre andel att möjligheten att välja en konfessionell (religiös) skola är bra. Ungefär lika många tycker att det är bra respektive inte bra, och många uppger att de inte vet vad de tycker just när det gäller de konfessionella skolorna, cirka 20 procent.

Generellt är högutbildade mer positiva till möjligheten att välja de olika inriktningarna. De skolbarnsföräldrar som sympatiserar med Moderaterna är mer positiva till samtliga inriktningar än de som uppger att de sympatiserar med Socialdemokraterna. Oavsett partisympati tycker en mindre andel av föräldrarna att det är bra med möjligheten att kunna välja fristående skolor med konfessionell inriktning.

Valfriheten - uppfattas den leda till segregation eller till högre kvalitet?

Hur ser elever, lärare och föräldrar på möjligheterna och riskerna med att välja skola? Sedan förra mätningen, 1997, har det skett stora förändringar i elevernas inställning. En betydligt mindre andel elever, 36 procent jämfört med 56 procent 1997, instämmer i att rätten att välja skola leder till större klasskillnader. Vid båda tillfällena är det en fjärdedel av eleverna som uppger att de inte vet.

Vi fick vid intervjuerna år 2000 indikationer på att framför allt eleverna i grundskolan tyckte att begreppet klasskillnader var svårt. Elever i storstäder uppger att valmöjligheterna leder till större klasskillnader i större utsträckning än elever på mindre orter. På alla typer av boendorter var andelen som instämde 1997 betydligt högre, och skillnaden mellan storstad och mindre orter inte alls tydlig.

Vi ser inte motsvarande attitydförändring hos lärare och föräldrar.⁵ Vid båda mättillfällena menar hälften av skolbarnsföräldrarna och 60-65 procent av lärarna att rätten att välja skola leder till ökad segregation. Andelen lärare som arbetar i kommunala skolor instämmer i större utsträckning än de som arbetar i fristående skolor.

Vi ser inte heller någon tydlig attitydförändring hos lärare och föräldrar när det gäller påståendet att det är bra om skolor har elever med olika social och kulturell bakgrund. År 1997 ställdes frågan om det är bra om *klassen* har elever med olika social och kulturell bakgrund och år 2000 om *skolan* har det, även frågeformuleringen var mjukare år 2000 vilket gör en jämförelse över tid osäker.⁶

Vid båda mättillfällena ser vi en tendens till att en större andel lärare än skolbarnsföräldrar tycker att det är bra om klasser/skolor har elever med olika social och kulturell bakgrund. År 2000 instämmer föräldrar med endast grundskoleutbildning i mindre utsträckning än föräldrar med längre utbildning. Lärare i grundskolan instämmer i större utsträckning än gymnasielärare.

Har då valmöjligheterna någon positiv effekt? Vi frågar lärare och skolbarnsföräldrar om de instämmer eller inte i påståendet att rätten

⁵ Frågan som ställdes 1997 löd: "Rätten att välja skola leder till ökade klyftor i samhället". År 2000 ställdes frågan: "Rätten att välja skola leder till ökad segregation."

⁶ Frågan som ställdes 1997 löd: "Skolklasserna ska vara blandade med elever med olika social och kulturell bakgrund". År 2000 ställdes frågan: "Det är bra om skolor har elever med olika social och kulturell bakgrund."

att välja skola leder till konkurrens som främjar kvaliteten i skolorna. Det svar vi får är att så många som hälften, 49 procent, av lärarna och 57 procent av skolbarnsföräldrarna instämmer. Både lärare och föräldrar i storstad instämmer i större utsträckning än de på mindre orter. Lärare med färre undervisningsår bakom sig, lärare i fristående skolor och föräldrar till elever i år 1-3 tycker i större utsträckning att kvaliteten främjas.

Avslutning

När är förtroendet för en samhällsinstitution tillräckligt stort, och när är det så litet att det är oacceptabelt? Det går inte att sätta en tydlig gräns för en acceptabel nivå. Även om förtroendet för skolan kan betecknas som relativt stort i förhållande till flera andra samhällsinstitutioner, är det knappast tillfredsställande att en stor grupp allmänhet och föräldrar inte känner förtroende för skolan. Att öka tilltron är ett mål för dem som arbetar i och ansvarar för den svenska skolan. Resultaten pekar på nödvändigheten av en ökad kommunikation mellan skolhuvudmännen, i form av ansvariga kommunpolitiker, och de professionella i skolan (Skolverket, 1999). Ett viktigt resultat av undersökningen är dock att ju mer man berörs av skolan, desto större förtroende har man för verksamheten.

Vi har haft höga förväntningar på skolan ända sedan 1960-talet - höga förväntningar som på sina håll lett till förtroendekriser. Husén (1994, s 24-26) menar dock att vi inte kan tala om misslyckanden med skolan. Han menar att ”de problem vi har i dagens skola utgör reflexer av problem vi har i samhället i stort och är oförutsedda biverkningar av de enorma förändringar skolan genomgått.”

Han menar vidare att ”påpekanden om att skolproblemen i mycket är samhällsproblem och att framgångar och misslyckanden sammanhänger med anspråksnivån kan tyckas rätt självklara.”

Våren 2000 publicerade ESO (Expertgruppen för studier i offentlig ekonomi) en jämförande studie om kvaliteten i olika samhällssektorer i åtta länder (Danmark, Frankrike, Japan, Nederländerna, Storbritannien, Sverige, Tyskland och USA) utifrån en mängd indikatorer. Utfallet för Sveriges del låg på eller över medelnivå när det gäller indikatorer för grund- och gymnasieskolan.

I Kommunförbundets rapport (2000, s 5), konstaterar man följande: ”Att vår nationella bild av skolan är sämre än den internationella bilden säger något om att våra egna inhemska ambitioner för skolan är höga.” (Jmf. Söderberg, 2000).

Men har vi i Sverige högre anspråk än andra? Är vi mer kritiska? Hur påverkas vi av den ofta ganska kritiska bild av skolan som syns i media?

Detta är frågor vi inte kan ge svar på, men denna undersökning visar

att vi har ett lägre förtroende för grundskolan och gymnasieskolan som institutioner jämfört med befolkningarna i våra nordiska grannländer. Ett kritiskt förhållningssätt och höga anspråk behöver dock inte vara något negativt, så länge de leder till förändringar i positiv riktning.

Författare:

Camilla Fjellström, Skolverkets avdelning för uppföljning och utvärdering

Referenser

Aktuellt om skolan (2000), Svenska Kommunförbundet

Holmberg, Sören och Weibull, Lennart (red) (2000). *Det nya samhället*. SOM nr 24. Göteborgs universitet

Husén, Torsten (1994), *Skola och universitet inför 2000-talet*. En utbildningsforskarens perspektiv. Atlantis AB, Stockholm

Med många mått mätt - en ESO-rapport om internationell benchmarking av Sverige, Ds 2000:23, Finansdepartementet

Nordiska ministerrådet (kommande rapport) *Nordisk skolbarometer, Attityder till skolan år 2000*.

Regeringens proposition 92/93:230, *Valfrihet i skolan*

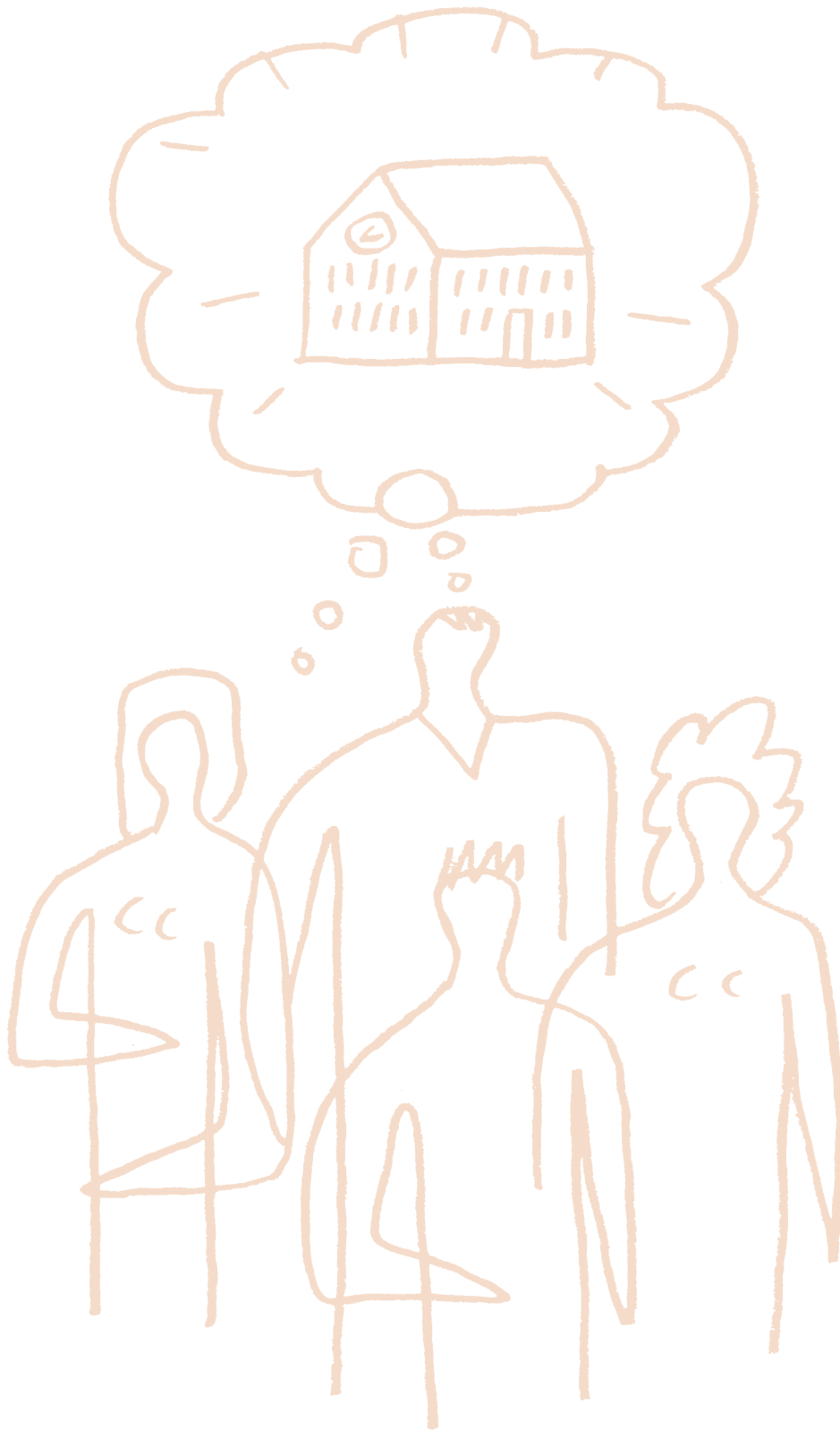
Skolverket (1995), *Attityder till skolan. Skolbilsundersökningen 1993/94*. Rapport nr 72

Skolverket (1998), *Vem tror på skolan? Attityder till skolan 1997*. Rapport nr 144

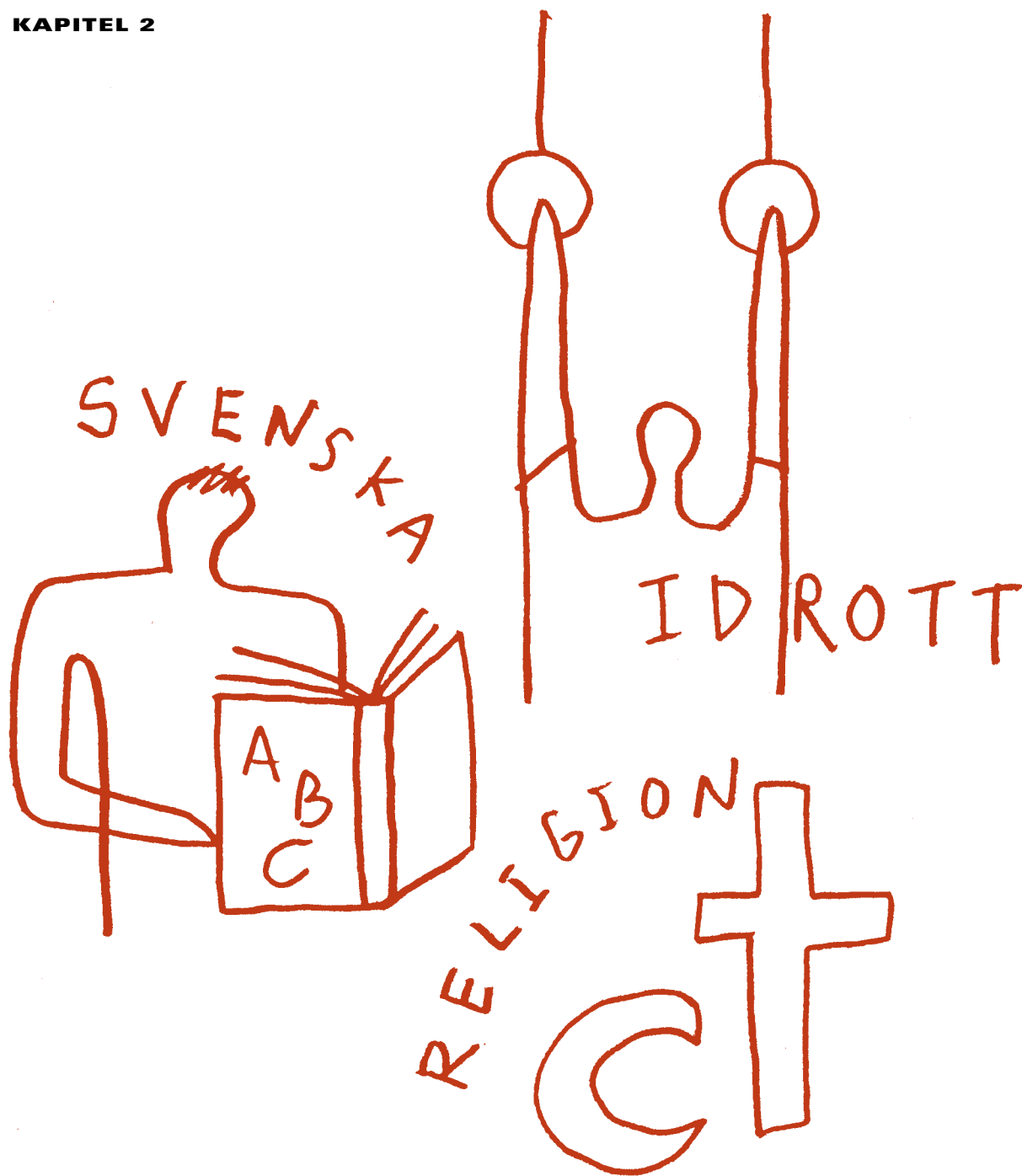
Skolverket (1999), *Hur styr vi mot en bra skola? Om skola och kommun i samverkan*

Skolverket (2000), *Beskrivande data om barnomsorg och skola 2000*. Rapport nr 192

Söderberg, Sten (2000), *Attitudes and Expectations in relation to Schools: Swedish Findings and some International Comparisons*. Paper prepared for the OECD CERI Report *Schooling for Tomorrow: Trends and "Scenarios"* (kommande rapport juni 2001).

KAPITEL 2

Svenska, idrott och hälsa samt religionskunskap tycker däremot en större andel av elever och allmänhet är viktiga ämnen.

Så ser de olika grupperna på mål och ämnen i skolan

Både lärare, allmänhet och skolbarnsföräldrar tycker att skolan lyckas bra med att ge kunskaper för fortsatta studier, även om lärarna gör bedömningen att det är sämre nu än jämfört med för tio år sedan. En allt större andel lärare, allmänhet och skolbarnsföräldrar är överens om att skolan i liten utsträckning lyckas dels ge särskilt stöd till elever som behöver det, dels ge en likvärdig utbildning.

Andelen som tycker att naturvetenskap och andra språk¹ är viktiga ämnen har minskat, både bland elever och allmänhet. Svenska, idrott och hälsa samt religionskunskap tycker däremot en större andel av elever och allmänhet är viktiga ämnen.

Klarar skolan sina uppgifter?

Liksom i Skolverkets två föregående attitydundersökningar har lärare, allmänhet och skolbarnsföräldrar fått ta ställning till hur skolan lyckas med ett tiotal viktiga mål för den svenska skolan – mål som uttrycks i t.ex. läroplanerna. Några av dessa mål får även eleverna ta ställning till i undersökningen år 2000. Lärarna har också fått blicka tio år bakåt i tiden och jämföra hur dagens skola uppfyller tre övergripande mål jämfört med tidigare - målen att ge goda kunskaper och färdigheter, att främja elevernas utveckling till ansvarsställande människor och samhällsmedlemmar och att stödja elever i behov av särskilt stöd.

I år kan vi också jämföra den svenska allmänhetens syn på måloppfyllelse och olika ämnen i skolan med allmänhetens syn i Danmark, Finland, Island och Norge (kommande rapport).

Lärarna, allmänheten och skolbarnsföräldrarna har i stort sett samma uppfattning om vad skolan lyckas bra respektive mindre bra med. Generellt gäller att skolbarnsföräldrarna i högre utsträckning än allmänheten anser att skolan lyckas, liksom att eleverna och lärarna jämfört med både allmänhet och skolbarnsföräldrar i högre utsträckning anser att skolan lyckas. Ju närmare skolverksamheten svarsgruppen står, desto mer positiv uppfattning har de alltså.

En del av förklaringen till detta kan vara att eleverna, lärarna och skolbarnsföräldrarna mer grundar sin uppfattning utifrån sina vardagliga erfarenheter av skolan och att allmänheten mer grundar sin uppfattning på mediernas bild av skolan, där kanske bristerna oftare fokuseras än förtjänsterna. Generellt gäller också att en större andel bland allmänheten, jämfört med skolbarnsföräldrarna och lärarna, har svarat att de inte vet.

¹ Engelska ingår inte i gruppen "andra språk".

Sett över alla tre undersökningstillfällena så var det lärarna som till störst andel ansåg att skolan lyckades bra 1993/94. Andelen minskade rejält i 1997 års undersökning, och i undersökningen år 2000 pendlar

Diagram 2.1 "I vilken utsträckning anser Du att den svenska skolan lyckas med följande?"

Lärarnas svar.

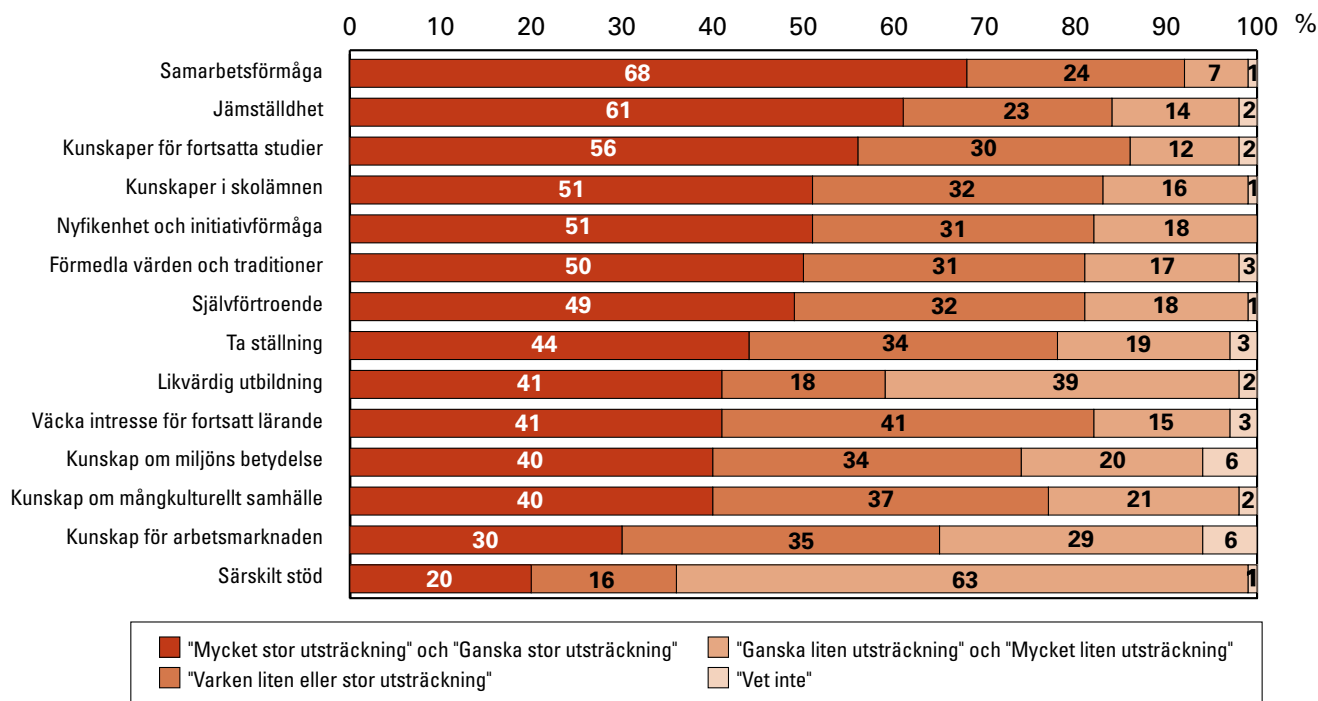
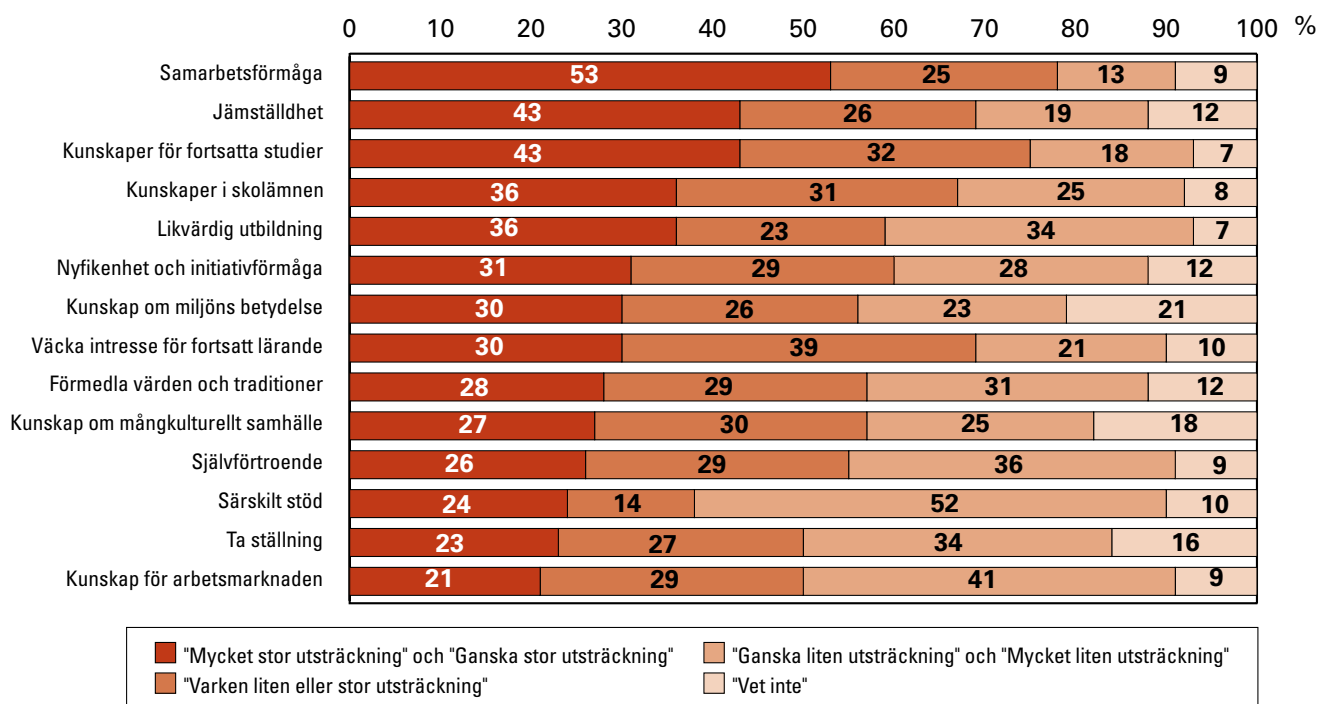

Diagram 2.2 "I vilken utsträckning anser Du att den svenska skolan lyckas med följande?"

Allmänhetens svar.

lärargruppen tillbaka till nästan samma nivå som 1993/94. Den svenska allmänheten anser i mindre utsträckning att skolan lyckas, jämfört med övriga nordiska länder.

Skolan anses i dag vara sämre på att ge särskilt stöd

Majoriteten av lärarna, 6 av 10, anser att skolan i dag jämfört med för tio år sedan är sämre på att ge särskilt stöd till elever som är i behov av det; 38 procent av lärarna anser att det blivit mycket sämre och 21 procent att det blivit något sämre. Det är särskilt lärarna i grundskolan som tycker att det blivit sämre.

Över hälften av lärarna, allmänheten och skolbarnsföräldrarna tycker att skolan i dag lyckas i ganska eller mycket liten utsträckning med att ge särskilt stöd till de elever som behöver det. Detta kan jämföras med motsvarande procenttal för allmänheten i övriga nordiska länder, vilket är 25-40 procent.

Särskilt stöd är ett av de två områden där lärarnas uppfattningar ger uttryck för en konsekvent försämring genom åren. Är skolan i dag faktiskt sämre på att ge särskilt stöd eller finns det andra förklaringar till det här nedslående resultatet? Har kunskapskraven höjts i skolan? Är fler elever i dag i behov av särskilt stöd? Har det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet synliggjort kunskapsluckor som inte var synliga i det tidigare relativa betygssystemet?

Vi vet att lärartätheten minskat under 1990-talet och att de totala kostnaderna för skolan minskat från 1991-1997, för att sedan öka något mellan 1997-2000 (Skolverket, 2000). Sambanden mellan resurser och resultat är ofta komplicerade, men Skolverket har i en tidigare rapport visat att lärarresurserna har en positiv effekt på resultatet och att den effekten är störst i skolor med sämre förutsättningar (Skolverket, 1999).

Det råder delade meningar om likvärdighet

En stor andel – 39 procent av lärarna, 34 procent av allmänheten och 37 procent av skolbarnsföräldrarna – tycker att skolan i liten utsträckning lyckas att ge likvärdig utbildning (se diagram 2.1 och 2.2). Särskilt kritisk är man i storstäder och glesbygd. Men samtidigt som en stor andel tycker att skolan lyckas dåligt med likvärdigheten så är det nästan lika många – 41 procent av lärarna, 36 procent av allmänheten och 39 procent av skolbarnsföräldrarna – som tycker att skolan lyckas mycket eller ganska bra med likvärdigheten.

Vid en nordisk jämförelse kan man se att i genomsnitt var femte av allmänheten i Danmark, Finland, Island och Norge tycker att skolan i liten utsträckning lyckas ge likvärdig utbildning oavsett kön, bostadsort, sociala eller ekonomiska förhållanden. Den finska allmänheten är mest nöjd; den isländska allmänheten är den som är näst minst nöjd, efter svenskarna. Av finländarna tycker 16 procent att skolan lyckas i liten utsträckning mot 27 procent av islänningarna.

Män och kvinnor har olika syn på hur skolan lyckas med jämställdhet

Både lärare, allmänhet och skolbarnsföräldrar tycker att skolan lyckas bra med att verka för jämställdhet mellan könen; 6 av 10 lärare, 43 procent av allmänheten och 46 procent av skolbarnsföräldrarna tycker att skolan lyckas mycket eller ganska bra med jämställdhet (se diagram 2.1 och 2.2).

Här skiljer sig dock uppfattningarna åt mycket mellan män och kvinnor. Av mödrarna tycker 39 procent att skolan lyckas bra med att verka för jämställdhet, att jämföra med 47 procent av fäderna. Av de manliga lärarna tycker 65 procent att skolan lyckas bra i detta avseende mot endast 45 procent av de kvinnliga lärarna. Detta ska också ses i ljuset av att kvinnliga lärare på alla områden utom just jämställdhet, anser att skolan lyckas i högre utsträckning än manliga lärare.

Det finns skilda åsikter vad gäller kunskap för fortsatta studier och arbetsmarknad

En stor del av lärare, allmänhet och skolbarnsföräldrar tycker att skolan lyckas mycket eller ganska bra med att ge kunskaper för fortsatta studier. Ändå menar 4 av 10 lärare att skolan i dag, jämfört med för tio år sedan, uppfyller målen sämre vad gäller kunskaper och färdigheter, 3 av 10 tycker att det varken är bättre eller sämre, och 2 av 10 hävdar att skolan i dag lyckas bättre med att ge kunskaper och färdigheter.

Liksom i tidigare års undersökningar svarar lärare, allmänhet och skolbarnsföräldrar däremot att skolan i liten utsträckning lyckas bra med att ge kunskaper för arbetsmarknaden; 3 av 10 lärare och 4 av 10 bland allmänhet och skolbarnsföräldrar tycker att skolan lyckas i ganska eller mycket liten utsträckning med detta (se diagram 2.1 och 2.2).

Bland allmänhet i Danmark, Finland, Island och Norge är det ungefär lika stor andel som i Sverige som inte tycker att skolan lyckas att ge kunskaper för arbetsmarknaden i någon större utsträckning.

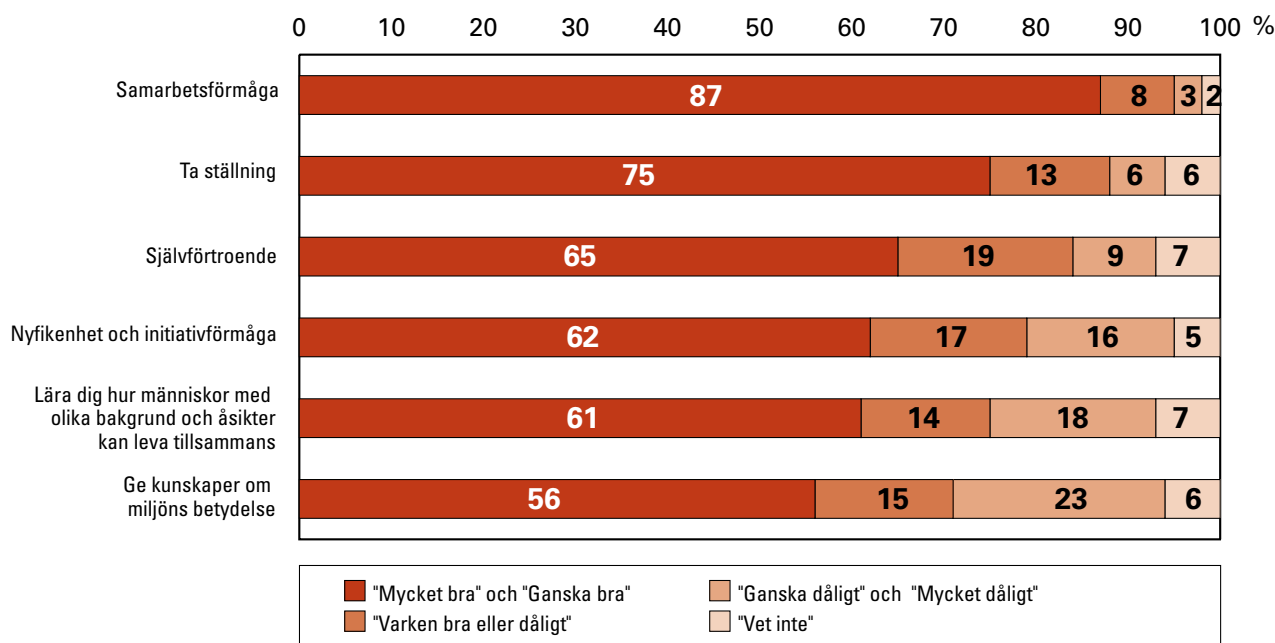
Skolan uppfattas vara bra på att utveckla elevers samarbetsförmåga

I skollagen står att skolan ska främja elevers utveckling till ansvarsökande människor och samhällsmedlemmar. Av lärarna tycker 33 procent att skolan i dag är bättre på det jämfört med för tio år sedan, 24 procent tycker att det blivit sämre och 33 procent ser varken att det blivit bättre eller sämre.

I undersökningen år 2000 tycker störst andel såväl lärare, elever, allmänhet som skolbarnsföräldrar att skolan lyckas bra med utvecklingen av elevers samarbetsförmåga (53 procent av allmänheten, 63 procent av skolbarnsföräldrarna, 68 procent av lärarna och 87 procent av eleverna). Medan lärarna och eleverna tycker skolan lyckas bra med att utveckla självförtroendet, är allmänheten mer tveksamt inställd till hur skolan lyckas med detta – hela 36 procent menar att skolan lyckas

med det i ganska eller mycket liten utsträckning (se diagram 2.1, 2.2 och 2.3). Eleverna och lärarna har också, jämfört med allmänheten och skolbarnsföräldrarna, en mer positiv uppfattning om hur skolan lyckas lära eleverna att ta ställning i etiska och moraliska frågor.

Diagram 2.3 "Hur tycker Du att skolan har lyckats med följande?"
Elevernas svar.

Har uppfattningarna förändrats över tid?

På sex olika områden kan vi jämföra lärarnas svar mellan de tre separata undersökningstillfällena och för allmänheten och skolbarnsföräldrarna kan vi jämföra två tillfällen – 1997 och 2000.

De största förändringarna i lärarnas uppfattningar har skett på områdena likvärdighet och särskilt stöd (se diagram 2.4).

Vad gäller likvärdigheten så tycker 4 av 10 lärare år 2000 att skolan lyckas dåligt med detta, medan 4 av 10 tycker att skolan lyckas bra. År 1993/94 tyckte 54 procent av lärarna att skolan lyckades bra med att ge likvärdig utbildning och 15 procent tyckte att man lyckades dåligt. Andelen har alltså ökat väsentligt. Bland allmänhet och skolbarnsföräldrar har både andelen som tycker att skolan lyckas bra och andelen som tycker att skolan lyckas dåligt ökat. I undersökningen år 2000 är uppfattningen ungefär densamma som bland lärarna (se diagram 2.4 och 2.5).

Många lärare, hela 63 procent, tycker inte att skolan klarar sin uppgift att ge särskilt stöd till de elever som behöver det. Denna andel har ökat från redan höga 39 procent 1993/94. I dag tycker endast 2 av 10 lärare att skolan lyckas mycket eller ganska bra med denna uppgift. Allmänheten och skolbarnsföräldrarna har i stort sett samma uppfatt-

ning som lärarna när det gäller synen på hur skolan lyckas med att ge särskilt stöd. I dag tycker 24 procent av allmänheten att man lyckas bra med detta mot 52 procent som tycker att skolan lyckas dåligt. Lärarna är alltså mer kritiska än allmänheten, vilket är intressant att konstatera eftersom det omvända förhållandet, dvs. att allmänheten jämfört med lärarna tycker att skolan lyckas sämre, råder på övriga områden.

I fråga om att uppmuntra elevernas nyfikenhet och initiativförmåga ger lärarna uttryck för en positiv utveckling. I dag säger 51 procent av lärarna att skolan lyckas bra med detta, mot 43 procent 1993/94. Att förmedla värden och traditioner tycker i dag, liksom 1993/94, hälften av lärarna att skolan lyckas bra med. En positiv utveckling ges det också uttryck för av lärarna när det gäller eleverna förmåga att ta ställning i etiska och moraliska frågor. I dag tycker 44 procent av lärarna att skolan lyckats bra med detta, att jämföra med 37 procent 1993/94.

Andelen lärare som anser att skolan lyckas bra med att ge elever kunskaper för arbetsmarknaden är i dag, liksom 1993/94, ungefär 30 procent. Andelen som tycker att skolan lyckas dåligt i det avseendet har ökat något mellan de tre undersökningstillfällena.

Diagram 2.4 "I vilken utsträckning tycker Du att den svenska skolan lyckas med följande?"

Lärarnas svar år 1993/94, 1997 och 2000.

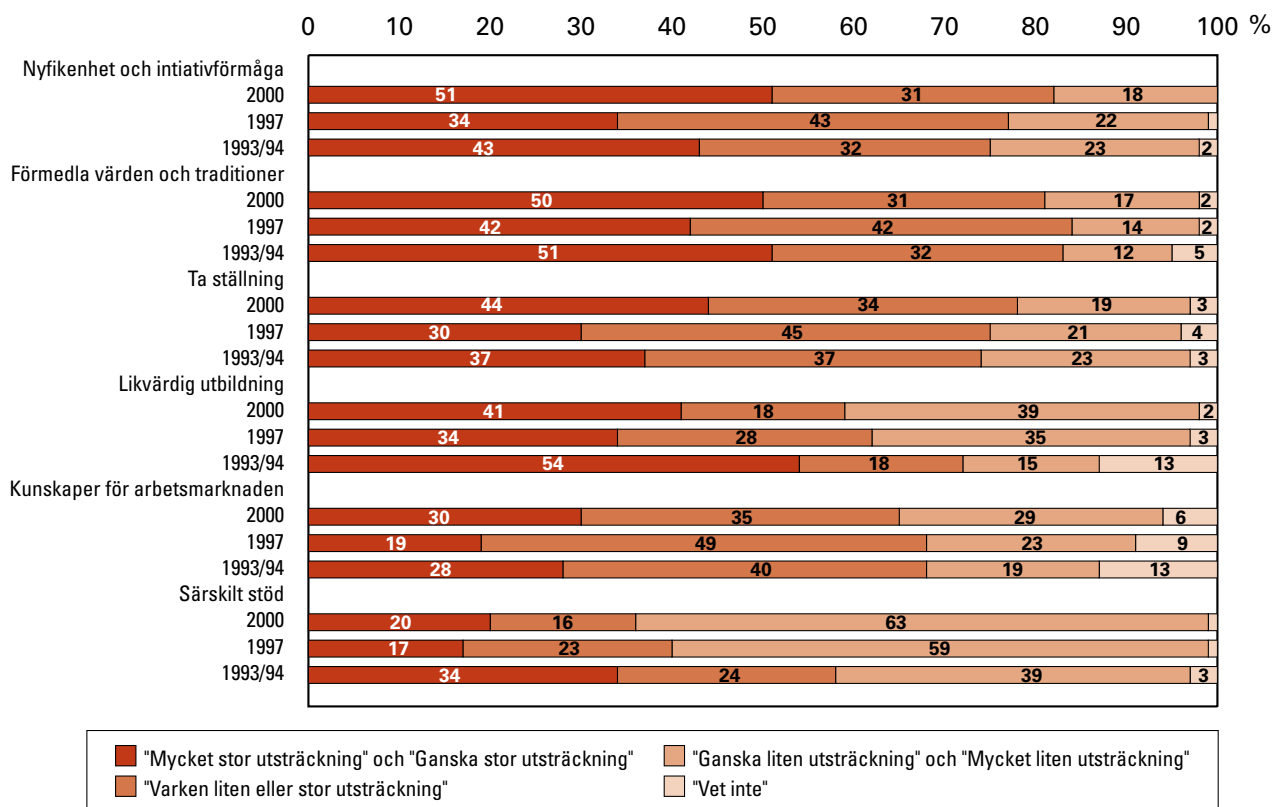
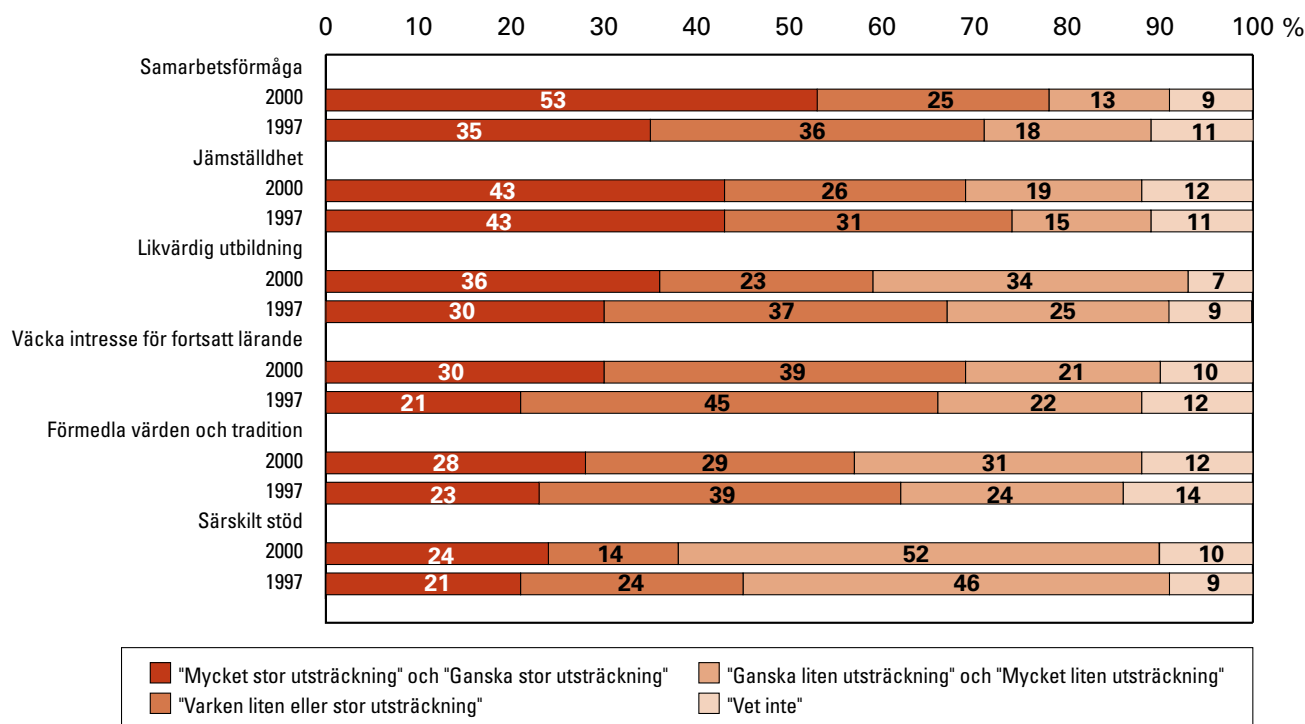

Diagram 2.5 "I vilken utsträckning anser Du att den svenska skolan lyckas med följande?"

Allmänhetens svar år 1997 och 2000.

År 2000 är det jämfört med 1997 en större andel av allmänheten och skolbarnsföräldrarna som tycker att skolan lyckas väcka intresse för fortsatt lärande och utveckla elevers samarbetsförmåga.

Hur viktiga är olika ämnen, och hur väl uppnås målen?

I både undersökningen 1997 och 2000 svarade eleverna, allmänheten och skolbarnsföräldrarna på frågor om hur viktigt de tyckte att det var att ha bra kunskaper i olika ämnen, och hur väl de tyckte att skolan lyckades med att ge kunskaper i dessa ämnen. Att dessa ämnen valdes berodde på att det är ämnen som förekommer i både grund- och gymnasieskolan. I år kan vi också jämföra de svenska resultaten med övriga nordiska länders resultat i dessa frågor.²

Elevernas, allmänhetens och skolbarnsföräldrarnas attityder till hur viktiga de olika ämnena är liknar mycket varandra. För alla ämnen gäller dock att en större andel av allmänheten och skolbarnsföräldrarna än av eleverna uppger att de tycker att det är absolut nödvändigt eller mycket viktigt med bra kunskaper i ämnet.

Störst andelar elever tycker att engelska, svenska, matematik, idrott och hälsa samt samhällskunskap är viktigt (se diagram 2.6). Mellan 48 och 85 procent tycker att det är absolut nödvändigt eller mycket

² Island hade andra svarsalternativ än övriga länder och ingår därför inte i jämförelsen.

viktigt att ha bra kunskaper i dessa ämnen. Att engelska, svenska och matematik är de tre ämnen som störst andelar elever anser det vara viktigt att ha bra kunskaper i är kanske inte oväntat, eftersom det krävs betyget "Godkänd" i dessa ämnen för att få behörighet till gymnasieskolans nationella program. För de naturvetenskapliga ämnena, (kemi, biologi, fysik och naturkunskap och teknik) historia, andra språk (t.ex. tyska, franska, spanska) och religionskunskap var motsvarande andelar mellan 26 och 33 procent.

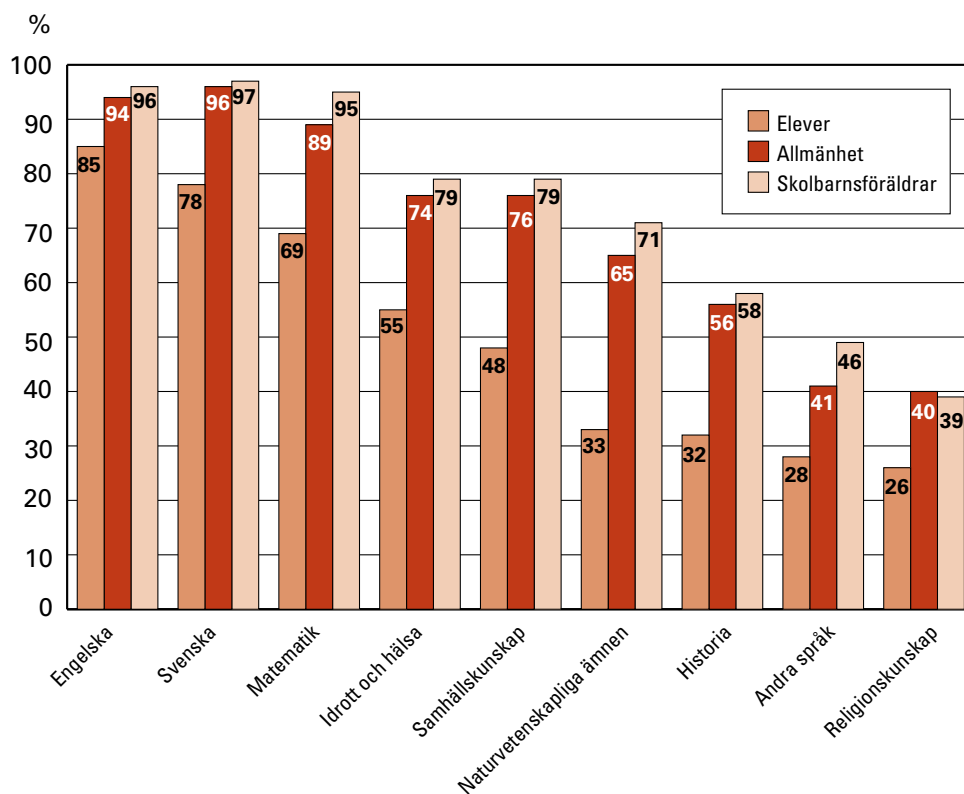
Sett till undergrupper tenderar fler grundskoleelever än gymnasieelever att tycka att det är viktigt med bra kunskaper i de olika ämnena. Skillnaden är störst för ämnet matematik, där 75 procent av grundskoleeleverna och 63 procent av gymnasieeleverna svarar att det är absolut nödvändigt eller mycket viktigt med bra kunskaper. Här finns ingen skillnad mellan elever på de natur- och samhällsvetenskapliga programmen jämfört med övriga program.

När det gäller ämnena svenska, engelska, andra språk, samhällskunskap och religionskunskap är det fler flickor än pojkar som tycker att dessa ämnen är viktiga. Skillnaderna här är mellan 7 och 10 procentenheter. Däremot finns det inga ämnen som pojkarna i högre grad än flickorna tycker är viktiga.

Diagram 2.6 Till elever: "Hur viktigt tycker Du det är med bra kunskaper och färdigheter i dessa ämnen?"

Till allmänhet och skolbarnsföräldrar: "Hur viktigt tycker Du att det är att eleverna uppnår goda kunskaper och färdigheter i dessa ämnen?"

Staplarna avser summan av andelarna som svarat "Absolut nödvändigt" och "Mycket viktigt".

Vad gäller 8 av de 10 ämnena tycker en större andel elever till högskoleutbildade föräldrar än elever till grundskoleutbildade föräldrar att det är viktigt att ha bra kunskaper.

Bland allmänheten och skolbarnsföräldrarna svarar mellan 74 och 97 procent att svenska, engelska, matematik, samhällskunskap samt idrott och hälsa är absolut nödvändigt eller mycket viktigt att ha goda kunskaper i. Liksom för eleverna så gäller bland allmänheten och skolbarnsföräldrarna att det är en betydligt mindre andel som tycker att kunskaper i naturvetenskapliga ämnen, historia, musik/bild/slöjd/hemkunskap, andra språk och religionskunskap är mycket viktigt. Andelarna varierar här mellan 39 och 71 procent.

Eleverna har ljusast syn på hur skolan lyckas

När det gäller hur skolan lyckas med att ge bra kunskaper i olika ämnen så finns det också en skillnad mellan elever, allmänhet och skolbarnsföräldrar, om än inte fullt lika stor som när det gäller frågan om hur viktiga olika ämnen är.

Eleverna har den ljusaste och allmänheten den mörkaste synen på hur skolan lyckas ge kunskap i olika ämnen. Skolbarnsföräldrarna ligger däremellan. Ett svarsmönster som gäller flertalet av ämnena, för såväl elever som allmänhet och skolbarnsföräldrar, är att i ju högre grad ett ämne anses viktigt, i desto högre utsträckning anser man också att skolan lyckas med ämnet, eller omvänt – i ju högre utsträckning man anser att skolan lyckas att ge kunskaper i ett ämne, i desto högre utsträckning anser man också att ämnet är viktigt.

I diagram 2.6 och 2.7 kan utläsas att det både för elever, allmänhet och skolbarnsföräldrar är större skillnad mellan ämnena när det gäller hur viktigt man tycker att ämnet är, jämfört med hur man ser på hur skolan lyckas ge kunskap i dessa ämnen. Viktigt att notera när det gäller synen på hur skolan lyckas i de olika ämnena, är också att en stor andel (11-24 procent) av allmänheten har svarat att de inte vet, och att denna andel ökat något jämfört med 1997.

De ämnen där störst andelar av eleverna tycker att skolan lyckas bra med att ge kunskaper är svenska, engelska, matematik, idrott och hälsa samt samhällskunskap. Mellan 76 och 88 procent tycker att skolan lyckas i mycket eller ganska stor utsträckning med det. En mindre andel av eleverna är nöjda med hur skolan lyckas med att ge kunskaper i historia, naturvetenskapliga ämnen, religionskunskap och andra språk – mellan 55 och 70 procent av eleverna tycker att skolan lyckades med att ge bra kunskaper i dessa ämnen.

När det gäller elevernas uppfattning i denna fråga finns också en del skillnader i resultat mellan undergrupperna. Grundskoleeleverna är konsekvent mer positiva i alla ämnen än gymnasieeleverna i sin bedömning av hur skolan lyckas. Skillnaderna är mellan 10 och 23

procentenheter. Detta kan delvis ha en förklaring i att äldre elever också har ett mer kritiskt förhållningssätt och i större utsträckning reflekterar över vad de lär eller inte lär sig, jämfört med yngre elever – något som i sig är ett tecken på att skolan lyckats. Samtidigt får man givetvis inte utesluta tolkningen att grundskolan faktiskt kanske lyckas bättre än gymnasieskolan.

Elever som läser på de natur- och samhällsvetenskapliga programmen tycker att skolan lyckas bättre, jämfört med elever som läser på övriga program. En mindre andel elever med grundskoleutbildade föräldrar, jämfört med högskoleutbildade, tycker att skolan lyckas bra med att ge kunskaper i andra språk, samhällskunskap, historia, religionskunskap och naturvetenskapliga ämnen.

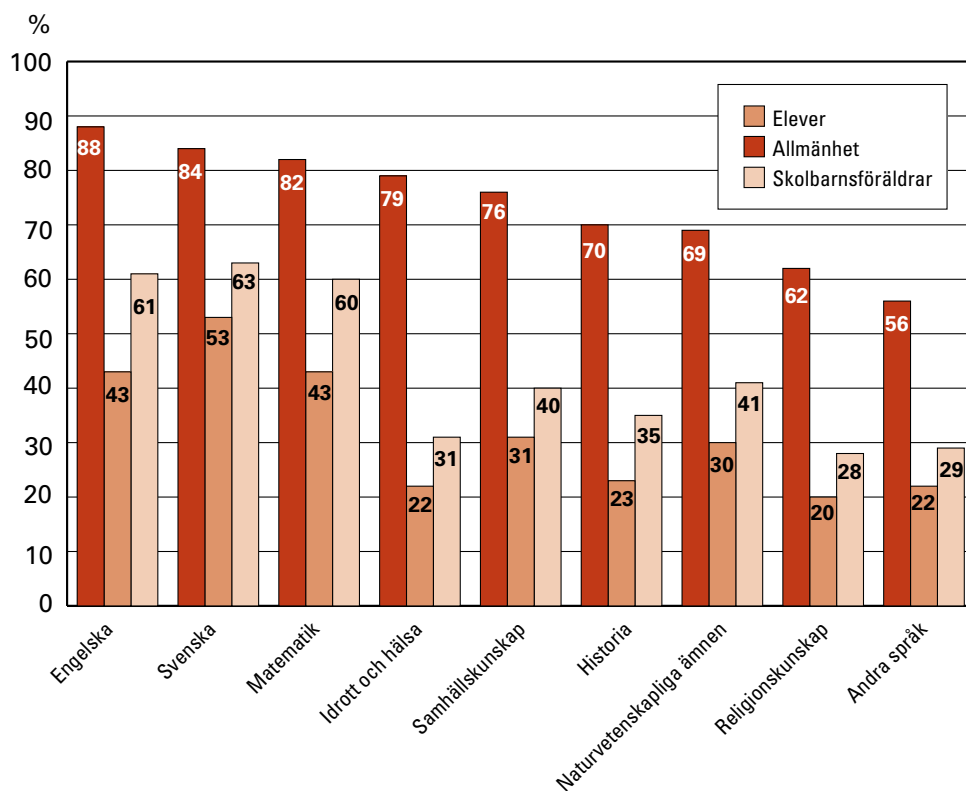
De ämnen där störst andel av allmänheten och skolbarnsföräldrarna tycker att skolan ger goda kunskaper i mycket eller ganska stor utsträckning är engelska, matematik, svenska, samhällskunskap och naturvetenskapliga ämnen. Mellan 40 och 63 procent tycker att skolan lyckas med dessa ämnen. En mindre andel bland allmänhet och skolbarnsföräldrar tycker att skolan lyckas med att ge goda kunskaper

Diagram 2.7 Till elever: "Hur tycker Du att skolan lyckas med att ge Dig bra kunskaper och färdigheter i dessa ämnen?"

Staplarna avser summan av andelarna som svarat "Mycket bra" och "Ganska bra".

Till allmänhet och skolbarnsföräldrar: "I vilken utsträckning anser Du att den svenska skolan lyckas med att ge goda kunskaper och färdigheter i dessa ämnen?"

Staplarna avser summan av andelarna som svarat "Mycket stor utsträckning" och "Ganska stor utsträckning".

i religionskunskap, musik/bild/slöjd/hemkunskap, andra språk, idrott och hälsa samt historia. Motsvarande procenttal för dessa ämnen är mellan 20 och 35 procent.

En mindre andel anser att andra språk och naturvetenskapliga ämnen är viktigt

Gemensamt för både elever, allmänhet och skolbarnsföräldrar är att det i undersökningen år 2000 är mindre andelar som tycker att andra språk är viktigt, jämfört med 1997. För elever och allmänhet är det även mindre andelar som tycker att det är viktigt att ha bra kunskaper i naturvetenskapliga ämnen.

För elever och allmänhet gäller att större andelar tycker att svenska, idrott och hälsa och religionskunskap är viktigt (se diagram 2.8 och 2.9). Också för skolbarnsföräldrarna har det skett en förändring i positiv riktning vad gäller ämnena idrott och hälsa samt religionskunskap.

Viktigt att konstatera är att de ämnen som en ökad andel av både allmänhet och elever anser är viktiga, till exempel svenska, är ämnen som redan i 1997 års undersökning hade en stark ställning, och att naturvetenskapliga ämnen och andra språk som redan 1997 hade en förhållandevis svag ställning har minskade andelar av elever och allmänhet som tycker att de ämnena är viktiga.

Diagram 2. 8 "Hur viktigt tycker Du det är med bra kunskaper och färdigheter i dessa ämnen?"

Staplarna avser **förändringen** av summan av andelarna som svarat "Absolut nödvändigt" och "Mycket viktigt". Förändringen av elevernas svar mellan 1997 och 2000.

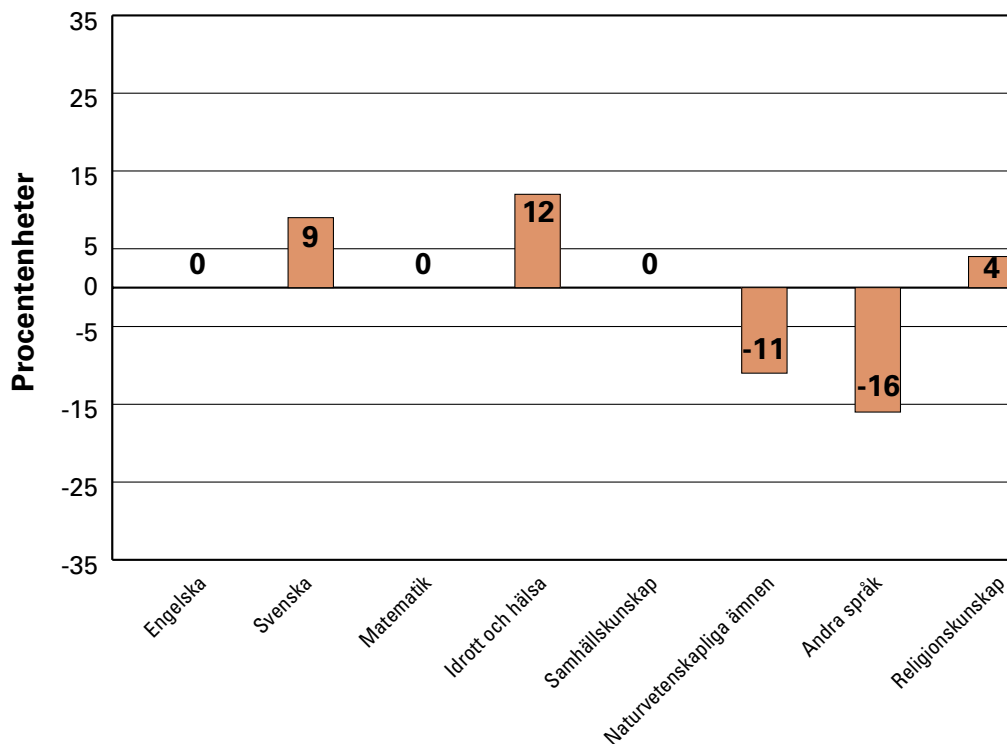
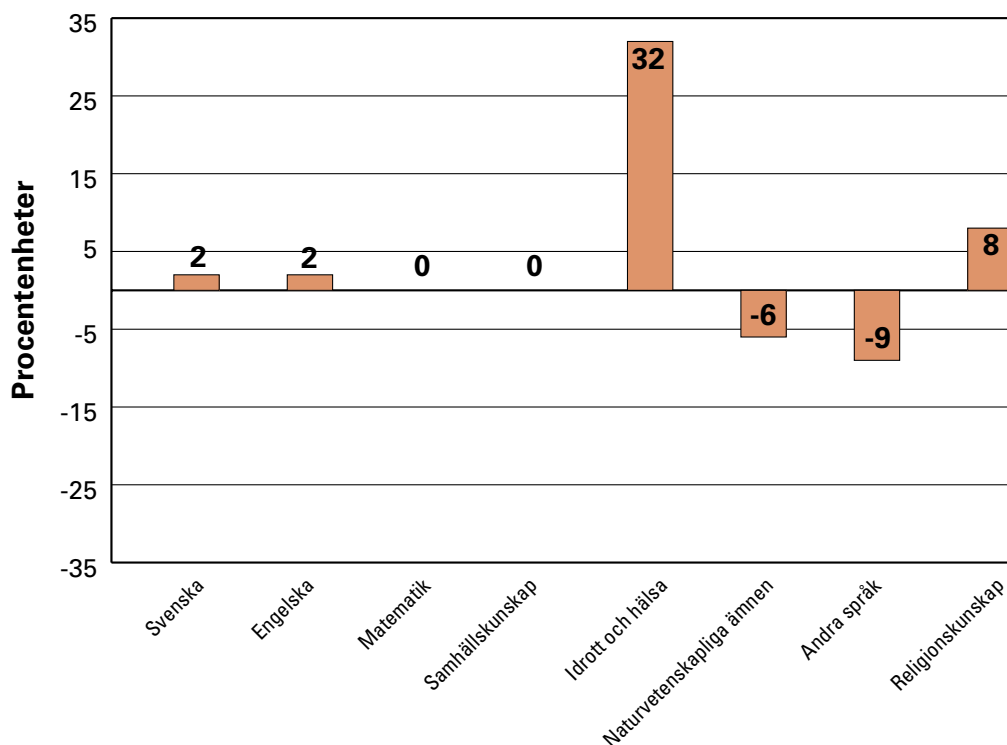

Diagram 2.9 "Hur viktigt tycker Du att det är att eleverna uppnår goda kunskaper och färdigheter i dessa ämnen?"

Staplarna avser **förändringen** av summan av andelarna som svarat "Absolut nödvändigt" och "Mycket viktigt". Förändringen av allmänhetens svar mellan 1997 och 2000.

Elevernas syn på måluppfyllelsen är oförändrad – allmänhetens syn är förändrad i negativ riktning

Elevernas uppfattning när det gäller måluppfyllelsen har inte förändrats, förutom i andra språk och matematik där en något mindre andel elever tycker att skolan lyckas mycket eller ganska bra (se diagram 2.10).

För allmänheten har andelen som tycker att skolan lyckas i mycket eller ganska stor utsträckning blivit mindre i alla ämnen utom religionskunskap (se diagram 2.11). Förändringen varierar mellan 7 och 18 procentenheter.

Mest har andelen som anser att skolan har lyckas minskat i engelska, idrott och hälsa, naturvetenskapliga ämnen och andra språk. Bland skolbarnsföräldrarna har andelen som anser att skolan lyckas minskat i ämnena engelska, samhällskunskap, idrott och hälsa och andra språk. I övriga ämnen är läget oförändrat.

Liksom när det gäller synen på hur viktigt det är med kunskaper i olika ämnen intar skolbarnsföräldrarna en position mellan elever och allmänhet när det gäller synen på måluppfyllelse. Under datainsamlingsperioden pågick en intensiv debatt i medierna om att färre elever

Diagram 2.10 "Hur tycker Du att skolan lyckats med att ge Dig bra kunskaper och färdigheter i dessa ämnen?"

Staplarna avser **förändringen** av summan av andelarna som svarat "Mycket bra" och "Ganska bra". Förändringen av elevernas svar mellan 1997 och 2000.

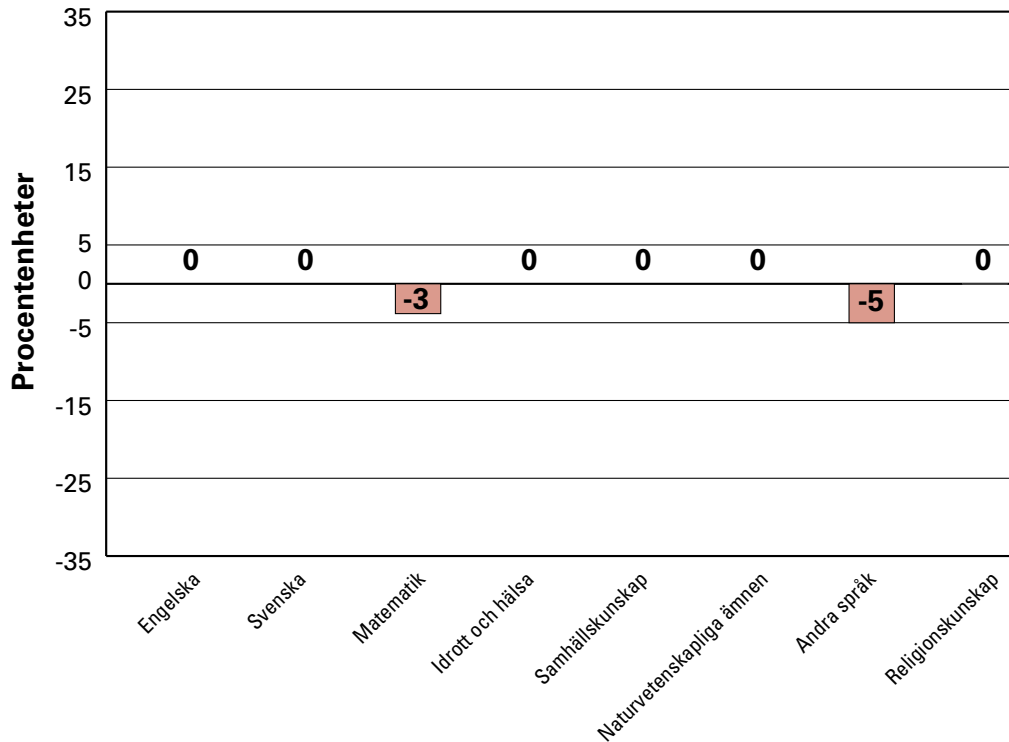
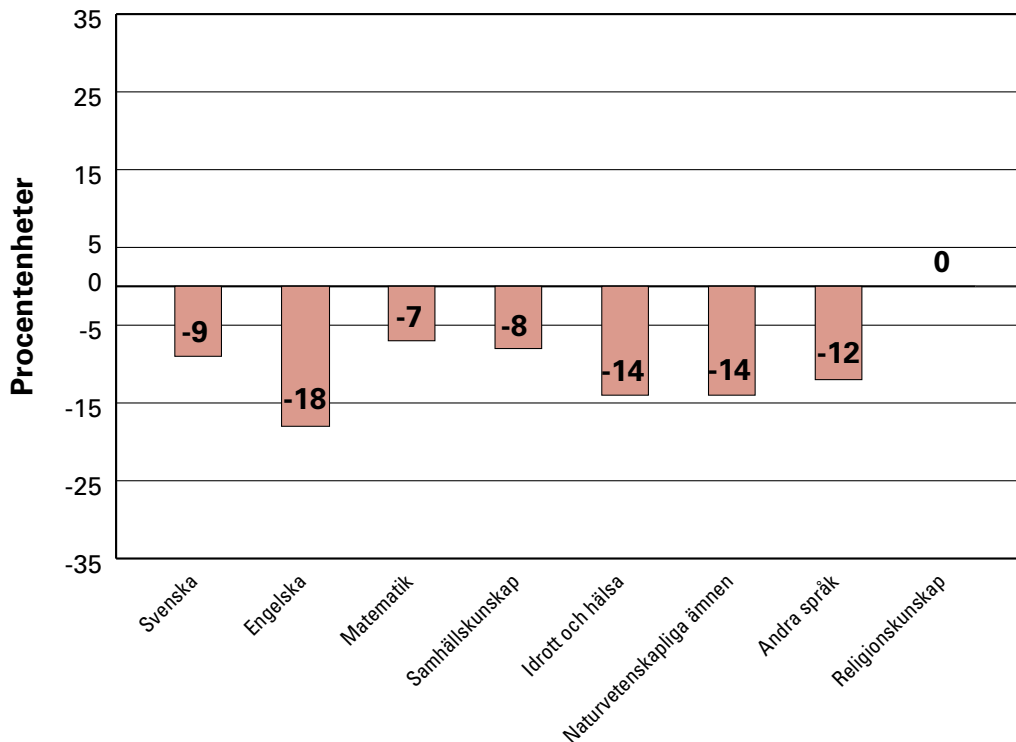

Diagram 2.11 "I vilken utsträckning anser Du att den svenska skolan lyckas med att ge goda kunskaper och färdigheter i dessa ämnen?"

Staplarna avser **förändringen** av summan av andelarna som svarat "Mycket stor utsträckning" och "Ganska stor utsträckning". Förändringen av allmänhetens svar mellan 1997 och 2000.

når kunskapsmålen i grundskolan, vilket kan vara en del av förklaringen till allmänhetens förändrande uppfattning i frågan.³

Vilka likheter och olikheter i uppfattning har då den svenska allmänheten jämfört med allmänheten i övriga nordiska länder i dessa frågor?

De ämnen som kanske är mest intressanta att sätta i ett nordiskt perspektiv är de ämnen där det skett större förändringar, vilka är idrott och hälsa samt religionskunskap där förändringar skett i positiv riktning, och naturvetenskapliga ämnen och andra språk där förändringar skett i negativ riktning.

Idrott och hälsa har starkast ställning hos den svenska allmänheten, och svenskarna är också mycket mer kritiska till hur skolan lyckas i ämnet jämfört med de andra länderna. Religionskunskap är ett annat ämne som jämfört med övriga nordiska länder har starkast ställning i Sverige, där 40 procent tycker att ämnet är absolut nödvändigt eller mycket viktigt. Liksom i idrott och hälsa tycker en liten andel av den svenska allmänheten att skolan lyckas med att ge kunskaper i religion, men även den danska och norska allmänheten tycker att skolan här lyckas i liten utsträckning.

När det gäller naturvetenskapliga ämnen råder ungefär samma uppfattning bland nordborna – mellan 61 och 68 procent tycker att kunskaper i ämnena är absolut nödvändigt eller mycket viktigt. Mest kritiska till måluppfyllelsen i naturvetenskapliga ämnen är den svenska och den norska allmänheten.

Hur väl stämmer då uppfattningen om hur skolan lyckas överens med andra, hårdare mått? I den senaste internationella kunskapsmätningen i matematik och naturvetenskap hos avgångsklasser i gymnasieskolan deltog alla nordiska länder utom Finland (Skolverket 1998 b). Där presterade de svenska eleverna lika bra eller bättre än elever i andra nordiska länder. Detta kan alltså inte bidra till någon förklaring av den svenska allmänhetens mörka syn. Även studier av barns och ungas läsförståelse visar att Sverige internationellt sett har goda resultat (Skolverket 1995 b).

I Sverige och Norge tycker en relativt liten andel av allmänheten att andra språk är viktigt, jämfört med i Danmark och Finland. I Sverige och Norge är det också en mindre andel som är tillfreds med hur skolan lyckas ge goda kunskaper i ämnet. I och med Sveriges medlemskap i Europeiska unionen är det kanske ett oväntat resultat att en mindre andel tycker att det är viktigt med bra kunskaper i andra språk. Viktigt att komma ihåg är dock att engelska är det ämne som störst andel av eleverna tycker är viktigt.

³ Media Observer Intelligence gjorde på uppdrag av Skolverket en medieanalys av Skolverkets publicitet under perioden 15 januari-15 april 2000.

Det är intressant att förändringarna i inställning till hur viktiga ämnen är, är så pass lika för allmänheten och eleverna, eftersom uppfattningarna skilde sig mycket åt mellan dessa grupper när det gällde hur skolan lyckades i samma ämnen. När det gäller jämförelser mellan lärare, allmänhet och skolbarnsföräldrar har vi, som tidigare nämnts, på flera områden sett att attityderna ofta följer mönstret att ju närmare skolverksamheten man befinner sig, desto positivare attityd. Detta svarsmönster gäller alltså även elevernas kontra allmänhetens syn på hur skolan lyckas med att ge kunskaper men inte inställningen till hur viktiga olika ämnena är.

Kan det då vara så att attityderna till hur viktiga olika ämnen är i högre grad styrs av påverkan utanför skolan än innanför? Av resultaten kan man i vart fall konstatera att de satsningar som gjorts på att få fler elever intresserade av naturvetenskapliga ämnen, till exempel NOT-projektet⁴, inte fått önskat resultat.

Är dagens skola bättre än gårdagens?

Liksom vid de två tidigare undersökningstillfällena har allmänheten och skolbarnsföräldrarna fått bedöma om de i stort sett tycker att dagens skola är bättre eller sämre än den skola de själva gick i.

Bland allmänheten är det 3 av 10 tillfrågade som tycker att dagens skola är bättre och 4 av 10 som tycker att den är sämre. Var femte tycker att den är varken bättre eller sämre och 1 av 10 vet inte. För skolbarnsföräldrarna är andelarna de omvända – 4 av 10 tycker att dagens skola är bättre jämfört med den egna och 3 av 10 tycker att den är sämre. Var fjärde skolbarnsförälder tycker att skolan varken är bättre eller sämre än den skola de själva gick i.

En jämförelse av svaren från 1993/94, 1997 och 2000 visar att det är en allt mindre andel som tycker att dagens skola är bättre än den de själva gick i. Viktigt att tänka på när man tolkar detta resultat är dock att de svarande som i undersökningen 2000 var 40 år gamla gick i skolan ungefär mellan 1967-1979, och att svarande som i 1993/94 års undersökning var 40 år gamla gick i skolan ungefär mellan 1961-1973. Dels är alltså "dagens skola" skolor från olika tidpunkter, dels jämför de svarande bakåt i tiden med skolor från skilda tidsperioder. Till exempel tycker 45 procent av allmänheten i åldern 65-74 år att dagens skola är bättre mot endast 13 procent i åldersgruppen 18-25 år.

Avslutning

Den svenska allmänheten är mer kritisk till hur skolan lyckas uppfylla sina mål jämfört med allmänheten i de övriga nordiska länderna, både vad gäller specifika ämnen i skolan och mer samhälleliga uppgifter som exempelvis att ge likvärdig utbildning.

⁴ NOT-projektet är ett regeringsuppdrag som drivs gemensamt av Högskoleverket och Skolverket i syfte att stimulera intresset för naturvetenskap och teknik.

Skolbarnsföräldrarna tycker i högre utsträckning än allmänheten att skolan lyckas bra, och eleverna och lärarna anser att skolan lyckas i högre utsträckning än både allmänhet och skolbarnsföräldrar. Ju närmare skolverksamheten svarsgruppen står, desto mer positiv uppfattning har de alltså.

Det generella svarsmönstret från 1993/94 till 1997 och från 1997 till 2000 vad gäller skolans samhällseliga uppgifter är att störst andel av lärarna och allmänheten tyckte att skolan lyckades bra 1993/94, andelen minskade rejält 1997 och pendlar nu tillbaka till nästan samma nivå som 1993/94 i undersökningen 2000.

Några frågor har ställts till lärarna vid alla tre undersökningstillfällena och till allmänheten 1997 och 2000. Bland dessa tidsjämförelser kan utrönas att det enligt lärarna skett en positiv utveckling av elevernas nyfikenhet och förmåga till initiativ samt av deras förmåga att ta ställning i etiska och moraliska frågor. Enligt allmänheten och skolbarnsföräldrarna har det skett en positiv utveckling över tid vad gäller hur skolan lyckas väcka intresse för fortsatt lärande och utvecklandet av elevers samarbetsförmåga.

En starkt negativ utveckling har enligt lärarna skett när det gäller att lyckas ge likvärdig utbildning samt ge särskilt stöd till elever som är i behov av det.

Lärare, allmänhet och skolbarnsföräldrar har en i stort överensstämmande bild av vad skolan lyckas bra respektive mindre bra med. Samarbetsförmåga, jämställdhet och att ge kunskaper för fortsatta studier tycker lärarna, allmänheten och skolbarnsföräldrarna att skolan lyckas förhållandevis bra med. Mindre bra uppfattar de däremot att skolan lyckas med att ge likvärdig utbildning och ge särskilt stöd till elever som behöver det. Så långt är lärare, allmänhet och skolbarnsföräldrar överens.

Att lära eleverna att ta ställning i etiska och moraliska frågor och att ge dem självförtroende är dock något som allmänheten och skolbarnsföräldrarna till skillnad från lärarna tycker att skolan lyckas i mindre utsträckning med. Knappt en tredjedel av allmänheten och skolbarnsföräldrarna tycker att man lyckas i mycket eller ganska stor utsträckning med detta, mot hälften av lärarna.

Mönstrena i elevernas, allmänhetens och skolbarnsföräldrarnas syn på hur viktiga olika ämnen är påminner mycket om varandra. Starkast ställning har, inte oväntat, de behörighetsgivande ämnena svenska, engelska och matematik medan historia, andra språk och religionskunskap har en förhållandevis svag ställning. Jämfört med 1997 så är det i den senaste undersökningen större andel såväl elever, allmänhet som skolbarnsföräldrar som tycker att idrott och hälsa samt religionskunskap är viktigt. Att naturvetenskapliga ämnen och andra språk är viktigt tycker nu däremot en mindre andel av eleverna och allmänhe-

ten. Ämnen med en redan stark ställning har alltså blivit starkare och ämnen med en svag ställning svagare.

När det gäller måluppfyllelse har de tre grupperna olika syn på saken. Elevernas syn på hur skolan når målen har i stort inte förändrats mellan 1997 och 2000, medan allmänhetens och skolbarnsföräldrarnas syn har förändrats i negativ riktning under samma tidsperiod. Jämfört med 1997 har andelen av allmänheten som tycker att skolan lyckas i mycket eller ganska stor utsträckning minskat med i genomsnitt cirka 10 procentenheter i alla ämnen utom i religionskunskap. För skolbarnsföräldrarna har andelen som tycker att skolan lyckas i mycket eller ganska stor utsträckning minskat i ämnena engelska, samhällskunskap, idrott och hälsa samt andra språk. Förändringen för skolbarnsföräldrarna för dessa ämnen är i genomsnitt 8 procentenheter.

Värt att notera är också att uppfattningen om hur viktigt ett ämne är, respektive uppfattningen om hur skolan lyckas, i stort sett följer varandra åt. Ju viktigare ett ämne anses vara, desto bättre anser man också att skolan lyckas ge kunskaper i ämnet (sambandet kan också vara det omvända).

Författare:

Annika Jonsson, Skolverkets avdelning för uppföljning och utvärdering

Referenser

Nordiska ministerrådet (kommande rapport) *Nordisk skolbarometer. Attityder till skolan år 2000.*

Skolverket (1995 a) *Attityder till skolan. Skolbilsundersökningen 1993/94.* Stockholm: Skolverkets rapport nr 72.

Skolverket (1995 b) *Hur i all världen läser svenska elever? En jämförande studie av barns läsning i 31 länder.* Skolverkets rapport nr 78

Skolverket (1998 a) *Vem tror på skolan? Attityder till skolan 1997.* Stockholm: Skolverkets rapport nr 144.

Skolverket (1998 b) *TIMSS. Kunskaper i matematik och naturvetenskap hos elever i gymnasieskolans avgångsklasser.* Stockholm: Skolverkets rapport nr 145.

Skolverket (1998 c) *Elever i behov av särskilt stöd.* Stockholm: En temabild utgiven av Skolverket. Beställningsnummer 98:389

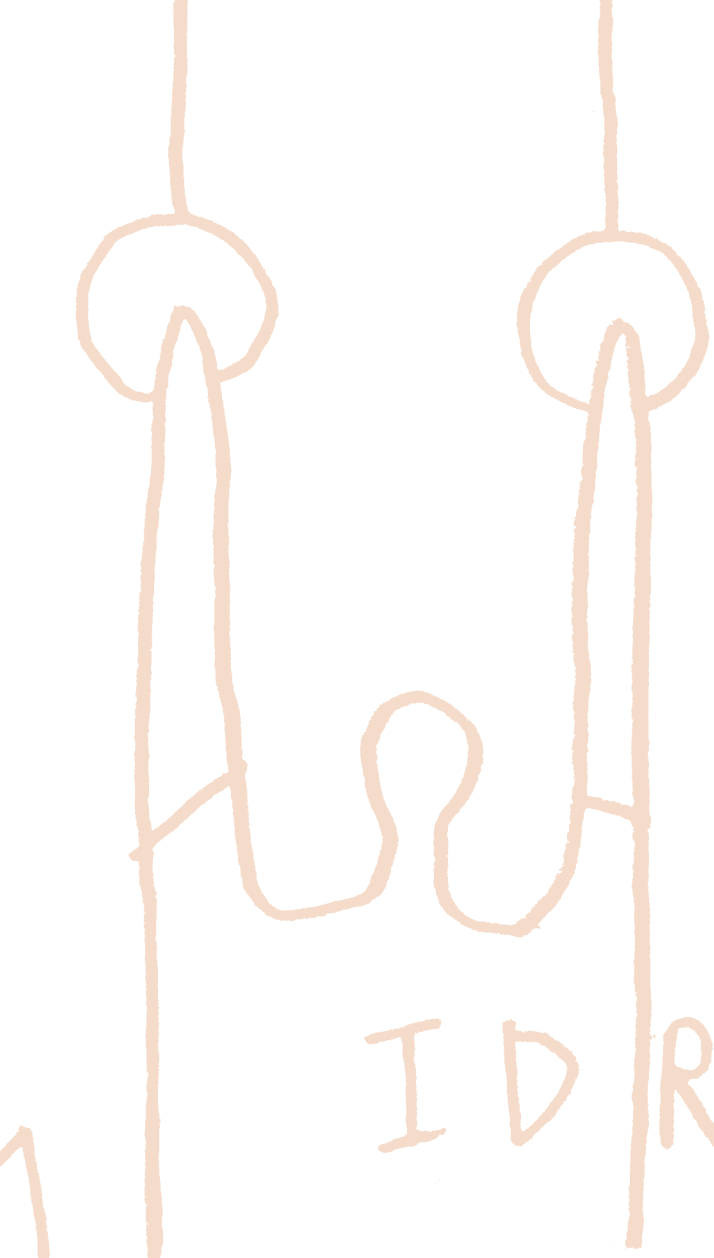
Skolverket (1999) *Samband mellan resurser och resultat. En studie av landets grundskolor med elever i årskurs 9.* Stockholm: Skolverkets rapport nr 170.

Skolverket (2000) *Barnomsorg och skola. Jämförelsetal för huvudmän Del 2, 2000.* Stockholm: Skolverkets rapport nr 189.

Utbildningsdepartementet (1998), *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*. Lpo 94.

Utbildningsdepartementet (1994), *Läroplan för det frivilliga skolväsendet* Lpf 94.

IDROTT

RELIGION
Ct

KAPITEL 3

Kvaliteten på skolans fysiska och sociala miljö upplevs vara relativt god, men bilden är inte enhälligt positiv.

Den upplevda skolmiljön

Kvaliteten på skolans fysiska och sociala miljö upplevs vara relativt god, men bilden är inte enhälligt positiv. En större andel elever än tidigare tycker att mobbning är ett allvarligt problem på skolan. Samtidigt uppger en större andel av både elever och lärare att skolan gör mycket för att förhindra mobbning.

Elever och deras föräldrar är skolans brukare, men bruket av skolans tjänster sker inte på samma villkor som bruket av utbildningsföretags tjänster. Elever har exempelvis skolplikt till dess de är 16 år, vilket innebär att de inte kan avstå från skolans tjänster även om de är missnöjda. Skolan finansieras dessutom av skattemedel, vilket gör att föräldrar och elever endast indirekt betalar för skolans tjänster. Den mekanism som spontant reglerar pris, kvalitet på och överlevnad av t.ex. en utbildning anordnad av ett utbildningsföretag - kunders val att köpa eller inte köpa - finns alltså inte naturligt i skolans värld, även om det finns möjlighet att byta till annan kommunal eller fristående skola. Kvaliteten på tjänsten som erbjuds på skolor runt om i landet måste därmed medvetet utvärderas.

Men kvaliteten i skolan är inte enbart en fråga om brukarens behovstillfredsställelse. Enligt svensk lagstiftning betraktas deltagare i utbildning, även elever i grundskolan, med få undantag på samma sätt som arbetstagare vad gäller arbetsmiljöförhållanden. Skolmiljöns kvalitet faller sålunda under arbetsmiljölagen, och elever är i stort sett att betrakta som anställda i lagens mening, vilket leder till att skolan som arbetsgivare därmed är skyldig att säkerställa en lämplig arbetsmiljö. (Arbetsmiljölagen 1 kap. 3§ 1 stycket)

Först och främst betyder ansvaret att en anställds arbete inte ska vara fysiskt skadligt, men en god arbetsmiljö innefattar också sociala faktorer. Arbetsgivaren har enligt arbetsmiljölagen ett ansvar visavi sina anställda där hon är skyldig att förhindra mobbning, diskriminering eller andra typer av brott mot individers rättigheter. Detta framhålls också i skollagen:

”Var och en som verkar inom skolan skall främja aktning för varje människas egenvärde och respekt för vår gemensamma miljö. Särskilt skall den som verkar inom skolan

2. aktivt motverka alla former av kränkande behandling såsom mobbning och rasistiska beteenden.”

Skollagen 1 kap. 2§ (1999:886)

I läroplanerna för grundskolan och gymnasieskolan (Utbildningsdepartementet 1998) anges att skolan aktivt och medvetet skall påverka och stimulera eleverna att omfatta samhällets gemensamma värderingar och låta dem komma till uttryck i praktisk vardaglig handling.

Skolans kvalitet omfattar inte enbart utbildningens utförande utan också skolans fysiska kvaliteter - klassrum, skolgårdar och bibliotek. Lika viktigt för en skola av hög kvalitet är den sociala miljön. En god social miljö skapar trygga arbetsförhållanden och trivsel, vilket ger goda förutsättningar för lärande och utveckling.

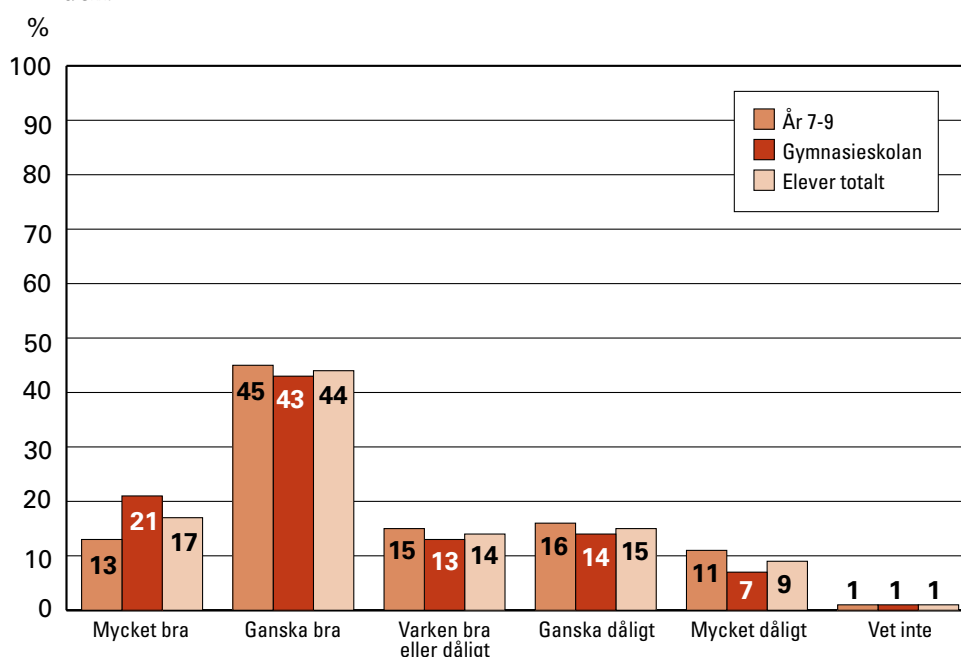
I denna undersökning har vi tagit med några indikatorer på vad som kännetecknar en god respektive mindre god social skolmiljö. Till exempel tillfrågas elever, lärare och föräldrar om huruvida de anser att det är lugnt och finns arbetsro på lektionerna, hur de upplever stämningen på skolan, om det är lugnt på rasterna samt om det förekommer våld, rasism och mobbning på skolan. Det här kapitlet sammanfattar hur elever, föräldrar och lärare upplever skolans fysiska och sociala miljö.

Elever är mer positiva till den fysiska skolmiljön än föräldrar och lärare

Genom att summera andelarna elever som tycker mycket eller ganska bra om sin fysiska skolmiljö finner vi, i likhet med de två tidigare attitydundersökningarna, att ungefär 6 av 10 elever tycker att skolans fysiska miljö är bra. Samtidigt är en fjärdedel av eleverna av motsatt uppfattning, vilket är en ökning i jämförelse med 1997.

En större andel av gymnasieeleverna än av grundskoleeleverna tycker att den fysiska miljön är bra - 65 procent jämfört med 58 procent av

Diagram 3.1 "Vad tycker Du om skolmiljön, t.ex. klassrummen och skolgården?"

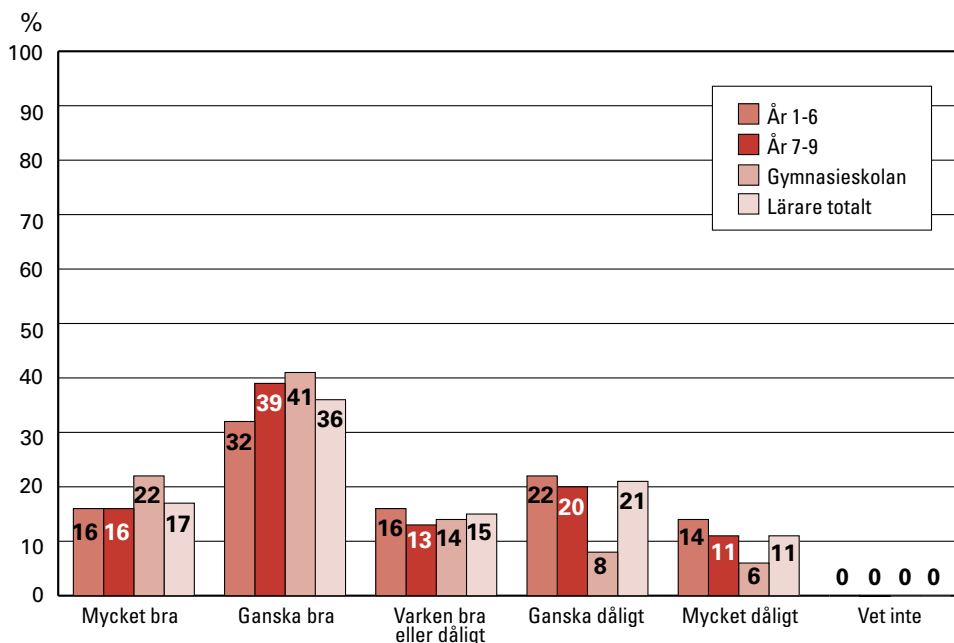
eleverna i grundskolans år 7-9. I diagram 3.1 presenteras vad elever i olika skolår tycker om skolans fysiska miljö.

Går vi över till hur lärarna upplever sin fysiska arbetsmiljö i termer av tillgång till ändamålsenliga lokaler, ser vi i diagram 3.2 att ungefär hälften av lärarna tycker att tillgången är ganska eller mycket bra. Samtidigt tål det att påpekas att 3 av 10 lärare tycker att tillgången till bra lokaler är ganska eller mycket dålig.

År 1997 svarade 4 av 10 lärare att de var nöjda (svaret mycket bra eller ganska bra) med den fysiska arbetsmiljön,¹ medan ungefär en lika stor andel av lärarna tvärtom var missnöjda. I ljuset av dessa resultat får lärarnas uppfattning om skollokalernas kvalitet i den senaste undersökningen betraktas som positiv, där drygt hälften av samtliga lärare tycker att skollokalerna är bra. Samtidigt var lärarna mindre missnöjda med sin arbetsmiljö 1993/94, då en fjärdedel uppgav att de var missnöjda.

I likhet med eleverna tycker en större andel lärare i gymnasieskolan att den fysiska skolmiljön är bra - 63 procent jämfört med exempelvis 55 procent av lärare i grundskolans år 7-9.

Diagram 3.2. "Vad tycker Du om följande förutsättningar för Din undervisning. Tillgång till ändamålsenliga lokaler?"

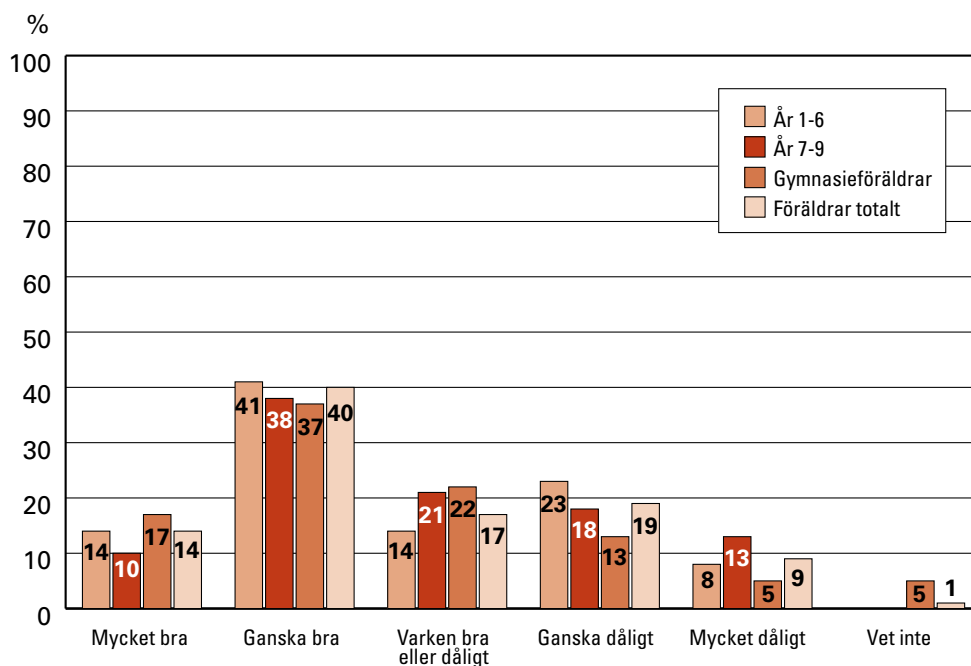
Skolbarnsföräldrarna är något mer kritiska till skolmiljön än eleverna. Drygt hälften av föräldrarna tycker att den fysiska skolmiljön är mycket eller ganska bra, medan ungefär 3 av 10 tycker att skolans fysiska miljö är mycket eller ganska dålig. Resultatet skiljer sig inte nämnvärt

¹ 1997 löd frågan till lärarna "Hur nöjd är Du med följande i Din nuvarande arbetssituation? Den fysiska arbetsmiljön". 1993/94 löd frågan "Hur nöjd är Du med följande i Din nuvarande arbetssituation? Arbetsmiljön".

från 1997. I jämförelse med 1993/94 har dock en betydligt större andel föräldrar en tydligare uppfattning nu om barnets skolmiljö, både i positiv och negativ riktning.²

Av föräldrar till skolbarn som går år 1-6 tycker 55 procent att den fysiska skolmiljön är bra, mot 48 procent av föräldrar till skolbarn som går år 7-9. Av föräldrar till gymnasieelever är återigen en större andel föräldrar nöjda; 55 procent av gymnasieföräldrarna anser att den fysiska skolmiljön på barnets skola är ganska eller mycket bra (se diagram 3.3).

Diagram 3.3. "Vad tycker Du om följande på Ditt barns skola. Den fysiska skolmiljön, t.ex. lokaler och skolgård?"

Sammanfattningsvis visar resultaten att det inom elev-, lärar- och föräldragrupperna råder delade meningar om den fysiska miljön i skolan. Hälften eller drygt hälften är nöjda med den fysiska miljön, men det finns också många inom varje grupp som är missnöjda. Eleverna är mest positivt inställda, därefter följer lärarna och sedan skolbarnsföräldrarna.

Både bland eleverna och lärarna märks en negativ trend i denna fråga; det är en större andel som inte är nöjda med den fysiska miljön på skolan i dag jämfört med 1993/94. Genomgående är lärare och elever på gymnasieskolan samt föräldrar till gymnasieelever mer positivt inställda till den fysiska skolmiljön än de grupper med anknytning till år 1-6 och år 7-9.

I ett nordiskt perspektiv ligger Sverige väldigt nära genomsnittet för de nordiska länderna; 55 procent av skolbarnsföräldrarna i Norden

² 1993/94 löd frågan till föräldrarna: "Hur uppfattar Du den fysiska miljön i skolan t.ex. skolbyggnader, gymnasitiksalar, skolgårdar?" Svartalativen var: "Bra", "Varken bra eller dåligt", samt "Dåligt."

anger att de upplever den fysiska miljön i barnets skola vara mycket eller ganska bra. I Danmark är man mindre nöjd än i övriga länder. I Danmark och Norge är det, liksom i Sverige, föräldrar till elever i grundskolan som i större utsträckning uttrycker att den fysiska skolmiljön är ganska eller mycket dålig jämfört med föräldrar till elever i ungdomsutbildningen.

Elever och lärare är nöjda med skolbiblioteket

En annan aspekt på kvalitet i en skola är tillgången till ett bibliotek. För både elever och lärare fyller biblioteket en potentiellt viktig funktion som resurs i lärandeprocessen.

Nästan sju av tio elever som går år 7-9 tycker att skolbiblioteket är mycket eller ganska bra, och nästan 8 av 10 gymnasieelever tycker detsamma. Av lärarna tycker 6 av 10 lärare på grundskolan att tillgången till bibliotek är ganska eller mycket bra. Bland gymnasielärare är motsvarande siffra sju av tio. Samma skillnad i uppfattning mellan grundskola och gymnasieskola finns alltså hos elever och lärare vad gäller bedömningen av skolbiblioteket.

Elever instämmer i mindre utsträckning än lärare i att det är lugnt och finns arbetsro på lektionerna

En aspekt av den sociala skolmiljön är klassrumsklimatet. De olika grupperna fick därför svara på frågan om de anser att det är lugnt och finns arbetsro på lektionerna. Drygt hälften, 58 procent av eleverna som går i år 7-9 och i gymnasieskolan, instämmer i att det är lugnt och att det finns arbetsro på lektionerna. Gymnasieeleverna instämmer i större utsträckning än elever i år 7-9.

Andra mönster är att manliga elever instämmer i större utsträckning än kvinnliga elever, och att elever som är födda i ett annat land än Sverige instämmer i mindre utsträckning än elever födda i Sverige. Dessutom instämmer de elever som uppger att de trivs i skolan i större utsträckning än elever som inte trivs i skolan. Även de elever som är engagerade i skolarbetet instämmer i högre utsträckning än elever som uppger att de inte är det.

En något mindre andel av samtliga skolbarnsföräldrar än av eleverna, drygt hälften, instämmer i påståendet att det oftast verkar vara lugnt och finnas arbetsro på lektionerna. Av samtliga lärare instämmer däremot 82 procent i påståendet, vilket är en minskning med 5 procentenheter sedan 1997. Det är ingen skillnad mellan lärarna i grundskolan respektive gymnasieskolan, men lärare som trivs i skolan instämmer i större utsträckning i påståendet än lärare som inte gör det.

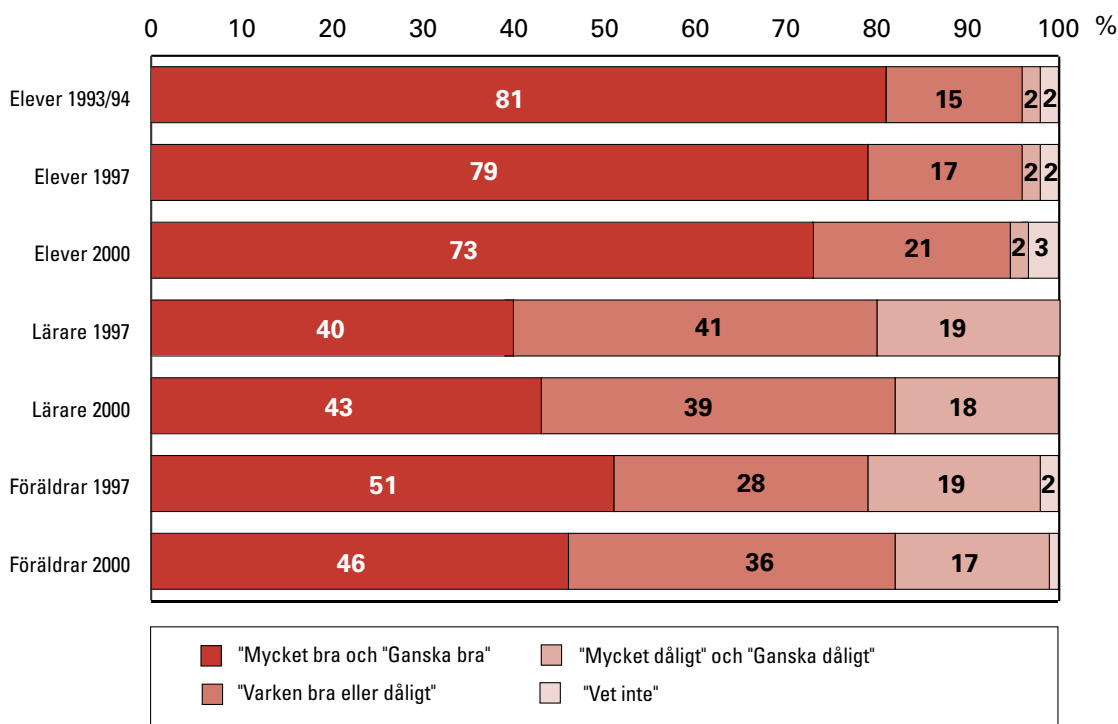
Lärare och skolbarnsföräldrar, men inte elever, tillfrågades om det är/verkar vara lugnt på raster och håltimmar. 63 procent av lärarna instämmer, varav större andel gymnasielärare, 78 procent, än lärare i grundskolan, 58 procent. Lärare som trivs i skolan instämmer i större utsträckning i påståendet än lärare som inte trivs.

Hälften av skolbarnsföräldrarna instämmer i påståendet. Andelen som uppger "vet inte" är 13 procent av grundskolelevernas föräldrar och 25 procent av föräldrarna till elever i gymnasieskolan.

Eleverna mer nöjda med klasstorleken än lärare och föräldrar

I diagram 3.4 presenteras hur de olika grupperna uppfattar klassens/undervisningsgruppens storlek.

Diagram 3.4 "Vad tycker Du om följande på Din/Ditt barns skola. Storleken på klassen/undervisningsgruppen?"

När vi frågar elever som går i år 7-9 och gymnasieelever om de tycker att klassen de går i är *lagom stor* instämmer 70 procent av grundskole- eleverna och 75 procent av gymnasieeleverna.

I jämförelse med 1993/1994 har dock andelen elever som anser att klassen är för stor ökat med 6 procentenheter för elever i grund- och gymnasieskolan. En mindre andel av eleverna är således nöjda med sin klass/gruppstorlek år 2000 än för sex år sedan.

Andelen av föräldrar och lärare som anser att storleken på klassen/undervisningsgruppen är *mycket eller ganska bra*³ är liksom tidigare lägre än andelen nöjda elever. Föräldrarna är, liksom eleverna, något mindre nöjda i år än tidigare; andelen föräldrar som anser att klasstorleken är bra har minskat från drygt hälften, (51 procent), 1997⁴ till 46 procent år 2000.

³ Så formulerades frågan till föräldrar och lärare.

Av grundskoleföräldrarna anser 44 procent att klassens/undervisningsgruppens storlek är bra och motsvarande andel för gymnasieföräldrar är 53 procent.

Lärargruppen är delad i sin uppfattning om klassers/undervisningsgruppers storlek. 4 av 10 lärare tycker att klassernas storlek är ganska eller mycket bra, men en lika stor andel tycker tvärtom att klasstorlekarna är dåliga. Det finns ändå en tendens till en mer positiv syn hos lärarna. I jämförelse med 1997 har andelen lärare som anser att storleken på klass/undervisningsgruppen är bra ökat något. Lärare i grundskolan är i högre utsträckning negativa till klass-/gruppstorlekarna än lärare i gymnasieskolan. Likaså är lärare på naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen i högre grad missnöjda med klasstorlekarna än lärare på övriga program i gymnasieskolan.

När det gäller storleken på klassen/undervisningsgruppen råder en samstämmig uppfattning i de nordiska länderna. Det nordiska genomsnittet för andelen föräldrar som tycker att storleken på det egna barnets klass är mycket eller ganska bra är 52 procent, att jämföra med 46 procent i Sverige.

På Island och i Sverige är man minst nöjd med storleken, och i Sverige uttrycker man störst direkt missnöje då 36 procent av föräldrarna anser att klassens/undervisningsgruppens storlek är ganska eller mycket dålig. I Finland och Norge är man mest nöjd. På Island och i Norge och Sverige uttrycker föräldrar till elever i grundskolan ett större missnöje än föräldrar till elever i ungdomsutbildningen.

De flesta elever och lärare tycker att det är en positiv stämning på skolan

Av eleverna tycker 7 av 10 att stämningen på skolan är god, andelen är oförändrad sedan 1997. Elever som trivs i skolan instämmer i större utsträckning än elever som inte trivs i att stämningen på skolan är god, och manliga elever instämmer i större utsträckning än kvinnliga.

En lite större andel av lärarna tycker att stämningen är god på skolan år 2000, 71 procent, än 1997, då 67 procent instämde i detta påstående.⁵ Lärare som svarat att de trivs i skolan instämmer i större utsträckning i att det är en god stämning på skolan än lärare som angett att de inte trivs. 1993/94 när lärarna fick svara på om det var en "positiv anda på skolan"⁶, höll hela 8 av 10 lärare med.

När det gäller skolbarnsföräldrarna instämmer 65 procent i att det är en positiv stämning och god sammanhållning på skolan, vilket unge-

⁴ 1993/94 ställdes frågan inte till föräldrarna eller lärarna.

⁵ Frågeformuleringen 1997 till lärare och föräldrar var: "Hur tycker Du att det är i just Din/Ditt barns skola? Det är/verkar vara positiv *anda* och god sammanhållning på skolan."

⁶ Frågeformulering 1993/94 till lärare och föräldrar var: "Hur ser Du på det klimat eller den anda som finns i Din/Ditt barns skola? Det är/verkar vara en positiv anda på skolan."

fär är en lika stor andel som 1997⁵. Resultatet var även för föräldrarna mer positivt 1993/94 då hela tre fjärdedelar instämde i att det verkade vara en "positiv anda på barnets skola"⁶.

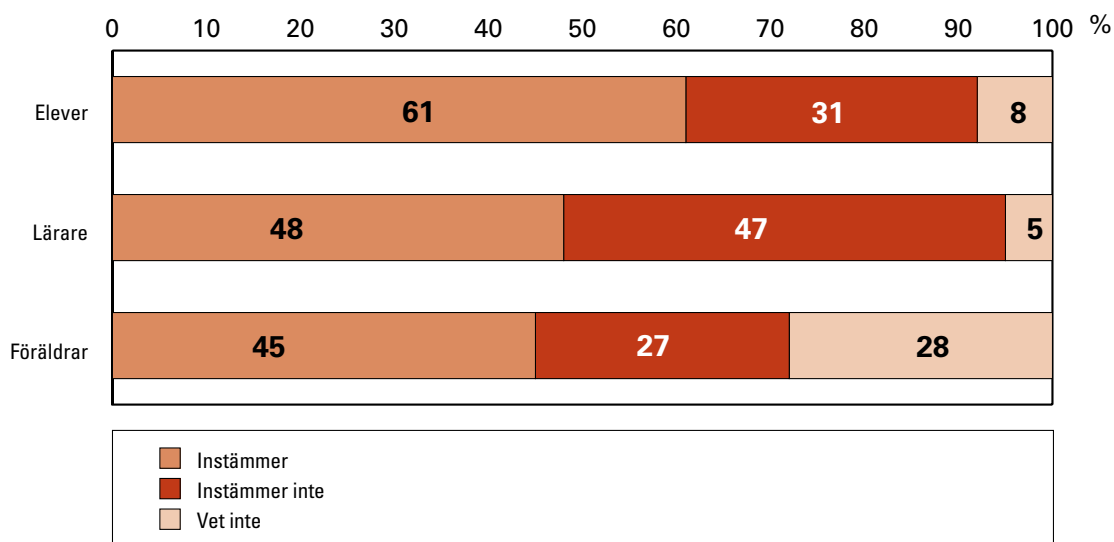
Det finns dock en relativt stor osäkerhet hos föräldrarna när det gäller stämningen på barnets skola. Cirka 15 procent av föräldrarna har svarat "vet inte". Generellt verkar det som om kunskapen om förhållandena på skolan avtar ju äldre barnet blir. För elever i år 1-6 ligger andelen föräldrar som svarat att de inte vet ungefär på 10-12 procent, för elever i år 7-9 ökar andelen till 16-17 procent och för gymnasieskolan ligger andelen föräldrar som anser att de inte vet kring 20-25 procent.

Också andelen föräldrar som instämmer i att stämningen på barnets skola är god minskar ju äldre barnen blir, när det gäller föräldrar till grundskoleelever. Andelen ökar igen hos föräldrar till elever i gymnasieskolan.

Ett grovt språkbruk och våld och rasism upplevs vara vanligast i grundskolans år 7-9

En god social miljö innebär också att vissa saker inte förekommer på skolan, och i undersökningen har elever, lärare och föräldrar fått tycka till om några indikatorer på ett dåligt socialt klimat (diagram 3.5).

Diagram 3.5 "Hur tycker Du att det är på Din skola? Det förekommer/ används ofta grova ord och svordomar".

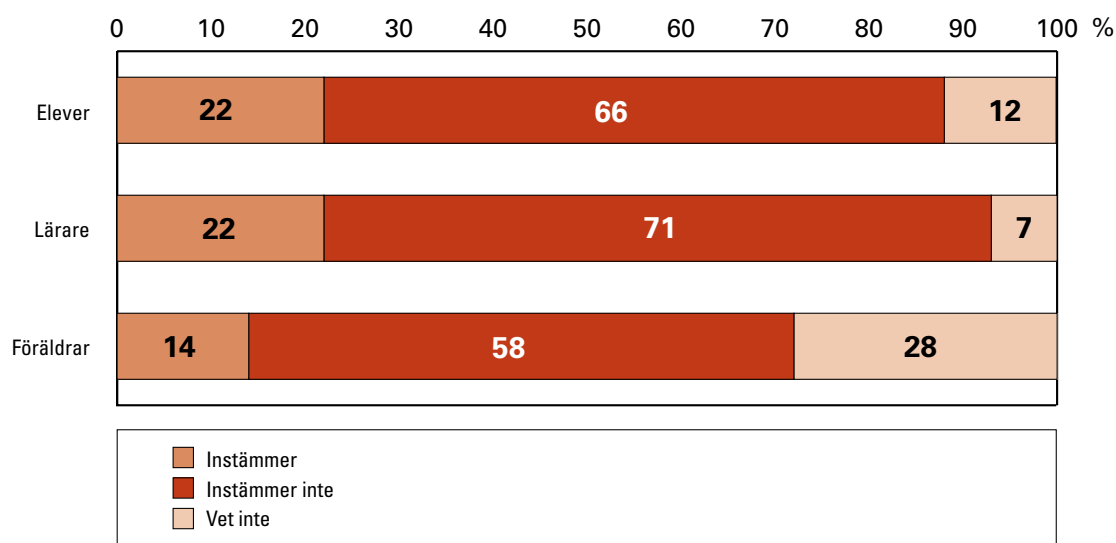
Av de elever som går i grundskolans år 7-9 och i gymnasieskolan uppger, 6 av 10 att det ofta används grova ord och svordomar på skolan (diagram 3.5). Problemet verkar dock inte vara lika stort i gymnasieskolan som i år 7-9. Hela 75 procent av eleverna i år 7-9 instämmer i påståendet, jämfört med 47 procent av eleverna i gymnasieskolan. Kvinnliga elever instämmer i större utsträckning än manliga, och de som uppger att de trivs i skolan instämmer i mindre utsträckning än elever som inte trivs.

Också lärare i grundskolans år 7-9 instämmer i större utsträckning i påståendet att grova ord och svordomar ofta används, 61 procent, jämfört med 33 procent av gymnasielärarna. Lärare som arbetar i större städer instämmer i större utsträckning än de på mindre orter. Liksom bland eleverna instämmer de lärare som trivs i skolan i mindre utsträckning än lärare som inte trivs. Även lärare i fristående skolor instämmer i mindre utsträckning i att grova ord och svordomar ofta används jämfört med lärare i kommunala skolor.

Föräldrarna har ungefär samma uppfattning som lärarna, men återigen är det många föräldrar som inte anser sig veta hur det står till - bland föräldrar i stort är siffran 27 procent, och bland föräldrar till gymnasieelever har hela 44 procent svarat att de inte vet.⁷

I undersökningen görs ingen distinktion mellan våld och rasism i påståendet "Det förekommer våld och rasism på skolan." Exempelvis är ett slagsmål mellan två skolkamrater till sin natur olik rasism, men eftersom vi främst är intresserade av hur elever, lärare och föräldrar upplever skolans sociala miljö, fungerar frågor som denna som en indikator på hur den sociala miljön upplevs.

Diagram 3.6 "Hur tycker Du att det är i just Din skola? Det förekommer våld och rasism på skolan".

Både bland elever och lärare instämmer ungefär 2 av 10 i påståendet att våld och rasism förekommer på skolan (se diagram 3.6).⁸ Elever i storstäder instämmer i större utsträckning än elever på mindre orter. Både elever och lärare som trivs i skolan instämmer i mindre utsträckning i påståendet än elever och lärare som inte trivs. Dessutom instämmer lärare som undervisar i fristående skolor i mindre utsträckning än lärare i kommunala skolor.

⁷ Frågan har inte ställts i tidigare undersökningar.

⁸ Frågan har inte ställts i tidigare undersökningar.

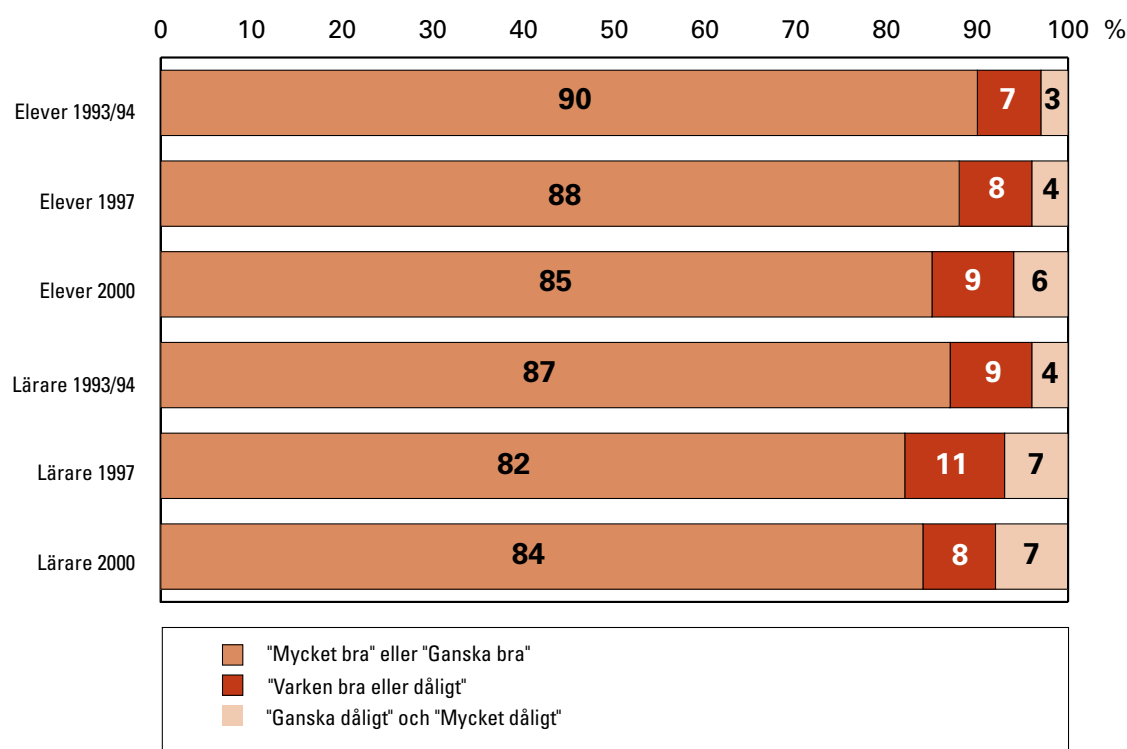
En högre andel av föräldrar till skolbarn som går år 7-9 än av övriga föräldrar instämmer i påståendet. Av föräldrarna uppger 28 procent att de inte vet om våld och rasism förekommer på skolan. Andelen som inte vet ökar ju äldre barnet är.

De flesta lärare och elever trivs i skolan

Trivsel är ett vitt begrepp som innefattar och hänger samman med många olika dimensioner i en individs högst sammansatta livssituation. Att bli bemött med respekt är en viktig förutsättning för att man ska trivas med tillvaron. Mobbning och kränkande behandling uppkommer i situationer där det råder brist på goda sociala relationer, trygghet och respekt för andras integritet (Skolverket 1999, s. 15). Trivsel och ömsesidig respekt å ena sidan och mobbning å andra sidan kan grovt förenklat ses som två sidor av samma mynt.

Nedan följer en kortfattad presentation av hur elever och lärare trivs och upplever relationerna sinsemellan, (diagram 3.7).

Diagram 3.7 "Hur trivs Du i skolan Du går/arbetar i?"

En jämförelse mellan de olika undersökningarna visar att det finns en nedåtgående trend vad gäller elevernas skoltrivsel. Andelen elever som uppger att de trivs i skolan har minskat med 5 procentenheter sedan frågan första gången ställdes 1993/94.

Fortfarande trivs de allra flesta lärare och elever i sin skola. Ungefär 85 procent i båda grupperna uppger att de trivs mycket eller ganska bra i sin skola. Eleverna trivs också bra med varandra, (se vidare kapitel 4). Det förefaller som om dagens lärare trivs något bättre på sin arbetsplats än vad lärarna gjorde 1997. Då menade 81 procent att de

trivdes ganska eller mycket bra, i dag är andelen 85 procent. År 1993/94 trivdes 87 procent av lärarna ganska eller mycket bra.

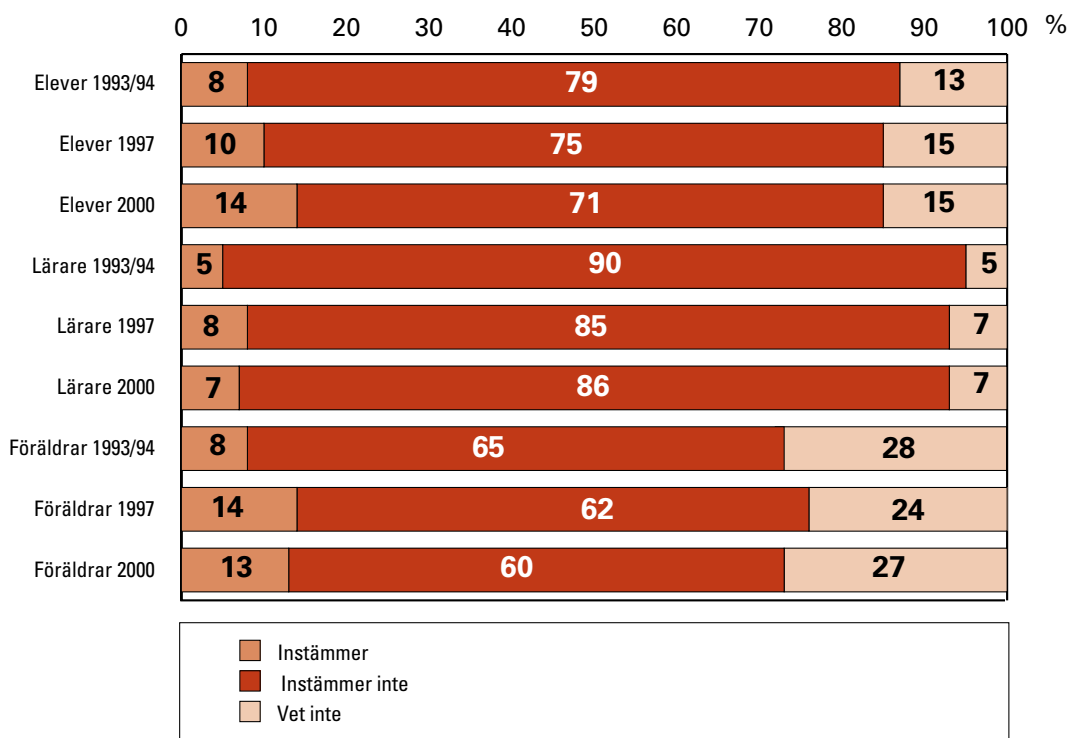
Men det finns också en skara elever och lärare som trivs ganska eller mycket dåligt i sin skola. Totalt utgör dessa 6 procent av både lärare och elever, och som vi har sett tidigare i detta kapitel har framför allt dessa lärare och elever en dålig upplevelse av skolmiljön.

Majoriteten av eleverna instämmer i att bemötandet mellan elever och lärare är respektfullt. Elever i gymnasieskolan instämmer i högre utsträckning än elever i år 7-9. Bland lärarna instämmer hela 93 procent i att de oftast bemöts med respekt från eleverna (se vidare kapitel 6), medan 65 procent anser att eleverna bemöter varandra med respekt. Av lärare i år 7-9 instämmer 56 procent, av lärare i år 1-6 instämmer 66 procent och av lärarna på gymnasieskolan instämmer 73 procent i påståendet att elever för det mesta bemöter varandra med respekt. Även i detta avseende verkar förhållandena i år 7-9 vara sämre än i de övriga årskurserna.

Större andel elever än tidigare instämmer i att mobbning är ett stort problem på skolan

Förekomsten av mobbning i skolan är en tydlig indikation på ett dåligt socialt klimat. Mobbning är också ett lagbrott, vilket diskuteras i inledningen till detta kapitel, (se även vidare i kapitel 4).

Diagram 3.8 "Hur tycker Du att det är i just Din skola? Mobbning är ett stort problem på skolan."

Andelen elever som uppger att mobbning är ett stort problem på sin skola har ökat med 6 procentenheter sedan första gången frågan ställdes 1993/94, då 8 procent av eleverna uppger att mobbning var ett stort problem i deras skola. I 2000-talets första attitydundersökning instämmer 14 procent av eleverna i samma påstående.

Det märks ingen förändring bland lärare i inställningen till om mobbning är ett stort problem på skolan mellan de tre undersökningstillfällena, (diagram 3.8).

Däremot ökade andelen föräldrar som instämmer i att mobbning är ett stort problem på skolan mellan 1993/94 och 1997. Andelen år 2000 som instämmer i påståendet är på liknande nivå som 1997.

År 2000 instämmer 7 procent av lärarna och 13 procent av föräldrarna i att mobbning är ett stort problem på skolan. Utmärkande för föräldrarna är återigen den höga andelen som inte har en uppfattning om hur det förhåller sig på skolan. Totalt uppger 27 procent att de inte vet om mobbning är ett stort problem på skolan. Det är stor skillnad mellan föräldrar till elever på grundskolan och föräldrar till elever på gymnasieskolan; hela 41 procent av de sistnämnda har svarat "vet inte".

Också bland lärare finns skillnader mellan grundskola och gymnasieskola i andelen som svarat vet inte - 6 procent av grundskolelärarna och 13 procent av gymnasielärarna har svarat att de inte vet om mobbning är ett stort problem på skolan.

I vilken utsträckning mobbning upplevs som ett problem bland eleverna hänger samman med vilket år eleven går i. Andelen elever i år 7-9 som instämmer i att mobbning är ett stort problem på skolan är högre än andelen gymnasieelever som instämmer. Bland elever i år 7-9 instämmer 19 procent i påståendet och bland elever på gymnasieskolan instämmer 8 procent. Enligt Folkhälsoinstitutets rapport från 1997/1998 är det framförallt elever i år 9 (mest pojkar) som uppger att de mobbat andra, (Danielsson & Marklund, 2000).

Mönstret att det framför allt är i år 7-9 som mobbning upplevs som ett stort problem på skolan märks också i skolbarnsföräldrarnas svar. En dubbelt så stor andel föräldrar med barn i år 7-9, 16 procent, uppger att mobbning är ett stort problem på skolan jämfört med gymnasieföräldrar, 8 procent.

Även en större andel av lärare i grundskolans år 7-9, (11 procent), än av lärare i gymnasieskolan, (4 procent), instämmer i påståendet att mobbning är ett stort problem. En större andel av lärare i gymnasieskolan, 13 procent, anger att de inte vet, jämfört med 6 procent av lärarna i år 7-9 i grundskolan.

Upplevelsen av mobbning som ett problem hänger också samman

med hur eleven trivs i skolan. Elever som inte trivs i skolan instämmer i större utsträckning i påståendet att mobbning är ett stort problem i skolan, än de elever som trivs i skolan. Det finns också ett samband mellan vilken region skolan ligger i och åsikten om mobbning. Elever i storstäder och andra större städer instämmer i större utsträckning än elever i andra regioner i att mobbning är ett stort problem.

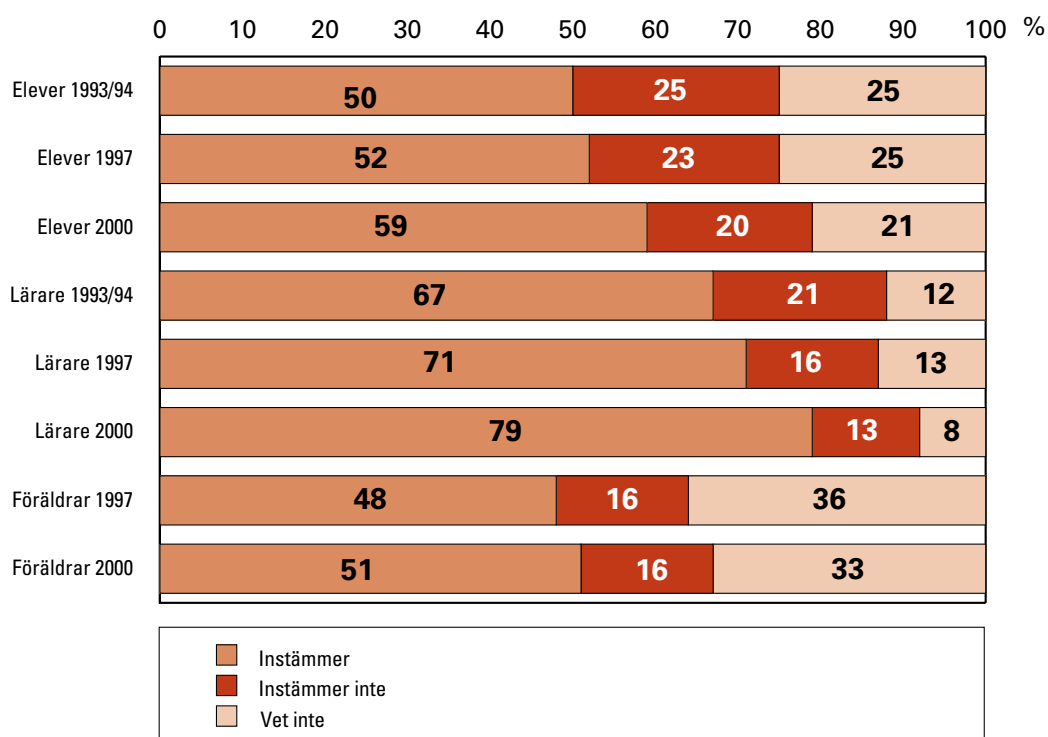
Undersökningens resultat, att en större andel elever i dag upplever mobbning som ett problem på skolan, kan också tänkas påverkas av att problemet i olika sammanhang uppmärksammas mer i dag. Kanske eleverna på så vis har blivit mer uppmärksamma på förekomsten av mobbning?

Värt att notera är att det mellan lärare och elever i år 7-9 finns en relativt stor skillnad vad gäller åsikten att mobbning är ett stort problem på skolan. Bland eleverna instämmer 19 procent, jämfört med 7 procent av lärarna. Några möjliga tolkningar till skillnaden är att lärare och elever har olika uppfattning om vad mobbning är, att de har olika uppfattning om vad som menas med ett stort problem och att elever ser mer av vad som försiggår på skolan än vad lärare gör. Dessutom är det möjligt att lärarnas svar delvis påverkas av att de har ett ansvar för att mobbning inte får förekomma i skolan.

Större andelar elever och lärare anser att skolan gör mycket för att förhindra mobbning

Samtidigt som en större andel elever upplever att mobbning är ett stort problem på skolan är det också en större andel elever som tycker att skolan gör mycket för att förhindra mobbning.

Diagram 3.9 "Hur tycker Du att det är i just Din skola?" "Skolan gör mycket för att förhindra och motarbeta mobbning och annan kränkande behandling."

Bland eleverna anser 59 procent att skolan gör mycket för att förhindra mobbning och annan kränkande behandling, vilket är en ökning med 7 procentenheter sedan undersökningen 1997 och med 9 procentenheter sedan 1993/94. Ökningen kan vara ett resultat av att skolan har ökat sina insatser och i dag arbetar mer aktivt med mobbningsfrågan, vilket är ett resultat som ligger i linje med Arbetarskyddsstyrelsens slutsatser om att skolornas kunskaper om arbetsmiljölagstiftningen har ökat under de senaste tio åren, (Arbetarskyddsstyrelsen, 2000).

Värt att notera är att hela 21 procent av eleverna har svarat "vet inte" om skolan gör mycket, och där finns skillnader mellan grundskolan och gymnasieskolan. Av grundskoleeleverna uppger 13 procent att de inte vet om skolan gör mycket för att förhindra mobbning, siffran för gymnasieeleverna är hela 30 procent.

Också lärare instämmer i högre utsträckning år 2000 i påståendet att skolan gör mycket för att förhindra mobbning jämfört med de tidigare undersökningarna. I undersökningen 2000 instämmer nära 8 av 10 av samtliga lärare, vilket är en ökning sedan 1997 med 8 procentenheter och med 12 procentenheter sedan 1993/94. Tittar vi på lärare i gymnasieskolan och grundskolans år 7-9, för att kunna jämföra med motsvarande grupp av elever, så anger 67 procent av den lärargruppen att skolan gör mycket för att förhindra mobbning. Lärare i gymnasieskolan instämmer i mindre utsträckning i påståendet än lärare i hela grundskolan. Även bland gymnasielärarna tycks det råda osäkerhet om huruvida skolan gör mycket för att förhindra mobbning, då 20 procent har svarat att de inte vet. Av grundskolelärarna anger 5 procent att de inte vet.

Av samtliga skolbarnsföräldrar instämmer 51 procent i att skolan gör mycket för att förhindra mobbning år 2000. Jämfört med 1997 så är det ingen större skillnad i föräldrarnas svar. Tittar vi även här på den grupp föräldrar som har barn i skolans år 7-9 eller i gymnasieskolan så anger 37 procent i den gruppen att skolan gör mycket för att förhindra mobbning. En stor andel av föräldrarna har svarat "vet inte" på frågan - 27 procent av samtliga grundskoleföräldrar och hela 55 procent av föräldrar till elever i gymnasieskolan.

Avslutning

Ett tydligt resultat från undersökningen är att den upplevda kvaliteten på skolans sociala och fysiska miljö är relativt god, men att det finns tecken på att allt inte är rosenkimrande.

Exempelvis tycker en större andel elever än tidigare att mobbning är ett allvarligt problem på skolan. En större andel elever än tidigare tycker också att klassen/undervisningsgruppen är för stor. Det finns vidare en liten, men potentiellt ökande, grupp elever som inte trivs i sin skola.

Vi har också sett att många föräldrar vet ganska litet om sina barns skolmiljö, framför allt gäller detta gymnasieelevernas föräldrar.

En annan tendens som går att urskilja är att elever, lärare och i viss mån skolbarnsföräldrar till gymnasieelever upplever skolmiljön som bättre än vad dessa grupper på grundskolan gör. Eleverna i gymnasieskolan tycker till exempel att det är lugnare på lektionerna och att elever och lärare bemöter varandra med respekt i högre utsträckning än elever i grundskolan.

Vidare har vi sett att det har skett en del förändringar sedan 1993/94 och 1997, även om de inte är uppseendeväckande stora. Positiva tecken är att en något större andel lärare i dag tycker att den fysiska arbetsmiljön är bra jämfört med 1997.

En något större andel lärare än 1997 tycker också att klassens storlek är bra och att stämningen på skolan är god. Dessutom är det en större andel bland både lärare och elever som anser att skolan ingriper och förhindrar mobbning och kränkande behandling jämfört med tidigare års undersökningar.

Negativa tecken är att en större andel elever jämfört med tidigare undersökningar anser att den fysiska skolmiljön är dålig och att klassens storlek är för stor. Av föräldrarna är det likaså en mindre andel år 2000 än 1997 som anser att klasstorleken är bra. Det är också en större andel elever som uppger att mobbning är ett stort problem på skolan jämfört med 1997.

Dessutom kan vi konstatera att lärarnas och elevernas synpunkter skiljer sig åt på några områden när det gäller den sociala miljön. Lärarna uppger inte i större utsträckning att mobbning är ett stort problem på skolan jämfört med 1997. De tycker inte heller i lika stor utsträckning som eleverna att det används grova ord och svordomar på skolan. Med en attitydundersökning som denna är det dock svårt att avgöra vad skillnaderna mellan lärares och elevers bild beror på.

Resultaten har också visat att det finns ett genomgående samband mellan huruvida man trivs i skolan och samtliga indikatorer på skolans sociala och fysiska arbetsmiljö, men det är kanske inte så märkligt att bedömningen av skolmiljön sammanfaller med trivseln i stort.

Skolans rektorer, som är närmast ansvariga för att skolan håller en god kvalitet, har ett ansvar att fånga upp de elever och lärare som inte trivs. Beror vantrivseln på att skolans sociala arbetsmiljö är dålig är rektor, (och lärare), utan tvekan skyldiga enligt lag att ingripa och att ställa saken tillrätta.

Författare:

Lotta Stern, forskare och verksam vid Institutet för social forskning

Referenser

- Arbetskyddsstyrelsen (2000), *Arbetskyddsverkets samlade kunskaper beträffande hot och våld i skolans arbetsmiljö*.
- Arbetsmiljölagen* (SFS 1977:1160) i lydelse den 1 januari 1999: 1 kap. 3§ 1 stycket.
- Danielsson, Mia och Marklund Ulla (2000), *Svenska skolbarns hälsosvårigheter 1997/98*. Tabellrapport. Folkhälsoinstitutet 2000:5
- Minderåriga* (AFS 1996:1), Arbetskyddsstyrelsens författningssamling.
- Nordiska ministerrådet (kommande rapport) *Nordisk skolbarometer-Attityder till skolan år 2000*.
- Norén, I och L. Åhnberg (red.) *Arbetsmiljö 2000. Aktuella författningar 1 januari 2000*.
- Skollagen 1 kap. 2§ (1999:886)
- Skolverket (1995), *Attityder till skolan. Skolbilsundersökningen 1993/94*. Rapport nr 72
- Skolverket (1998), *Vem tror på skolan? Attityder till skolan 1997*. Rapport nr 144
- Skolverket (1999), *Nationella kvalitetsgranskningar*. Rapport nr 180.
- Våld och hot i arbetsmiljön* (AFS 1993:2). Arbetskyddsstyrelsens författningssamling.
- Utbildningsdepartementet (1998), *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*. Lpo 94.
- Utbildningsdepartementet (1994), *Läroplan för det frivilliga skolväsendet*. Lpf 94.

KAPITEL 4

Eleverna trivs och de har fått ökat förtroende för sina lärare, men alltför många känner sig dåligt bemötta av sina kamrater och även av sina lärare.

Skolan med elevernas ögon

Den bild som eleverna ger av sin skola är både ljus och mörk - ibland även motsägelsefull. Eleverna trivs och de har fått ökat förtroende för sina lärare, men alltför många känner sig dåligt bemötta av sina kamrater och även av sina lärare. Att döma av elevernas syn på undervisningen så verkar det vara nödvändigt att hitta innehåll, arbetssätt och arbetsformer som i större utsträckning än nu både väcker intresse och motverkar den ökade stressen.

I detta kapitel speglas skolans kvalitet utifrån elevernas perspektiv. Elever från år 7-9 i grundskolan och elever i gymnasieskolan har fått svara på frågor om vad tycker de om sin skola och sina lärare. Kapitlet belyser elevernas syn på trivsel och relationer, lärarnas sätt att undervisa, nytta och mening med skola och utbildning, krav, stress och eget engagemang samt förutsättningar som rätt till extra stöd.

Att elever får lust att lära mer förutsätter att undervisningen är intresseväckande, engagerande och väcker nyfikenhet. Vad tycker elever om sina lärares sätt att undervisa? Hur fungerar de sociala relationerna på skolan? Klart är att skolor spelar stor roll för barn och unga som sociala mötesplatser. Det är i skolan som barn och unga får sitt egenvärde och sin förmåga bekräftad genom kamrater och vuxna.

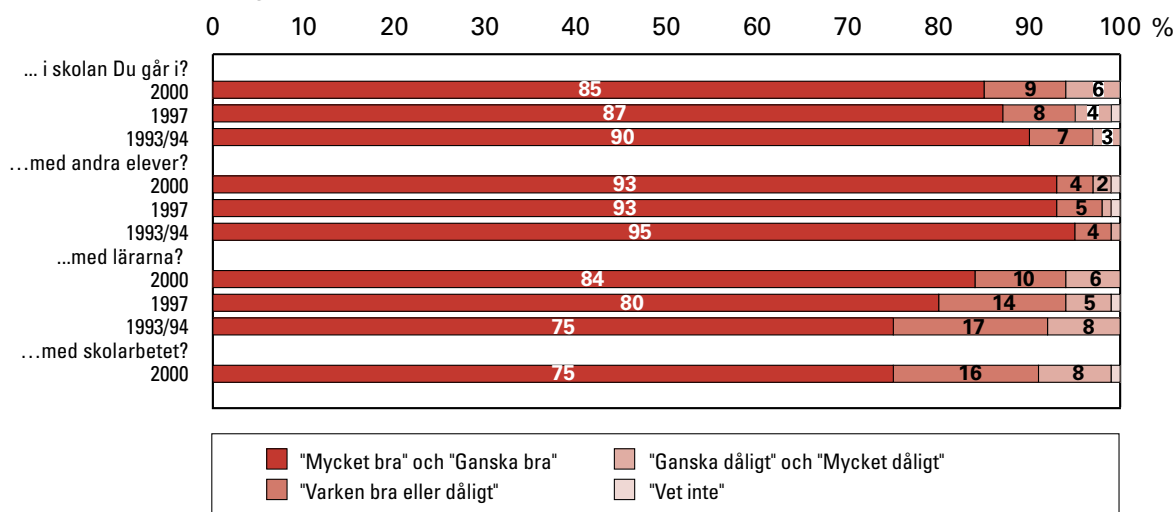
De resultat som framkommit visar inga genomgående skillnader i elevernas syn på sin skola utifrån kön, bostadsort, etnisk bakgrund och föräldrars utbildningsnivå. Det tycks snarare vara processer och förhållanden både mellan elever och mellan elever och lärare som råder på skolan som eleverna utgår ifrån när de ger sin syn på skolan.

Eleverna trivs med sina lärare

En viktig del i och ett mått på "kvaliteten" på skolans miljö är hur man trivs med de människor man har runt omkring sig. Ett väl fungerande, respektfullt samtals- och umgängesklimat är grundläggande för både vuxnas samt barns och ungas trivsel. Skolan är den plats där barn och unga dagligen får sitt egenvärde bekräftat. Går man i skolan är man på olika sätt beroende av de vuxna där, främst sina lärare.

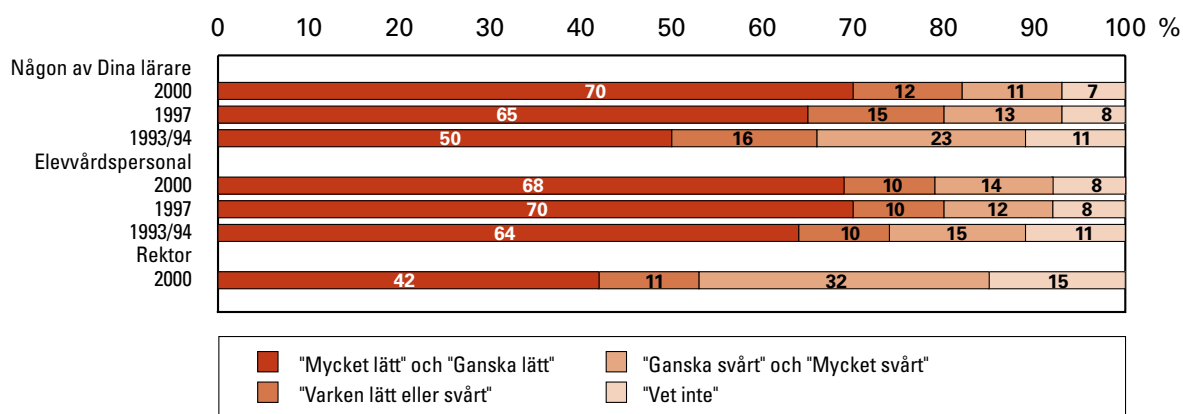
På frågan om hur eleven trivs med skolan de går i, med andra elever, med lärarna och med skolarbetet ser vi vid en jämförelse (diagram 4.1) mellan de tre mätperioderna, att elevernas trivsel med lärarna visar en positiv trend. Däremot visar resultaten en svag negativ trend vad gäller trivsel i skolan som helhet (se även kapitel 3). Drygt 9 av 10 elever trivs med andra elever, ingen förändring märks över tid, och tre fjärdedelar tycker att man trivs mycket bra eller ganska bra med skolarbetet.

Diagram 4.1. "Hur trivs Du...."

Även elevernas förtroende för lärarna verkar ha ökat (diagram 4.2). Om eleven får problem som har med skolan att göra så menar 7 av 10 elever att de skulle ha lätt, mycket eller ganska, att vända sig till någon av sina lärare. Detta är en förbättring med 20 procentenheter sedan 1993/94. Lika stor andel elever anger detsamma för elevvårdspersonal, medan en betydligt lägre andel (ca 40 procent) uppger att de skulle ha lätt att vända sig till rektor.

Diagram 4.2. "Hur lätt eller svårt skulle Du ha att vända Dig till..."

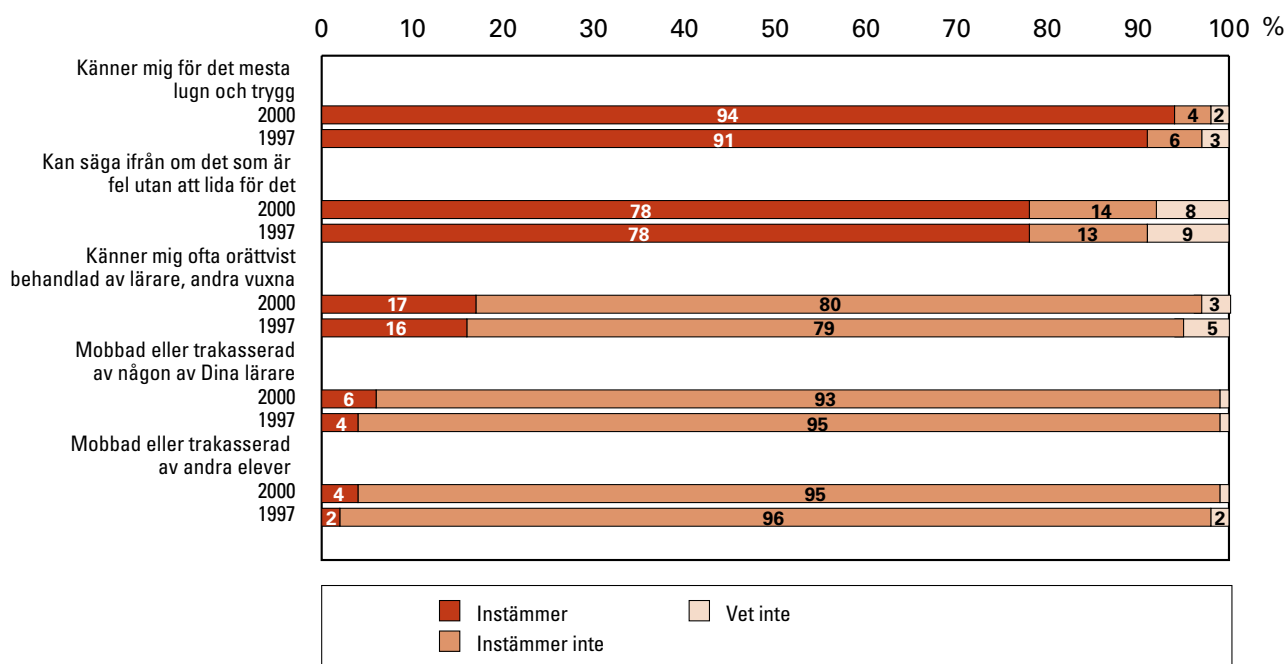

Flickor och pojkar har lika lätt att vända sig till någon lärare som elevvårdspersonal (diagram 4.2). Däremot anger flickorna i högre utsträckning än pojkarna att de mycket lätt eller ganska lätt kan vända sig till rektor. Någon skillnad i uppfattning mellan elever i grundskolan och i gymnasieskolan tycks inte finnas. En större andel (15 procent) har svarat "vet inte" när det gäller att vända sig till rektor än när det gäller övriga personalkategorier.

Skolan är trygg och lugn för många

Elever tillbringar en stor del av sin tid i skolan, och att känna trygghet med andra elever och vuxna är en självklar rättighet för både elever och vuxna i skolan. Hur upplever barn och ungdomar sin skola? Bemöter man varandra på ett sådant sätt att barn och unga känner sig lugna och trygga?

Diagram 4.3 "Hur tycker Du att Du själv har det i den skola där Du går?"

Att skolan är en plats där elever känner sig för det mesta lugna och trygga instämmer många i (diagram 4.3). Positivt är att en större andel elever i årets undersökning uppger detta jämfört med 1997. Dock uppger 4 procent av eleverna att de för det mesta inte känner sig lugna och trygga när de är i skolan. Grundskoleelever, flickor och elever vars föräldrar båda är födda utomlands är överrepresenterade.

Eleverna har också svarat på frågan om de känner sig rädda eller oroliga i skolan. Cirka 70 procent uppger att de aldrig känner sig rädda eller oroliga i skolan, 6 procent säger att de är det då och då och 23 procent att de sällan är det. Men det finns en liten grupp elever på 3 procent som upplever att de alltid eller oftast känner sig rädda eller oroliga i skolan. I den gruppen så är det en större andel elever med utländsk bakgrund (födda utomlands eller har föräldrar som är födda utomlands) som uppger detta än elever med svensk bakgrund (elever som är födda i Sverige eller har föräldrar som är födda i Sverige).

Relationer till vuxna och andra elever är inte alltid bra

Att som elev känna förtroende för och tillit till dem som arbetar i skolan och andra elever är en förutsättning för att det dagliga skolarbetet ska fungera. Eftersom eleverna är beroende av de vuxnas agerande är det av yttersta vikt att lärares och övrig skolpersonals bemötande inger förtroende hos eleverna.

8 av 10 elever uppger att de kan säga ifrån om sådant de tycker är fel utan att få lida av det själv (diagram 4.3). Någon skillnad mellan grundskoleelevers och gymnasieelevers uppfattning finns inte. Där- emot finns en skillnad inom gymnasieskolan, där en mindre andel av elever på naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen instämmer i att de kan säga ifrån jämfört med elever på övriga pro-

gram. Ingen skillnad finns mellan flickors och pojkars uppfattning eller mellan elever födda i Sverige eller utomlands.

I skollagen anges att den som verkar inom skolan aktivt ska motverka alla former av kränkande behandling såsom mobbning och rasistiska beteenden. Att kränkande behandling förekommer säger något om skolans kommunikationsmönster och sociala ansvarstagande (Hägglund 1996). Därför är bristande relationer i form av mobbning och trakasserier en mycket allvarlig signal.

Vi kan i likhet med den tidigare undersökningen 1997 konstatera att det är en större andel elever som uppger att de känner sig mobbade av sina lärare än som uppger att de känner sig mobbade av andra elever. 6 procent av eleverna uppger år 2000 att de känner sig mobbade eller trakasserade av lärare, vilket är 2 procentenheter mer än 1997. Andelen elever, 17 procent, som uppger att de ofta känner sig orättvist behandlade av lärare eller andra vuxna är däremot på liknande nivå som 1997. Vad gäller elevers uppfattning beträffande lärare som mobbar/trakasserar eleverna så finns ingen skillnad i uppfattning mellan elever i grundskolan och i gymnasieskolan, pojkar eller flickor, elever födda utomlands jämfört med elever födda i Sverige eller om föräldrarna är födda utomlands eller i Sverige.

Av eleverna uppger 4 procent att de känner sig mobbade eller trakasserade av andra elever, vilket också är en ökning med 2 procentenheter sedan föregående undersökning. När det gäller mobbning/trakasserier mellan elever finns det inte heller här några skillnader i uppfattning mellan pojkar och flickor eller mellan elever födda i Sverige eller utomlands. När det gäller mobbning mellan elever framstår grundskolan som mer problematisk - 6 procent av eleverna i år 7-9 uppger att de känner sig mobbade jämfört med 2 procent av gymnasieeleverna.

Andelen elever som uppger att de antingen känner sig mobbade av andra elever eller av lärare uppgår till 8 procent. Av dessa finns det elever som uppger att de både känner sig mobbade av andra elever och av sina lärare.

En större andel av dem som känner sig mobbade av andra elever, 25 procent, känner sig alltid eller ofta rädda eller oroliga i skolan, jämfört med de elever som känner sig mobbade av lärare, 16 procent. Även en större andel av dem som känner sig mobbade av andra elever än de som känner sig mobbade av lärare, uppger att de inte känner sig lugna och trygga i skolan, 35 procent jämfört med 20 procent.

Av de elever som känner sig mobbade av andra elever instämmer dubbelt så stor andel i att mobbning är ett stort problem på skolan, jämfört med de som känner sig mobbade av lärare. En större andel av elever som går i grundskolan och känner sig mobbade av andra elever, 71 procent, än motsvarande elever i gymnasieskolan, 31 procent,

instämmer i att skolan gör mycket för att förhindra mobbning. En större andel av eleverna som går i gymnasieskolan, hela 30 procent, har svarat "vet inte" på frågan om skolan gör mycket för att förhindra mobbning och annan kränkande behandling jämfört med 13 procent av grundskoleeleverna (se kapitel 3).

Det tycks som om skolan inte lyckas så bra med att skapa ett klimat som karaktäriseras av trygghet och goda sociala relationer. Framför allt tycks dessa brister finnas i grundskolans år 7-9. När det gäller insatser mot mobbning och kränkande behandling så framställs gymnasieskolan som att det är där som det finns behov av tydligare åtgärder från skolans sida eftersom en så stor andel som en tredjedel av dessa elever har svarat att de inte vet om skolan gör mycket för att förhindra mobbning. Liknande resultat framkom även i de nationella kvalitetsgranskningarna 1999 om skolors arbete mot mobbning och annan kränkande behandling (Skolverket 2000a).

Undersökningen ger inga svar på vad som mer konkret ligger bakom elevers upplevelser av mobbning, men problemet är oacceptabelt eftersom det handlar både om elevers rätt till trygghet och skolans trovärdighet när det gäller att förmedla de grundläggande värden som samhället bygger på.

Skolan känns långtifrån meningsfull för alla

En förutsättning för att skolan ska lyckas med sin centrala uppgift med att ge barn och ungdomar en bra grund för vuxenlivet och för fortsatta studier är att eleverna känner meningsfullhet med och nytta av skolans undervisning både nu och för framtiden. Dock tycker endast drygt 6 av 10 elever att det alltid eller oftast känns meningsfullt att gå i skolan. Andelen ligger på liknande nivå som 1997. Någon skillnad mellan grundskoleelevers och gymnasieelevers uppfattning finns inte.

Däremot finns skillnader i uppfattningar mellan elever födda utomlands och elever födda i Sverige, mellan elever vars föräldrar är kortutbildade eller långutbildade och elever som själva engagerar sig litet eller mycket i skolarbetet. De förstnämnda grupperna tycker i mindre utsträckning att det är meningsfullt att gå i skolan.

En tydlig indikation på att elever inte känner att det är meningsfullt att gå i skolan är frånvaron. Totalt uppger 7 procent av eleverna att de ofta är borta från skolan utan lov. Av dessa uppger en stor andel att de inte heller känner att det är meningsfullt att gå i skolan. Skillnaden är stor mellan grundskolan, 3 procent, och gymnasieskolan, 11 procent. Jämfört med undersökningen 1997 har det inte skett någon förändring av totala andelen som är frånvarande utan lov.

Det är även betydligt fler av eleverna som ofta är frånvarande utan lov som tycker att det är få eller inga lärare som lyckas engagera dem och skapa intresse för undervisningen (50 procent), jämfört med dem

som sällan eller aldrig är borta (32 procent). Det är även en stor andel (41 procent) av de elever som själva uppger att de mycket eller ganska ofta är borta utan lov som upplever att inga eller få lärare tror på deras förmåga att lära.

Skolan tycks inte ha lyckats att förmedla lust till eleverna att lära sig mer, endast 55 procent anser att skolan väldigt eller ganska mycket ger dem lust till fortsatt lärande. Drygt 2 av 10, 22 procent, av eleverna tycker att skolan ganska litet eller väldigt litet/inte alls ger dem lust att lära sig mer. Grundskoleelever och gymnasieelever har samma uppfattning, och ingen förändring har skett jämfört med undersökningen 1997. Det som framgår tydligt är att en stor andel av de som inte trivs i skolan, 6 av 10, tycker inte heller att skolan ger dem lust till att lära mer. 22 procent av alla gymnasieelever uppger att de absolut eller kanske hellre skulle jobba om de fick ett arbete, dock bara 14 procent på naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen mot hela 30 procent på övriga program.

I förra undersökningen ställdes samma fråga men med en annan skala¹, och en försiktig tolkning visar att det totalt sett är en mindre andel år 2000 än 1997 som hellre skulle jobba än studera. Andelen elever som hellre skulle jobba av de som läser på andra program än på naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen har också minskat något jämfört med 1997.

Många tror att de kommer att läsa vidare på högskola

80 procent av samtliga elever tror att de kommer att få väldigt eller ganska mycket nytta av det han/hon lär sig i skolan. Grundskoleelever anger detta i högre grad än gymnasieelever, 83 procent respektive 76 procent. Hela 76 procent av samtliga elever uppger att de absolut eller troligen kommer att läsa vidare på universitet eller högskola i framtiden; 80 procent av grundskoleeleverna respektive 72 procent av gymnasieeleverna anger att de troligen kommer att studera vidare. Skillnaden är stor inom gymnasieskolan, där 91 procent av de som läser på naturvetenskaps- eller på samhällsvetenskapsprogrammen tror att de ska fortsätta studera, mot 55 procent av elever på övriga program.

Frågorna på detta område var inte formulerade på exakt samma sätt i tidigare undersökningar, men resultaten var liknande. Motivationen att läsa vidare kvarstår hos gymnasieeleverna i år 3; även 72 procent av dessa elever uppger att de absolut eller troligen kommer att läsa vidare på högskola eller universitet. I en undersökning i avgångsklasser 1999/00 om ungdomars planer på att läsa vidare på högskolan inom tre år uppgav drygt hälften av eleverna att de hade sådana planer (SCB 2000). Att elevernas planer inte riktigt stämmer överens med

¹ Svartalernativ 2000: "Ja, absolut", "Ja, kanske", "Nej, troligen inte", "Nej, absolut inte". 1997 fanns även alternativet "Osäker" med.

verkligheten framgår av att den faktiska övergångsfrekvensen inom tre år från gymnasieskolan till högskolan är knappt 40 procent (Skolverket 2000b).

Även om andelen som börjar på högskola de senaste 15 åren ökat med cirka 15 procentenheter, så tycks det finnas en viss skillnad mellan elevers önskemål och det faktiska antal som verkligen ges möjlighet att läsa vidare på högre nivåer. Vi vet att andelen elever med slutbetyg från gymnasieskolan minskat de senaste åren (Skolverket 1998a, 1999a, 2000b) och därmed också antalet elever med grundläggande behörighet för högre studier. Det finns en tydlig skillnad i övergångsfrekvens mellan elever från naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen och övriga nationella program. En betydligt högre andel av elever från de förstnämnda programmen (79 respektive 51 procent) jämfört med 12 procent av eleverna på övriga nationella program börjar på högskolan inom tre år (Skolverket 2000 d). Här kan man fråga sig om dimensionering och befintligt antagningssystem till högre studier anpassats i enlighet med intentionerna med gymnasiereformen; att göra det möjligt för elever på alla utbildningsprogram att gå vidare med studier på högskolenivå?

Trots att många inte känner meningsfullhet med att gå i skolan så uppger många att de troligen kommer att läsa vidare på högskola. En tolkning kan vara att ungdomar accepterar, eller känner sig "tvingade" att acceptera, samhällets inställning till nyttan med utbildning. Man känner sig mer eller mindre nödgad att skaffa sig en högskoleutbildning för att få ett bra arbete. Man ser nyttan av det man lär sig mer på lång sikt än på kort sikt, här och nu. Däremot kan man tänka sig att påståendet "Hur ofta känns det meningsfullt att gå i skolan?" tolkas i ett mer kortsiktigt perspektiv. Flera undersökningar har också visat att eleverna tror att nästkommande skolform/"stadium" ska vara bättre än det nuvarande. Meningsfullheten känns av i nuet, medan nyttan kommer senare i livet.

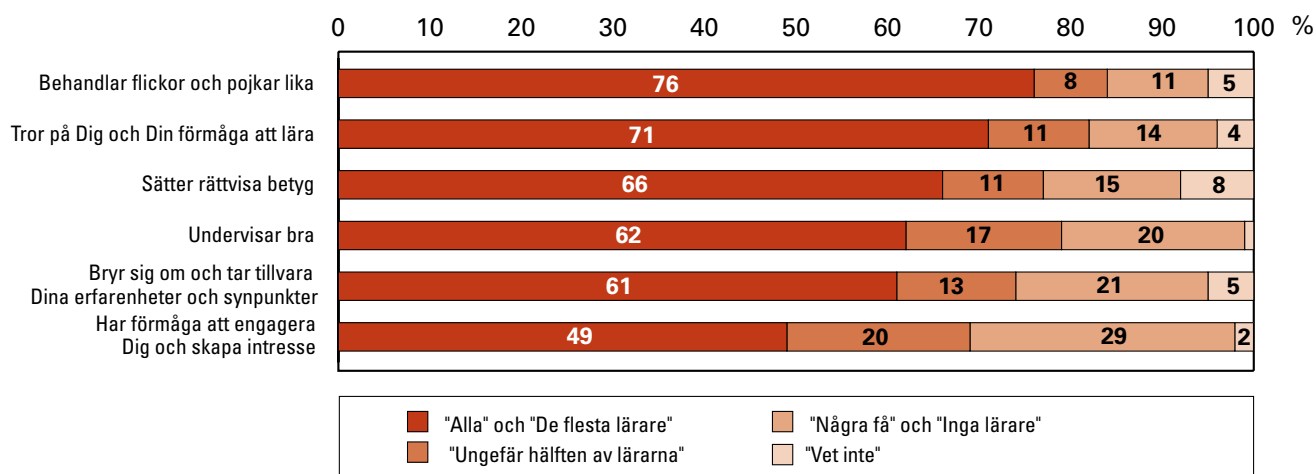
Eleverna tycker att lärarna är bra på att behandla flickor och pojkar lika

Elever har svarat på frågor som belyser deras syn på lärarnas förhållningssätt och lärarnas förmåga inom olika områden.

Av diagram 4.4 framgår att eleverna tycker att alla eller de flesta lärarna är bra på att behandla flickor och pojkar lika. Tre fjärdedelar av eleverna anser att pojkar och flickor behandlas lika av alla eller de flesta lärarna. Någon skillnad mellan flickors och pojkars eller mellan grundskoleelevers och gymnasieelevers uppfattning finns inte. Jämställdhet är också ett område som lärarna själva tycker skolan lyckats bra med (jmf. kapitel 2).

Vad gäller själva undervisningen som helhet tycker drygt 60 procent av samtliga elever att lärarna undervisar bra. Grundskoleelever är mer positiva till sina lärare än elever på gymnasieskolan, 66 procent jämfört med 58 procent. Även om flertalet tycker att undervisningen är

Diagram 4.4 "Vad tycker Du om Dina lärare?"

bra är det dock noterbart att 2 av 10 elever anser att det endast är ett fåtal eller inga lärare som undervisar bra.

Elevernas syn på lärarnas sätt att undervisa har blivit mindre positiv jämfört med 1997, då 67 procent av eleverna ansåg att alla eller de flesta undervisade bra. I 1993/94 års undersökning var procenttalet liknande som årets, 58 procent. Det har således skett en tillbakagång vad gäller elevernas syn på kvaliteten av undervisningen.

Många elever tycker inte att lärarna lyckas att engagera och väcka intresse

Kunskapsinhämtning är beroende av individens lust, motivation och attityd till utbildning (2000e). I perspektivet av ett livslångt lärande har skolan en viktig uppgift att motivera och ge barn och ungdomar lust till fortsatt lärande både i det formella utbildningssystemet och i arbetslivet och privatlivet.

Det som eleverna tycks vara mest kritiska till är lärarnas förmåga att engagera och skapa intresse. Endast hälften av eleverna tycker att flertalet lärare har den förmågan, och så många som 30 procent tycker att detta endast gäller för några få eller inga lärare.

Någon skillnad i uppfattning mellan flickor och pojkar finns inte. Däremot visar resultaten att det är gymnasieeleverna som är mest kritiska till lärarnas förmåga i detta avseende och då framför allt de elever som går på naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen, där 37 procent tycker att lärarna har den förmågan, jämfört med 50 procent av elever på övriga program och 55 procent av grundskoleeleverna.

Många elever känner sig inte sedda och hörda

Att visa att man som lärare tror på eleven och hans/hennes förmåga att lära sig är en förutsättning för att eleven själv ska bli motiverad och engagerad. Även om totalt 7 av 10 elever tycker att alla eller de flesta lärarna tror på eleven och hans/hennes förmåga att lära sig,

är det alltför många som inte upplever det så. Nära en fjärdedel av eleverna menar att detta förhållande endast gäller för ungefär hälften eller några få lärare, och 2 procent uppfattar till och med att inga lärare har någon tilltro till hans/hennes förmåga. Eleverna i grundskolan är mer positiva till sina lärare i detta avseende än gymnasieelever, 75 procent jämfört med 67 procent.

Att alla eller de flesta lärarna sätter rättvisa betyg menar 67 procent av eleverna, medan 15 procent tycker att endast några få eller inga lärare gör det. Någon skillnad i uppfattning mellan flickor och pojkar finns inte. Däremot är en högre andel av de elever som inte är födda i Sverige tveksamma till att lärarna sätter rättvisa betyg jämfört med elever födda i Sverige; 56 procent av eleverna som är födda i annat land jämfört med 68 procent av eleverna som är födda i Sverige uppger att alla eller de flesta lärare sätter rättvisa betyg.

Elever som ofta är borta utan lov, engagerar sig i liten utsträckning och trivs dåligt i skolan tycker i större utsträckning att få lärare sätter rättvisa betyg jämfört med elever som trivs, sällan är borta utan lov och engagerar sig i skolarbetet.

Att bli bekräftad och hörd i skolan sker bland annat genom att ens synpunkter och erfarenheter tas tillvara. Drygt 6 av 10 elever tycker att alla eller de flesta lärarna bryr sig om och tar tillvara elevens erfarenheter och synpunkter. Gymnasieeleverna anger i mindre utsträckning att alla eller de flesta lärare bryr sig om och tar tillvara deras erfarenheter än eleverna i grundskolan, 55 procent respektive 67 procent. Hälften av eleverna på naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen, jämfört med 59 procent på övriga program, anger att alla eller de flesta lärarna tar tillvara deras synpunkter och erfarenheter.

Vi har ställt liknande frågor till lärarna - om hur de uppfattar att de lyckas i olika avseenden med sitt arbete med eleverna. Även om frågorna och svarsalternativen inte direkt är jämförbara så ger resultaten en indikation om att lärarna har en mer positiv syn på sin egen undervisning än vad eleverna har (se vidare i kapitel 6).

Elevernas trivsel och samspelet med lärarna hänger ihop

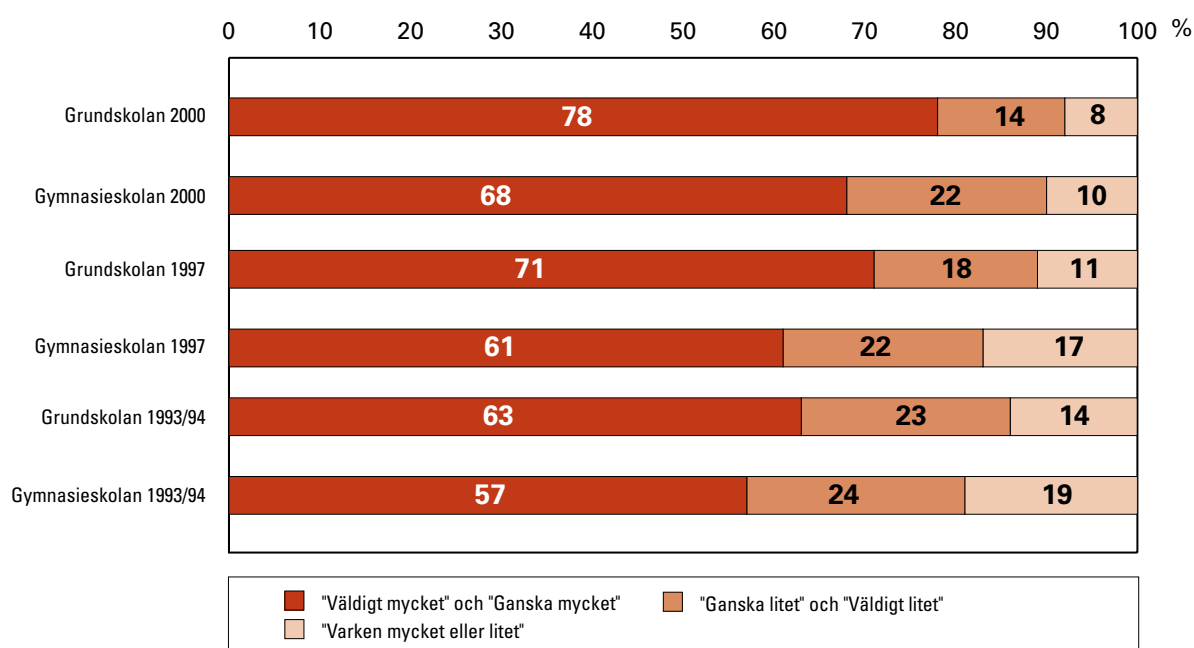
I kapitel 3 påtalas att trivsel hänger ihop med hur eleverna uppfattar den sociala skolmiljön. Vi kan även se att elevers trivsel hänger ihop med hur de uppfattar lärarnas förhållnings- och undervisningssätt.

Till exempel tycker en fjärdedel av de elever som inte trivs i skolan att inga lärare har förmågan att skapa engagemang och intresse. De elever som trivs dåligt tycker också att lärarna saknar tilltro till deras förmåga; 45 procent av dessa elever tycker att få eller inga lärare alls tror på deras förmåga att lära sig, jämfört med 12 procent av de elever som trivs mycket eller ganska bra. De elever som trivs dåligt i skolan tycker också i större utsträckning att få lärare sätter rättvisa betyg jämfört med elever som trivs.

Elevernas engagemang har ökat - enligt dem själva

Elevernas egen bedömning av i vilken grad de bryr sig om och engagerar sig i skolarbetet visar en avsevärd ökning sedan den första undersökningen 1993/94. År 2000 anser drygt 7 av 10 elever att de bryr sig om och engagerar sig väldigt eller ganska mycket (diagram 4.5). I undersökningen 1997 gjorde 66 procent av eleverna samma bedömning och 1993/94 var det 60 procent. Genomgående för alla tre åren är att en större andel av eleverna i grundskolan uppger att de engagerar sig mycket i skolarbetet jämfört med gymnasieelever. Elever som själva engagerar sig mycket i skolarbetet tycker också i större utsträckning, 56 procent, att deras lärare har förmåga att engagera och skapa intresse. Bland de elever som engagerar sig i liten utsträckning tycker endast 25 procent detta.

Diagram 4.5 "Hur mycket eller litet tycker Du att Du själv bryr Dig om och engagerar Dig i skolarbetet?"

Att elevengagemanget har ökat tycks lärarna dock vara tveksamma till. Elevernas engagemang är den aspekt som störst andel lärare anser har minskat de senaste tre åren, jämfört med övriga aspekter (se vidare kapitel 6).

Arbetstakten och kraven i skolan passar inte alla

En viktig del av elevernas skolvardag är huruvida han/hon känner att det är en rimlig arbetsbörda och arbetstakt. Att arbeta i den takt som passar eleven själv är möjligt i alla eller de flesta ämnen, menar 7 av 10 elever (tabell 4.1).

Tabell 4.1 "Kan Du arbeta i den takt som passar just Dig?"

Andel i procent

I alla ämnen	33	I några få ämnen	13
I de flesta ämnen	37	Inte i något ämne	4
I ungefär hälften	11	Vet inte	2

För 13 procent av eleverna gäller detta förhållande endast i några få ämnen och så pass många som 4 procent tycker att det inte gäller i något ämne. Detta kan jämföras med de 71 procent som tycker att kraven som ställs i skolan är lagom och de 14 procent som anser att kraven är för höga, vilket är en ökning med 3 procentenheter jämfört med 1997. Av samtliga elever uppger 6 procent att kraven är för låga (tabell 4.2)

Tabell 4.2 "Är kraven som ställs på Dig i skolan?"

Andel i procent

	1997	2000
För höga	11	14
Lagom	77	71
För låga	5	6
Vet inte	7	9

Det finns en tydlig skillnad i uppfattning mellan elever i grundskolan och gymnasieskolan, både vad gäller att få arbeta i den takt som passar dem själva och kraven som ställs på dem i skolan. Begreppet krav kan troligtvis uppfattas av eleverna som att det både har att göra med mängden arbetsuppgifter och tidsbrist samt att uppgifterna i vissa fall uppfattas som "svårlösta".

Grundskoleelever tycker i större utsträckning att arbetstakten passar dem i alla eller de flesta ämnen än gymnasieelever, 76 procent respektive 65 procent. Vad gäller elevernas uppfattning om skolans krav instämmer 12 procent av grundskoleeleverna och 17 procent av gymnasieeleverna i att kraven är för höga. Av eleverna på naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen uppger 21 procent att kraven är för höga jämfört med andelen elever på övriga program, 13 procent.

Stressen i skolan ökar

Den stress som finns i samhället återspeglas även i skolan. Det är tydligt att elever både i grundskolan och gymnasieskolan upplever en ökad stress i skolan. Jämför man med 1997 års undersökning visar det sig att den upplevda stressen har ökat betydligt för många grupper av

elever (se tabell 4.3). Totalt anger knappt en tredjedel i årets undersökning att de är stressade då och då, medan 32 procent anger att de sällan eller aldrig är det, vilket är lika stor andel som dem som uppger att de alltid eller ofta känner sig stressade.

Tabell 4.3 "Hur ofta känner Du Dig stressad i skolan?"

Summan av andelen elever som svarat "alltid" och "ofta", år 1997 och år 2000

Elevgrupper	År 1997	År 2000
	Andel i procent	Andel i procent
Totalt	25	35
Flickor totalt	33	46
Pojkar totalt	17	26
Elever i år 7-9 grundskolan	20	29
Elever i gymnasieskolan	31	41
Elever på NV/SP*	39	51
Elever på övriga program	24	33

**naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen*

Den upplevda stressen har ökat totalt sett för alla grupper av elever, även om andelen som uppger sig vara stressade är olika i olika skolformer och program. Elever i gymnasieskolan, främst på naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen, är de som i störst utsträckning uppger att de alltid eller ofta känner sig stressade.

Det finns även en tydlig skillnad mellan flickors och pojkars upplevelser av stress i båda skolformerna, och tydligast märks den skillnaden i gymnasieskolan. Hela 55 procent av kvinnliga elever på gymnasieskolan uppger att de alltid eller ofta känner sig stressade, jämfört med 28 procent av männen i gymnasieskolan. Främst är det kvinnor på naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen som uppger att skolarbetet alltid eller ofta upplevs som stressande. Hela 65 procent av dessa, jämfört med 33 procent av männen, känner sig alltid eller ofta stressade.

Andra studier (Danielsson & Marklund, 2000) har visat att flickor i högre utsträckning än pojkar uppvisar psykosomatiska och stressrelaterade symptom och att dessa könsskillnader har ökat mellan 1985 och 1997. Studien påvisar också att pojkar i högre utsträckning än flickor reagerar på ett mer utåtagerande sätt.

Krav och stress hänger ihop

Följande bild framträder om vi jämför de elever som uppger att de alltid eller ofta är stressade med de som sällan eller aldrig uppger att de är det, och samtidigt ser på hur de svarat på frågor om skolans krav, deras eget engagemang i skolarbetet och hur de uppfattar att arbetstakten passar dem.

Resultaten pekar på att stress i grundskolan och i gymnasieskolan är relaterad till för höga krav och att inte få arbeta i den takt som passar en själv som elev. En högre andel av de elever som ofta eller alltid känner sig stressade uppger också att kraven i skolan är för höga och att arbetstakten endast passar dem i några få eller inga ämnen än elever som sällan eller aldrig känner sig stressade. När det gäller elever på naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen så tyder resultaten på att elever som bryr sig om och engagerar sig mycket också i högre grad känner sig stressade. Detta förhållande kan inte noteras för elever på övriga program i gymnasieskolan och inte heller för elever i grundskolan.

En intressant fråga är hur den nya gymnasieskolans utformning med kurser har påverkat elevernas skolsituation. Utvärderingar av gymnasieskolan har visat att elever upplever tidsbrist och bristande kontroll över sin egen skolsituation (Skolverket 1999b). En tänkbar förklaring till att stressen ökat i grundskolan är att betygen avgör om eleven är behörig till ett nationellt program och också i många fall avgör om eleven kommer in på sitt förstahandsval. Har skolans ökade krav på eget ansvar både i grundskolan och gymnasieskolan och betyg i varje kurs ökat pressen på eleverna och gett konsekvenser i form av stress och osäkerhet om vad som förväntas av dem? I Skolverkets utvärderingar av gymnasieskolan ger eleverna också uttryck för att de korta kurserna upplevs som ett stressmoment (Skolverket 2000c).²

Den här undersökningen ger inga direkta svar på vilka faktorer som påverkar elevernas stress. Det är dock viktigt att studera detta vidare, för att kunna belysa hur den ökade stressen och skolans förväntningar på eleverna i olika avseenden hänger ihop.

Eleverna tycker att de får bra information på grundskolan, men den är sämre på gymnasieskolan

Totalt sett tycker 67 procent av samtliga elever, 74 procent av grundskoleeleverna och 59 procent av gymnasieeleverna, att den information de får av läraren om hur de klarar sig i olika ämnen är bra i alla eller de flesta ämnen. Även om en större andel ungdomar på naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen, 27 procent, anser att de får bra information endast i några få ämnen eller i inga ämnen alls, än de som går på övriga program, 20 procent, så är det ungefär lika stor andel som tycker att informationen är bra i alla eller de flesta ämnen - två tredjedelar.

Detta kan tolkas som att elever i gymnasieskolan har högre krav på skolan och behov av att få information om och respons på hur de lyckas i varje kurs, jämfört med elever på grundskolan där betyg ges i respektive ämne.

² En arbetsgrupp inom utbildningsdepartementet har också påtalat att kursutformningen i kombination med ett betygssystem som bygger på betygssättning i enskilda kurser innebär en risk för att helhet och fördjupning i kunskaperna går förlorade. Arbetsgruppens förslag är att återinföra ämnesbetyg i gymnasieskolan (Pressmeddelande 2001-01-16, Utbildningsdepartementet).

En annan förklaring kan också vara de utvecklingssamtal som elever i grundskolan har med sina lärare, där 84 procent av eleverna i stor utsträckning är nöjda med de utvecklingssamtal som de och deras föräldrar hittills har haft med sina lärare. Andelen nöjda ligger på en liknande nivå som vid föregående undersökning. Även föräldrarna har en positiv inställning till utvecklingssamtalen (se kapitel 5).

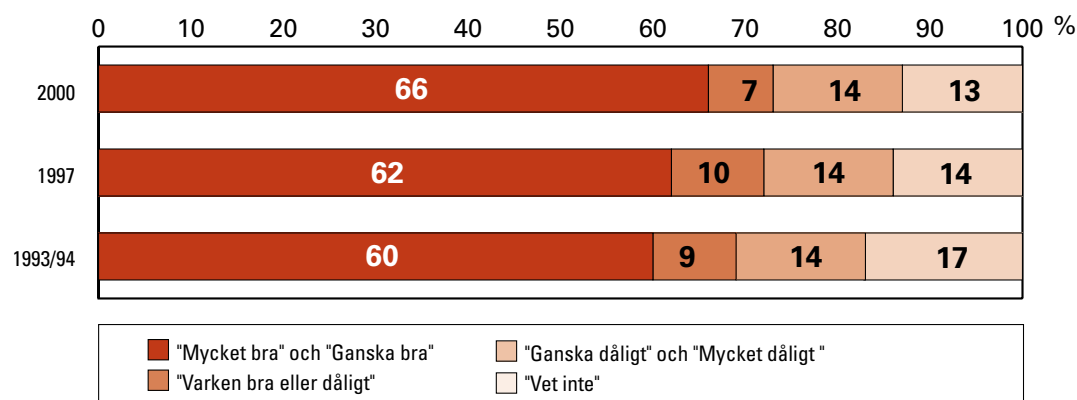
Eleverna upplever att det finns ökade möjligheter till extra stöd, men det är fortfarande inte bra

En förutsättning för att eleverna ska känna att de klarar av skolarbetet är möjligheten till extra stöd om man behöver det. Totalt uppger två tredjedelar av eleverna att möjligheterna att få extra stöd och hjälp är mycket eller ganska bra (diagram 4.6).

Dock uppger 14 procent att möjligheterna är dåliga, och ungefär lika många svarar att de inte vet. Att många uppger "vet inte" kan bero på att de själva inte varit i den situationen. Uppfattningarna skiljer sig åt mellan elever i grundskolan, där 73 procent tycker att det finns goda möjligheter, och i gymnasieskolan, där endast 59 procent tycker det samma.

Positivt är att en ökad andel elever uppger att möjligheterna till stöd är mycket eller ganska bra, jämfört med 1993/94 och 1997. Ökningen mellan 1997 och år 2000 beror på att en betydligt större andel av elever som går på gymnasieskolans program med yrkesämnen uppger att möjligheterna till stöd är bra.

Diagram 4.6 "Vad tycker Du om följande i Din skola? Möjligheterna att få extra hjälp och stöd om Du behöver det?"

Andra typer av förutsättningar för elevernas lärande, är undervisningsmaterial, arbetsätt, schema och tillgång till rum för att läsa läxor eller arbeta med grupparbeten. Två tredjedelar av eleverna tycker att läroböcker och andra läromedel fungerar bra i alla eller de flesta ämnen. Jämfört med 1993/94 är detta en viss ökning. 7 av 10 elever tycker på motsvarande sätt att arbetsätten i alla eller de flesta ämnen för det mesta är bra, vilket är lika stor andel som i föregående undersökning.

Tre fjärdedelar av eleverna är nöjda med sitt schema. Det som eleverna mest är uttalat missnöjda med är tillgången till rum där man kan läsa läxor eller arbeta med grupparbeten samt skolmaten. I fråga om rum är 35 procent missnöjda och drygt hälften är nöjda. Skolmaten är nära 40 procent missnöjda med, mot 46 procent nöjda. Andelen nöjda har dock ökat från 40 procent 1997, men i undersökningen 1994 var däremot 53 procent nöjda.

Möjligheter att välja kurser är bra

En ny fråga på temat val visar att tre fjärdedelar av grundskoleeleverna tycker att deras möjligheter att välja kurs eller kurser till elevens val har varit mycket bra eller ganska bra, 11 procent är dock missnöjda. För gymnasieungdomarna ser bilden i stort sett likadan ut när det gäller möjligheten att välja kurser inom programmen. Något större andel, 78 procent, är positiva till sina möjligheter att välja kurser inom sitt individuella val.

Avslutning

Den bild som eleverna ger av sin skola är både ljus och mörk, och ibland även motsägelsefull. Elevernas trivsel med sina lärare har ökat, och en ökad andel av eleverna uppger att de har mycket lätt eller ganska lätt att vända sig till någon av sina lärare om de får problem som har med skolan att göra jämfört med tidigare undersökning.

Men relationer både emellan elever och mellan elever och lärare är svårfångade. Trots att eleverna i ökad utsträckning trivs med sina lärare så uppger alltför många att de känner sig dåligt behandlade och även mobbade av lärare. Det är till och med fler som känner sig mobbade av sina lärare än av sina kamrater, och andelen som känner sig mobbade har ökat jämfört med undersökningen 1997.

Sammantaget så handlar det i faktiska tal om närmare 50 000 elever som känner sig mobbade i skolan. Enlig Barnombudsmannen (1997) är det under ett år ungefär 100 000 elever som mobbas i skolan. Skillnaden i resultat kan bero på frågeställningen. I en studie som attytidundersökningen fångar vi upp de elever som känner sig mobbade vid ett givet tillfälle.

Det bör även uppmärksammas att det finns en grupp elever som inte trivs, som inte känner trygghet och som ofta är rädd och orolig.

Genomgående tycks grundskoleelever ha en mer positiv syn på sina lärare och sin skola än elever i gymnasieskolan. Elever på gymnasieskolan, och framför allt elever på naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen, har en mer kritisk syn på lärarnas sätt att undervisa. Det som framstår som mer problematiskt i grundskolan än i gymnasieskolan är relationer mellan eleverna.

Vad gäller lärarnas undervisning så framstår det som nödvändigt att hitta innehåll, arbetssätt och arbetsformer som engagerar och väcker

intresse hos eleverna. Även om eleverna själva uppger att de engagerar sig mer nu så behöver detta inte innebära att de tycker att lärarnas sätt att undervisa är engagerande. Det kan vara så att elevernas uppfattning om deras eget engagemang handlar mer om deras egna insatser både mängdmässigt och intressebaserat, medan deras syn på lärarnas undervisning troligtvis handlar om huruvida de upplever själva undervisningssituationen som engagerande.

Även om många elever inte uppfattar att det känns meningsfullt att gå i skolan tycks de vara på det klara med att utbildning ger nytta på lång sikt. En mycket hög andel, tre fjärdedelar, av gymnasieeleverna anger att de troligen kommer att läsa vidare på universitet eller högskola. Dock finns en skillnad mellan programmen på gymnasieskolan; avsevärt fler elever på naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen än på övriga program uppger att de troligen kommer att läsa vidare på högre nivå. Frågan är om högskolans antagningssystem, både vad gäller dimensionering och behörighetskrav, är anpassat till att ta tillvara de elever som uppger att de troligen kommer att studera vidare på högre nivåer?

Den betydande ökningen av den upplevda stressen är oroande, både i grundskolan och gymnasieskolan och framför allt bland flickor. Därför är det av vikt att skolan organiserar sin undervisning så att eleverna känner att de mår bra med alla krav och kan påverka sin egen tidsanvändning. Att ringa in vilka faktorer som skapar stress och vilka åtgärder som bör vidtas är en viktig uppgift på alla nivåer, både på den nationella nivån och direkt i skolverksamheten.

Positivt är att den information som sker mer "formellt" i form av utvecklingssamtal tycks fungera bra enligt grundskoleeleverna; drygt 8 av 10 är nöjda med de samtal som de och deras föräldrar hittills har haft. Däremot tycks den mer löpande informationen de får av läraren om hur de klarar sig i olika ämnen fungera mindre bra, tre fjärdedelar tycker att den informationen är bra i alla eller de flesta ämnen. Gymnasieeleverna tycker att lärares information om hur de klarar sig i olika ämnen fungerar mindre bra och framför allt gäller detta elever på naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen.

En positiv trend är att andelen elever som tycker att möjligheterna att få extra stöd om de behöver det har ökat mellan de tre undersökningstillfällena, men det bör noteras att det är elever på program med yrkesämnen i gymnasieskolan som står för ökningen mellan 1997 och år 2000.

Vi kan även se att elevers trivsel hänger ihop med hur elever uppfattar lärarnas förhållnings- och undervisningssätt. De elever som inte trivs är mer negativa till lärarnas sätt att undervisa och uppfattar exempelvis i mindre utsträckning att lärarna tror på deras förmåga att lära sig än de elever som trivs i skolan.

Författare:

Britt-Inger Stoltz, Skolverkets avdelning för uppföljning och utvärdering

Referenser

Barnombudsmannen (1997), *Blunda inte för mobbningen*

Danielsson, Mia & Marklund Ulla (2000), *Svenska skolbarnshälsovanor 1997/98*, Tabellrapport, Folkhälsoinstitutet 2000:5

Hägglund, Solveig (1996), *Perspektiv på mobbning*. Institutionen för pedagogik, Göteborgs universitet. Rapport nr 1996:14

SCB (2000), *Övergång gymnasieskola - högskola. Gymnasieungdomars studieintresse läsåret 99/00*. Statistiska meddelanden UF36SM001

Skollagen (SFS 1999:886)

Skolverket (1995), *Attityder till skolan - Skolbilsundersökningen 1993/94*. Rapport nr 72

Skolverket (1998a), *Skolan i siffror 1998:1 Betyg och utbildningsresultat*. Rapport nr 142

Skolverket (1998b), *Vem tror på skolan? Attityder till skolan 1997*. Rapport nr 144

Skolverket (1999a), *Barnomsorg och skola i siffror 1999, del 1 Betyg och utbildningsresultat*. Rapport nr 159

Skolverket (1999b), *Den rimliga skolan*. Rapport nr 164

Skolverket (2000a), *Nationella kvalitetsgranskningar 1999*. Rapport nr 180

Skolverket (2000b), *Barnomsorg och skola i siffror 2000 del 1- Betyg och utbildningsresultat*. Rapport 181

Skolverket (2000c), *Reformeringen av gymnasieskolan, En sammanfattande analys*. Rapport 187

Skolverket (2000d), *Beskrivande data om barnomsorg och skola 2000*. Rapport 192

Skolverket (2000e), *Det livslånga och livsvida lärandet*.

Skolverket (2000f), *Med demokrati som uppdrag. En temabild om värdegrunden*

Utbildningsdepartementet (1998), *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*. Lpo 94.

Utbildningsdepartementet (1998), *Läroplan för det frivilliga skolväsendet*. Lpf 94.

KAPITEL 5

Majoriteten av föräldrarna är positivt inställda till barnens lärare, undervisningens innehåll och arbetssättet i skolan.

Föräldrarnas syn på skolans kvalitet, resurser och information

Majoriteten av föräldrarna är positivt inställda till barnens lärare, undervisningens innehåll och arbetssättet i skolan. I dag är också en större andel föräldrar nöjda med hur skolan informerar.

Föräldrarna är dock inte lika entydigt positiva till det egna barnets skolmiljö. Majoriteten av föräldrarna anser att det finns för få lärare och att det finns för lite resurser till aktiviteter utanför skolan. Var tredje förälder anser att skolan har dåliga möjligheter att vid behov ge extra stöd och hjälp till barnet.

Ett aktuellt ämne i samhällsdebatten är hur stora resurser som ska satsas på den offentliga sektorn och hur resurserna ska fördelas mellan olika områden. De offentliga utgifterna till skolan minskade i början av 1990-talet, men har ökat något under senare år. Totalt sett har kostnaderna per elev i grundskolan minskat med 5 procent och utgifterna för undervisning har minskat med drygt 12 procent mellan 1991 och 1999 (Skolverket, 2000).

Mot bakgrund av skolans minskade resurser under 1990-talet finns farhågor att skolans kvalitet kan ha påverkats negativt. Här görs ingen fördjupning kring kvalitetsbegreppets innebörd, men det kan ändå påpekas att det finns olika sätt att uppskatta och mäta kvalitet.

För att få en uppskattning av skolans kvalitet har vi frågat föräldrar med barn i skolåldern om vad de tycker om skolan. Är brukarna, i det här fallet skolbarnens föräldrar, nöjda med det skolan erbjuder deras barn? Uppfattningen om det egna barnets skola kan bero på hur föräldrarna upplever förutsättningarna för skolans verksamhet. I undersökningen får föräldrarna därför även svara på om de tycker att de resurser som avsätts för olika ändamål i skolan är tillräckliga.

Föräldrarnas uppfattning i dessa frågor kan också påverkas av kommunikationen mellan skolan och hemmet. I detta kapitel beskrivs bland annat hur föräldrarna tycker att skolan sköter informationen i olika frågor. Vi vill understryka att det är föräldrarnas inställning till *det egna barnets* skola som behandlas här. Det är alltså de egna erfarenheterna om barnets dagliga tillvaro i skolan som står i fokus. I kapitel 2 däremot beskrivs allmänhetens, föräldrars samt lärares mer generella inställning till skolan som samhällsinstitution.

Föräldrar är nöjda med lärare och lärandet

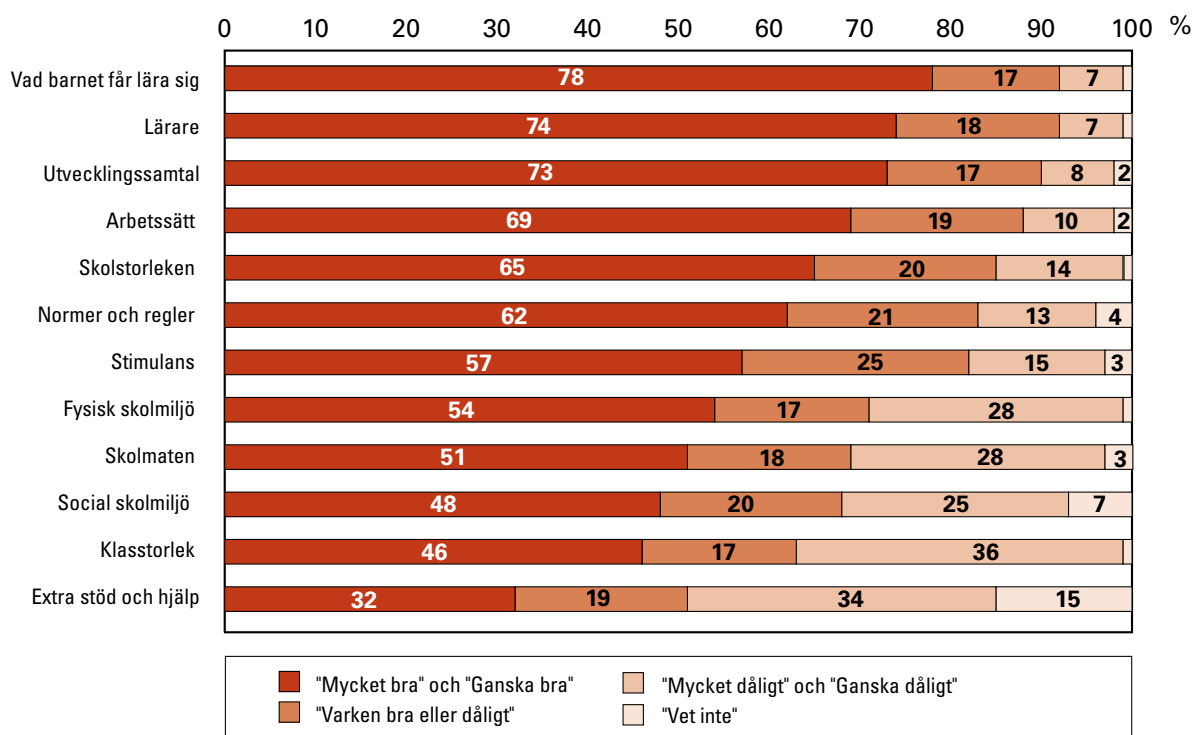
Föräldrarna ombads i undersökningen att i olika avseenden ta ställning till hur de ser på det egna barnets skola. Frågorna berörde såväl

undervisningens innehåll som olika förutsättningar för skolans verksamhet, till exempel den fysiska och sociala skolmiljön. I anknytning till dessa frågeområden fick föräldrarna även ta ställning till skolans tillgång på resurser.

En grov indelning av svarsmönstret visar att föräldrarna oftast är mer positivt inställda till barnets skola i de frågor som är kopplade till inläringen på klassrumsnivå och mindre positivt inställda till förhållandena på skolnivå. Detta kan hänga samman med att förhållandena på skolnivå anses vara lättare att påverka med resurser.

Jämfört med tidigare genomförda undersökningar finns det inga större förändringar i hur föräldrarna ser på det egna barnets skola, förutom att tilltron till skolans möjligheter att ge barnet extra hjälp och stöd har minskat. År 1997 svarade var fjärde förälder att de trodde att skolan hade dåliga möjligheter till detta, jämfört med drygt var tredje förälder i denna undersökning (diagram 5.1).

Diagram 5.1¹ "Vad tycker Du om följande på Ditt barns skola?"

Föräldrarna är positiva till lärandet och utvecklingssamtal

En majoritet av skolbarnsföräldrarna tycker att skolan är bra på det som kan betecknas som skolans traditionella huvuduppgift - lärandet. De tycker att skolan är bra på att förmedla kunskap och att barnets lärare samt de utvecklingssamtal de har haft med läraren är bra.²

¹ Diagrammet avser endast föräldrar med barn på grundskola på grund av internt bortfall av föräldrar med barn i gymnasieskolan.

² Det interna bortfallet på denna fråga är 17 procent. Frågan om utvecklingssamtal har endast ställts till föräldrar med elever i grundskolan.

Föräldrarnas uppfattning om barnets skolgång bygger delvis på den information de får genom utvecklingssamtal, och de flesta föräldrar i de nordiska länderna är nöjda med utvecklingssamtalen - inga större skillnader finns mellan länderna. I genomsnitt svarar 70 procent av skolbarnsföräldrarna i Norden att de är nöjda med utvecklingssamtalen.

Föräldrarna får också svara på om de tycker att deras barn får stimulans i skolan och om arbetssättet är bra. Något färre, men ändå en majoritet av de svenska föräldrarna, är nöjda med hur barnet får arbeta i skolan och med den stimulans barnet får.

Det är däremot en förhållandevis stor andel av föräldrarna som inte är nöjda med storleken på barnets klass. Ungefär var tredje förälder tycker att storleken på undervisningsgruppen är dålig eller mycket dålig. De nordiska länderna skiljer sig inte särskilt mycket åt vad gäller andel positiva svar; lite drygt hälften av föräldrarna i Norden är nöjda med storleken på barnets klass. Störst direkt missnöje uttrycker de svenska skolbarnsföräldrarna.

Föräldrarna är mindre nöjda med den sociala och den fysiska miljön på skolan

I undersökningen tillfrågades också föräldrarna om huruvida de känner sig trygga när deras barn är i skolan. Majoriteten av föräldrarna, 88 procent, uppger att de känner sig lugna och trygga när deras barn är i skolan. En lägre andel, 73 procent, av de föräldrar som är födda i ett annat land än Sverige instämmer i påståendet. Att invandrargrupper är mindre trygga även i andra sammanhang har visats i andra undersökningar. Till exempel är oron för ekonomi, arbetslöshet och hälsa högre i invandrargrupperna i jämförelse med svenskar i motsvarande åldersgrupper. Oron för barnens framtid i Sverige är också hög i invandrargrupperna (Socialstyrelsen, 1998).

Jämfört med föregående undersökning har andelen utlandsfödda föräldrar som uppger att de är trygga när deras barn är i skolan minskat. Om man ser till hela föräldragruppen är majoriteten av föräldrarna trygga då deras barn är i skolan, men det är en lägre andel av föräldrarna som instämmer i att den sociala och fysiska skolmiljön är bra.

Svaren på frågan om vad man som förälder anser om den sociala skolmiljön på lektioner och raster (se diagram 5.1) ger en mer motstridig bild. På denna fråga instämmer enbart knappt hälften av föräldrarna i att den är ganska eller mycket bra. I frågan görs dock ingen skillnad mellan lektioner och raster.

Den fysiska skolmiljön påverkar också det sociala klimatet i skolan. I detta avseende är enbart ungefär hälften av föräldrarna positiva till sitt barns skola. Jämfört med de övriga nordiska länderna är andelen föräldrar som är positiva till den sociala skolmiljön lägst på Island och Sverige där 45 respektive 48 procent uppger att den är bra. Störst

andel positiva föräldrar har Norge där 66 procent anser att den sociala skolmiljön är mycket bra eller ganska bra. Beträffande den fysiska skolmiljön har Danmark lägst andel nöjda föräldrar där 43 procent är positiva. Island har högst andel nöjda föräldrar där 62 procent är positiva.

Det är också en relativt stor andel, drygt en fjärdedel, av de svenska föräldrarna som inte tycker att skolmaten är bra. Beträffande skolans storlek och de normer och regler som gäller i skolan är däremot de flesta, två tredjedelar, av föräldrarna positiva och en relativt liten andel är negativ.

Det råder brist på extra hjälp och stöd, enligt föräldrarna

Det som föräldrar har lägst tilltro till i skolan är barnets möjligheter att få extra stöd och hjälp vid behov. Jämfört med föregående undersökning har andelen föräldrar som anser att möjligheterna till hjälp och stöd är bra minskat, och andelen föräldrar som anser att möjligheterna är mindre bra har ökat. I förra undersökningen ansåg 41 procent av föräldrarna att möjligheterna till stöd var bra och en fjärdedel att de var dåliga. I denna undersökning uppger en tredjedel av föräldrarna att skolan har goda möjligheter att ge sådan hjälp, och ungefär en lika stor grupp av föräldrarna tror att skolan har dåliga möjligheter att erbjuda sådan hjälp vid behov. En stor andel av föräldrarna har svarat att de inte vet om skolan har möjligheter att ge extra stöd och hjälp.

Sammantaget svarade drygt 40 procent av föräldrarna i Norden att möjligheterna till stöd är mycket eller ganska bra på det egna barnets skola. I jämförelse med de övriga nordiska länderna har svenska skolbarnsföräldrar lägst tilltro till möjligheterna för deras barn att få extra hjälp och stöd av skolan vid behov. I Danmark och Finland har störst andelar av föräldrarna, drygt hälften, svarat att det egna barnet har bra möjligheter att få extra hjälp och stöd om det behövs.

Hur ser föräldrarna på skolans resurser?

I det här avsnittet beskrivs hur föräldrarna ser på resurstilldelningen i barnets skola. Föräldrarna har tagit ställning till om resurserna räcker till i fråga om olika läromedel, tillgång till personal i skolan samt till aktiviteter utanför skolan till exempel teater- och museibesök.

På grund av de besparingar som genomfördes under den första hälften av 1990-talet minskade de totala kostnaderna till grundskolan, och dessa låg 1999 fortfarande under den kostnadsnivå som rådde i början av 1990-talet.

Kostnaden för grundskolan ökade med 3,6 procent mellan 1998 och 1999, och vid en jämförelse mellan olika delkostnader framkommer att kostnaderna för lokaler och läromedel, utrustning samt bibliotek

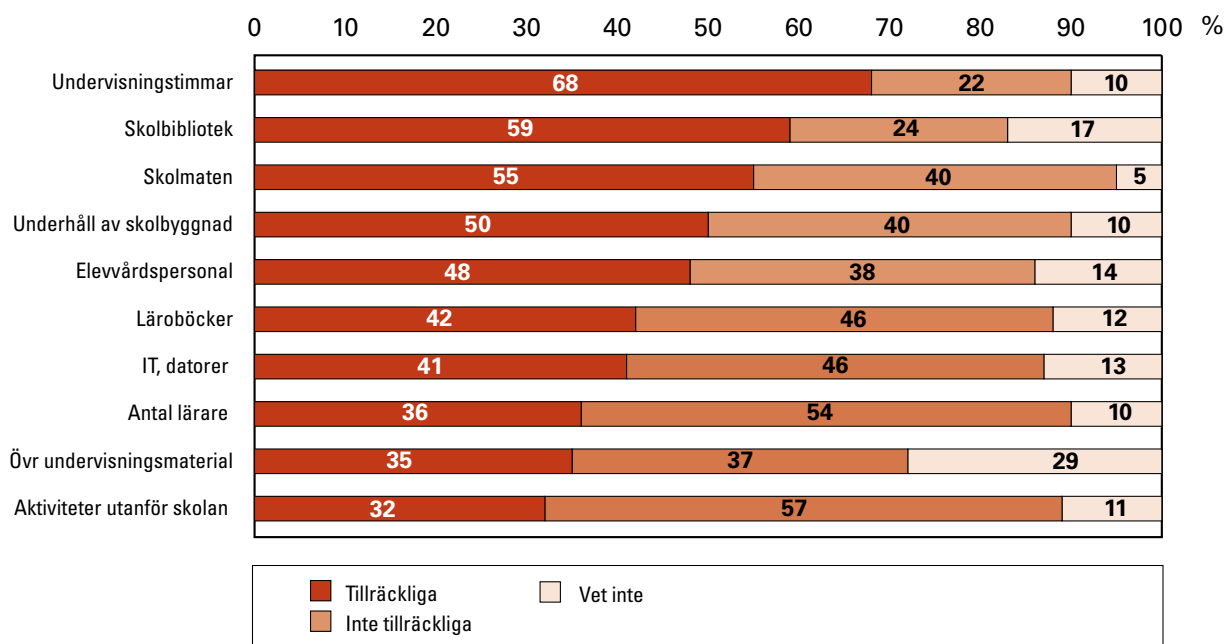
per elev har minskat mellan 1998 och 1999. Under samma tidsperiod har däremot kostnaderna per elev ökat för skolmåltider och undervisning.

På gymnasieskolan har utgifter och elevantal varit förhållandevis konstant under 1990-talet. Mellan 1998 och 1999 ökade dock kostnaderna för gymnasieskolan med 6 procent. Kostnaderna för undervisning på gymnasieskolan har ökat med 14 procent mellan 1997 och 1999 (Skolverket, 2000).

I denna undersökning får föräldrarna ge sin syn på vad de anser om resurserna på deras barns skola (diagram 5.2). Eftersom föräldrarna sannolikt värnar om det egna barnets situation är det möjligt att föräldrarna är mindre benägna att svara att det är bra som det är i skolan. Det finns alltså risk att de negativa svarsalternativen slår igenom.

Frågorna om resurser ställs för första gången så ingen tidsjämförelse är möjlig. Föräldrarnas svar kan dock jämföras med svaren från de nordiska skolbarnsföräldrarna som fått besvara samma frågor.

Diagram 5.2 "Är resurserna på Ditt barns skola tillräckliga eller inte tillräckliga inom följande områden enligt Din mening?"

Antalet undervisningstimmar är tillräckligt

Majoriteten av föräldrarna anser att de resurser som satsas på skolbibliotek och undervisningstimmar är tillräckliga. När det gäller resurser till skolmat, underhåll av skolan samt tillgång till elevvårdspersonal är dock föräldrarnas svar inte entydiga. Omkring hälften av föräldrarna svarar att resurserna är tillräckliga, men en nästan lika stor andel svarar att resurserna inte är tillräckliga i dessa avseenden.

Svarsmönstret överensstämmer också med föräldrarnas inställning på

föregående fråga (se diagram 5.1). När det gäller storleken på klassen är det stora andelar av föräldrarna som inte är nöjda med situationen på det egna barnets skola och inte heller är det med resurstilldelningen. Det är förhållandevis många föräldrar som tycker att klasserna är för stora och att möjligheterna till extra stödinsatser är begränsade. Över hälften av föräldrarna anser att lärarresurserna är otillräckliga.

Föräldrarna har skilda uppfattningar om resurser till läromedel

När det handlar om materiella förutsättningar för undervisningen som läroböcker, tillgång till IT och datorer samt annat undervisningsmaterial ger skolbarnsföräldrarnas svar ingen enhetlig bild. Det är ungefär lika många föräldrar som anser att resurserna är tillräckliga som anser att de inte är det. Cirka 40 procent anser att det satsas tillräckligt med resurser på läroböcker, IT-utrustning samt datorer, medan en något större andel av föräldrarna menar att satsade resurser är otillräckliga på dessa områden. Majoriteten av föräldrarna vill att datorer ska användas mer i undervisningen (se kapitel 8).

Skillnaderna mellan föräldrar med barn i grundskola och föräldrar med barn i gymnasieskola är förhållandevis stora när det gäller uppfattningen om resurser till IT, datorer och läroböcker. Föräldrar till elever i grundskolan är i större utsträckning missnöjda än gymnasieföräldrar. Mellan 15 och 20 procent fler föräldrar med barn i grundskolan svarar att resurserna för dessa områden är otillräckliga.

När det gäller resurser till läroböcker varierar föräldrarnas inställning med tätortsgrad. Hälften av föräldrarna i storstäder anser att resurserna till läroböcker inte är tillräckliga jämfört med knappt 30 procent av föräldrarna i glesbygd.

Många föräldrar tycker att det finns för få lärare

I grundskolan har elevunderlaget ökat, men kostnaderna har inte ökat i motsvarande utsträckning. Jämfört med 1991/1992 gick 18 procent fler elever i grundskolan 1999/2000. Lärartätheten i grundskolan har minskat under hela 1990-talet - 1991 fanns i genomsnitt 9,4 lärare per 100 elever och 1999 fanns 7,6 lärare per 100 elever. På gymnasieskolan däremot har elevunderlaget minskat och lärartätheten ökat något mellan 1997 och 1999.

Det finns en stor skillnad mellan gymnasie- och grundskoleföräldrars uppfattning i frågan om huruvida det nuvarande antalet lärare på skolan är tillräckligt. Nästan 6 av 10 föräldrar till elever i grundskolan anser att antalet lärare är otillräckligt, jämfört med 4 av 10 föräldrar till gymnasieelever.

Totalt sett menar drygt hälften av föräldrarna att lärarresurserna är otillräckliga. Detta kan sättas i relation till att förhållandevis många föräldrar tycker att klasserna är för stora och att möjligheterna till extra stödinsatser är begränsade.

Det finns för lite resurser till aktiviteter utanför skolan

Om man jämför de olika påståendena om resurser till skolan är det störst andel föräldrar som svarat negativt på frågan om det finns tillräckligt med resurser till aktiviteter utanför skolan. Drygt hälften av föräldrarna anser att resurserna inte räcker till, medan ungefär var tredje förälder tycker att de gör det. Föräldrarna önskar också att skolan ska ha fler kontakter med omvärlden (se kapitel 8).

Grundskoleföräldrar är generellt sett mindre nöjda med resurserna

Föräldrars attityder skiljer sig åt mellan föräldrar till barn i grundskola respektive gymnasieskola såtillvida att grundskoleföräldrarna i större utsträckning än föräldrar till gymnasieelever instämmer i att resurserna är otillräckliga på samtliga frågeområden.

Gymnasieföräldrarna har dock i större omfattning inte tagit ställning och svarat "vet ej" på frågorna om resurserna i skolan. Ett undantag är antal undervisningstimmar, där föräldrar till gymnasieelever är mer missnöjda än grundskoleföräldrar.

Svenska föräldrar är minst nöjda i Norden med lärartätheten

När det gäller resurser till skolan finns det ganska stora skillnader i uppfattning mellan länderna. I jämförelse med de övriga nordiska länderna instämmer svenska skolbarnsföräldrar i lägre utsträckning i att det finns tillräckligt med lärare i deras barns skola. I Sverige instämmer en tredjedel av föräldrarna i påståendet att lärarresurserna är tillräckliga jämfört med ett nordiskt genomsnitt där hälften av föräldrarna instämmer.

Även när det gäller resurser till aktiviteter utanför skolan är det förhållandevis låga andelar nöjda föräldrar i samtliga nordiska länder, och svenska skolbarnsföräldrar tillhör de minst nöjda. I Norden instämmer i genomsnitt 4 av 10 föräldrar i påståendet att resurserna till sådana aktiviteter räcker till.

När det gäller resurser till underhåll av skolan, datorer och övrigt undervisningsmaterial hamnar svenska skolbarnsföräldrar runt det nordiska genomsnittet, vilket innebär att ungefär hälften av föräldrarna är nöjda med resursernas storlek.

I ett nordiskt perspektiv har svenska föräldrar tillsammans med danska lägst andel nöjda föräldrar vad gäller antalet undervisningstimmar - drygt två tredjedelar är nöjda. Vid en jämförelse med de övriga nordiska länderna kvarstår mönstret av att svenska skolbarnsföräldrar i vissa avseenden är mer missnöjda än föräldrar i de övriga länderna och att de har mer att önska av resurstilldelningen till skolan.

³ Dessa frågor har enbart besvarats av föräldrar med barn i grundskolan.

Föräldrarnas syn på skolans information

En viktig förutsättning för föräldrarnas inställning till skolan är ett väl utvecklat samarbete mellan skolan och hemmen. Skolan ska enligt läroplanen för grundskolan samarbeta med hemmen och informera om det enskilda barnet.

Föräldrarna får i undersökningen ge sin syn på hur väl skolan lyckats med uppgiften att förmedla information till hemmen.³ Föräldrarna tillfrågas bland annat om vad de tycker om skolans information i olika avseenden, till exempel informationen om den enskilda eleven, men också om den mer övergripande informationen om vilka generella mål och krav som gäller för olika ämnen.

En viktig informationskanal mellan skolan och hemmen är de utvecklingssamtal som hålls av läraren tillsammans med eleven och elevens vårdnadshavare, även om det i dessa samtal framför allt är den enskilda individens kunskapsutveckling och sociala utveckling som står i fokus.

Grundskoleföräldrarna tillfrågades om de utvecklingssamtal som de haft tillsammans med läraren, och som nämnts tidigare har de allra flesta föräldrar, drygt 7 av 10, en positiv syn på utvecklingssamtalen. Detta visar att det i dessa samtal finns en positiv potential i samarbetet mellan hemmen och skolan.

Samtalsklimatet mellan föräldrar och skola är bra

Ett väl fungerande informationsutbyte och samarbete kräver en öppen dialog mellan föräldrar och skola. I enkäten tillfrågas föräldrarna om de känner att de kan kritisera skolan, utan att det drabbar deras barn. Eftersom många föräldrar, 48 procent, svarar att de inte vet om det innebär någon risk att kritisera skolan är det troligt att det är en situation som inte varit aktuell. En nästan lika stor andel, 43 procent, anser dock att det går att framföra kritik mot skolan utan risk för att det enskilda barnet drabbas.

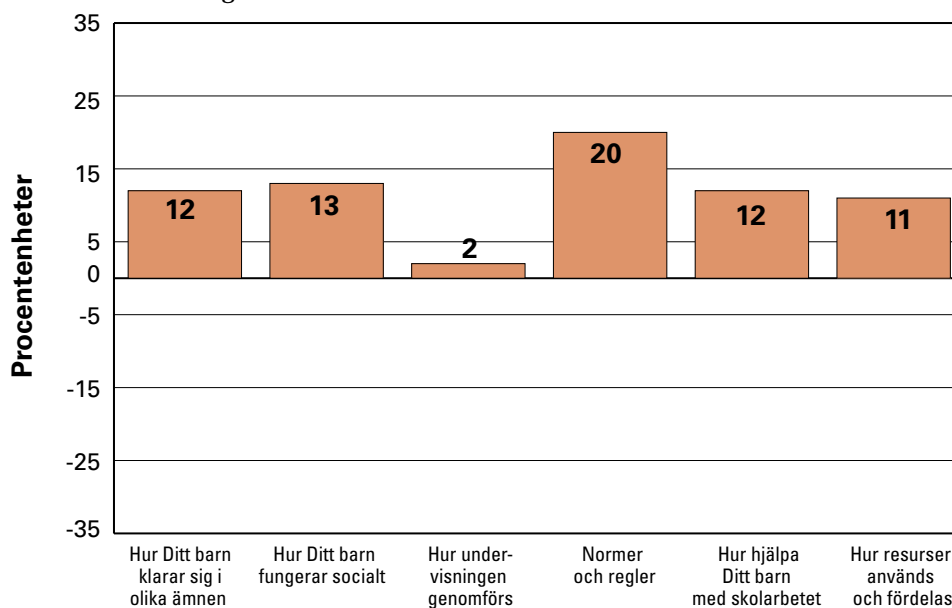
Informationen är bättre i dag

Jämfört med de tidigare undersökningarna är föräldrarnas uppfattning om hur skolan informerar överlag mer positiv. En mer positiv inställning finns i samtliga avseenden där det finns möjlighet till jämförelser bakåt i tiden. Trenden är uppåtgående mellan de olika mätillfällena, med undantag för föräldrarnas inställning till skolans information om hur undervisningen genomförs (diagram 5.3).

Den största förbättringen gäller skolans information om vilka normer och regler som gäller. Fler föräldrar tycker också att de får bra information om hur barnet klarar sig i olika ämnen, hur barnet fungerar socialt i skolan samt hur man som förälder kan hjälpa sitt barn i skolarbetet.

Diagram 5.3 " Hur tycker Du att Ditt barns skola har skött sin informationsuppgift inom följande områden?"

Förändring av föräldrars svar mellan 1993/94 och 2000.

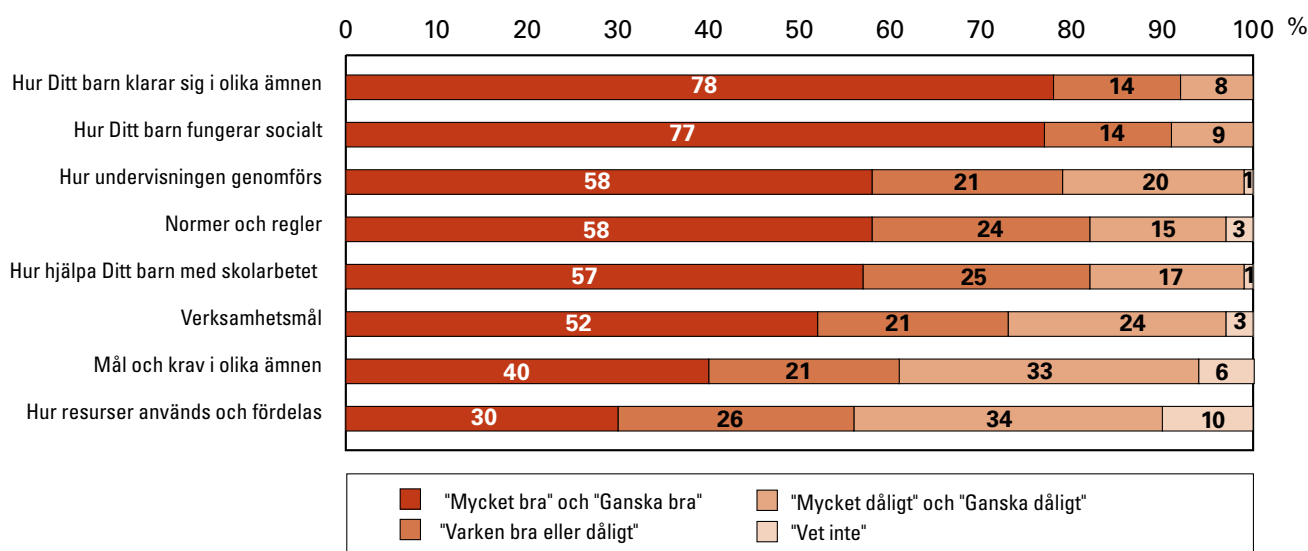

Trots att många föräldrar i den senaste undersökningen fortfarande inte är nöjda med hur skolan informerar om hur resurserna används och fördelas, har andelen positiva ökat sedan undersökningen 1997. Jämfört med 1993/94 har en ungefär lika stor andel av föräldrarna i dag, ca 60 procent, svarat att de får bra information om hur undervisningen genomförs. Vid förra mättillfället uppgav en lägre andel, knappt hälften, att de fått bra information kring detta.

Föräldrarnas inställning till information varierar beroende på vilken information det gäller

Överlag tycker de flesta föräldrar att skolan är bra på att informera, men liksom i undersökningen 1997 beror föräldrarnas inställning på vilken sorts information det handlar om.

Diagram 5.4 "Hur tycker Du att Ditt barns skola skött sin informationsuppgift inom följande områden?"

Mycket förenklat anser föräldrarna att skolan är bra på att informera om det som berör den enskilda eleven. Däremot instämmer en lägre andel av föräldrarna i att skolan ger bra information om mer övergripande villkor för skolans verksamhet (diagram 5.4).

Detta svarsmönster kvarstår också om man jämför med hur föräldrarna i de övriga nordiska länderna svarat. Då hamnar nämligen de svenska föräldrarna över det nordiska genomsnittet när det gäller den andel som är nöjd med skolans information om hur barnet fungerar socialt på skolan, hur föräldrarna kan hjälpa barnet i skolarbetet samt hur barnet klarar sig i de olika ämnena.

Däremot hamnar svenska föräldrar under det nordiska genomsnittet när det gäller synen på hur skolan informerar om verksamhetsmålen för året, vilka normer och regler som gäller i skolan samt hur undervisningen genomförs.

När det gäller information om hur resurser används och fördelas i skolan hamnar Sverige på samma nivå som det nordiska genomsnittet, där 3 av 10 föräldrar tycker att informationen är mycket bra eller ganska bra.

Hur eleverna klarar sig i olika ämnen och i det sociala sammanhanget brukar beröras i utvecklingssamtalen, och föräldrarna är i stor utsträckning positiva till skolans information om barnets lärande. Drygt tre fjärdedelar av grundskoleföräldrarna tycker att skolans information om hur barnet klarar sig i olika ämnen och hur barnet fungerar socialt är bra.

Avsevärt färre, men ändå en majoritet av föräldrarna, är positiva till den information de får om hur undervisningen genomförs, hur man som förälder kan hjälpa sitt barn i skolarbetet samt vilka normer och regler som gäller i barnets skola. Nära 6 av 10 föräldrar svarar att skolans information i dessa avseenden är mycket eller ganska bra.

Föräldrarna får dåligt med information om resurser

Majoriteten av föräldrarna anser att de inte får tillräcklig information om vilka mål och krav som gäller för de olika ämnena samt hur resurserna används och fördelas. Endast 4 respektive 3 av 10 föräldrar tycker att de fått bra information i dessa frågor.

Sammanfattningsvis kan konstateras att samtidigt som föräldrarna upplever att de får dåligt med information om hur resurserna fördelas i skolan är det många föräldrar som dessutom uttrycker ett missnöje över resursernas fördelning. Till exempel tycker många att det finns för få lärare.

Avslutning

Föräldrarna har tilltro till det egna barnets lärande i skolan, men anser att förutsättningarna för verksamheten i skolan är bristfälliga och att resurserna inte räcker till. De flesta skolbarnsföräldrar ger

lärarna och undervisningens innehåll ett gott omdöme, även om många tycker att de materiella förutsättningarna för undervisningen, i form av läromedel och annat, inte är tillräckliga.

Föräldrarna misstror skolans förmåga till att ge extra stöd och hjälp till det egna barnet om det skulle behövas. Andelen föräldrar som anser att skolan kan ge denna hjälp har minskat jämfört med tidigare undersökningar. Föräldrarnas uppfattning om kvaliteten på det egna barnets skola stämmer överens med deras inställning till frågan om resurser. Till exempel är det många föräldrar som inte är nöjda med storleken på klasserna och många föräldrar tycker också att lärartätheten inte är tillräcklig på barnets skola.

I ett nordiskt sammanhang framstår de svenska skolbarnsföräldrarna som mindre nöjda än föräldrar i de övriga nordiska länderna vad gäller befintliga resurser till lärare och till aktiviteter utanför skolan.

Bilden av föräldrarnas uppfattning att det finns för många elever i förhållande till antalet lärare på skolorna, förstärks av att det är förhållandevis många föräldrar som inte är tillfreds med den sociala miljön på lektioner och raster.

När det handlar om hur skolan informerar är däremot bilden ljusare. I dag uppger en större andel föräldrar att de anser att skolan sköter sin informationsuppgift bra på de flesta områden jämfört med undersökningen 1993/94. Föräldrarna är positivt inställda till utvecklingssamtalen och det man därigenom får veta om elevens kunskaper och sociala situation.

Även vid en nordisk jämförelse är svenska föräldrar bland de mest positiva jämfört med föräldrar i övriga nordiska länder till den information de får från skolan om hur barnet fungerar socialt, hur det utvecklar sina kunskaper samt hur de kan hjälpa sitt barn i skolarbetet.

Däremot är de svenska föräldrarna inte lika positiva till den information de får från skolan när det gäller mer övergripande mål för skolans verksamhet och vilka krav som kursplaner innehåller för olika ämnen. Föräldrarna är allra minst nöjda med den information de får om hur resurserna används och fördelas i skolan. Information om vilka mål och krav som gäller i olika ämnen borde naturligt kunna inrymmas i utvecklingssamtalen. Det finns i dag inget formellt forum för information om hur resurserna används och fördelas i skolan. De flesta skolor har visserligen föräldraråd, men det är ett begränsat antal föräldrar som deltar i dessa.

Författare:

Jenny Soukkan, Skolverkets avdelning för uppföljning och utvärdering

Referenser

Nordiska ministerrådet (kommande rapport) *Nordisk skolbarometer. Attityder till skolan år 2000.*

Skolverket (1995), *Attityder till skolan. Skolbilsundersökningen 1993/94.* Rapport nr 72.

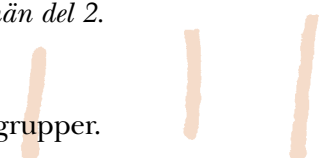
Skolverket (1997), *Vem tror på skolan, Attityder till skolan 1997.* Rapport nr 144.

Skolverket (2000), *Barnomsorg och skola, jämförelsetal för huvudmän del 2.* Rapport nr 189.

Socialstyrelsen (1998), *Levnadsförhållanden hos fyra invandrargrupper.* Rapport 1998:1.

Utbildningsdepartementet (1998), *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet.* Lpo 94

Utbildningsdepartementet (1998), *Läroplan för det frivilliga skolväsendet.* Lpf 94.

KAPITEL 6

Det råder delade meningar om skolans möjlighet och om den egna kompetensen är tillräcklig för att upptäcka och stödja elever som är i behov av stöd.

Bilden av skolan från lärarnas perspektiv

Det är en blandad bild av skolan som lärarna ger. Lärarna trivs med sina kollegor och de uppskattas av både elever och föräldrar. Däremot tycks skolledningens pedagogiska ledarskap ifrågasättas och även skolans möjligheter till kompetensutveckling.

Utrymmet för att pröva nya arbetssätt har ökat. Men det råder delade meningar om skolans möjlighet och om den egna kompetensen är tillräcklig för att upptäcka och stödja elever som är i behov av stöd.

Avsikten med det här kapitlet är att försöka ge en bild av den svenska skolan ur lärarnas synvinkel. Vi ska försöka beskriva hur lärarna ser på skolan och sin egen verksamhet. Hur ser de på sin arbetssituation och på förutsättningarna för arbetet? Hur ser relationerna ut till elever, föräldrar, kollegor och skolledning? Hur pass väl menar de att de lyckas i sitt arbete?

Mer principiellt försöker vi förstå hur en samhällelig institution som skolan fungerar och verkar ur de professionellas - dvs. lärarnas - perspektiv. Av särskilt intresse är bland annat senare års förändringar av skolväsendet i termer av decentralisering, avreglering och målstyrning. Dessa förändringar, där frågor om styrning och beslutsfattande står i fokus, brukar sammanfattas med termen "omstrukturering".

Den svenska skolan har i detta hänseende förändrats radikalt. Från att tidigare ha varit mycket centralstyrd, enligt den traditionella modellen för en välfärdsstat, är det svenska skolväsendet i dag bland de mest decentraliserade enligt OECD:s internationella jämförelser (OECD,1998). En sådan omstrukturering ställer nya krav på såväl stat och kommun som på skolledning och lärare. Skolorna erhåller större frihet att fördela givna resurser och att utveckla sin verksamhet inom ramarna för såväl kvalitetsgranskning som konkurrens om elever och deras "skolpeng".

Uppgifterna förefaller också förändras, och skolans verksamhet handlar mindre om medborgarskap och mer om att tillgodose brukarnas (elever och föräldrar) behov. Politikerna sätter upp mål och avstår från att presentera detaljerade regler och direktiv för vilka medel som ska utnyttjas. De professionella får därvid större frihet, men också ett ökat ansvar för att målen uppfylls. Då blir mål- och resultatstyrning viktigt, liksom goda relationer till brukarna. Inom skolorna förväntas lärarna samarbeta under en ledning som utövar pedagogiskt ledarskap.

Vi ska försöka ge en bild av den svenska skolan ur lärarnas perspektiv genom att belysa följande frågor:

1. Vilken syn har lärarna på skolans verksamhet och på sitt arbete?

Finns det skillnader mellan grundskolans lägre och högre år och mellan skolformer? Vilken roll spelar skolans kontext? Vad betyder utbildning och erfarenhet?

2. Vilken bild av skolans omstrukturering erhåller man utifrån lärarnas erfarenheter?

Hur förhåller man sig till styrdokument och andra typer av styrning? Har talet om läraryrkets professionalisering medfört förändringar i arbetssituation och arbetsvillkor?

Förutsättningarna är inte de allra bästa

Viktiga förutsättningar för lärarnas arbete är tillgången till undervisningsmaterial och teknisk utrustning, elevernas förkunskaper, elevernas möjlighet att få extra stöd, elevers intresse och engagemang samt den egna kompetensen.

En tredjedel av samtliga lärare tycker att tillgången till undervisningsmaterial och teknisk utrustning är ganska eller mycket dålig; andelen är dubbelt så stor på grundskola än på gymnasieskola (36 respektive 17 procent). Jämfört med 1997 har ingen förändring skett.

Nyutexaminerade lärare (40 procent av dem med 0-4 undervisningsår) är mer missnöjda med tillgången till undervisningsmaterial än lärare med 20 eller flera undervisningsår (28 procent).

Elevernas förkunskaper är ganska eller mycket bra, anser en tredjedel av samtliga lärare. Men andelen lärare som är nöjda med elevernas förkunskaper minskar ju högre upp i årskurserna man kommer. Det är dubbelt så många grundskolelärare (37 procent) som gymnasie-lärare (17 procent) som är nöjda, och bland de förstnämnda är hälften av år 1-3-lärarna nöjda och endast en femtedel av lärarna i år 7-9. Kvinnliga lärare (37 procent) är mer nöjda än manliga lärare (22 procent), vilket förmodligen avspeglar den större kvinnliga dominansen inom de lägre årskurserna.

Vad gäller elevers möjlighet till extra stöd så anser fortfarande en majoritet av lärarna, 56 procent, att det är ganska eller mycket dåligt, vilket är lika stor andel som 1997. En större andel lärare i grundskolan (60 procent) anser att möjligheterna är dåliga jämfört med andelen lärare i gymnasieskolan (44 procent), vilket även den tidigare undersökningen 1997 visade.

Drygt 60 procent av samtliga lärare tycker att elevernas intresse och engagemang är ganska eller mycket bra. Mönstret är detsamma som

när det gäller elevernas förkunskaper - andelen lärare som är nöjda minskar ju högre upp i årskurserna man kommer, det är fler kvinnliga än manliga lärare som är nöjda samt fler lärare i fristående skolor än i kommunala skolor.

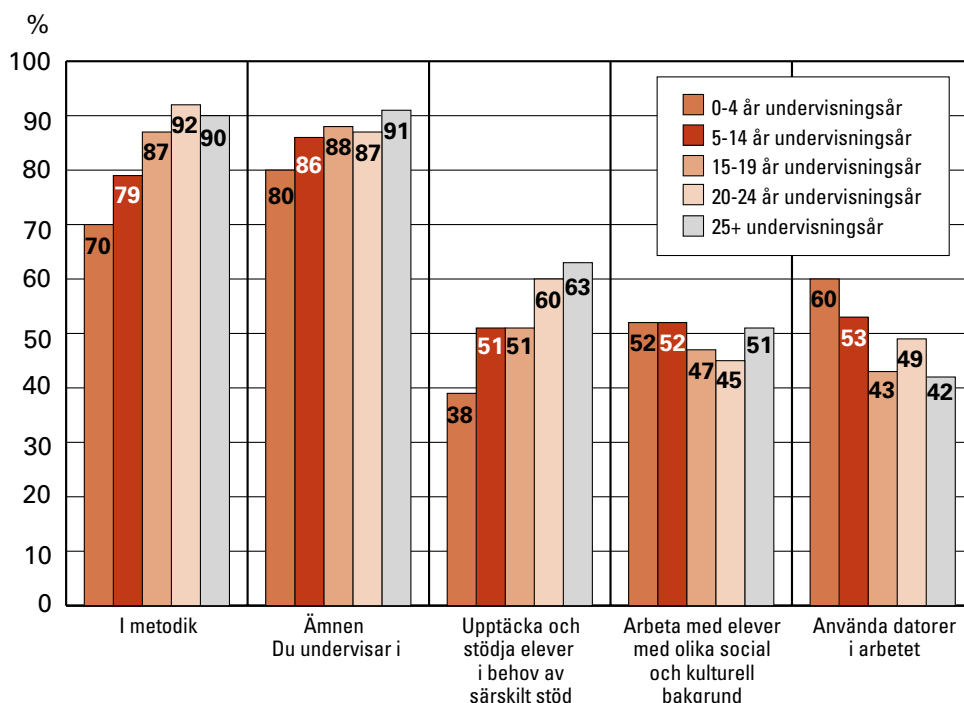
Av lärarna tycker 9 av 10 att de lyckas bra med att ge elever kunskaper och färdigheter i sitt/sina ämnen. Endast 1 procent tycker att de lyckas dåligt med detta. En övervägande majoritet, 8 av 10, tycker också att de ger flickor och pojkar lika goda möjligheter, liksom att de lyckas väcka intresse och engagemang hos eleverna. Tre fjärdedelar tycker att de tar tillvara elevernas erfarenheter och synpunkter. Ungefär lika stor andel av lärarna i år 7-9 och gymnasielärarna, 8 av 10, tycker att de lyckas sätta rättvisa betyg och knappt 6 av 10, dvs. 56 procent, anser att de lyckas med att utgå från varje enskild elevs behov i lärandet.

Lärarnas uppfattning skiljer sig här gentemot elevernas, där lärarna har en mer positiv syn på sin undervisning än vad eleverna har (se vidare kapitel 4).

Kompetens och erfarenhet hänger ihop i de flesta fall

I diagram 6.1 nedan redovisas lärarnas syn på de egna kunskaperna och kompetensen. Majoriteten av lärarna anser att det egna kunnandet vad gäller metodik och ämneskunskaper är tillräckligt, och andelen lärare nöjda i det avseendet ökar ju längre tid i yrket man har.

Diagram 6.1 ” Anser Du att Du har tillräcklig kunskap och kompetens...”

Bland nyutexaminerade lärare är det exempelvis 70 procent som anser att deras kunskap i metodik är tillräcklig, kontra 90 procent bland dem som har arbetat som lärare i 20 år eller mera. Frågorna är inte helt jämförbara med tidigare undersökning 1997 men resultatet låg på liknande nivå, vad gäller de ämnesteoretiska kunskaperna.

Det är dock en lägre andel lärare (54 procent) som svarat ja på frågan om de anser sig ha tillräcklig kunskap och kompetens när det gäller att upptäcka och stödja elever i behov av särskilt stöd. Jämfört med tidigare undersökning 1997 så är detta en minskning med 5 procentenheter, även om frågan var något annorlunda formulerad då.¹ I 1997 års undersökning framkom det att lärare på gymnasieskolan i betydligt mindre utsträckning än lärare på grundskolan ansåg att deras kompetens var tillräcklig inom detta område. I den här undersökningen så tycks dessa skillnader inte längre finnas.

Även när det gäller att arbeta med elever med olika social och kulturell bakgrund samt att använda datorer i arbetet anser cirka hälften av samtliga lärare att deras kunnande är tillräckligt. Andelen lärare som anser att deras datorkunskap är tillräcklig har ökat med 6 procentenheter sedan 1997.

Vad gäller det egna kunnandet i förhållande till elever med behov av särskilt stöd är andelen "nöjda" lärare högre ju längre tid i yrket man har, medan det motsatta gäller i fråga om datorer. Yngre lärare anser i högre utsträckning än äldre lärare att deras kunskap och kompetens är tillräcklig.

Tiden i yrket tycks inte ha någon betydelse vad det gäller arbetet med elever med olika social och kulturell bakgrund. Lärare i år 7-9 och på fristående skolor anser däremot i högre utsträckning än andra lärare att deras kunnande är tillräckligt. Bland lärare i glesbygden återfinns den lägsta andelen (37 procent) som anser att deras kunnande är tillräckligt, men bland dem återfinns även den högsta andelen som inte vet (17 procent). Ändå är det 92 procent av samtliga lärarna som instämmer i påståendet att det är bra om skolor har elever med olika social och kulturell bakgrund.

Av diagram 6.1 att döma tycks således lärarnas metodiska och ämnesteoretiska kunskaper vara tillräckliga, och förtroendet ökar med antal år i yrket. Däremot förefaller det sämre ställt med deras kunnande vad det gäller de utmaningar som det s.k. mångkulturella klassrummet samt datoriseringen innebär. Här avtar snarare förtroendet med antal år i yrket.

¹ 1997 var frågan formulerad: "...kunna upptäcka och ta hänsyn till elever med behov av särskilt stöd."

Lärarna ser både positiva och negativa förändringar i den egna arbetssituationen

Även lärarnas syn på hur den egna arbetssituationen har förändrats de senaste tre åren² ger en liknande bild av vad lärarna anser skolan vara bra på och vad skolan har problem med.

År 2000 uppger 62 procent av samtliga lärare att utrymmet för att pröva nya arbetssätt har ökat något eller väsentligt de senaste tre åren, medan en tredjedel (31 procent) uppger att det har varit oförändrat och endast 6 procent att det har minskat. I 1997 års undersökning ställdes frågan på ett annat sätt³, och då angav 47 procent av lärarna att utrymmet ökat väsentligt eller något. Undersökningen år 2000 visar att en något högre andel av gymnasielärarna än grundskolelärarna tycker att utrymmet ökat. I den förra undersökningen fanns inga skillnader mellan dessa skolformer. 44 procent anser att samordningen mellan ämnen ökat. 17 procent av lärarna anser att elevernas intresse och engagemang ökat medan däremot 26 procent anser att det minskat.

En majoritet av samtliga lärare (61 procent) uppger att antalet elever i behov av särskilt stöd har ökat något eller väsentligt under de senaste tre åren, medan en femtedel (20 procent) uppger att det är oförändrat och 18 procent att det har minskat.

Problem med våld, mobbning och rasism är oförändrat de senaste tre åren anser hälften av lärarna (51 procent), medan en tredjedel (33 procent) uppger att dessa problem snarare har ökat. En större andel år 2000 har svarat att dessa problem ökat väsentligt/ökat jämfört med motsvarande resultat 1997 (28 procent). Bland de som uppger att problemet har ökat är andelen grundskolelärare större än andelen gymnasielärare (36 respektive 22 procent), andelen lärare på kommunala skolor större än andelen lärare på fristående skolor (33 respektive 13 procent) samt andelen lärare i storstäder större än andelen i glesbygden (33 respektive 20 procent).

Timplanens betydelse minskar rejält

I en avreglerad och målstyrd skola bör texter som informerar om mål och inriktning av verksamheten vara av stor betydelse. Dokument producerade på lokal nivå ska ersätta eller komplettera centrala direktiv och riktlinjer.

Hur ser detta ut ur lärarnas perspektiv? I tabell 6.1 presenteras lärarnas bedömningar av i vilken mån olika dokument uppfattas som betydelsefulla för deras verksamhet. Läroplaner, timplaner och kursplaner

² Frågan är formulerad "Hur har Din arbetssituation förändrats de senaste 3 åren?" (avser alltså inte en jämförelse mellan 1997 och 2000)

³ Frågan ställdes som ovan, med tillägget "Utrymmet för att pröva nya idéer".

är nationella utformade dokument, medan kommunens skolplan och skolans lokala arbetsplan utgör lokala dokument. Betygskriterier och nationella prov är dokument som fokuserar på vissa resultat av skolans verksamhet, nämligen kunskapsöverföringen.

Tabell 6.1: Vilken betydelse olika dokument har för lärares arbete i skolan. Andelar i procent som svarat "Mycket stor betydelse" eller "Ganska stor betydelse" 1997 och 2000.

Typ av dokument	Benämning	1997	2000
Nationella dokument	Läroplanen	86	83
	Timplanen	74	60
	Kursplaner	89	87
Lokala dokument	Kommunens skolplan	41	44
	Skolans lokala arbetsplan	75	77
Resultatbeskrivningar i termer av kunskapsöverföring	Betygskriterier	51	55
	Nationella prov	52	64

Läroplanen och kursplaner är de styrdokument som de flesta av lärarna menar har stor betydelse i deras arbete, medan timplanens betydelse minskar rejält. Klart fler lärare inom grundskola (85 procent) än inom gymnasieskola (75 procent) betonar läroplanens betydelse. Tvärtom förhåller det sig med tim- och kursplaner, där gymnasieskolans lärare, framför allt inom naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen, främst betonar dessa dokument.

Det är värt att notera att mindre än hälften av lärarna menar att kommunens skolplan har betydelse för vad de gör i skolan, och skolans lokala arbetsplan har framför allt betydelse inom grundskolan och i mindre utsträckning inom gymnasieskolan. Sålunda är det 90 procent av lärarna i år 1-3 jämfört med 57 procent av lärarna inom gymnasieskolans naturvetenskaps- och samhällsvetenskapliga program som menar att dessa dokument är av betydelse. Sådana analyser visar att innebörden av skolväsendets målstyrning skiljer sig åt rejält mellan år och skolformer.

I grundskolan, framför allt i år 1-6, har olika typer av måldokument större betydelse än inom gymnasieskolan, där prov och betyg uppfattas som mer styrande av lärarna.

Så till jämförelser mellan 1997 och 2000: I tabellen finner vi en tendens till att nationella dokument - och då framför allt timplanen - minskar i betydelse, medan lokala dokument endast ökar något i betydelse. Den bild vi får av detta är att en avreglering äger rum på

ett sätt som inte helt motsvaras av ökade insatser på lokal nivå. En viktig förändring är i stället att de nationella proven och betygskriterier erhåller ökat utrymme - troligen bland annat som en konsekvens av att man vill öka andelen elever som erhåller fullständiga avgångsbetyg.

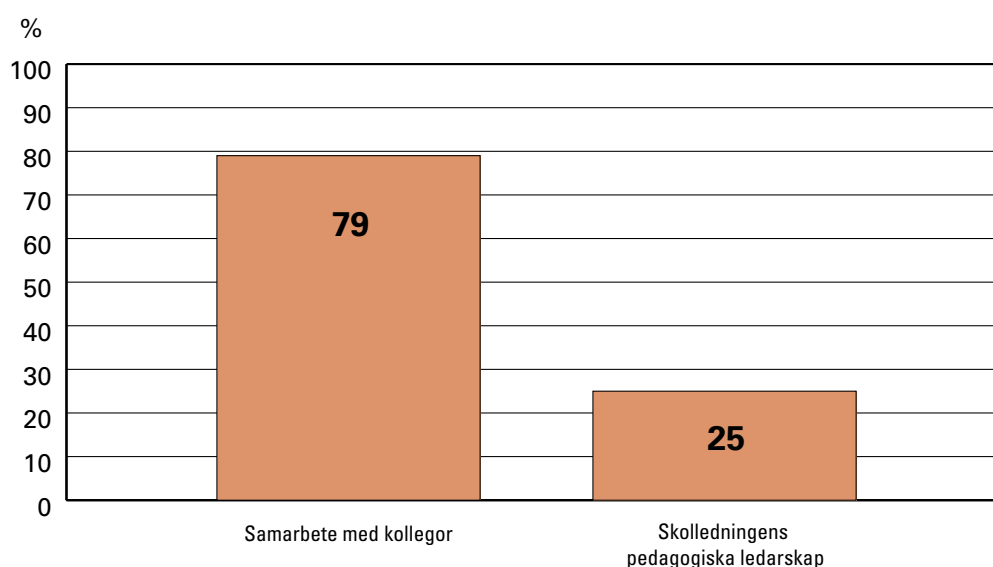
Om så är fallet finns en uppenbar risk att avreglering och mål- och resultatstyrning i praktiken innebär att de mål för skolan som inte mäts i betyg och nationella prov kan komma att försummas.

Samverkan med kollegor bra men många är inte nöjda med skolledningens pedagogiska ledarskap

Den svenska skolans omstrukturering bygger på att skolan agerar mer självständigt och kan utveckla sin verksamhet i enlighet med de särskilda förutsättningar som därvid är för handen. Detta kräver bland annat ett pedagogiskt ledarskap från skolledningens sida. Hur ser då detta ut ur lärarnas perspektiv?

Vi kan i diagram 6.2 se i vad mån man är nöjd med samverkan med skolledning och kollegor. Den bild som framträder är mycket tydlig. Samverkan med kollegor fungerar så att man är nöjd, men skolledningen uppfattas som svag i pedagogiskt hänseende. Endast en fjärdedel av lärarna är nöjda med denna. Det är framför allt i gymnasieskolan som man inte är nöjd med skolledningens pedagogiska ledarskap - framför allt inom naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen, där bara 14 procent är nöjda eller ganska nöjda i detta hänseende. Inom grundskolan är lärare i år 7-9 mest nöjda (30 procent). När det gäller samarbetet med kollegor så är andelen nöjda på samma nivå som i undersökningen 1997. Beträffande skolledningens ledarskap finns ingen tidsjämförelse.

Diagram 6.2 "Vad tycker Du om följande i Din arbetssituation?"
Staplarna avser summan av andelarna som svarat "Mycket nöjd" och "Ganska nöjd".

I stort ser vi här en bild av systemfel snarare än personfel. I den omstrukturerade skolan förefaller skolledningen inte kunna ta ett pedagogiskt ledarskap enligt lärarnas uppfattning. Detta är ett viktigt påpekande, eftersom omstruktureringen som idé bygger på att ledningen kan fungera som pedagogiska ledare i utvecklingen av skolans kvalitet.

Integriteten är inte alltid bra

Hur ser då lärarna på sin professionella integritet?

För det första menar den stora merparten, över 90 procent, att de möts med respekt av såväl elever och föräldrar, även om vissa, 15 procent, anger att de utsatts för våld, hot eller trakasserier från elever det senaste året. En mindre andel, 4 procent, anger att de blivit utsatta av annan personal på skolan. Det är främst lärare i grundskolan och störst andel bland lärare i år 7-9 som uppger att de under det senaste året blivit utsatta för våld, hot eller trakasserier på sin arbetsplats. Resultaten låg på liknande nivåer 1997. Andra undersökningar (Arbetskyddsstyrelsen, SCB 1998) visar liknande resultat, där var femte grundskolelärare uppges ha varit utsatt för våld eller hot om våld.

För det andra förefaller det vara något sämre med möjligheterna för lärarna att kritisera förhållandena i skolan. Det är nämligen en dryg fjärdedel (26 procent) som menar att det drabbar dem själva om de kommer med kritik. Det är framför allt lärarna på gymnasieskolan - och då särskilt naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen - som menar att det är svårt att kritisera förhållandena i skolan. Resultatet var liknande 1997.

Även elever och föräldrar anser att de inte kan kritisera skolan utan att det drabbar dem, men andelen är betydligt lägre jämfört med lärarna (se vidare kapitel 4 och 5).

Förutsättningarna för professionell samverkan i det svenska omstrukturerade skolväsendet förefaller vara begränsade utifrån de bedömningar som lärarna gör. Det råder framför allt bristande förtroende för skolledningens pedagogiska ledarskap, och den professionella integriteten är i viss mån naggad i kanten. Detta torde ställa till problem med skolornas utveckling på sikt, eftersom ett ökat frirum för skolorna förmodligen kräver en kombination av pedagogiskt ledarskap och möjligheter för lärarna att peka på brister och missförhållanden som behöver rättas till.

Lärarna är inte nöjda med sin arbetssituation

Vi ska nu gå in på arbetssituationen som den gestaltar sig för lärarna. Har skolväsendets omstrukturering med dess betoning av lärares professionalitet inneburit en förbättring av lärarnas arbetssituation, ett erkännande av yrket i termer av lön, ansvar och möjligheter till kompetensutveckling? Vi kan studera detta i tabell 6.2.

Tabell 6.2: Andelen lärare som är mycket eller ganska nöjd med sin arbets-situation utifrån olika aspekter, procent år 1997 och 2000.

Aspekter	1997	2000
Lön	23	20
Arbetsbelastning	-	21
Tillgång till arbetsplats i skolan	46	50
Möjligheter till kompetensutveckling	35	34
Möjligheter att få större ansvar och högre lön inom läraryrket	14	10

Låt oss börja med lönen.⁴ Läsåret 1993/94 var nära hälften av de intervjuade lärarna (47 procent) nöjda med sin lön. I dag är det endast en femtedel. Likaså är ganska få lärare (10 procent) nöjda med nuvarande möjligheter till större ansvar och högre lön i yrket. Det är framför allt lärare i grundskolans år 7-9 och på gymnasieskolans natur- och samhällsvetenskapliga program som är missnöjda med lönen.

Endast en femtedel av lärarna är nöjda med arbetsbelastningen, medan en dryg majoritet (58 procent) är missnöjda - även här framför allt i grundskolans år 7-9 och på naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen. När det gäller möjligheterna till kompetensutveckling är det endast en dryg tredjedel av lärarna som tycker att dessa är bra. En ljusglimt är dock att en större andel lärare år 2000 är nöjda med tillgången till arbetsplats i skolan än 1997.

Som vi förstår resultaten finns ett alltså ganska utbrett missnöje bland lärare i det svenska skolväsendet vad gäller arbete, lön, och möjligheter att utvecklas.

En av idéerna med skolans omstrukturering var att det professionella kunnandet skulle utnyttjas och utvecklas så att kvaliteten i skolornas verksamhet skulle höjas, och det verkar som att en stor andel av lärarna har anammat det "friutrymme" som getts lärarna i läroplanerna. Men även om utrymmet för att pröva nya arbetssätt ökat så tycks utfallet i andra hänseenden varit magert att döma av lärarnas svar. Det verkar finnas begränsat utrymme för professionell utveckling av den svenska skolan om man ser till lärarnas upplevelser av det i andra delar av sin situation (som nämnts ovan) och vad denna situation inrymmer för möjligheter.

Bilden mildras om man ser till lärarnas trivsel i skolan. Nästan alla lärare trivs med eleverna (95 procent) och med kollegorna (90 pro-

⁴ Frågan 1993/94 var formulerad: "Hur nöjd är Du med följande i Din nuvarande arbetssituation? Lönen?" År 1997: "Lönenivån?" och år 2000: "Din lön?"

cent) och nära två tredjedelar av dem med skolledningen. Merparten av lärarna (82 procent) är ganska eller mycket nöjda med den uppskattning som eleverna visar dem. Det är lika stora andelar av lärarna i årets undersökning som uppger att de vill byta yrke eller arbetsplats som i undersökningen 1997, 29 procent respektive 13 procent.

Avslutning

Vi har här presenterat bilden av skolan ur lärarnas perspektiv. Det är en blandad bild som erhålles - vi ser såväl fram- som baksidor. I gemen trivs lärarna med sina kollegor och tycker att de uppskattas och möts av respekt av elever och föräldrar. De upplever mestadels lugn och ro under sina lektioner. Vad gäller yrkeskunskaper är det stora flertalet lärare nöjda med sin ämnesteoretiska och metodiska kompetens och de anser att utrymmet för att pröva nya arbetssätt har ökat den senaste tiden.

Däremot anser de att det är sämre beställt med deras kunskaper att arbeta med elever med olika social och kulturell bakgrund och att upptäcka och stödja elever med särskilda behov. Detta kan relateras till att de anser att antalet elever i behov av särskilt stöd ökat samt att mobbning, våld och rasism fortfarande är en mörk sida av svenskt skolväsende.

Vi får bilden av en skola väl rustad att uppfylla en del av sina uppgifter, exempelvis att skapa möjligheter för kunskap och lärande åt sina elever, åtminstone till sådana som inte behöver särskilt stöd. För att uppfylla andra uppgifter förefaller skolan däremot vara sämre rustad; två femtedelar av lärarna anser sig sakna tillräcklig kompetens för att kunna ge elever i behov av särskilt stöd dessa möjligheter. Likaså saknas det - enligt många av lärarna - kompetens för att kunna bemöta elever med olika bakgrund.

Vi har ägnat särskilt intresse för skolans omstrukturering i termer av decentralisering och avreglering, där lärarprofessionen skulle få större frirum. Resultaten visar på vissa brister enligt lärarna, där merparten är skeptiska till skolledningens pedagogiska ledarskap och där åtskilliga ser problem med att föra fram kritik. Och utfallet har kanske inte blivit som man tänkt sig, med tanke på att många är missnöjda med lön såväl som med möjligheter till kompetensutveckling.

En central förändring är att de nationella proven och betygskriterier tycks få ökad betydelse. Om detta sker på "bekostnad" av andra typer av målformuleringar så ser vi en uppenbar risk att mål- och resultatstyrning i praktiken innebär att de mål för skolan som inte mäts i betyg och nationella prov kan komma att försummas.

Författare:

Sverker Lindblad, professor och Héctor Pérez Prieto, docent, Pedagogiska institutionen vid Uppsala universitet

Referenser

Arbetskyddsstyrelsen och SCB (1998), *Arbetsorsakade besvär 1998*.
Statistiska meddelanden

OECD (1998), *Education at a glance. OECD indicators 1998*. Paris:
OECD/CERI, table E5.1, p 299

Skolverket (1995), *Attityder till skolan - Skolbilsundersökningen 1993/94*.
Rapport nr 72

Skolverket (1998), *Vem tror på skolan? Attityder till skolan 1997*. Rapport
nr 144

Utbildningsdepartementet (1998), *Läroplan för det obligatoriska skol-
väsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*. Lpo 94.

Utbildningsdepartementet (1994), *Läroplan för det frivilliga skolväsendet*.
Lpf 94.

Skolbarnsföräldrarna uppvisar en ökad vilja att vara med och bestämma och engagera sig personligen i sitt barns skola, men däremot upplever de inte att deras inflytande har ökat.

Inflytandet i skolan

Lärarna är nöjda med sitt inflytande över undervisningen, men de tycker att de bestämmer mindre över skolans resurser än tidigare. Bilden av elevernas möjlighet att bestämma i skolan är positiv i jämförelse med för sex år sedan, men det är små förändringar i jämförelse med 1997. Varannan lärare och var tredje förälder tycker inte att eleverna klarar att ta det ansvar som krävs för ett ökat inflytande i skolan.

Skolbarnsföräldrarna uppvisar en ökad vilja att vara med och bestämma och engagera sig personligen i sitt barns skola, men däremot upplever de inte att deras inflytande har ökat utom när det gäller möjligheten att välja skola. Föräldrarna är positiva till att en del beslut om skolan överläts till föräldrastyrelser.

I det här kapitlet behandlas elevers, lärares och skolbarnsföräldrars attityder till sitt och andra gruppers inflytande i skolan. Medan lärarnas auktoritet och roll i skolan länge setts som självklar är elevers och föräldrars roll när det gäller makten i skolan mer ifrågasatt och om-diskuterad. I denna diskussion involveras naturligtvis även lärarens roll och maktförhållandena mellan de olika grupperna.

I den s.k. ansvarspropositionen (regeringens proposition 1990/91:18), vilken föregick kommunaliseringen av skolan, betonas nödvändigheten av att ansvaret för skolan ligger hos dem som är verksamma i den. Hos lärarna, men även hos brukarna av skolan, dvs. elever och föräldrar. Dessa förväntas få ett större inflytande när makten förskjuts längre ut i organisationen. I läroplanerna (Utbildningsdepartementet 1998) uttrycks betydelsen av elevers möjligheter att påverka, ta ansvar och vara delaktiga i allt som rör deras skolgång. Behovet av gynnsamma kontakter mellan elevens hem och skolan uttrycks också där.

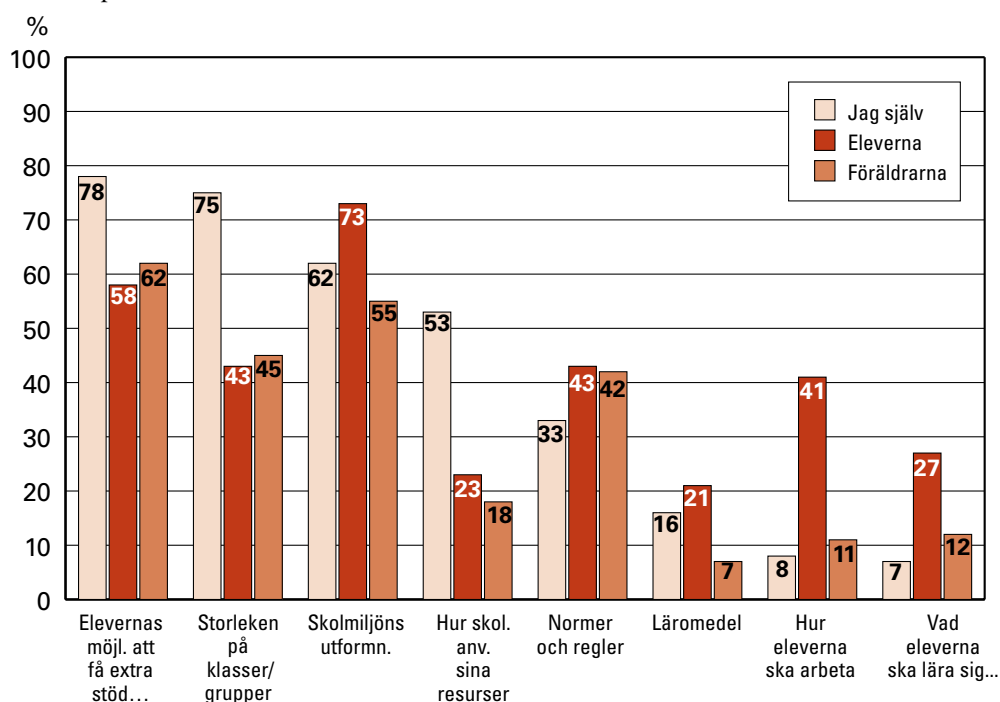
Vad som ingår i begreppet ”inflytande” när det gäller skolan är inte entydigt. Inte heller i styrdokumentet är t.ex. begreppet ”elevinflytande” definierat eller utrett, vilket påpekats i tidigare rapporter. (Skolverket, 1998a). I begreppet kan således både formella former för elevers inflytande såsom elevråd och klasskonferenser, men även elevers inflytande över olika aspekter av sin skolvardag, t.ex. skolmiljön och skolarbetet, inrymmas. Vad elevers, lärares och föräldrars inflytande innebär och hur det tar sig i uttryck är förstås också något som slutligen avgörs i respektive kommun, skola och klassrum av de olika aktörer som finns där.

Hur ser lärarna på sitt eget och andra gruppers inflytande i skolan?

Den förändrade styrningen av skolan i början av 1990-talet gav lärarna en delvis ny roll som omtolkare av nationella mål till undervisningsmål. Utifrån detta perspektiv har lärarens professionella makt stärkts, samtidigt som elevers och föräldrars rätt att utöva inflytande betonats i högre grad än tidigare. Lärarnas syn på sitt eget, elevernas och föräldrarnas inflytande är extra intressant med hänsyn till det ovanstående. Hur ser de på sin roll när vi börjar närma oss tio år i det mål- och resultatstyrda systemet?

I attitydundersökningen har vi ställt följande fråga till lärarna: "Tycker Du att Du själv, eleverna och föräldrarna borde vara med och bestämma mer eller mindre om följande?" I diagram 7.1 ser vi hur stor andel av lärarna som svarar att de själva, elever och föräldrar borde bestämma mer inom respektive område. Få lärare har svarat att de vill minska någon grupps inflytande på något område, men många lärare svarar på flera områden att graden av inflytande kan vara "som nu".

Diagram 7.1 "Tycker Du att Du själv, eleverna och föräldrarna borde vara med och bestämma mer eller mindre om följande?"
Staplarna avser andelen som svarat: "Mer"

Lärare vill bestämma mer om stödet till elever och klasstorlek

Av diagram 7.1 framgår att lärarna i första hand upplever brist på inflytande över yttre förutsättningar för skolverksamheten och framför allt det extra stödet till elever i behov av det samt storleken på klasser/undervisningsgrupper. Tre fjärdedelar av lärarna önskar ett ökat inflytande över dessa båda områden, vilket troligen kan ses som ett uttryck för lärarnas strävan att kunna ge alla elever den hjälp de behöver.

Majoriteten av lärarna vill även öka både elevers och föräldrars inflytande över extra stödet, och en något mindre andel (drygt 4 av 10 lärare) vill öka de båda andra gruppernas inflytande över klassernas/undervisningsgruppernas storlek. Hur skolan använder sina resurser är något som över hälften av lärarna anger att de skulle vilja bestämma mer om, men däremot anser man inte i lika hög utsträckning att brukarna borde få ökat inflytande över resurserna.

Andelen lärare som vill bestämma mer om skolmiljöns utformning är också hög, 6 av 10 lärare. Detta är också det område där lärarna i högst grad tycker att eleverna borde få ett större inflytande. Man önskar också i förhållandevis stor utsträckning att föräldrarna fick ett ökat inflytande över skolmiljöns utformning.

4 av 10 lärare vill öka elevernas inflytande över arbetssättet

De flesta lärare tycks vara tillfredsställda med sitt inflytande över de områden som ligger undervisningen närmast - vad eleverna ska lära sig, hur eleverna ska arbeta samt vilka läromedel eleverna ska ha. Endast en mindre andel av lärarna tycker att deras inflytande på dessa områden borde öka (se diagram 7.1). Även om elever och föräldrar är mycket intresserade av att öka sitt inflytande inom dessa områden, vilket kommer att visas, är lärarna som grupp förhållandevis nöjda med det inflytande som elever och föräldrar redan har. En relativt hög andel av lärarna (4 av 10) anser dock att eleverna bör ha ett ökat inflytande över hur de ska arbeta. Detta är ur elevernas synvinkel positivt, då arbetssättet är något som eleverna själva i hög grad vill vara med och bestämma om.

När det gäller inflytandet över skolans normer och regler anser en tredjedel av lärarna att de borde bestämma mer om dessa. Drygt 4 av 10 lärare anser dessutom att elevernas och en lika stor andel att föräldrarnas inflytande över normerna och reglerna borde vara större.

Grundskolelärarna är mer positiva än gymnasielärarna till att öka elevers inflytande över vad de ska lära sig samt arbetssättet

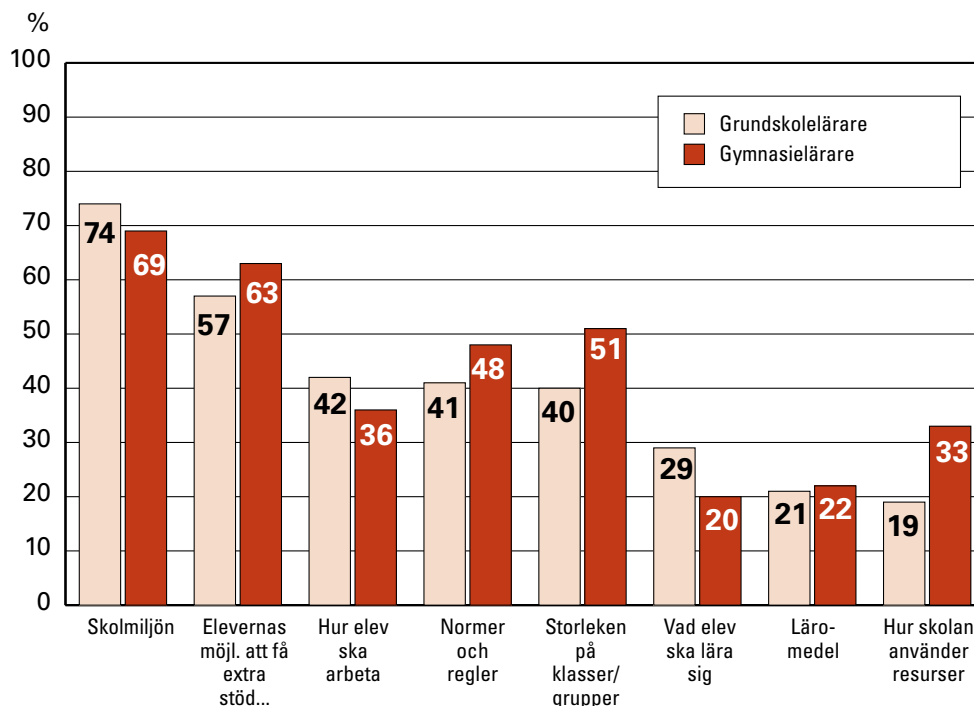
Det är tydligt att grundskolelärarna i högre grad än gymnasielärarna vill ha ett ökat inflytande över framför allt stödet till elever i behov av det (81 procent av grundskolelärarna mot 66 procent av lärare på gymnasieskolan). Även när det gäller storleken på klasser anser grundskolelärarna i högre grad att de borde bestämma mer.

Lärare på grundskolan tycks också vara mer öppna för ett ökat elevinflytande över de områden som ligger närmast själva undervisningen samt om skolmiljön än vad gymnasielärarna är. Exempelvis anser 3 av 10 grundskolelärare mot bara 2 av 10 gymnasielärare att eleverna borde vara med och bestämma mer om vad de ska lära sig i lärarens ämne/ämnena (se diagram 7.2). Resultatet kan tyckas paradoxalt utifrån målet i läroplanen (Utbildningsdepartementet, Lpo 94) att eleverna successivt ska utöva ett ökat inflytande över sin utbildning och det inre arbetet i skolan och att därför gymnasieelever i högre grad

än yngre elever borde kunna vara med och utöva inflytande.

Diagram 7.2 ”Tycker Du att eleverna borde vara med och bestämma mer eller mindre om följande...”

Staplarna avser andel av lärargrupperna som svarat ”Mer”.

Å andra sidan är det en större andel av gymnasielärarna, 5 av 10 gymnasielärare mot 4 av 10 grundskolelärare, som vill ge eleverna ett ökat inflytande över klasstorleken. Och även i lite högre grad än grundskolelärarna ge eleverna mer inflytande över det extra stödet samt skolans användning av resurser. Gymnasielärarna anser även i högre grad att eleverna borde vara med och bestämma mer om normer och regler i skolan.

Grundskolelärarna är mer öppna än gymnasielärarna för att föräldrarnas inflytande ska öka, men då framför allt över en del av de yttre ramarna för skolverksamheten. Det är också en större andel av gymnasielärarna än av grundskolelärarna som tycker att de själva borde bestämma mer om skolans normer och regler.

Inom gymnasieskolan är lärare på program med yrkesämnen mer positiva till ett ökat elev- och föräldrainflytande när det gäller vad eleverna ska lära sig, läromedlen, samt för föräldrarna även när det gäller stödet till elever i behov av det, än vad lärare på naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen är.

Lärare i kommunala skolor efterfrågar i högre grad inflytande över stödet

Denna undersökning tyder på att de kommunalt anställda lärarna i högre grad än lärare i fristående skolor upplever brist på inflytande över de yttre ramarna samt skolans normer och regler. Även här finns en skillnad när det gäller det extra stödet till elever, vilket de kommunanställda

lärarna i högre grad efterfrågar mer inflytande över; 8 av 10 kommunanställda lärare mot 5 av 10 lärare på fristående skolor anser att de själva borde bestämma mer om stödet till elever i behov av detta.

Det går inte att utifrån denna undersökning avgöra huruvida dessa skillnader i lärares uppfattning beroende på huvudman beror på skillnader i möjligheter till inflytande, skillnader i resurser eller i behov hos elever i respektive skolutbildning. Men det är troligt att olika förklaringar är tänkbara.

Lärare i kommunala skolor är på flera områden mer positiva till ett ökat elevinflytande än vad lärare i fristående skolor är. Detta gäller inflytandet över de yttre ramarna (förutom resurserna) samt skolans normer och regler. Lärare i fristående skolor vill samtidigt i högre grad än lärare i kommunala skolor själva bestämma mer om hur eleverna ska arbeta. Däremot är lärare i fristående skolor i högre grad än kommunalt anställda lärare positiva till ett ökat inflytande över skolans normer och regler för föräldrarna (5 av 10 lärare i fristående skolor mot 4 av 10 i kommunala.)

Lärarna är mindre nöjda med sitt inflytande över hur skolan använder sina resurser än 1997

Av resultaten från denna undersökning kan konstateras att lärarna är ganska nöjda med sitt inflytande över de områden som traditionellt legat dem närmast och som har med undervisningen att göra. Detta styrks också av att över 90 procent av lärarna svarar att de kan vara med och bestämma ganska eller väldigt mycket över vad eleverna ska lära sig, hur eleverna ska arbeta samt vilka läromedel som ska användas. 6 av 10 lärare anser att de kan vara med och bestämma om skolans normer och regler. Däremot upplever lärarna brist på inflytande över yttre ramar såsom klasstorlek, extra stöd till elever i behov, skolmiljö och hur skolan använder sina resurser. På alla dessa områden anser mindre än 4 av 10 lärare att de kan vara med och bestämma ganska eller väldigt mycket.

På några områden är skillnaden mellan lärare på grundskolan och gymnasieskolan stor. Lärare på grundskolan tycker t.ex. i betydligt större utsträckning att de kan vara med och bestämma om normer och regler i skolan, (7 av 10 mot ca 4 av 10 gymnasielärare). Även när det gäller skolans resurser och skolmiljön anser lärare på grundskolan i väsentligt högre grad att de kan vara med och bestämma än gymnasielärare.

Det är enbart när det gäller lärarnas möjlighet att bestämma över skolans resurser som vi ser ett ökat missnöje hos lärare i jämförelse med 1997. Andelen lärare som tycker att de kan bestämma ganska eller väldigt mycket om skolans användning av resurser har minskat från 42 till 36 procent på tre år. År 1993/94, då frågan till lärarna var annorlunda formulerad¹, ansåg drygt 4 av 10 lärare att de kunde påverka förhållandena i skolan i form av resurser.

Lärarnas upplevelse av ett minskat inflytande över användningen av skolans resurser kan bero på minskade resurser på en del skolor vilket lett till ett större behov av prioriteringar där. Men missnöjet kan förstås också handla om vilka möjligheter lärarna ges till att delta i beslut om resursanvändningen. 1993/94 tycks även lärarna ha varit mer positiva till sina möjligheter att påverka det extra stödet till elever än man var både 1997 och år 2000.

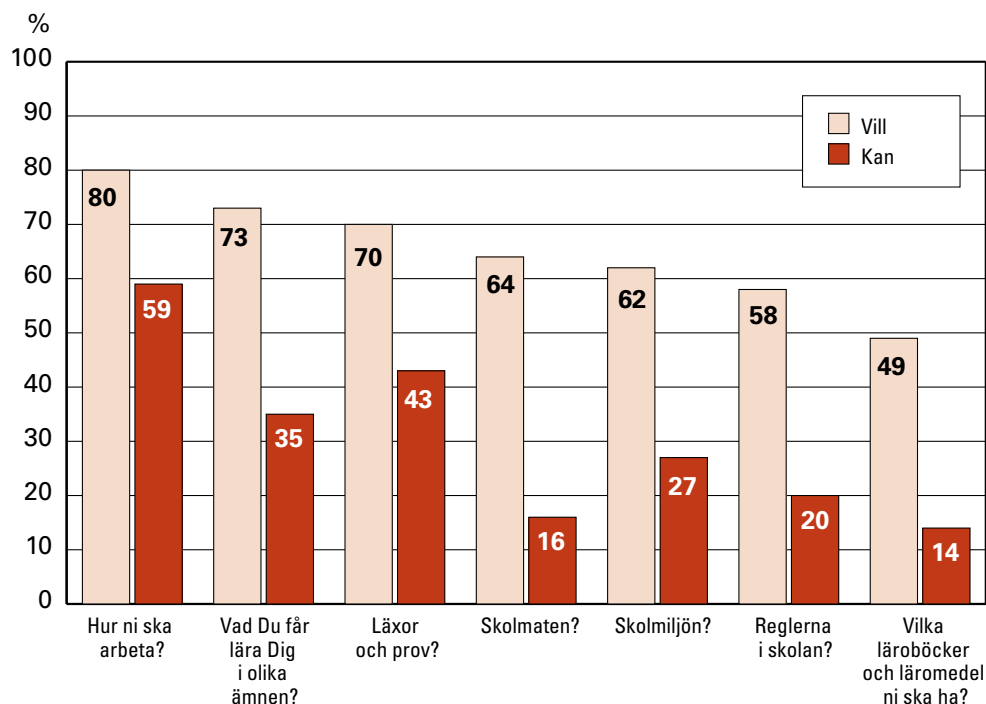
Många elever tycker att de kan vara med och bestämma hur de ska arbeta samt om läxor och prov

Skolverkets två tidigare attitydundersökningar visade att både elevers och föräldrars vilja att vara med och påverka/bestämma i skolan var stor, resultatet är detsamma i undersökningen år 2000.

Liksom tidigare är andelen elever som tycker att de kan påverka²/bestämma inom respektive område mycket mindre än andelen som vill vara med och påverka³ eller bestämma, (se diagram 7.3).

Diagram 7.3 Hur mycket vill/kan Du som elev vara med och (påverka)/bestämma om...

Staplarna avser summan av andelarna som svarat: "Väldigt mycket" och "Ganska mycket".

¹ 1993/94 formulerades frågan till lärarna: "I vilken utsträckning kan du som lärare faktiskt påverka förhållandena i skolan? Hur skolan använder sina resurser, t.ex. inköp av material, vikarier, studiebesök." Svartalternativen var: "Mycket stor utsträckning", "Ganska stor utsträckning", "Varken stor eller liten utsträckning", "Ganska liten utsträckning", "Mycket liten utsträckning" och "Vet inte".

² 1993/94 var huvudfrågeställningen till eleverna: "Hur mycket kan Du som elev faktiskt påverka...?" Svartalternativen var desamma som 1997 och 2000.

³ 1993/94 var huvudfrågeställningen till eleverna: "Hur mycket vill Du som elev kunna påverka...?" Svartalternativen var desamma som 1997 och 2000.

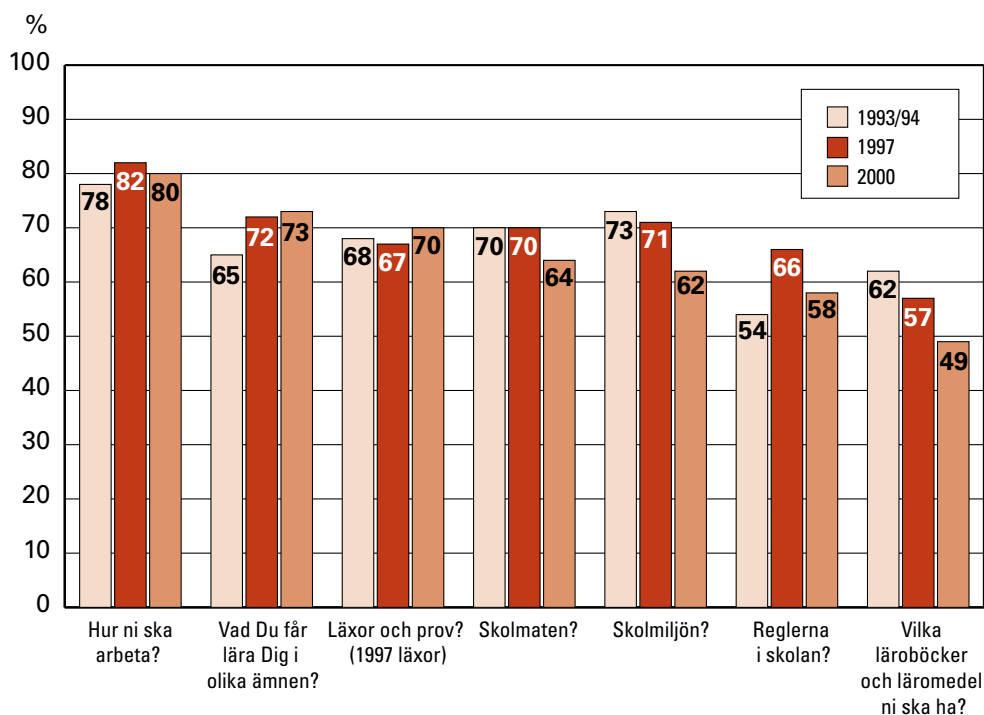
Även om klyftan mellan vad elever vill och vad de anser att de kan vara med och bestämma om är stor är det positivt att förhållandevis stora andelar av eleverna tycker att de kan vara med och bestämma hur de ska arbeta, vad de får lära sig i olika ämnen samt om läxor och prov - mellan 7 och 8 elever av 10 på dessa områden, (se diagram 7.3). Detta är nämligen områden som de allra flesta elever också vill bestämma mycket om. Elevers intresse för att vara med och bestämma om skolmaten, skolmiljön, normer och regler i skolan samt vilka läromedel man ska ha är generellt sett lägre. Även betydligt mindre andelar av eleverna anser att de kan vara med och bestämma om dessa ramar för skolverksamheten.

Eleverna har ett minskat intresse för att bestämma om läromedel och skolmiljö

När vi över tid jämför elevernas svar på frågorna om hur mycket de vill respektive kan vara med och bestämma inom olika område ser vi två olika tendenser. Den första är att elevernas vilja att vara med och bestämma har minskat på flera områden - skolmiljön, reglerna i skolan, skolmaten och när det gäller vilka läromedel som ska användas. Detta gäller framför allt i jämförelse med 1997. Viljan att vara med och bestämma om hur man ska arbeta och vad man får lära sig i olika ämnen⁴ står sig däremot hos eleverna, (se diagram 7.4).

Diagram 7.4 Hur mycket vill Du som elev vara med och (påverka)/bestämma om...

Staplarna avser summan av andelarna som svarat: "Väldigt mycket" och "Ganska mycket".

⁴ 1993/94 och 1997 tillfrågades eleverna om hur mycket de ville vara med och påverka/bestämma om: "Vad som skall tas upp i undervisningen i olika ämnen?" och år 2000: "Vad Du får lära Dig i olika ämnen."

Eleverna tycks uppleva ett större inflytande än 1993/94 men skillnaderna är små i jämförelse med 1997

Den andra tendensen vi ser i en jämförelse av elevernas svar över tid är att eleverna år 2000 tycks uppleva ett något större inflytande på flera områden jämfört med för sex år sedan. Andelen elever som anser att de kan vara med och påverka/bestämma mycket har ökat på flera områden på de sex år som gått. En ännu mer tydlig förändring ser vi i att andelen elever som anser att de endast kan vara med och bestämma litet har minskat betydligt på i stort sett alla områden. Sammantaget tycks det alltså finnas en tendens till att eleverna upplever ett större inflytande i dag än tidigare, (se diagram 7.5 och 7.6).

Diagram 7.5 Hur mycket kan Du som elev vara med och (påverka)/bestämma om...

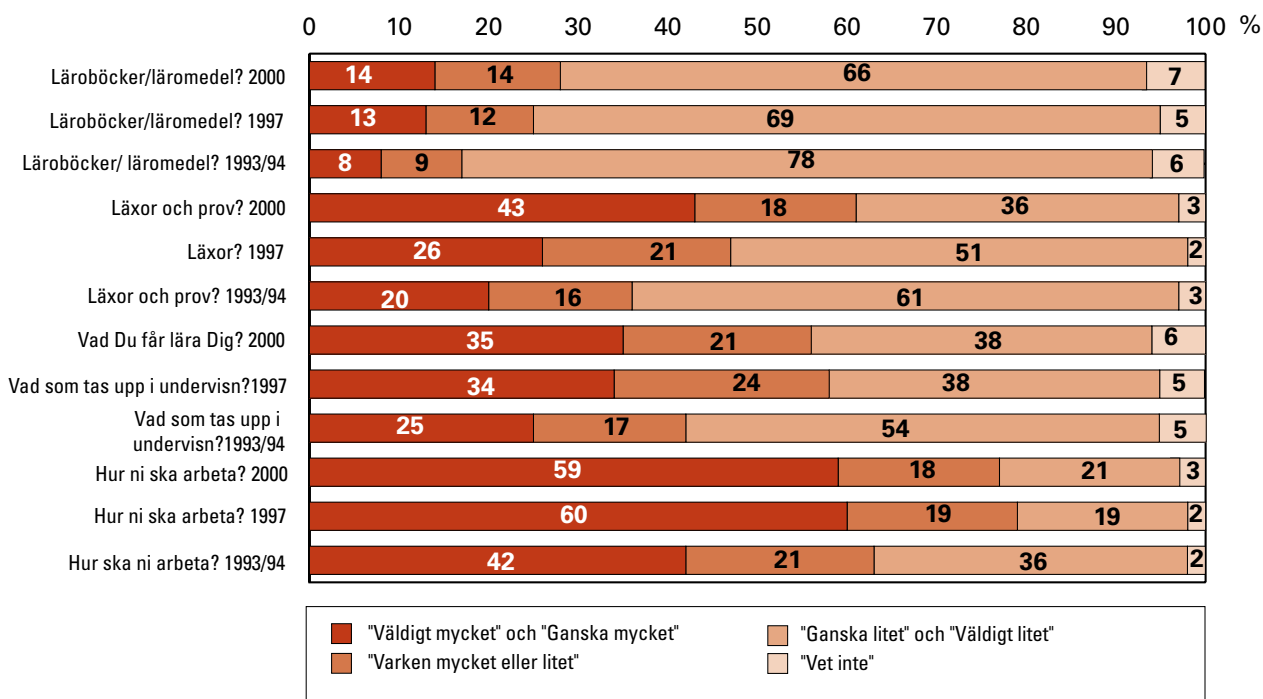
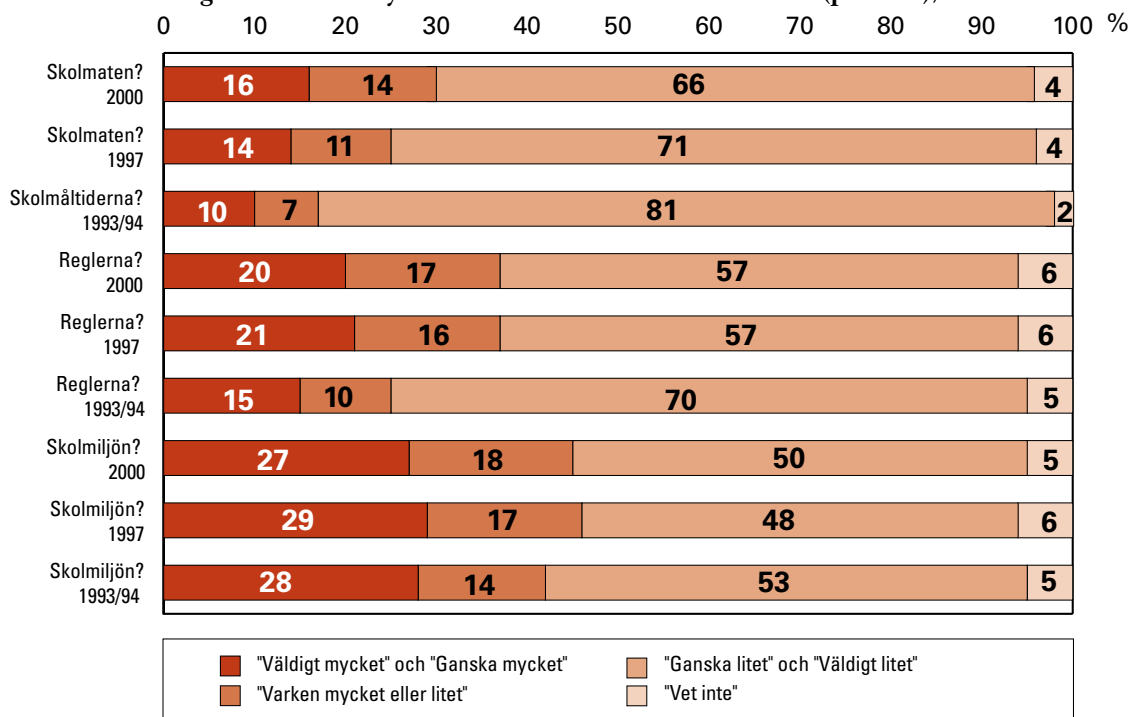

Diagram 7.6 Hur mycket kan Du som elev vara med och (påverka)/bestämma om...

När det gäller elevernas inflytande över hur de ska arbeta, vad de ska lära sig samt vilka läromedel de ska ha, ser vi en ökning framför allt mellan 1993/94 och 1997 av andelen elever som tycker att de kan bestämma mycket om dessa områden. Högst var ökningen när det gällde arbets sättet - 18 procentenheter. Det har däremot just inte skett någon förändring mellan 1997 och år 2000 på dessa områden.

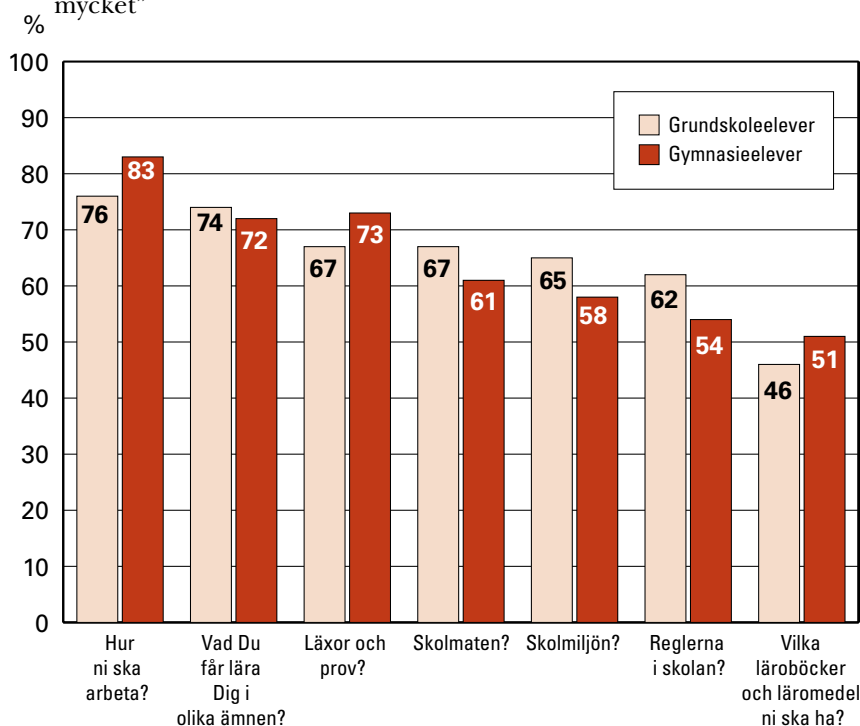
När det gäller elevernas möjlighet att vara med och bestämma om läxor och prov ser vi en stadig ökning mellan alla tre åren i andelen elever som anser att de kan bestämma ganska eller väldigt mycket om detta. Från att 2 av 10 elever ansåg att de kunde vara med och bestämma ganska eller väldigt mycket om läxor och prov 1993/94 anser nu drygt 4 av 10 elever dito.

Även när det gäller de yttre ramarna för skolverksamheten ser vi tendenser till ett upplevt ökat inflytande hos eleverna i jämförelse med tidigare år. I jämförelse med 1993/94 anser en större andel (ca 5 procentenheter) av eleverna både 1997 och 2000 att de kan vara med och bestämma ganska eller väldigt mycket om reglerna i skolan. Även när det gäller inflytandet över skolmaten ser vi en ökning med 6 procentenheter sedan 1993/94 i andelen elever som anser att de kan vara med och bestämma mycket om skolmaten men framför allt är det nu en betydligt mindre andel av eleverna som anser att inflytandet över skolmaten är direkt bristfälligt (se diagram 7.6).

Grundskoleelever och gymnasieelever vill och tycker att de kan bestämma om olika områden

Elevers inflytande i skolan måste förstås gälla alla elever - oavsett, kön, ålder och social eller kulturell bakgrund. Elever har dock lite olika önsknin gar beroende på t.ex. vilken skolform de befinner sig i. Diagram 7.7 visar skill-

Diagram 7.7 Hur mycket vill Du som elev vara med och (påverka)/bestämma om...
Staplarna avser summan av andelarna som svarat "Väldigt mycket" och "Ganska mycket"

naden mellan grundskole- och gymnasieelever när det gäller viljan att vara med och bestämma inom olika områden.

Grundskoleelever, (dvs. i denna undersökning elever i år 7-9), anger i högre grad än gymnasieelever att de vill ha inflytande över skolmat, skolmiljö och reglerna i skolan. När det gäller skolmiljön samt reglerna i skolan anser grundskoleeleverna också i högre grad än gymnasieeleverna att de faktiskt har inflytande. Gymnasieelever däremot vill i förhållande till grundskoleelever i högre grad bestämma mycket om hur man ska arbeta samt om läxor och prov.

Även här finns det ett samband mellan vilja och upplevda möjligheter; gymnasieelever anser t.ex. i högre grad än grundskoleelever också att de kan vara med och bestämma om arbetssättet samt läxor och prov. Exempelvis anser hälften av gymnasieeleverna mot bara 36 procent av eleverna i grundskolan att de kan vara med och bestämma om läxor och prov medan grundskoleelever i högre grad än gymnasieelever tycker att de kan bestämma om skolmiljö och regler i skolan.

För gymnasieskolan gäller att elever på naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen på de flesta av områdena i högre grad än elever på övriga program anger att de vill vara med och bestämma mycket.

Noterbart är också att en större andel flickor än pojkar anger att de vill vara med och bestämma på nästan alla områden. Skillnaden är som störst när det gäller arbetssättet; 87 procent av flickorna mot 73 procent av pojkarna har svarat att de vill vara med och bestämma mycket om hur de ska arbeta. Det enda område där vi inte ser någon skillnad beroende på kön är när det gäller vad eleverna ska lära sig i olika ämnen. På några områden tycker flickorna att de kan vara med och bestämma i högre grad än pojkarna. Skillnaden i uppfattning beroende på kön är även här störst när det gäller möjligheten att vara med och bestämma hur man ska arbeta; 63 procent av flickorna mot 54 procent av pojkarna anser att de kan vara med och bestämma ganska eller väldigt mycket om arbetssättet.

En stabil andel av eleverna är nöjda med sitt inflytande men målen är ännu inte nådda

Utifrån dessa resultat tycks en relativt stabil andel av eleverna vara tillfreds med det inflytande de har i sina skolor och en mindre andel än tidigare tycks direkt missnöjda, vilket är positivt ur elevernas synvinkel. Samtidigt anser dock fortfarande en majoritet av eleverna att de endast kan vara med och bestämma ganska eller mycket litet om t.ex. läromedlen, skolmaten och reglerna i skolan.

Elevers minskade vilja att bestämma om vissa områden kan ses som ett steg i fel riktning. Vad är det som gör att elevers intresse för att vara delaktiga i dessa förutsättningar för skolarbetet minskat? Egentligen kan inte heller skolans mål sägas vara nådda om inte alla elever upplever att de har möjlighet att vara med och påverka sin skoldag, när målet är en skola där alla elever både vill och kan vara delaktiga.

Föräldrar vill värna det egna barnets förutsättningar

I jämförelse med eleverna är föräldrarna inte lika intresserade av att vara med och bestämma hur eleverna ska arbeta, vad deras barn får lära sig i olika ämnen eller vilka läromedel som ska användas. Det är inte heller mer än cirka en tredjedel av föräldrarna som anger att de vill bestämma mycket om hur skolan använder sina resurser.

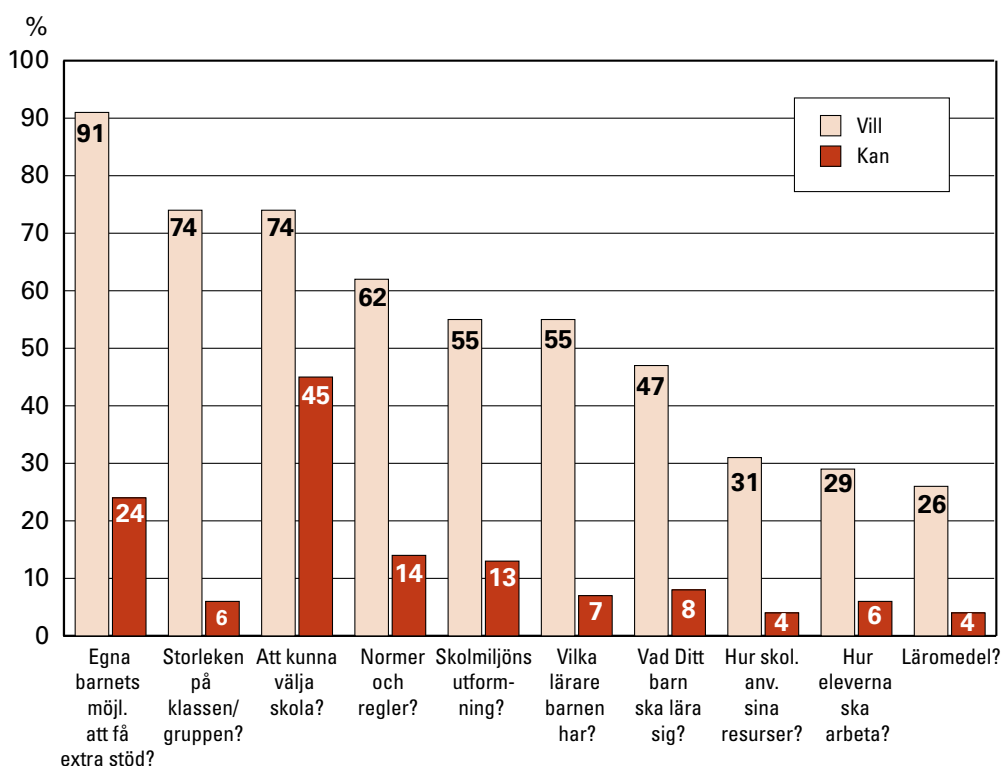
Majoriteten av föräldrarna inom respektive område vill däremot vara med och bestämma om det egna barnets möjligheter att få extra stöd vid behov, storleken på barnets klass/undervisningsgrupp samt val av skola.

Dessa aspekter kan förmodas spegla föräldrars intresse av att ge barnet ett gott "utgångsläge" för sitt lärande. Positivt är att jämförelsevis stora andelar av föräldrarna också tycker att de kan vara med och bestämma valet av skola samt det egna barnets möjligheter att få stöd.

Generellt sett anser föräldrarna annars inte att de kan vara med och bestämma i någon större utsträckning inom något område. Bristen på inflytande tycks ur föräldrarnas synvinkel vara störst när det gäller att bestämma om klassers eller undervisningsgruppers storlek där endast 6 procent av samtliga föräldrar anser att man kan vara med och bestämma ganska eller väldigt mycket (se diagram 7.8).

Diagram 7.8 Hur mycket vill/kan Du som förälder vara med och bestämma om följande...

Staplarna avser summan av andelarna som svarat: "Väldigt mycket" och "Ganska mycket".

Föräldrarna vill ha ett större inflytande i jämförelse med 1997

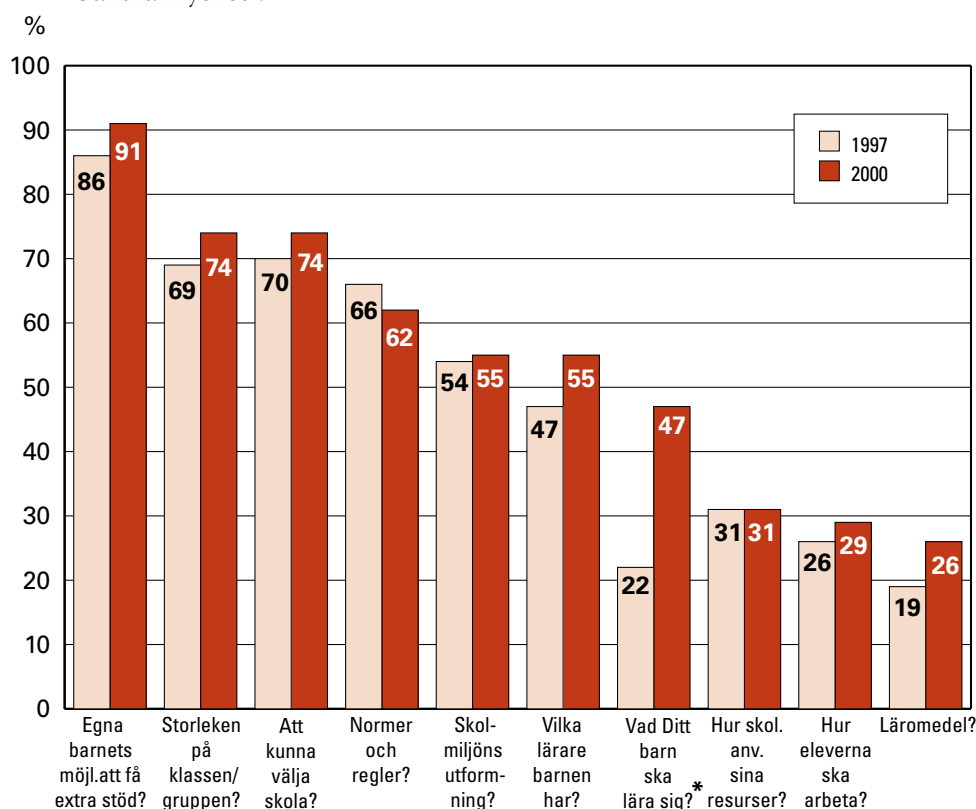
Skolbarnsföräldrarnas vilja att vara med och bestämma inom olika områden i skolan har ökat på de flesta områden sedan 1997. Även i jämförelse med 1993/94⁵ tycks föräldrarnas vilja att vara aktörer i sina barns skolor ha ökat. Vad föräldrarnas ökade vilja är uttryck för är viktigt att ytterligare belysa.

Mest anmärkningsvärt är andelen föräldrar som svarat att de vill vara med och bestämma om vad deras barn får lära sig i olika ämnen år 2000; nästan 5 av 10 föräldrar, i jämförelse med ca 2 av 10 föräldrar i tidigare undersökningar (med reservation för att delfrågan var annorlunda formulerad 1993/94 och 1997⁶). Detta resultat visar att föräldrarna inte alls är ointresserade av att även ha ett större inflytande över områden som handlar om själva lärandet och undervisningen, områden som tidigare främst varit förbehållna lärarna.

Även när det gäller vilka lärare som barnen ska ha, storleken på klasser/undervisningsgrupper och vilka läromedel som ska användas

Diagram 7.9 "Hur mycket vill Du som förälder vara med och bestämma om följande..."

Staplarna avser summan av andelarna som svarat: "Väldigt mycket" och "Ganska mycket".

* 1997 var delfrågans formulering: "Vad som ska tas upp i undervisningen i olika ämnen"

⁵ 1993/94 formulerades frågan till föräldrarna: "Hur viktigt tycker Du som förälder det är att ha möjlighet att påverka olika områden i skolan? Markera nedan i vilken utsträckning Du anser att föräldrar bör kunna påverka." Svartalternativen var "I mycket stor utsträckning", "I ganska stor utsträckning", "Varken i stor eller liten utsträckning", "I ganska liten utsträckning", "I mycket liten utsträckning" och "Tveksam/Vet ej".

⁶ 1993/94 och 1997 var delfrågans formulering: "Vad som ska tas upp i undervisningen i olika ämnen."

har andelen föräldrar som vill vara med och bestämma om detta ökat med 5-8 procentenheter i jämförelse med 1997 och ännu mer i jämförelse med 1993/94 när det gäller de två förstnämnda områdena.

När det gäller att bestämma över det egna barnets möjligheter att få extra stöd samt val av skola har andelen föräldrar som vill bestämma mycket om detta ökat något i jämförelse med 1997, medan andelen var ungefär samma 1993/94 som 2000.

1993/94 ansåg nästan 7 av 10 föräldrar att föräldrar borde kunna vara med och påverka skolmiljön i stor utsträckning. De senare åren, 1997 och år 2000, anser endast drygt 5 av 10 föräldrar att de vill vara med och bestämma mycket om skolmiljön. År 2000 är det i jämförelse med tidigare år också en mindre andel föräldrar som anger att de vill vara med och bestämma om normer och regler i skolan.

I diagram 7.9 jämförs resultaten från 1997 och 2000 (1993/94 är ej med p.g.a. den skilda frågeformuleringen det året.)

När det gäller föräldrar med barn i grundskolan i jämförelse med föräldrar till gymnasieungdomar syns inga större skillnader i uppfattning på de flesta områden. Endast när det gäller skolmiljö och vilka lärare barnen har ser vi att föräldrar till grundskoleelever i högre utsträckning än föräldrar till gymnasieelever anger att de vill vara med och bestämma.

En ökad andel av föräldrarna tycker att de kan bestämma om val av skola

Precis som i de två tidigare undersökningarna upplever endast små andelar av föräldrarna att de kan vara med och påverka⁷/bestämma inom de områden vi frågat om. I jämförelse med 1997 är det betydligt fler föräldrar som tagit ställning till frågan om sitt inflytande. 1997 svarade i genomsnitt knappt 2 av 10 föräldrar ”vet ej” på alla frågor. År 2000 är det i stället en andel föräldrar som lagts till den skara föräldrar som upplever brist på inflytande inom de flesta områden.

Det enda område där vi ser en viss ökning sedan 1997 i andelen föräldrar som upplever att de kan vara med och bestämma är när det gäller att kunna välja skola åt barnet. År 2000 anser 45 procent mot 39 procent 1997 att de kan vara med och bestämma mycket om skolalet. 1993/94 var andelen föräldrar som ansåg att de kunde påverka valet av skola i stor utsträckning 41 procent. Resultatet väcker frågor om huruvida den s.k. valfrihetsreformen börjar få resultat men också om skolornas förmåga att möta alltmer ökade krav på inflytande från föräldrarna.

⁷ 1993/94 formulerades huvudfrågan till föräldrarna: "Hur mycket tycker Du som förälder att Du faktiskt kan påverka förhållanden som rör Ditt barns skolgång?" Svartalternativen var: "I mycket stor utsträckning", "I ganska stor utsträckning", "Varken i stor eller liten utsträckning", "I ganska liten utsträckning", "I mycket liten utsträckning"

Noterbart är också att andelen föräldrar som anser att de kan bestämma om extra stöd till det egna barnet endast är en femtedel, dvs. på samma nivå som 1997. Detta var dock en minskning med ca 10 procentenheter i jämförelse med 1993/94.

Föräldrar till grundskoleelever anser på flera områden i högre grad än föräldrar till gymnasieelever att de kan vara med och bestämma. De yngsta barnens föräldrar är mindre negativa till sina möjligheter att vara med och bestämma om det egna barnets möjligheter till extra stöd.

Inom gymnasieskolan är föräldrar till elever på naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen mindre nöjda med sitt inflytande än föräldrar till elever på andra program inom nästan alla områden. Undantaget är val av skola, där föräldrar till elever på naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen i mindre utsträckning än föräldrar till elever på övriga program upplever brist på inflytande.

Klyftan har ökat mellan andelen av föräldrarna som vill och andelen som tycker att de kan ha inflytande

Sammantaget är bilden av föräldrarnas inflytande att bristen på inflytande har blivit större än den var för tre respektive sex år sedan - detta att döma av den ökade klyftan mellan hur mycket föräldrarna vill och hur mycket de tycker att de kan vara med och bestämma. Det kan förstås på sikt bli problematiskt om inte föräldrarnas ökade vilja motsvaras av ökade möjligheter för föräldrar till ansvar och delaktighet i sina barns skolor.

En ökad andel föräldrar vill engagera sig personligen i barnets skola

På frågan om man som förälder kan tänka sig att göra en personlig insats för att åstadkomma förändringar i sina barns skolor svarar en betydande majoritet av föräldrarna ja (86 procent). Det tycks alltså som att de flesta föräldrar är beredda att lägga ner en del tid och kraft på sitt barns skolgång. Även när det gäller denna fråga visar föräldrar en något ökad vilja att engagera sig, jämfört med 1997, (83 procent), och även i jämförelse med 1993/94, även om frågeställningen till föräldrarna då var annorlunda.⁸ Då svarade endast knappt hälften av föräldrarna att de skulle vara beredda att göra en personlig insats i mycket eller ganska stor utsträckning.

Föräldrastyrelser - en väg att utöva inflytande för föräldrar?

Lokala styrelser med föräldramajoritet prövas läsåret 2000/2001 på cirka 220 (av drygt 4 500 möjliga) grundskolor i landet.⁹ Försöksverksamheten med föräldrastyrelser kan ses som ett sätt att prova att ge föräldrar ett ökat inflytande även formellt i sina barns skolor.

⁸ 1993/94 formulerades frågan till föräldrarna: "I vilken utsträckning skulle Du vara beredd att göra en personlig insats i skolan för att åstadkomma förändringar inom de nämnda områdena?" Svarsalternativen var "I mycket stor utsträckning", "I ganska stor utsträckning", "Varken i stor eller liten utsträckning", "I ganska liten utsträckning", "I mycket liten utsträckning" och "Tveksam/Vet ej".

⁹ Uppgiften avser november 2000.

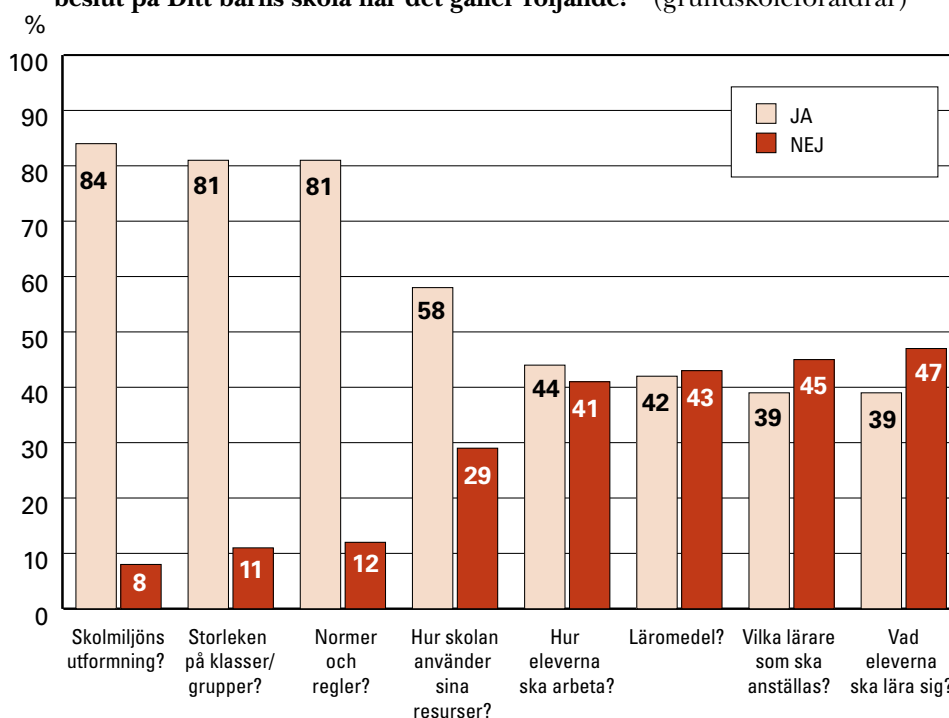
Beslutet att ge kommuner rätt att starta lokala styrelser med föräldramajoritet inom grundskolan och den obligatoriska särskolan fattades av riksdagen 1996, och den femåriga försöksverksamheten ska avslutas under 2001. I den proposition (1995/96:157) som föregick riksdagens beslut angavs bl.a. följande skäl till varför man förordade införandet av föräldrastyrelser:

”Behovet av samarbete mellan skola och hem har ökat. Avregleringar har gjort det möjligt för föräldrarna att påverka skolans arbete. Försvagningen av den myndiga skoltraditionen har kanske också gjort föräldrarna mindre högaktningfulla när de närmar sig skolan. Dessutom pågår just nu ett omfattande utvecklingsarbete i grundskolan med att genomföra den nya läroplanen. Det är viktigt att föräldrarna blir delaktiga i detta utvecklingsarbete. Föräldrarna är en viktig men outnyttjad kraft i den svenska skolan. De har andra grunder och därför också ett annat språk för sin skolförståelse än vad lärare och skolledare har. De ser på skolan med andra ögon.”

Det är kommunfullmäktige som beslutar om att ge skolnämnden i en kommun rätt att inrätta och överlåta befogenheter till en lokal styrelse. Skolnämnden beslutar sedan om vilken sammansättning styrelsen ska ha. Rektor ska alltid ingå i styrelsen tillsammans med annan skolpersonal, men föräldrarna ska vara i majoritet. Elever kan också ingå, om nämnden så önskar. Vilka befogenheter styrelsen ska ha beslutas av skolnämnden efter vissa riktlinjer.

I undersökningen har vi frågat föräldrarna dels om på vilka områden de anser att en föräldrastyrelse skulle kunna vara med och ta beslut, dels om de själva skulle kunna tänka sig att vara representant i en sådan styrelse. Resultaten på den första frågan redovisas i diagram 7.10.

Diagram 7.10 ”Tycker Du att en föräldrastyrelse ska ha befogenheter att fatta beslut på Ditt barns skola när det gäller följande?” (grundskoleföräldrar)

Av diagrammet framgår att de allra flesta föräldrar tycker att en föräldrastyreelse ska kunna fatta beslut om verksamhetens yttre ramar - skolmiljöns utformning, storleken på klasser/undervisningsgrupper samt normer och regler i skolan (ca 8 av 10 föräldrar). Knappt 6 av 10 föräldrar anser även att en föräldrastyreelse ska kunna fatta beslut om hur skolan ska använda sina resurser.

När det gäller områden som ligger nära själva undervisningen - hur eleverna ska arbeta, läromedel, vilka lärare som ska anställas på skolan och vad eleverna ska lära sig - är meningarna däremot delade i föräldragruppen. Knappt hälften av föräldrarna är t.ex. emot att en föräldrastyreelse ska kunna besluta om vilka lärare som ska anställas samt vad eleverna ska lära sig.

Det tycks alltså som om många föräldrar, trots sin vilja att själva vara med och bestämma inom de flesta områden, är mer tveksamma till att överlämna beslut inom vissa områden till föräldragruppen i sin helhet. Kanske anser dessa föräldrar trots allt att skolans personal, och inte andra föräldrar, bör bestämma om sådant som rör undervisningens former och innehåll? Å andra sidan är ju en nästan lika stor andel av föräldrarna av motsatt uppfattning. De menar att de, tillsammans med andra föräldrar, borde kunna ta beslut också om de inre delarna av skolverksamheten.

På frågan om huruvida de själva skulle kunna tänka sig att vara representant i en föräldrastyreelse svarar 45 procent av föräldrarna ja, medan drygt en fjärdedel svarar att de inte skulle kunna tänka sig det. Ytterligare drygt en fjärdedel kan inte ta ställning till frågan, vilket kan bero på att föräldrastyrelser för många föräldrar fortfarande är ett relativt okänt fenomen. Att närmare 50 procent av föräldrarna är positivt inställda till denna verksamhet, trots detta, ser vi som ytterligare ett tecken på en stor vilja till personligt engagemang i skolan hos föräldrarna.

Föräldrar med hög utbildning är mer intresserade av att personligen engagera sig i sitt barns skola

En kritik som kan riktas mot idén med föräldrastyrelser, och mot ett ökat föräldrainsflytande över huvud taget, är risken för att inte alla föräldrar engagerar sig. Risken är då att inte föräldrar till alla barn representeras, vilket i sin tur missgynnar dessa föräldrars barn.

I Skolverkets förra attitydundersökning konstaterades att föräldrar med hög utbildning i högre grad än lågutbildade är villiga att engagera sig personligen i barnets skola. Skillnaderna i detta avseende mellan föräldrar med olika utbildningsbakgrund kvarstår, då 91 procent av föräldrar med högskoleutbildning mot 69 procent av föräldrar med högst grundskoleutbildning anger att de skulle vara beredda att göra en personlig insats. Av föräldrar med högst grundskoleutbildning är det också en betydligt större andel som inte kan ta ställning till påståendet om personlig engagemang.

Hos föräldrar med minst treårig högskoleutbildning uttrycks också en större vilja att vara med och bestämma om skolmiljö, normer och regler samt val av skola, än hos föräldrar med högst grundskoleutbildning. Föräldrar med kortare utbildning (här högst grundskoleutbildning) är däremot i högre grad än högutbildade föräldrar intresserade av att vara med och bestämma om vad deras barn får lära sig samt läromedlen. Vad dessa skilda uppfattningar hos föräldrar beroende på utbildningsbakgrund beror på vore intressant att belysa närmare.

Föräldrar med kortare utbildning anser i högre grad att de kan vara med och bestämma över alla de områden som vi har frågat om. Flera undersökningar tyder på att en hög utbildningsnivå ger en mer kritisk inställning exempelvis till skolan. (Se t.ex. Söderberg, 2000). Kanske har högutbildade föräldrar även högre krav på sitt inflytande? Detta skulle i så fall kunna vara en förklaring till att dessa föräldrar är mindre nöjda med sitt inflytande än lågutbildade föräldrar. Det är också en högre andel lågutbildade föräldrar som inte tagit ställning till vilket inflytande de vill ha.

Föräldrar med utländsk bakgrund tar i lägre grad ställning till frågor om sitt inflytande

Föräldrar med utländsk bakgrund tycks mer tveksamma till att engagera sig personligen i sina barns skolor; 78 procent, mot 87 procent av de svenska föräldrarna, svarar ja på frågan om personligt engagemang. Det finns också skillnader mellan föräldrar med utländsk och svensk bakgrund när det gäller vad man vill vara med och bestämma om i sina barns skolor. Högre andelar av föräldrar med utländsk bakgrund än med svensk, vill vara med och bestämma om vad barnen får lära sig, läromedlen samt hur eleverna ska arbeta, dvs. det som har med själva undervisningen att göra. Dessa skillnader mellan dessa grupper av föräldrar konstaterades även i attitydundersökningen 1997.

Föräldrar med svensk bakgrund uttrycker i stället en större vilja att ha inflytande över klasstorlekar och det egna barnets möjligheter att få extra stöd vid behov, dvs. områden som hänger ihop med skolans resurser och organisation.

Föräldrar med utländsk bakgrund har en mycket mer positiv syn på sitt inflytande än svenska föräldrar, att döma av de områden vi har frågat om. De tycker i högre grad än svenska föräldrar att de kan vara med och bestämma ganska eller väldigt mycket inom nästan alla områden. Till exempel tycker nästan en femtedel av de utlandsfödda föräldrarna, mot endast 6 procent av svenskfödda, att de kan bestämma mycket om vad deras barn får lära sig i skolan. En liknande skillnad finns när det gäller arbets sättet. De svenskfödda föräldrarna tycker i högre grad att de har brist på inflytande på nästan alla områden. Även här spelar förstås de förväntningar man har på sin möjlighet att vara med och bestämma stor roll. När det gäller att bestämma val av skola är det dock ingen skillnad mellan dessa två föräldragrupper.

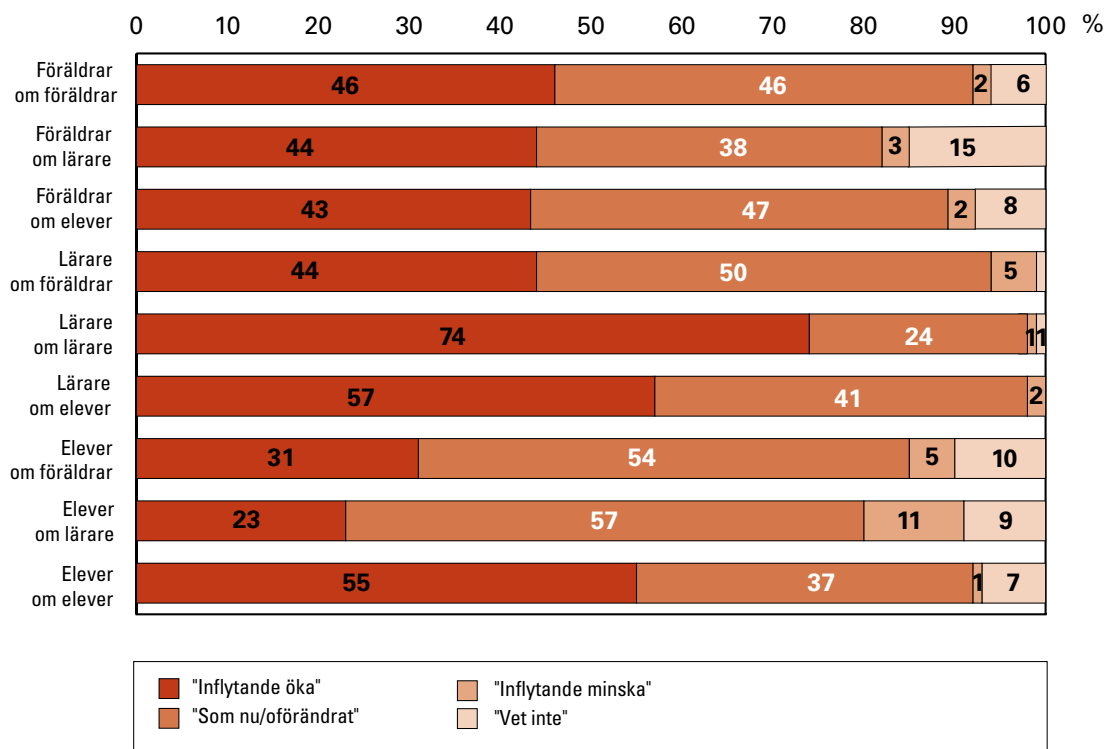
En generell tendens i de resultat som har kommenterats här är att föräldrar med utländsk bakgrund har svårare att ta ställning till frågor om sitt inflytande.

Lärarna är positiva till att öka elevernas inflytande men de flesta elever anser däremot att lärares och föräldrars inflytande är tillräckligt

Elevers, lärares och föräldrars uppfattning om sitt eget och varandras inflytande i skolan visar utifrån denna undersökning en stor vilja till ett ökat inflytande för den egna gruppen, men även en ganska generös inställning till de andra gruppernas inflytande. I diagram 7.11 visas hur elever, lärare och föräldrar svarat på frågan om sitt eget och de andra gruppernas inflytande på sin egen eller sitt barns skola.

Diagram 7.11 Hur tycker Du att följande på Din/Ditt barns skola bör förändras?

Elevers, lärares och föräldrars inflytande i skolan.

Av diagrammet framgår att en majoritet av eleverna och lärarna samt drygt 4 av 10 föräldrar anger att de vill öka elevernas inflytande i skolan; mycket få anser att elevernas inflytande borde minska. Detta måste anses visa på en ganska positiv bild av synen på elevinflytande hos lärare och föräldrar.

Medan cirka tre fjärdedelar av lärarna själva anser att de borde ha ett ökat inflytande anser däremot majoriteten av eleverna att lärarnas inflytande kan vara "som nu/oförändrat". 11 procent av eleverna anser till och med att lärarnas inflytande i skolan borde minska.

Även när vi jämför de tre gruppernas syn på föräldrarnas inflytande i

skolan ser vi att elevgruppen är den som är mest skeptisk till ett ökat inflytande också för denna grupp. Knappt en tredjedel av eleverna anger att de tycker att föräldrarnas inflytande i skolan ska öka och 5 procent tycker att föräldrarnas inflytande borde minska. Nästan hälften av lärarna är för ett ökat föräldrainflytande, medan 5 procent av lärarna vill minska föräldrarnas inflytande.

Det är framför allt gymnasieelever, främst på natur- och samhällsvetenskapligt program, som vill öka elevernas inflytande i skolan. Gymnasieeleverna anser också i lite högre utsträckning än grundskoleeleverna att de vill minska lärarnas inflytande i skolan. Däremot är det små skillnader mellan dessa grupper av elever när det gäller viljan att minska föräldrars inflytande.

Det är följaktligen en viss andel av eleverna, oavsett ålder och program, som tycker att föräldrar, men framför allt lärare, har för stort inflytande i deras skolor. I kapitel 8 visar vi dessutom att eleverna, till skillnad mot lärare och föräldrar, inte alls i lika stor utsträckning instämmer i att det borde finnas fler vuxna i skolan. Det tycks utifrån dessa olika resultat som om eleverna inte självklart ser lärares och föräldrars inflytande i skolan som en garant för att deras eget inflytande ska öka, snarare tvärtom - detta till trots att man t.ex. anser sig trivas mycket bra med sina lärare (se kapitel 4).

Grundskolelärarna är mest positiva till ett ökat inflytande för både elever och föräldrar i sin skola

Grundskolelärarna är i högre utsträckning än gymnasielärarna positiva till ett ökat inflytande för både elever och föräldrar i sin skola. Lärare i år 7-9 är mest positiva till ett ökat elevinflytande. På gymnasieskolan är det lärare på program med yrkesämnen som i högre grad än lärare på naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen vill öka brukarnas inflytande. Däremot är det i högre grad lärare på naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen som vill öka lärarnas inflytande på den egna skolan.

Skillnader finns även beroende på huvudman. Det är en större andel lärare på kommunala skolor än på fristående skolor som vill öka lärarnas och föräldrarnas inflytande på skolan.

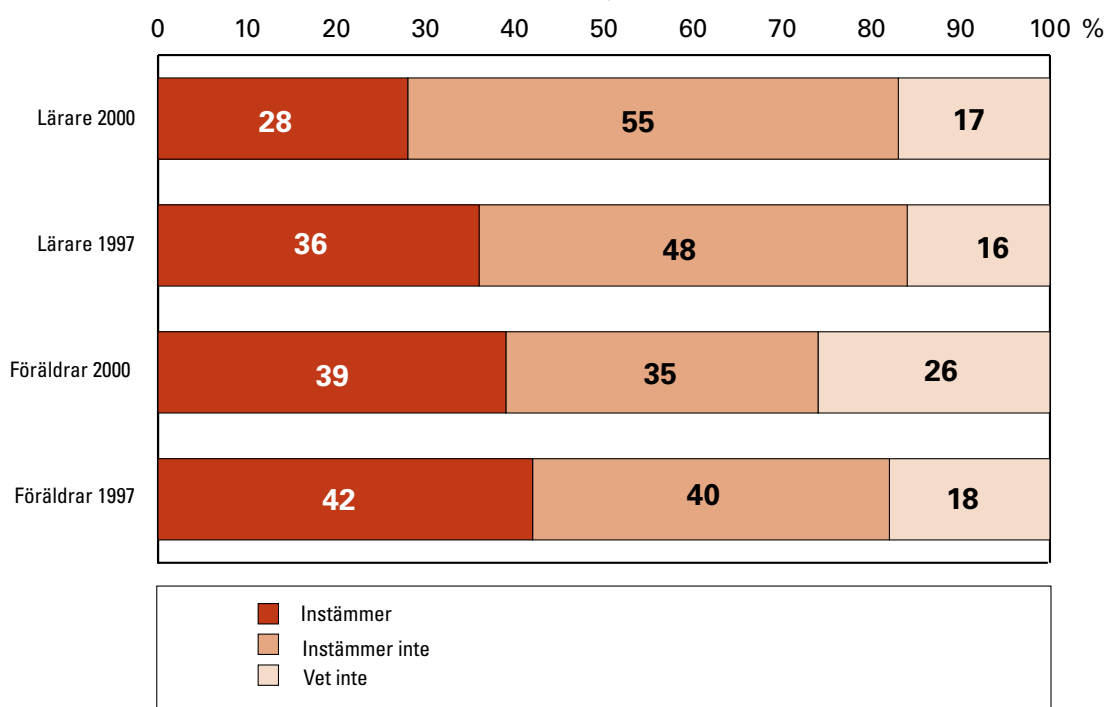
Föräldrar till grundskoleelever är generellt sett mer positiva än gymnasieelevernas föräldrar till att lärarnas och föräldrarnas inflytande i deras barns skola ska öka. Å andra sidan är det en större andel av gymnasieelevernas föräldrar som inte kan ta ställning till frågorna om de olika gruppernas inflytande. Av grundskoleföräldrarna tycks det framför allt vara föräldrar till lite äldre elever, år 7-9, som vill öka elevernas och lärarnas inflytande i barnets skola.

Det finns en positiv inställning till elevinflytande - men klarar eleverna ansvaret?

Ovan såg vi att de allra flesta lärare är för ett ökat elevinflytande i den egna skolan. Det finns dock några resultat som gör bilden mer tvetydig men som tydliggör vad inflytande också kräver, nämligen ett ökat ansvarstagande och medel att kunna ta detta ökade ansvar.

När vi i undersökningen har bitt lärare och föräldrar ta ställning till påståendet: "Eleverna klarar att ta det ansvar som krävs för mer inflytande i skolan" svarar hela 55 procent av lärarna och 35 procent av föräldrarna att de inte instämmer i detta. Andelen lärare som har denna skeptiska inställning till elevernas förmåga har ökat sedan 1997. När det gäller föräldrarna ser vi en betydande ökning i andelen föräldrar som inte anser sig kunna bedöma huruvida påståendet är riktigt eller inte (drygt en fjärdedel år 2000). I diagram 7.12 jämförs resultaten från 1997 och 2000.

Diagram 7.12 "Vilken är Din åsikt om följande påstående?: Eleverna klarar att ta det ansvar som krävs för mer inflytande i skolan".

Det är således inte mer än en dryg fjärdedel av lärarna som instämmer i påståendet, medan 17 procent har angett att de inte kan ta ställning. Av föräldrarna har knappt 4 av 10 svarat att de instämmer, medan andelen av föräldrarna som inte instämmer har minskat med 5 procentenheter sedan 1997.

Vad lärares och föräldrars skepsis till elevernas förmåga att ta ansvar handlar om går inte att säga utifrån denna undersökning men resultaten väcker frågor om vilka krav som ställs på elever och vilka förutsättningar de har för att utöva inflytande och ta ansvar. Vilka former för elevens inflytande fungerar bra och vilka inte?

Redan i den förra attitydundersökningen uppmärksammades lärar- och föräldragruppernas skilda uppfattning om vilka elever som klarar att ta det ansvar som krävs för ett ökat inflytande i skolan (Lindblad-Pérez Prieto 1998). Medan lärare på gymnasiet i högre grad än grundskolelärare ansåg att eleverna inte klarar sitt ansvar, rådde motsatt uppfattning när det gällde föräldrarna till dessa båda grupper av elever. Detta gäller även i årets undersökning, även om skillnaden i uppfattning mellan lärare på grundskolan och i gymnasieskolan har minskat.

Enligt Lindblad-Pérez Prieto kan en förklaring till skillnaden i uppfattning mellan grundskole- och gymnasielärare vara de skilda bildnings-traditionerna i de två skolformerna, vilka i olika grad "tillåter" eleverna att påverka verksamheten. Men kanske är också skilda förväntningar och krav av olika art på elever i grundskolan och gymnasieskolan bidragande till lärargruppernas skilda uppfattning här.

Avslutning

Den bild av lärares, elevers och föräldrars inflytande i skolan som beskrivits i detta kapitel visar både positiva och negativa tendenser i relation till de mål och intentioner som finns för skolan på demokrati- och inflytandeområdet. Lärarna tycks fortfarande till stor del uppleva att de har makt över former och innehåll för själva lärandet, medan de samtidigt ger uttryck för upplevelsen av minskade möjligheter att påverka hur resurser används på skolan. Resurser och andra förutsättningar såsom extra stöd till elever samt klass-/gruppstorlekar är således sådant som lärarna önskar sig ökat inflytande över.

Lärarna uttrycker samtidigt i hög grad en positiv inställning till att öka elevers och föräldrars inflytande, men snarare över de yttre ramarna för skolverksamheten än över undervisning och lärande. 4 av 10 lärare vill dock öka elevernas inflytande över arbetssättet något som ur elevernas synvinkel får betraktas som positivt.

Ur elev- och föräldraperspektivet tycks det generellt sett råda brist på inflytande, men med en del viktiga undantag. Ett sådant är att 60 procent av eleverna, nu för andra gången i rad, upplever att de har ganska eller mycket inflytande över hur de ska arbeta, och att tendensen tycks gå mot ett upplevt ökat inflytande även på flera andra områden. I jämförelse med 1993/94 har t.ex. andelen elever som anser att de kan vara med och bestämma om läxor och prov mer än fördubblats.

Ett positivt tecken ur valfrihetssynpunkt är att en något ökad andel av föräldrarna i dag anser sig kunna vara med och bestämma om valet av skola för sina barn. Frågan är om inte just den möjligheten kan få ökad betydelse när föräldrar upplever små möjligheter till inflytande på de flesta andra områden i barnens skolor? Föräldrarna kan välja en annan skola till sitt barn vid missnöje med den skola barnet går i.

Ett av de tydligaste resultaten i de här kapitlet är annars just den ökade

viljan hos föräldrar att vara med och bestämma i sina barns skolor. Anmärkningsvärt är t.ex. att en så stor andel av föräldrarna år 2000, jämfört med tidigare år, vill vara med och bestämma om vad eleverna ska lära sig, vilket traditionellt i hög grad överlätits till lärarna. Vi ser även en tydlig vilja hos föräldrar att engagera sig personligen i sina barns skolor och även en positiv inställning till att en del beslut om skolan, framför allt beslut om "yttre ramar", överläts till föräldrastyrelser.

Liksom 1997 ser vi dock skillnader i vilja till engagemang beroende på utbildningsbakgrund och även beroende på om man som förälder är född i Sverige eller i något annat land. Högutbildade föräldrar och föräldrar med svensk bakgrund ger i högre grad uttryck för en vilja att vara med och bestämma i sina barns skolor. Dessa föräldrar är också mindre nöjda med det inflytande de har.

I kontrast till föräldrarnas ökade vilja har elevernas vilja att vara med och bestämma minskat framför allt när det gäller en del av de yttre förutsättningarna, vilket inte är helt enkelt att förklara. Kan det kopplas till det ökade engagemanget och stressen som eleverna upplever? (se kapitel 4). De kanske helt enkelt inte anser sig ha tid att engagera sig i sådant som inte direkt rör skolarbetet?

Attitydundersökningen tyder generellt sett på en relativt generös inställning hos både elever, lärare och föräldrar till varandras inflytande då stora andelar i alla grupperna är positiva antingen till en ökning, men för det mesta åtminstone inte till en minskning, av andra gruppers inflytande. Undantaget är en liten andel elever som anser att lärarnas inflytande är för stort, liksom en ännu mindre andel som tycker att föräldrarnas inflytande borde minska. Vilka dessa elever är, och varför de till skillnad mot de andra tycker att vuxna i skolan har för mycket makt, är något som är intressant att gå vidare och undersöka.

Positivt ur elevernas synvinkel är att lärare och i viss utsträckning även föräldrar anser att elevernas inflytande på deras eller deras barns skola, borde öka.

Ytterligare ett perspektiv på frågan om elevernas inflytande i skolan får vi av lärares och föräldrars svar på frågan om huruvida de anser att eleverna klarar att ta det ansvar som krävs för mer inflytande i skolan. Trots den positiva inställning som lärare har till ett ökat elevinflytande på den egna skolan är de betydligt mer tveksamma till om elever i allmänhet är mogna att ta detta ansvar. Det tycks också som lärare till elever på grundskolan har en mer positiv inställning till elevernas inflytande än gymnasielärare, åtminstone när det gäller inflytandet över själva lärandet. Detta kan tyckas paradoxalt, men har även konstaterats i tidigare undersökningar.

Inflytande och ansvarstagande kräver förstås förutsättningar av både kunskaps- och erfarenhetsmässigt slag. Det är inte bara en fråga om vilja hos elever, lärare och föräldrar att öka elevernas inflytande, det

måste naturligtvis också finnas utrymme och väl utarbetade strukturer inom skolorna där eleverna ges möjlighet att påverka. Brist på sådana förutsättningar skulle kunna vara en av flera möjliga förklaringar till lärares och föräldrars tveksamhet till om eleverna klarar av att ta ansvar för ett ökat inflytande i skolan.

Författare:

Hanna Österlund, Skolverkets avdelning för uppföljning och utvärdering

Referenser

Lindblad, S. och Pérez Prieto, H. (1998), "Elevers, föräldrars och lärares bilder av inflytandet i skolan". I Skolverket (1998b.)

Regeringens proposition 1990/91:18, *Ansvar för skolan*

Regeringens proposition 1995/96:157, *Lokala styrelser med föräldramajoritet inom skolan*

Skolverket (1995), *Attityder till skolan. Skolbilsundersökningen 1993/94. Rapport nr 72*

Skolverket (1998a): *Jag vill ha inflytande över allt. En bok om vad elevinflytande är och skulle kunna vara.* Referensmaterial från Skolverket.

Skolverket (1998b), *Vem tror på skolan? Attityder till skolan 1997. Rapport nr 144*

Söderberg, Sten (2000), *Attitudes and Expectations in relation to Schools: Swedish Findings and some International Comparisons.* Paper prepared for the OECD CERI Report *Schooling for Tomorrow: Trends and "Scenarios"* (kommande rapport juni 2001).

Utbildningsdepartementet (1998), *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet.* Lpo 94.

Utbildningsdepartementet (1994), *Läroplan för det frivilliga skolväsendet.* Lpf 94.

KAPITEL 8

Föräldrar är mer positiva till betyg tidigare i grundskolan än lärare och elever, och majoriteten i alla tre grupperna skulle vilja ha mer ordning och reda i skolan.

Syn på förändringar

Så gott som samtliga lärare ser ett behov av fler vuxna i skolan och är eniga om att skolan inte bör ha ett större ansvar för elevers personliga och sociala utveckling än man har nu. En majoritet av lärare och föräldrar tycker inte att kunskapskraven i skolan är för låga. Föräldrar är mer positiva till betyg tidigare i grundskolan än lärare och elever, och majoriteten i alla tre grupperna skulle vilja ha mer ordning och reda i skolan.

Skolan är ett samhällsområde som kontinuerligt diskuteras och som under 1990-talet genomgått en mängd stora förändringar och reformer, till exempel decentraliseringen av skolan, nya läro- och kursplaner, nya betygs- och provsystem och kursutformning av gymnasieskolan. Skolan behöver kontinuerligt utvecklas och förändras så att den passar rådande samhällsförhållanden. Men ibland höjs röster om att det varit alltför många och stora förändringar för att man i verksamheten ska hinna med att ta dem till sig och göra något bra av intentionerna.

I detta kapitel försöker vi fånga vad allmänheten, föräldrar, elever och lärare tycker om skolan i dag och i vilken riktning man vill se skolans utveckling. Har grupperna en samstämmig bild eller tycker de olika?

Meningsskiljaktigheter finns om huruvida det är för mycket förändringar i skolan

Det råder delade meningar om påståendet att skolan är en samhällsinstitution som blivit föremål för alltför många och stora förändringar. Detta återspeglas i att ungefär lika stora grupper ur allmänheten, 42 respektive 44 procent, och lärarkollektivet, 48 respektive 51 procent, instämmer respektive inte instämmer i påståendet att det är för mycket nytt och för stora förändringar i skolan. En försiktig jämförelse med 1997 års svar visar en tendens till att större andelar uppger att de inte instämmer i påståendet.^{1 2}

Intressant är att befolkningen i de övriga nordiska länderna inte alls visar upp samma motstridiga bild som den svenska allmänheten. I övriga länder instämmer i genomsnitt 22 procent, medan 65 procent inte instämmer. I samtliga länder är det en mindre andel av skolbarnsföräldrarna som instämmer.

¹ År 2000 är det en betydligt större andel som tagit ställning till påståendet och alltså inte använt svarsalternativet "Vet inte". Möjligheten att välja fler svarsalternativ jämfört med 1997 kan ha påverkat viljan att svara. År 1997 hade frågan tre svarsalternativ: "Instämmer", "Instämmer inte" och "Vet inte" jämfört med 2000: "Instämmer helt", "Instämmer i stor utsträckning", "Instämmer i liten utsträckning", "Instämmer inte alls" och "Vet inte"

² När det gäller samtliga grupper som besvarat frågan ser vi stora förändringar mellan 1994/93 och 1997 (Skolverket 1998). Svaren år 2000 liknar mer de 1993/94 än 1997. Frågans formulering skiljer något mellan 1993/94 och 1997.

En större andel svenska skolbarnsföräldrar, 60 procent, jämfört med lärare tycker inte att det är för mycket nytt och för stora förändringar i skolan, vilket tyder på att de är positiva till förändringar i skolan. Detta motsäger tesen om att föräldrar skulle fungera som en broms när det gäller skolutveckling. Eller speglar föräldrarnas uppfattning en bristande insyn i hur mycket skolan faktiskt förändrats?

Som framgår av redovisningen längre fram i detta kapitel är det lärare och elever som i störst utsträckning vill se en ökning inom de områden som de tillfrågats om. Endast på två områden, när det gäller omfattning av läxor och när det gäller antalet prov, är det en större andel föräldrar än lärare och elever som vill se en ökning, även om majoriteten av föräldrarna är nöjda med omfattningen/antalet i dag.

En jämförelse över tid, trots olika svarsalternativ³, visar en kraftig ökning i andelen skolbarnsföräldrar som inte instämmer i att det är för mycket nytt och för stora förändringar i skolan. Uppfattningen skiljer både mellan skolbarnsföräldrar till elever i grundskolan respektive gymnasieskolan och mellan lärargrupperna som undervisar i de olika skolformerna. Svarande med erfarenhet från grundskolan instämmer inte i större utsträckning (5 av 10 lärare och 6 av 10 skolbarnsföräldrar), än de med gymnasieerfarenhet (4 av 10 lärare och 5 av 10 skolbarnsföräldrar). Tydligt upplevs förändringarna i gymnasieskolan som mer omfattande än de i grundskolan.

Inom grundskolan är föräldrar till elever i år 7-9 mer benägna att instämma i att det är för mycket nytt än föräldrar till elever i tidigare skolår. Troligtvis avspeglar det bl.a. införandet av det nya betygssystemet som direkt påverkat dem som har barn i de senare åren i grundskolan.

Eleverna däremot tycker inte alls att det är för mycket nytt och för stora förändringar, endast 2 av 10 instämmer medan 7 av 10 inte instämmer.⁴ Detta är en minskning i andelen som instämmer med 10 procentenheter sedan föregående undersökning 1997, och en lika stor ökning i andelen som inte instämmer. Nivån i dag liknar den från undersökningen 1993/94.

Det är ingen skillnad i elevernas uppfattning mellan de olika skolformerna. Att eleverna i mindre utsträckning än övriga grupper ger uttryck för att det skulle vara för mycket nytt och för stora förändringar i skolan har troligtvis att göra med deras begränsade erfarenhet av hur det var tidigare, men det kan också tänkas att elevgruppen är mer förändringsbenägen än föräldrar och lärare.

³ Not 1 gäller även frågan till skolbarnsföräldrar.

⁴ Frågan formulerades likadant till eleverna som till övriga respondentgrupper, men svarsalternativen var tre i stället för fem: "Instämmer", "Instämmer inte" och "Vet inte", både 1997 och 2000.

De svarande ger en tydlig bild av att skolan inte uppfattas som en sluten värld som inte påverkas av omvärlden; 7 av 10 ur allmänheten och av skolbarnsföräldrarna, samt 8 av 10 av lärarna, instämmer inte i påståendet.

Det är stor konsistens mellan svaren i de nordiska länderna samt de svenska svaren över tid⁵, vilket är en tydlig avvisning av att skolan generellt skulle fungera skild från övriga samhället. Föräldrar till elever i gymnasieskolan instämmer dock i större utsträckning än föräldrar till elever i grundskolan. Kanske beror det på högre krav hos föräldrar som kommer att se sina barn i arbetslivet inom en snar framtid? Denna skillnad mellan skolformerna återfinns inte i lärarnas attityder.

De resultat som redovisats ovan ger en grov bild av åsikterna om förändringar i skolan och skolan i förhållande till omvärlden. Varje individ tycker i regel att vissa förändringar är bra och att andra inte är det.

Hur vill då föräldrar, lärare och elever se utvecklingen inom några olika områden? Liknande frågor ställdes även i 1997 års attitydundersökning. Då tillfrågades respondenterna inte om huruvida de ville se en ökning eller minskning utan om huruvida de tyckte att olika förändringsförslag var bra eller dåliga, vilket gör det svårt att göra jämförelser över tid.

Lärare vill ha mer samordning mellan ämnen samt ökat elevansvar

En viktig uppgift för skolan är att ge överblick och sammanhang. Att samordna undervisningen i olika ämnen är ett sätt att bidra till att eleverna får en helhetsförståelse. Detta sätt att arbeta är något som en stor andel av lärarna tycker borde öka, 68 procent, jämfört med skolbarnsföräldrar och elever 47 procent (se diagram 8.1). Det är framför allt skolbarnsföräldrar till elever i gymnasieskolan och eleverna i gymnasieskolan som vill se en ökning. Nästan 20 procent av skolbarnsföräldrarna har svarat att de inte vet. Lärare som har färre undervisningsår bakom sig är mer intresserade av en ökning än de med längre erfarenhet.

I de nordiska länderna är det i genomsnitt 47 procent av skolbarnsföräldrarna som skulle vilja ha en ökning i lärarnas samordning mellan ämnen. I Norge är intresset bland skolbarnsföräldrarna störst, 53 procent, och i Danmark minst, 39 procent. I Finland vill 16 procent av skolbarnsföräldrarna se en minskning av samordningen, medan motsvarande andelar i övriga länder bara är några enstaka procent.

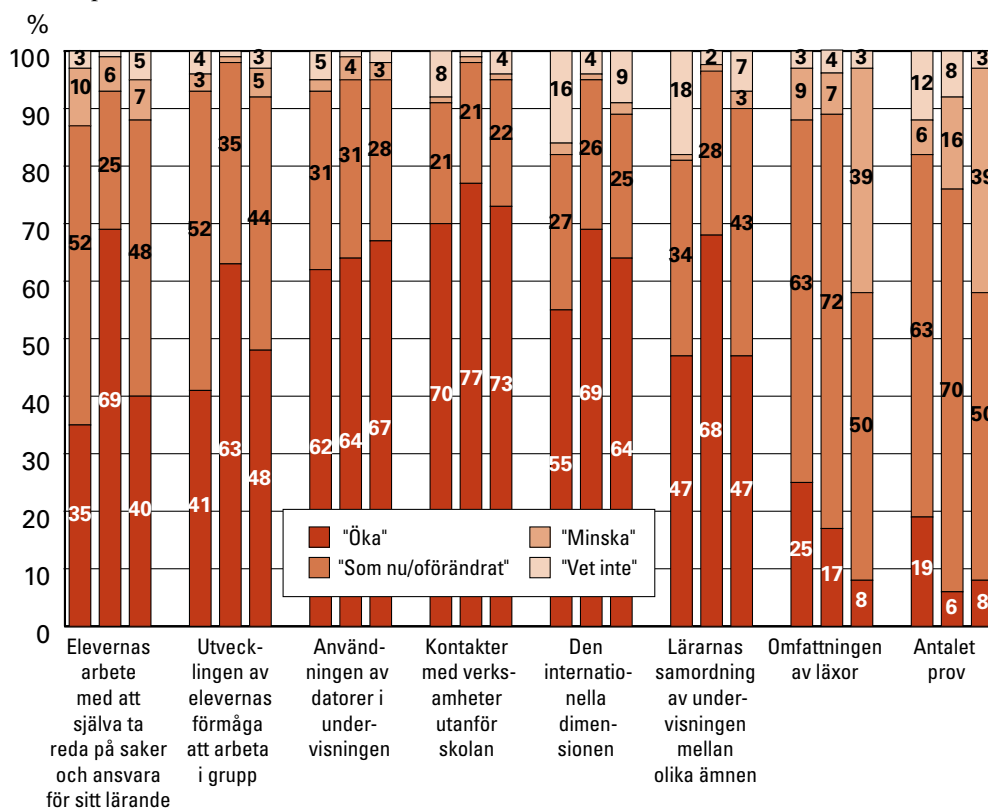
⁵ 1997 hade frågan tre svarsalternativ: "Instämmer", "Instämmer inte" och "Vet inte" jämfört med 2000: "Instämmer helt", "Instämmer i stor utsträckning", "Instämmer i liten utsträckning", "Instämmer inte alls" och "Vet inte" vilket kan ha påverkat resultaten.

Skolbarnsföräldrar och elever har liknande syn på hur elevernas arbete med att själva ta reda på saker och ansvara för sin inlärninng samt utvecklingen av elevernas förmåga att arbeta i grupp ska utvecklas. Ungefär hälften är nöjda med rådande förhållanden (se diagram 8.1). Lärarna är däremot betydligt mer intresserade av att se en ökning än föräldrar och elever. När det gäller träning i att arbeta i grupp är det framför allt eleverna i grundskolan, 52 procent, som vill se en ökning, jämfört med 44 procent av eleverna i gymnasieskolan.

Det är stora skillnader mellan de nordiska länderna i synen på elevernas arbete med att själva ta reda på saker och ansvara för sin egen inlärninng samt utvecklingen av elevernas förmåga att arbeta i grupp. Däremot är det ingen större skillnad mellan föräldrar till elever i de olika skolformerna inom länderna. På Island tycker 65 procent av skolbarnsföräldrarna att elevernas arbete med att själva ta reda på saker och ansvara för sin inlärninng borde öka, medan endast 35 procent av de svenska skolbarnsföräldrarna tycker detsamma. Samtidigt vill 10 procent av svenskarna se en minskning. När det gäller utvecklingen av elevernas förmåga att arbeta i grupp tycker 68 procent av de isländska skolbarnsföräldrarna att den borde öka, men endast 38 procent av de danska föräldrarna.

Diagram 8.1 "Nedan följer några påståenden som framförts i diskussionen om skolans utveckling. Hur tycker Du att följande på Ditt barns skola bör förändras?"

Staplarna per delfråga avser i ordning andelarna skolbarnsföräldrar, lärare respektive elever.⁶

⁶ Elevernas frågor är något annorlunda formulerade när det gäller huruvida man vill se en ökning eller minskning av olika företeelser, se frågeformuläret i bilagan. Eleverna tillfrågades om mängden läxor och prov i samma delfråga. I diagram 8.1 redovisas samma svar två gånger.

Det finns en samstämmig uppfattning om att användningen av datorer borde öka

Med det förändrade arbetssättet i skolan, genom vilket eleverna fått ett allt större ansvar för sin kunskapsinhämtning, undervisningen blivit mer individualiserad och lärarna alltmer handleder eleverna, utgör informationstekniken ett viktigt inslag (Skolverket 2000a, s. 26). Skolan har en viktig uppgift när det gäller att kompensera elevernas skilda förutsättningar, inte minst när det gäller IT-området. Goda kunskaper om IT är en nödvändig förberedelse för den framtida arbetsmarknaden och ger en allmänt starkare position i samhället.

Det råder stor samstämmighet mellan skolbarnsföräldrar, lärare och elever att man vill se en ökad användning av datorer i undervisningen, cirka 64 procent i alla grupperna (se diagram 8.1). Skolbarnsföräldrar till elever i grundskolan är mer intresserade av en ökning, liksom lärare och elever i grundskolan, jämfört med föräldrar till elever i gymnasieskolan, gymnasielärare och gymnasieelever.

Ett nordiskt genomsnitt visar att en mycket stor andel skolbarnsföräldrar i alla länderna tycker att användningen av datorer i undervisningen bör öka, 73 procent. På Island och i Norge är andelen störst, cirka 80 procent. Fäder är mer positiva till en ökning av datoranvändningen än mödrar.

Mer av det internationella perspektivet och kontakter med andra verksamheter utanför skolan önskas

Ett internationellt perspektiv är viktigt för att skapa ett globalt tänkande och för att förbereda för ett samhälle med täta kontakter över kultur- och nationsgränser. Perspektivet innebär också att utveckla förståelse för den kulturella mångfalden inom det egna landet. Den internationella dimensionen kan innebära ett globalt perspektiv i undervisningen i olika ämnen, men också samarbete mellan skolor i olika länder, elevutbyte eller Internetkontakter.

Lärare och elever är något mer intresserade av att se en ökning i den internationella dimensionen än skolbarnsföräldrar, över 60 procent jämfört med 55 procent (se diagram 8.1). Det är framför allt kvinnor, både bland lärare och elever, som är intresserade av en ökning. Föräldrar med högskoleutbildning är mer positiva till en ökning än de med kortare utbildning.

När det gäller de nordiska länderna är det i Finland och på Island som skolbarnsföräldrarna är mest intresserade av en ökning av det internationella samarbetet, drygt 60 procent. I Danmark är motsvarande siffra 48 procent.

Men man vill inte bara se en ökning av det internationella perspektivet. 70 procent av skolbarnsföräldrarna i Sverige och i övriga Norden samt av svenska lärare och elever vill även se en ökning i kontakter med verksamheter utanför skolan, som t.ex. studiebesök och kontakter med företag (se diagram 8.1).

Svenska skolbarnsföräldrar till elever i grundskolans år 7-9, liksom lärare i dessa skolår, vill se en ökning i större utsträckning än föräldrar till elever i gymnasieskolan och gymnasielärare. I Danmark, Finland och på Island är det däremot föräldrar till elever i gymnasieskolan som i större utsträckning vill se en ökning. Kanske har detta att göra med utbildningssystemens utformning i länderna, där övriga nordiska länder har en mer yrkesinriktad utbildning på gymnasienivå än den vi nu har i Sverige.

Det är lagom omfattning av läxor och antal prov, men mer ordning och reda efterfrågas

Omfattningen av läxor och antalet prov är de områden där alla grupper - skolbarnsföräldrar, lärare och elever - i störst utsträckning tycker att det ska vara som nu (se diagram 8.1). Av föräldrarna vill cirka 20 procent se en ökning i omfattning av läxor och antal prov, och det finns ett större stöd för en ökning bland utlandsfödda föräldrar. 17 procent av lärarna vill se en ökning i omfattningen av läxor, och denna önskan är mer utbredd bland lärare med lång lärarefarenhet. En lika stor andel av lärarna som vill se en ökning, vill se en minskning i antalet prov.

Bland eleverna är det 4 av 10 som vill se en minskning av mängden läxor och prov⁷, en större andel grundskoleelever än gymnasieelever. Liksom bland föräldrarna uttrycker en större andel av de utlandsfödda eleverna att de vill se en ökning av mängden läxor och prov.

Även i våra grannländer är omfattningen av läxor och antalet prov något som skolbarnsföräldrarna i stor utsträckning tycker ska vara som nu. Skolbarnsföräldrarna i Danmark och Norge är de som i störst utsträckning vill se en ökning, cirka 30 procent.

I kapitel 3 redovisades elevernas syn på sin fysiska och sociala skolmiljö. Där framgår att nästan 6 av 10 elever i grundskolans år 7-9 och gymnasieskolan instämmer i att det oftast är lugnt och finns arbetsro på lektionerna. Hela 36 procent menar dock att så inte är fallet, och andelen är större bland elever i år 7-9 än i gymnasieskolan.

Dessa resultat stöder den önskan om mer ordning och reda i skolan som här uttrycks. Majoriteten av föräldrarna (84 procent), lärarna (78 procent), och eleverna (62 procent) instämmer i att det ska vara mer ordning och reda i skolan. Av eleverna är det framför allt de i grundskolan (år 7-9) som instämmer, 68 procent, jämfört med 55 procent av gymnasieeleverna.

Lärare vill ha fler vuxna i skolan - men eleverna är inte lika övertygade

Efter ett flertal år med minskade resurser till skolan kan vi se att kostnaderna för grundskolan ökat igen sedan 1997. Den ökade undervis-

⁷ Eleverna tillfrågades om mängden läxor och prov i samma fråga. I diagram 8.1 redovisas samma svar två gång-

ningskostnaden har dock inte lett till högre lärartäthet, utan den beror i stället på en högre lönekostnad i sektorn. Vi har nu en lärartäthet i landet som är långt ifrån den toppnotering vi hade i början av 1990-talet, men också under nivån i början av 1980-talet. Lärartätheten, antalet lärare omräknat till heltidstjänster per 100 elever i grundskolan var 9,4 lärare 1991 och 7,6 lärare 1999 (Skolverket 2000b) vilket kan jämföras med 8,4 lärare 1980.

Nästan samtliga lärare tycker att det behövs fler vuxna i skolan, 94 procent. Bland grundskollärarna är det hela 98 procent som instämmer, jämfört med 82 procent av lärarna i gymnasieskolan. Skolbarnsföräldrarna tycker också att fler vuxna behövs i skolan, 88 procent, och även bland dem är det en något större andel i grundskolan än i gymnasieskolan, 89 respektive 85 procent.

Av eleverna är det 42 procent som instämmer i påståendet, medan hälften av eleverna inte gör det. Hos eleverna ser vi inga skillnader mellan de båda skolformerna.

Föräldrar är mer intresserade av betyg tidigare i grundskolan än lärare och elever

Av svarsgrupperna är det skolbarnsföräldrarna som i störst utsträckning instämmer i påståendet att betyg bör ges tidigare i grundskolan. I dag vill en majoritet av föräldrarna ha betyg tidigare i grundskolan. Det stora flertalet av föräldrarna uppger också att de är nöjda med de utvecklingssamtal de haft med sitt barns lärare (se kapitel 5). Att man är nöjd med utvecklingssamtalen, men samtidigt vill ha betyg i tidigare skolår, kan i viss mån vara motsägelsefullt. Kanske är det ett uttryck för en önskan hos föräldrarna om mer information om sitt barns skolgång?

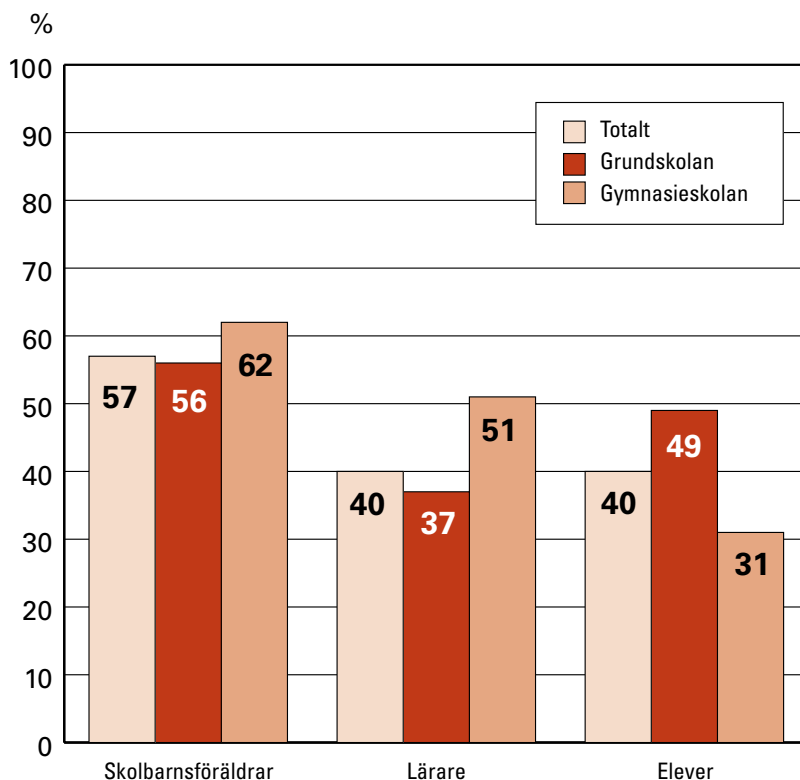
Sedan 1997 ser vi en tendens hos skolbarnsföräldrar och lärare till en mer positiv inställning till betyg tidigare i grundskolan. Uppgifterna bör dock jämföras med försiktighet.⁸ Det är framför allt föräldrar till elever i gymnasieskolan som vill att eleverna ska få betyg tidigare.

I grupperna lärare och elever tycker 4 av 10 att betyg borde ges tidigare. Vid en uppdelning efter skolform ser vi att det framför allt är gymnasielärare och elever i grundskolan (år 7-9) som instämmer, dvs. lärare som ska ta emot elever från grundskolan och elever som står inför valet till gymnasieskolan. Bland lärarna i grundskolan är det inte oväntat större andelar som instämmer, ju högre skolår de undervisar i - 19 procent år 1-3, 29 procent år 4-6 och 59 procent år 7-9.

⁸ Frågeformulering 1997: "Nedan följer några påståenden som brukar finnas i diskussionen om hur arbetet i skolan bör förändras. Vad tycker Du om följande förslag?" "Betyg bör ges tidigare i grundskolan", svarsalternativ: "Mycket bra", "Ganska bra", "Ganska dåligt", "Mycket dåligt" och "Vet ej". Här jämförs de som svarat "Instämmer" år 2000 med de som svarat "Mycket bra" och "Ganska bra" 1997. År 1997 svarar tre av tio föräldrar att de inte vet, motsvarande andel år 2000 var en av tio.

Diagram 8.2 "Nedanstående fråga omfattar ett antal påståenden som förekommit i debatten om den svenska skolan. Vilken är Din åsikt om vart och ett av dem?" "Betyg bör ges tidigare i grundskolan"

Staplarna avser andelarna skolbarnsföräldrar, lärare respektive elever som svarat "Instämmer".

En majoritet av lärare och föräldrar tycker inte att kunskapskraven i skolan är för låga

Det mål- och kunskapsrelaterade betygssystemet har gjort att elevernas betygsresultat i grundskolan har blivit tydligare. Systemet är uppbyggt så att sambanden mellan insats och utfall klart ska framgå. Detta har inneburit ett tydligare krav på ansvarstagande, samtidigt som krav- och ambitionsnivån ökat generellt. Kunskapskraven på eleverna är högre, liksom kraven på lärare och annan personal att ge stöd och hjälp (Skolverket 2000a, s. 9). Under de första tre åren med betygssystemet är det årligen cirka en femtedel av eleverna som inte nått minst betygsresultatet godkänt i alla ämnen (Skolverket, 2001).

Vilken är då uppfattningen om kunskapskraven i skolan? 5 av 10 ur den svenska allmänheten tycker att kunskapskraven i skolan är för låga. I Finland är man däremot mycket avvisande till påståendet om att de skulle vara för låga - endast 17 procent instämmer. I de övriga nordiska länderna är inställningen en annan, mellan 46 procent i Norge och 56 procent på Island instämmer.

Bland skolbarnsföräldrarna råder motsatt uppfattning, där 6 av 10 inte instämmer i påståendet. Fäder instämmer dock i något större utsträckning än mödrar, 40 respektive 34 procent.

Lärarna är i stor utsträckning eniga om att kunskapskraven i skolan inte är för låga; 7 av 10 lärare instämmer inte i påståendet, grundskollärare i större utsträckning än lärare i gymnasieskolan. Inom grundskolan ser vi en tendens att ju högre skolår läraren undervisar i, desto större andel instämmer.

Lärare är eniga om att skolan inte bör ha ett större ansvar för elevers personliga och sociala utveckling än nu

Hos allmänheten tycker 5 av 10 och av skolbarnsföräldrarna 4 av 10 att skolan bör ha ett större ansvar för elevers personliga och sociala utveckling än nu, medan 4 respektive 5 av 10 inte tycker det. Andelarna för och emot ett större ansvar för skolan är alltså ungefär lika stora. Fäder och utlandsfödda föräldrar instämmer i större utsträckning än mödrar och svenskfödda.

Så många som 7 av 10 islänningar tycker att skolan borde ha ett större ansvar och i de övriga tre nordiska länderna är andelen cirka 36 procent. I en attitydundersökning om skolan från 1993 i elva OECD-länder ställdes frågan om hur mycket ansvar hemmen ska ha för elevernas personliga och sociala utveckling, jämfört med skolan. Tre svarsalternativ var möjliga: hemmet mer än skolan, lika stort ansvar eller hemmet mindre än skolan. I genomsnitt tyckte 63 procent i alla länder att ansvaret skulle delas lika, 32 procent ville att hemmet skulle ha mer ansvar och 5 procent att hemmet skulle ha mindre ansvar än skolan.

De svenska svaren påminner mycket om OECD-genomsnittet (60, 38 respektive 2 procent). Resultaten från Danmark och Finland, som var de andra två deltagande nordiska länderna, skiljde ut sig från övriga OECD-länder såtillvida att man i större utsträckning ville att hemmet skulle ha mer ansvar och i mindre att ansvaret skulle delas lika mellan hem och skola (OECD, 1995).

Bland lärarna råder en mer enig bild om att skolan inte bör ha ett större ansvar, 8 av 10 instämmer inte i påståendet. Det är en något större andel lärare i gymnasieskolan än i grundskolan som instämmer. Lärare som arbetar i en skola med fristående huvudman instämmer i större utsträckning, 35 procent, än lärare i skolor med kommunal huvudman, 18 procent.

De redovisade resultaten för föräldrar och lärare visar att man inte har samma uppfattning. Lärarna är i stort sett eniga om att skolan inte bör ha ett större ansvar för elevernas personliga och sociala utveckling än nu, medan en relativt stor andel av föräldrarna tycker det motsatta, även om drygt hälften av föräldrarna inte instämmer i påståendet. Att en så stor andel av föräldrarna instämmer beror säkert på att eleverna tillbringar förhållandevis mycket av sin tid i skolan, både när det gäller tid per dag och antal utbildningsår, där föräldrarna endast i viss mån har insyn och möjlighet att vara med och påverka.

Avslutning

Skolan har varit föremål för förändringar av många slag. Både grundskolan och gymnasieskolan har fått nya läroplaner samt nya betygs- och provsystem. Kraven på ett mer varierat arbetssätt och mer inflytande för elever och föräldrar har förstärkts.

Att allmänhet, skolbarnsföräldrar och lärare generellt skulle tycka att skolan är en sluten värld som inte påverkas av omvärlden kan avfärdas utifrån resultaten från upprepade attitydundersökningar. Däremot råder delade meningar om huruvida skolan är en institution som blivit föremål för alltför mycket nytt och för stora förändringar. Respondentgrupperna är dock överens om att arbetet i skolan behöver förändras, både genom att skolan öppnar sig mot omvärlden och att arbetssättet varierar.

Elever och lärare är mest positiva till förändringar på de områden som undersökts här, speciellt lärare med kortare tid i yrket. Föräldrar är i större utsträckning nöjda som det är i dag. De vill bl.a. se en ökning av läxor och prov, områden som varken lärare och elever är speciellt intresserade av att öka, och som eleverna i stor utsträckning vill se en minskning av. Föräldrar är också mer positiva till betyg tidigare i grundskolan än lärare och elever.

När det gäller den tekniska utvecklingen har föräldra-, lärar- och elevgrupperna en samstämmig uppfattning om att användningen av datorer i undervisningen borde öka.

Lärare är den grupp som är mest intresserad av en ökning på de områden som rör arbetssättet, t.ex. samordning mellan ämnen och ökat elevansvar. Inom lärarkåren är man mer positiv till en ökning ju kortare tid man har i yrket.

Så gott som samtliga lärare ser ett behov av fler vuxna i skolan och är eniga om att skolan inte bör ha ett större ansvar för elevers personliga och sociala utveckling än nu. En majoritet av lärare och föräldrar tycker inte att kunskapskraven i skolan är för låga, men att det ska vara mer ordning och reda i skolan. Även eleverna instämmer i önskan om mer ordning och reda.

Sammanfattningsvis är föräldrarna den grupp som i minst utsträckning tycker att skolan blivit föremål för alltför mycket nytt och för stora förändringar. Samtidigt är det de som i minst utsträckning vill se en ökning inom de olika områden de tillfrågats om, med undantag för läxor och prov.

Författare:

Camilla Fjellström, Skolverkets avdelning för uppföljning och utvärdering

Referenser

Nordiska ministerrådet (kommande rapport) *Nordisk skolbarometer. Attityder till skolan år 2000.*

OECD (1995), *Education at a glance OECD Indicators. Public expectations of the final stage of compulsory education Technical report network D*

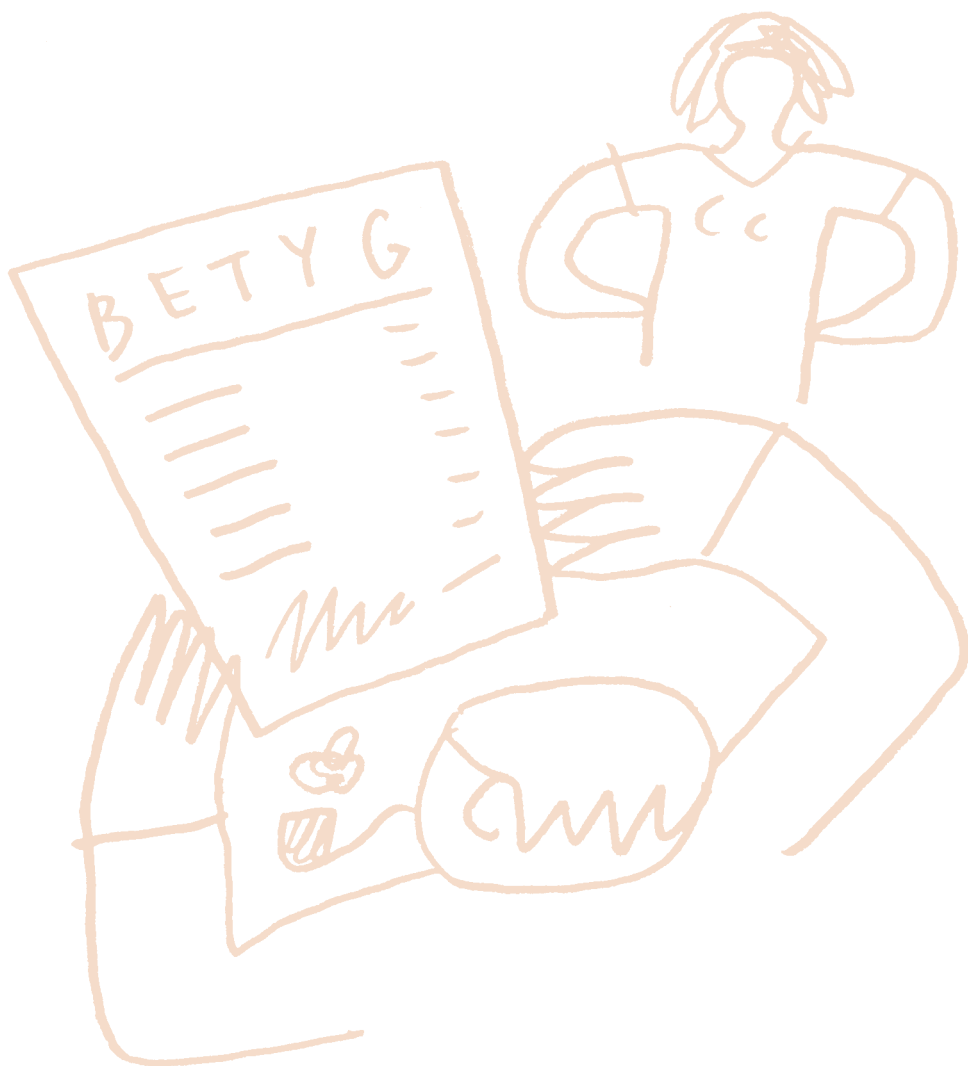
Skolverket (1995), *Attityder till skolan. Skolbilsundersökningen 1993/94. Rapport nr 72*

Skolverket (1998), *Vem tror på skolan? Attityder till skolan 1997. Rapport nr 144*

Skolverket (2000a), *Barnomsorg och skola 2000. Skolverkets lägesbedömning. Rapport 193*

Skolverket (2000b), *Barnomsorg och skola. Jämförelsetal för huvudmän. Del 2, 2000. Rapport 189*

Skolverket (2001), *Barnomsorg och skola i siffror del 1, 2001. Rapport 195*

Så har undersökningen genomförts

Attitydmätning med fasta svarsalternativ

Genom att mäta attityder får man en bild av hur människor *uppfattar* olika förhållanden. Resultaten styrs naturligtvis utifrån urvalet av frågor, hur frågorna ställs och svarsalternativens utformning.

I attitydundersökningar finns också faktorer som kan påverka undersökningsresultaten, där vi inte vet *hur* de påverkar resultaten. Det kan till exempel vara frågornas ordningsföljd eller ordens valörer. Händelser och omständigheter i omvärlden under mätperioden kan också påverka undersökningsresultaten.

Frågorna i denna undersökning har fasta svarsalternativ, oftast sex stycken. Svarsalternativen är för de flesta frågor balanserade med lika många positiva som negativa alternativ och ett svarsalternativ "vet inte". I slutet av enkäten eller telefonintervjun har de svarande också haft möjlighet att lämna egna kommentarer.

Ett representativt urval

Undersökningen riktar sig till fyra grupper: allmänhet, skolbarnsföräldrar, elever och lärare. Datainsamlingen pågick under perioden februari-maj 2000, och den har gått till så att ett stratifierat slumpmässigt urval av personer från respektive grupp har fått besvara frågor om skolan antingen via en skriftlig enkät eller via en telefonintervju. Eleverna deltog i undersökningen huvudsakligen via telefonintervjuer och de övriga grupperna deltog huvudsakligen via skriftliga enkäter.

Svaren från individerna i urvalet används som en skattning av hur alla i den aktuella populationen skulle ha svarat om samtliga individer deltagit i undersökningen. Till exempel utgör de cirka 2 000 elevernas svar i urvalet en skattning av vad alla cirka 620 000 elever i grundskolans år 7-9 och gymnasieskolan i Sverige tycker.

Skattningen har en viss osäkerhet som kan beräknas, där antalet som svarat på frågorna avgör hur stor osäkerheten blir. Vi har valt att låta så många personer ingå i urvalet att osäkerheten för en grupp (elever, lärare, allmänhet eller skolbarnsföräldrar) är högst ± 3 procentenheter vid en svarsfrekvens om 70 procent. I undersökningen år 2000 svarade exempelvis 85 procent av eleverna i urvalet att de trivs bra på skolan. Andelen av de 620 000 eleverna i Sverige som trivs bra vet vi inte exakt, men med 95 procents sannolikhet kan vi säga att intervallet 82-88 procent innefattar den sanna andelen.

Felkällor som kan påverka resultaten

I de flesta undersökningar ingår personer som inte kan eller inte vill delta av olika anledningar. De som inte svarar på frågorna utgör

undersökningens bortfall. Om individerna i bortfallet skiljer sig åt jämfört med de svarande kan resultaten bli snedvridna på grund av detta. Om till exempel bara elever som trivs i skolan väljer att delta i undersökningen är det inte orimligt att tänka sig att dessa elevers syn på skolan skiljer sig från den syn de elever som inte trivs i skolan har. Som bortfall räknas förutom personer som inte vill medverka också de man inte har fått kontakt med, till exempel de som har hemligt telefonnummer och/eller okänd adress.

Svarsfrekvensen för de olika grupperna i undersökningen ligger mellan 70 och 80 procent (se tabell 1).

Det finns också ett partiellt bortfall som består av individer som är med i undersökningen men som inte besvarat enskilda frågor. Det partiella bortfallet är litet för de flesta frågor i denna undersökning, oftast mellan 0 och 2 procent.

Även mätfel kan uppstå om en person exempelvis läser slarvigt, missförstår frågan eller kryssar i fel svar. Det kan också uppstå bearbetningsfel när data stansas in och sammanställs.

Tabell 1. Grupp, antal i urvalet, antal svarande, svarsfrekvens och undersökningsperiod.

Grupp	Antal i urvalet	Antal svarande	Svarsfrekvens	Undersökningsperiod
Allmänhet	2 704	1 884	70 procent	februari-april 2000
därav skolbarns-föräldrar	2 029	1 480	73 procent	februari-april 2000
Elever	1 985	1 465	74 procent	mars-maj 2000
Lärare	1 975	1 581	80 procent	mars-april 2000

Att göra tidsjämförelser

Attitydundersökningar har genomförts två gånger tidigare - 1993/94 och 1997. En del frågor har tillkommit, några har försvunnit och en del frågor har moderniserats/omformulerats eller jämkats ihop med den samnordiska delen av undersökningen. Ungefär hälften av resultaten från 2000 års undersökning går dock att jämföra helt eller delvis med resultaten från tre eller sex år sedan.

Vid tidsjämförelser är det viktigt att urvalen verkligen är slumpmässiga och representativa för hela populationen. Det är också viktigt

att bortfallen är ungefär lika stora de olika åren. Svansfrekvenserna vid de tre undersökningstillfällena kan utläsas av tabell 2.

Tabell 2. Svansfrekvenser år 2000, 1997 och 1993/94.

Grupp	Svansfrekvens 2000	Svansfrekvens 1997	Svansfrekvens 1993/94
Allmänhet	70 procent	68 procent	77 procent
därav skolbarns- föräldrar	73 procent	70 procent	80 procent
Elever	74 procent	81 procent	83 procent
Lärare	80 procent	80 procent	77 procent

Det kan finnas många anledningar till att personer inte vill delta i en undersökning - exempelvis att man inte har tid, inte känner något engagemang för frågorna eller att man inte tycker att det tjänar någonting till att säga sin mening. Faktorer som påverkar huruvida en person deltar eller inte kan förändras över tid. Till exempel skulle ett valår där skolan får stort utrymme i olika medier kunna påverka människors intresse och benägenhet att svara. Sådana förändringar kan leda till att grupper som svarar vid olika tillfällen inte är helt jämförbara.

När jämförelser görs mellan åren eller mellan olika undergrupper, t.ex. mellan 2000 och 1993/94 eller mellan grundskolan och gymnasieskolan, har 5 procents signifikansnivå använts. Det innebär att det med 95 procents säkerhet är skillnader som motsvaras av en faktisk skillnad i resultat mellan åren eller grupperna - inte en skillnad som beror på slumpen till följd av att det är en urvalsundersökning och inte en totalundersökning.

Till exempel - andelen grundskoleelever som svarar att de trivs bra är 84 procent och andelen gymnasieelever som svarar att de trivs bra är 87 procent. Efter ett signifikanstest kan vi konstatera att skillnaden inte är statistiskt signifikant. Skillnaden är alltså inte tillräckligt stor för att vi med 95 procents säkerhet ska kunna påstå att gymnasieelever trivs bättre än grundskoleelever.

Allmänhets- och skolbarnsföräldraundersökningen

Undersökningen genomfördes av Statistiska centralbyrån (SCB) under perioden februari-april 2000. Undersökningen vände sig till allmänheten, definierad som befolkningen i åldern 18-74 år och till

skolbarnsföräldrar, definierade som personer med barn i grundskolan eller gymnasieskolan.

Skolbarnsföräldrarna fick svara på enkäten utifrån ett namngivet barn för att de inte skulle tvingas väga ihop erfarenheter och synpunkter från flera barn. Allmänheten och skolbarnsföräldrarna svarade på en enkät som skickades per post, med två skriftliga påminnelser som båda hade enkäten bifogad. Därefter ringde man upp de personer som inte svarat och bad att få göra telefonintervjuer med dessa. Allmänhetens enkät omfattade totalt 66 frågor och skolbarnsföräldrarnas 160.

För allmänhet och skolbarnsföräldrar drogs ur befolkningsregistret ett urval med fyra strata: 675 personer i åldrarna 18-74 som inte hade barn i skolan (icke-skolbarnsföräldrar) 835 grundskoleelevsföräldrar, 860 gymnasieelevsföräldrar och 335 personer som var både grundskole- och gymnasieelevsföräldrar. Svarsfrekvensen för allmänheten blev 70 procent och för skolbarnsföräldrarna 73 procent.

För allmänheten var bortfallsorsakerna att man inte fick kontakt (2 procent), att man inte ville medverka (9 procent) och övriga orsaker (20 procent). För skolbarnsföräldrarna var bortfallsorsakerna att man inte fick kontakt (1 procent), att man inte ville medverka (7 procent) och övriga orsaker (19 procent). Av de svarande genomförde 89 procent undersökningen via enkät och 11 procent via telefonintervju.

Elevundersökningen

Undersökningen genomfördes under perioden 27 mars-31 maj 2000 av Skandinavisk Opinion AB (SKOP). Eleverna intervjuades per telefon och de som inte kunde nås per telefon fick enkäter per post. Om eleven var under 18 år bad intervjuaren elevens förälder om tillstånd innan någon intervju genomfördes.

Undersökningen, som riktades till elever i grundskolans år 7-9 och elever i gymnasieskolan, omfattade totalt 112 frågor. För elever i grundskolan gjordes ett slumpmässigt urval om 717 individer bland ungdomar födda 1984-1986 från befolkningsregistret hos SEMA Group. För elever i gymnasieskolan gjordes ett slumpmässigt urval från elevregistret av 649 individer på naturvetenskaps- och samhällsvetenskapsprogrammen samt av 648 elever på övriga program.

Av de 1 985 personerna i urvalet fick man svar från 1 465, vilket ger en svarsfrekvens på 74 procent. För eleverna var bortfallsorsakerna att man inte fick kontakt (23 procent), samt att man inte ville medverka eller inte fick göra det för sina föräldrar (3 procent). Av de svarande telefonintervjuades 84 procent av eleverna och 16 procent av eleverna besvarade en enkät per post.

Läraryundersökningen

Undersökningen genomfördes under perioden mars-april 2000 av Statistiska centralbyrån (SCB). Lärarna svarade på en enkät som skickades per post med två påminnelser, där den andra påminnelsen hade frågeformuläret bifogat. I de fall man inte fick svar ringde man upp och bad att få göra en telefonintervju. Enkäten omfattade totalt 127 frågor. Urvalet om 2 000 lärare drogs slumpmässigt från SCB:s lärarregister.

För grundskollärarna bildades åtta strata för att få en bra balans mellan lärare i olika skolår. Totalt drogs 1 000 grundskollärare och 1 000 gymnasielärare i urvalet. Svarefrekvensen blev 80 procent. Av de 1 975 personerna i urvalet fick man svar från 1 581, vilket ger en svarefrekvens på 80 procent. För lärarna var bortfallsorsakerna att man inte fick kontakt (9 procent), att man inte ville medverka (6 procent) och övriga orsaker (4 procent). Av de svarande genomförde 83 procent undersökningen via enkät och 17 procent via telefonintervju.

Egna kommentarer

I undersökningen fanns även utrymme för de svarande till egna kommentarer. Till lärare, allmänhet och skolbarnsföräldrar ställdes frågan: "Tycker Du att det finns något viktigt som inte kommit med i enkäten?" och till elever: "Finns det något Du tycker är viktigt i skolan som inte har kommit med bland frågorna?"

Det var 19 procent av de svarande bland allmänheten, 16 procent av de svarande eleverna och 37 procent av de svarande lärarna som lämnade kommentarer.

Attityder till skolan 2000

Allmänhets- och skolbarnsföräldraenkät (Enkäten till allmänheten utan barn 7-18 år omfattar frågorna 1-8)

ATTITYDER TILL SKOLAN 2000

Fråga 1 Nedanstående fråga omfattar ett antal påståenden som förekommit i debatten om den svenska skolan. I vilken utsträckning instämmer Du i vart och ett av dem?

Påståenden i debatten:	Instämmer helt	Instämmer i stor utsträckning	Instämmer i liten utsträckning	Instämmer inte alls	Vet inte
Det är för mycket nytt och för stora förändringar i skolan	☐	☐	☐	☐	☐
Skolan är en sluten värld som inte påverkas av omvärlden	☐	☐	☐	☐	☐
Lärarna har för många uppgifter utöver själva undervisningen	☐	☐	☐	☐	☐
Lärarna har för stor arbetsbörda	☐	☐	☐	☐	☐
Skolan bör ha ett större ansvar för elevers personliga och sociala utveckling än nu	☐	☐	☐	☐	☐
Kunskapskraven i skolan är för låga	☐	☐	☐	☐	☐
Läraryrket har låg status i Sverige	☐	☐	☐	☐	☐
Lärare har för lite erfarenhet från arbetslivet utanför skolan	☐	☐	☐	☐	☐
Det är bra med fristående skolor som ett alternativ till offentliga skolor	☐	☐	☐	☐	☐

X

Fråga 2 I vilken utsträckning anser Du att den svenska skolan lyckas med följande?

	Mycket stor utsträckning	Ganska stor utsträckning	Varken stor eller liten utsträckning	Ganska liten utsträckning	Mycket liten utsträckning	Vet inte
Ge likvärdig utbildning till alla oavsett t.ex. kön, bostadsort, sociala eller ekonomiska förhållanden	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Verka för jämställdhet mellan könen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ge särskilt stöd till de elever som har svårigheter i skolarbetet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ge eleverna goda kunskaper och färdigheter i skolämnen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ge eleverna kunskaper och färdigheter som förbereder för arbetsmarknaden	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ge eleverna kunskaper och färdigheter som förbereder för fortsatta studier	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Förmedla samhällets grundläggande värden och traditioner	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Utveckla elevernas självförtroende	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Uppmuntra elevernas nyfikenhet och förmåga att ta egna initiativ	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Utveckla elevernas förmåga att ta ställning i etiska och moraliska frågor	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Forts. Fråga 2	Mycket stor utsträckning	Ganska stor utsträckning	Varken stor eller liten utsträckning	Ganska liten utsträckning	Mycket liten utsträckning	Vet inte
Utveckla elevernas förmåga att samarbeta med andra	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Väcka elevernas intresse för fortsatt lärande	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ge eleverna kunskap om vikten av ett ekologiskt hållbart samhälle	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ge eleverna kunskap om och skapa förståelse för det mångkulturella samhället	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 3	Här följer tio exempel på ämnen i grundskolan och gymnasiet. Hur <i>viktigt</i> tycker Du att det är att eleverna uppnår goda kunskaper och färdigheter i dessa ämnen?					
	Absolut nödvändigt	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Inte så viktigt	Inte alls viktigt	Vet inte
Idrott och hälsa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Musik, bild, slöjd, hemkunskap	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Matematik	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Naturvetenskapliga ämnen (kemi, fysik, biologi, naturkunskap)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Svenska	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Engelska	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Andra språk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Samhällskunskap	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Historia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Religionskunskap	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 4	I vilken utsträckning anser Du att den svenska skolan <i>lyckas</i> med att ge goda kunskaper och färdigheter i dessa ämnen?					
	Mycket stor	Ganska stor	Varken stor eller liten	Ganska liten	Mycket liten	Vet inte
Idrott och hälsa	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Musik, bild, slöjd, hemkunskap	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Matematik	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Naturvetenskapliga ämnen (kemi, fysik, biologi, naturkunskap)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Svenska	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Engelska	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Andra språk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Samhällskunskap	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Historia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Religionskunskap	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 5 Vilket förtroende har Du för den svenska skolan?

	Mycket stort	Ganska stort	Varken stort eller litet	Ganska litet	Mycket litet	Vet inte
Den svenska grundskolan i sin helhet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Den svenska gymnasieskolan i sin helhet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Rektorer	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lärarkåren	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skolpolitiker på kommunal nivå	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skolpolitiker på riksnivå	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 6 Hur stor betydelse har följande haft för Din uppfattning om skolan?

	Mycket stor betydelse	Ganska stor betydelse	Ganska liten betydelse	Mycket liten betydelse	Ingen betydelse/ Ej relevant	Vet inte
Erfarenheter från egen skoltid	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Erfarenheter från eget/egna barns skolgång	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Erfarenheter från arbete med barn och ungdomar som går eller nyligen gått i skolan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Diskussioner med släkt, bekanta och kollegor	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Media och offentlig debatt	☐	☐	☐	☐	☐	☐

X

Fråga 7 I Sverige har man rätt att välja skola. Tycker Du att det är bra att elever och föräldrar kan välja en fristående skola med följande inriktning?

	Ja	Nej	Vet inte
Allmän inriktning	☐	☐	☐
Allmän inriktning med speciell profil (t.ex. IT, miljö)	☐	☐	☐
Speciell pedagogik (tex. Waldorf, Montessori)	☐	☐	☐
Språklig/etnisk inriktning	☐	☐	☐
Konfessionell (religiös) inriktning	☐	☐	☐

Fråga 8 Tycker Du att dagens skola i stort sett är bättre eller sämre än den skola Du själv gick i?

- Bättre
- Varken bättre eller sämre
- Sämre
- Vet inte

Följande frågor ska besvaras utifrån ett specifikt barn och avse barnets nuvarande förhållanden. På enkätens framsida framgår vilket barn svaren ska gälla.

Fråga 9 I vilken skolform går barnet på adressetiketten?

- Grundskola, ange skolår (årskurs)
- Naturvetenskapligt eller samhällsvetenskapligt program, ange skolår (årskurs)
- Individuella programmet, ange skolår (årskurs)
- Annat program i gymnasieskolan, ange skolår (årskurs)
- Min son/dotter går inte i grundskolan eller gymnasieskolan → *Tack för din medverkan! Avsluta enkäten.*

Fråga 10 Har Du och Ditt barn valt en annan skola än den kommunala skola som ligger närmast?

- Ja, en annan kommunal skola
- Ja, en fristående skola
- Nej

X

Fråga 11 Är resurserna på Ditt barns skola tillräckliga eller inte tillräckliga inom följande områden enligt Din mening?

	Tillräckliga	Inte tillräckliga	Vet inte
Antal lärare på skolan	☐	☐	☐
Antal undervisningstimmar	☐	☐	☐
Underhållet av skolbyggnaderna	☐	☐	☐
Läroböcker	☐	☐	☐
IT-utrustning och datorer	☐	☐	☐
Övrigt undervisningsmaterial	☐	☐	☐
Aktiviteter utanför skolan, t.ex. exkursioner, studie-, musei- och teaterbesök	☐	☐	☐
Skolbibliotek	☐	☐	☐
Elefvårdspersonal (t.ex. skolsköterska, skolläkare, skolkurator och skolpsykolog)	☐	☐	☐
Skolmaten	☐	☐	☐

Fråga 12 Nedan följer några påståenden som framförts i diskussionen om skolans utveckling. Hur tycker Du att följande på Ditt barns skola bör förändras?

	Öka mycket	Öka något	Som nu/ oförändrat	Minska något	Minska mycket	Vet inte
Elevernas arbete med att själva ta reda på saker och ansvara för sin inläring	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Utvecklingen av elevernas förmåga att arbeta i grupp	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Användningen av datorer i undervisningen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kontakter med verksamheter utanför skolan som t.ex. studiebesök, kontakter med företag	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Den internationella dimensionen, t.ex. samarbetet mellan skolor i olika länder	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lärarnas samordning av undervisningen mellan olika ämnen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Omfattningen av läxor	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Antalet prov	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Elevernas inflytande i skolan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lärarnas inflytande i skolan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Föräldrarnas inflytande i skolan	☐	☐	☐	☐	☐	☐

X

Fråga 13 Vad tycker Du om följande på Ditt barns skola?

	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Vet inte
Den fysiska skolmiljön, t.ex. lokaler och skolgård	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Den sociala skolmiljön på lektioner och raster	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Storleken på klassen/ undervisningsgruppen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Möjligheterna för Ditt barn att få extra hjälp och stöd om det behövs	☐	☐	☐	☐	☐	☐
<u>Om ditt barn går i grundskolan:</u> De utvecklingssamtal Du och Ditt barn hittills haft med Ditt barns lärare	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vad Ditt barn får lära sig	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hur Ditt barn får arbeta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Den stimulans Ditt barn får	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ditt barns lärare	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Normer och regler i skolan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skolmaten	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skolans storlek	☐	☐	☐	☐	☐	☐

X

**Fråga 14 Om Ditt barn går i grundskolan:
Skolan ska informera föräldrarna om sin verksamhet och om elevens skolsituation. Hur tycker Du att Ditt barns skola skött sin informationsuppgift inom följande områden?**

Information om...	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Vet inte
... de mål skolan satt upp för verksamheten under terminen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
... hur undervisningen genomförs	☐	☐	☐	☐	☐	☐
... hur Ditt barn klarar sig i olika ämnen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
... hur Ditt barn fungerar socialt	☐	☐	☐	☐	☐	☐
... hur Du kan hjälpa Ditt barn i skolarbetet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
... normer och regler i Ditt barns skola	☐	☐	☐	☐	☐	☐
... hur resurser används och fördelas	☐	☐	☐	☐	☐	☐
... vilka mål och krav som gäller i olika ämnen	☐	☐	☐	☐	☐	☐

X

Fråga 15 Nedan följer ett antal påståenden om den sociala miljön i skolan. Hur tycker Du att det är i just Ditt barns skola?

	Instämmer	Instämmer inte	Vet inte
Det verkar oftast vara lugnt och finnas arbetsro på lektionerna	☐	☐	☐
Det verkar oftast vara lugnt på raster och håltimmar	☐	☐	☐
Det verkar vara positiv stämning och god sammanhållning på skolan	☐	☐	☐
Mobbning är ett stort problem på skolan	☐	☐	☐
Det förekommer ofta grova ord och svordomar på skolan	☐	☐	☐
Det förekommer våld och rasism på skolan	☐	☐	☐
Skolan gör mycket för att förhindra och motarbeta mobbning och annan kränkande behandling	☐	☐	☐
Du kan kritisera skolan utan att det drabbar Ditt barn	☐	☐	☐
Du känner Dig för det mesta lugn och trygg när Ditt barn är i skolan	☐	☐	☐
Du känner att Ditt barns lärare bryr sig om och respekterar Ditt barns synpunkter	☐	☐	☐
Du känner att Ditt barns lärare bryr sig om och respekterar Dina synpunkter	☐	☐	☐

Fråga 16 Nedanstående fråga omfattar ett antal påståenden som förekommit i debatten om den svenska skolan. Vilken är Din åsikt om vart och ett av dem?

Påståenden i debatten:	Instämmer	Instämmer inte	Vet inte
Rätten att välja skola leder till ökad segregation	☐	☐	☐
Rätten att välja skola leder till konkurrens som främjar kvaliteten i skolorna	☐	☐	☐
Det är bra att fler beslut om skolan idag fattas av lokala politiker	☐	☐	☐
Kommunerna har inte klarat att ta tillräckligt ansvar för skolan	☐	☐	☐
Eleverna klarar att ta det ansvar som krävs för mer inflytande i skolan	☐	☐	☐
Det är bra om skolor har elever med olika social och kulturell bakgrund	☐	☐	☐
Det ska vara mer ordning och reda i skolan	☐	☐	☐
Fler vuxna behövs i skolan	☐	☐	☐
Betyg bör ges tidigare i grundskolan	☐	☐	☐

Fråga 17 Hur mycket vill Du som förälder vara med och bestämma om följande?

	Väldigt mycket	Ganska mycket	Varken mycket eller lite	Ganska lite	Mycket lite	Vet inte
Vad Ditt barn ska lära sig i skolan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vilka läromedel som ska användas	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hur eleverna ska arbeta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skolmiljöns utformning	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Normer och regler i skolan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hur skolan använder sina resurser inom olika områden, t.ex. vikarier, studiebesök, inköp av material	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vilka lärare barnen har	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Storleken på klassen/ undervisningsgruppen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det egna barnets möjlighet att få extra stöd om det skulle behövas	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Att kunna välja skola	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 18 Hur mycket kan Du som förälder vara med och bestämma om följande?

	Väldigt mycket	Ganska mycket	Varken mycket eller lite	Ganska lite	Mycket lite	Vet inte
Vad Ditt barn ska lära sig i skolan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vilka läromedel som ska användas	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hur eleverna ska arbeta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skolmiljöns utformning	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Normer och regler i skolan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hur skolan använder sina resurser inom olika områden, t.ex. vikarier, studiebesök, inköp av material	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vilka lärare barnen har	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Storleken på klassen/ undervisningsgruppen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Det egna barnets möjlighet att få extra stöd om det skulle behövas	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Att kunna välja skola	☐	☐	☐	☐	☐	☐

X

Fråga 19 Skulle Du vara beredd att göra en personlig insats för att åstadkomma förändringar i Ditt barns skola?

- Ja, regelbundet
- Ja, någon gång
- Nej
- Vet inte

Fråga 20 Om Ditt barn går i grundskolan:
Idag finns det möjlighet att bilda s.k. föräldrastyrelser på skolor (lokala styrelser med föräldramajoritet) där föräldrar, elever och personal har rätt att fatta beslut i vissa frågor. Tycker Du att en sådan styrelse ska ha befogenheter att fatta beslut på Ditt barns skola när det gäller följande?

	Ja	Nej	Vet inte
Vad eleverna ska lära sig i skolan	☐	☐	☐
Vilka läromedel som ska användas	☐	☐	☐
Hur eleverna ska arbeta	☐	☐	☐
Skolmiljöns utformning	☐	☐	☐
Normer och regler i skolan	☐	☐	☐
Hur skolan använder sina resurser inom olika områden, t.ex. vikarier, studiebesök, inköp av material	☐	☐	☐
Vilka lärare som ska anställas	☐	☐	☐
Storleken på klasser/undervisningsgrupper	☐	☐	☐

Fråga 21 Om Ditt barn går i grundskolan:
Skulle Du kunna tänka Dig att vara föräldrarepresentant i en sådan styrelse på Ditt barns skola?

- Ja
 Nej
 Vet inte

Till sist några frågor om Dig själv.

Vilket år är Du född? 19..... (födelseår)

Kön? Man Kvinna

Antal barn i åldern 7-19 år i Ditt hushåll? barn

Vilken är Din högsta skolutbildning?

- Grundskola eller motsvarande Högskoleutbildning kortare än 3 år
 Gymnasieskola eller motsvarande Högskoleutbildning 3 år eller längre

Vilken är Din nuvarande huvudsysselsättning?

- Arbetar inom privat sektor Studerande
 Arbetar inom offentlig sektor Arbetsökande
 Egenföretagare Pensionär
 Studerande Annat

Är Du född i ett annat land än Sverige?

- Nej, jag är född i Sverige
 Ja, jag är född i ett annat land

Vilket parti tycker Du bäst om idag?

- Vänsterpartiet Kristdemokratern
 Socialdemokraterna Miljöpartiet de gröna
 Centerpartiet Annat parti
 Folkpartiet liberalerna Vet inte
 Moderata samlingspartiet

TACK FÖR DIN MEDVERKAN!

Tycker Du att det finns något viktigt som inte kommit med i enkäten?

.....

ATTITYDER TILL SKOLAN 2000

Bakgrundsfrågor

Fråga 1 Var har Du huvuddelen av Din tjänstgöring?

Grundskolan år 1-3	Grundskolan år 4-6	Grundskola år 7-9	Gymnasieskolan NV eller SP	Gymnasieskolan övriga program
☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 2 Om Du arbetar på gymnasieskolan. Arbetar Du på NV eller SP och andra program?

Ja	Nej
☐	☐

Fråga 3 Arbetar Du på en kommunal eller fristående skola?

☐ Kommunal	☐ Fristående
-----------------------------------	-------------------------------------

Fråga 4 Hur många elever finns på den skola där Du arbetar?

- 199	☐
200 - 299	☐
300 - 399	☐
400 - 499	☐
500 - 999	☐
1000 -	☐

Fråga 5 Hur många år har Du arbetat som lärare? _____ år

Fråga 6 Nedanstående fråga omfattar ett antal påståenden som förekommit i debatten om den svenska skolan. I vilken utsträckning instämmer Du i vart och ett av dem?

Påståenden i debatten:	Instämmer helt	Instämmer i stor ut- sträckning	Instämmer i liten ut- sträckning	Instämmer inte alls	Vet inte
Det är för mycket nytt och för stora förändringar i skolan	☐	☐	☐	☐	☐
Skolan är en sluten värld som inte påverkas av omvärlden	☐	☐	☐	☐	☐
Skolan bör ha ett större ansvar för elevers personliga och sociala utveckling än nu	☐	☐	☐	☐	☐
Kunskapskraven i skolan är för låga	☐	☐	☐	☐	☐
Det är bra med fristående skolor som ett alternativ till offentliga skolor	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 7 Tycker Du att dagens skola uppfyller följande övergripande mål bättre eller sämre än för ca 10 år sedan?

	Mycket bättre	Något bättre	Varken bättre eller sämre	Något sämre	Mycket sämre	Vet inte
Ge eleverna goda kunskaper och färdigheter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Främja elevernas utveckling till ansvarskännande människor och samhällsmedlemmar	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Stödja elever i behov av särskilt stöd	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 8 I vilken utsträckning anser Du att den svenska skolan lyckas med följande?

	Mycket stor utsträckning	Ganska stor utsträckning	Varken stor eller liten utsträckning	Ganska liten utsträckning	Mycket liten utsträckning	Vet inte
Ge likvärdig utbildning till alla oavsett t.ex. kön, bostadsort, sociala eller ekonomiska förhållanden	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Verka för jämställdhet mellan könen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ge särskilt stöd till de elever som har svårigheter i skolarbetet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ge eleverna goda kunskaper och färdigheter i skolämnen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ge eleverna kunskaper och färdigheter som förbereder för arbetsmarknaden	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ge eleverna kunskaper och färdigheter som förbereder för fortsatta studier	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Förmedla samhällets grundläggande värden och traditioner	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Utveckla elevernas självförtroende	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Uppmuntra elevernas nyfikenhet och förmåga att ta egna initiativ	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Utveckla elevernas förmåga att ta ställning i etiska och moraliska frågor	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Utveckla elevernas förmåga att samarbeta med andra	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Väcka elevernas intresse för fortsatt lärande	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ge eleverna kunskap om vikten av ett ekologiskt hållbart samhälle	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ge eleverna kunskap om och skapa förståelse för det mångkulturella samhället	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 9 Vilket förtroende har Du för den svenska skolan?

	Mycket stort	Ganska stort	Varken stort eller litet	Ganska litet	Mycket litet	Vet inte
Den svenska grundskolan i sin helhet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Den svenska gymnasieskolan i sin helhet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skolpolitiker på kommunal nivå	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skolpolitiker på riksnivå	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skolverket	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 10 Vilken betydelse har följande för Ditt arbete i skolan?

	Mycket stor	Ganska stor	Ganska liten	Mycket liten/ingen alls	Vet inte
Läroplanen	☐	☐	☐	☐	☐
Timplanen	☐	☐	☐	☐	☐
Kursplaner	☐	☐	☐	☐	☐
Program mål	☐	☐	☐	☐	☐
Kommunens skolplan	☐	☐	☐	☐	☐
Skolans lokala arbetsplan	☐	☐	☐	☐	☐
Betygskriterier	☐	☐	☐	☐	☐
Nationella prov (besvaras endast om nationella prov ingår i Ditt/Dina ämnen)	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 11 Anser Du att Du har tillräcklig kunskap och kompetens...

	Ja	Nej	Vet inte
... i metodik	☐	☐	☐
... i det ämne/de ämnen som Du undervisar i	☐	☐	☐
... för att kunna upptäcka och stödja elever i behov av särskilt stöd	☐	☐	☐
... för att kunna arbeta med elever med olika social och kulturell bakgrund	☐	☐	☐
... för att använda datorer i arbetet	☐	☐	☐

Fråga 12 Hur trivs Du...

	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Vet inte
...i skolan Du arbetar i?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
...med eleverna?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
...med Dina kollegor?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
...med skolledningen?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 13 Hur mycket kan Du som lärare vara med och bestämma om följande?

	Väldigt mycket	Ganska mycket	Varken mycket eller lite	Ganska lite	Mycket lite	Vet inte
Vad eleverna ska lära sig i Ditt/Dina ämnen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vilka läromedel som ska användas	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hur eleverna ska arbeta	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skolmiljöns utformning	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Normer och regler i skolan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hur skolan använder sina resurser inom olika områden, t. ex. vikarier, studiebesök, inköp av material	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Storleken på klasser/undervisningsgrupper	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Elevernas möjlighet att få extra stöd om det skulle behövas	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 14 Tycker Du att Du själv, eleverna och föräldrarna borde vara med och bestämma mer eller mindre om följande?

	Jag själv bör bestämma:			Eleverna bör bestämma:			Föräldrarna bör bestämma:		
	Mer	Som nu	Mindre	Mer	Som nu	Mindre	Mer	Som nu	Mindre
Vad eleverna ska lära sig i Ditt/Dina ämnen	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Vilka läromedel som ska användas	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hur eleverna ska arbeta	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skolmiljöns utformning	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Normer och regler i skolan	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Hur skolan använder sina resurser inom olika områden, t. ex. vikarier, studiebesök, inköp av material	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Storleken på klasser/undervisningsgrupper	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Elevernas möjlighet att få extra stöd om det skulle behövas	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 15 Har Du under det senaste året allvarligt övervägt att byta yrke eller arbetsplats?

- Ja, byta yrke
- Ja, byta arbetsplats
- Nej

Fråga 16 Nedan följer några påståenden som framförts i diskussionen om skolans utveckling. Hur tycker Du att följande bör förändras på Din skola?

	Öka mycket	Öka något	Som nu/ Oförändrat	Minska något	Minska mycket	Vet inte
Elevernas arbete med att själva ta reda på saker och ansvara för sitt lärande	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Utvecklingen av elevernas förmåga att arbeta i grupp	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Användningen av datorer i undervisningen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kontakter med verksamheter utanför skolan som t. ex. studiebesök, kontakter med företag	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Den internationella dimensionen, t. ex. samarbetet mellan skolor i olika länder	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lärarnas samordning av undervisningen mellan olika ämnen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Omfattningen av läxor	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Antalet prov	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Elevernas inflytande i skolan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Lärarnas inflytande i skolan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Föräldrarnas inflytande i skolan	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 17 Nedan följer ett antal påståenden om den sociala miljön i skolan. Hur tycker Du att det är i just Din skola?

	Instämmer	Instämmer inte	Vet inte
Det är oftast lugnt och finns arbetsro på Dina lektioner	☐	☐	☐
Det är oftast lugnt på raster och håltimmar	☐	☐	☐
Det är positiv stämning och god sammanhållning på skolan	☐	☐	☐
Mobbning är ett stort problem på skolan	☐	☐	☐
Det förekommer ofta grova ord och svordomar på skolan	☐	☐	☐
Det förekommer våld och rasism på skolan	☐	☐	☐
Skolan gör mycket för att förhindra och motarbeta mobbning och annan kränkande behandling	☐	☐	☐
Du kan kritisera förhållanden i skolan utan att det drabbar Dig själv	☐	☐	☐
Du möts för det mesta med respekt från eleverna	☐	☐	☐
Du möts för det mesta med respekt från föräldrarna till Dina elever	☐	☐	☐
Eleverna bemöter för det mesta varandra med respekt	☐	☐	☐

Fråga 18 Vad tycker Du om följande i Din nuvarande arbetssituation?

	Mycket nöjd	Ganska nöjd	Varken nöjd eller missnöjd	Ganska missnöjd	Mycket missnöjd	Vet inte
Din lön	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Din arbetsbelastning	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Din tillgång till en arbetsplats i skolan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dina möjligheter till kompetensutveckling	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Dina möjligheter att få större ansvar och högre lön inom läraryrket	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Samarbetet med kollegor	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Skolledningens pedagogiska ledarskap	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Uppskattningen från eleverna	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Din samverkan med föräldrarna	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 19 Vad tycker Du om följande förutsättningar för Din undervisning?

	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Vet inte
Tillgång till ändamålsenliga lokaler	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tillgång till bibliotek	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Tillgång till undervisningsmaterial och teknisk utrustning	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Storlek på klasser/undervisningsgrupper	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Elevernas förkunskaper	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Elevernas intresse och engagemang	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Elevernas möjlighet att få extra stöd om det behövs	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 20 Under de förhållanden och förutsättningar som Du arbetar, hur tycker Du att Du lyckas med följande i ditt arbete med eleverna?

	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Vet inte
Utgå från varje enskild elevs behov i lärandet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Väcka intresse och engagemang hos eleverna	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ta tillvara elevernas erfarenheter och synpunkter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ge flickor och pojkar lika goda möjligheter	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ge elever kunskaper och färdigheter i Ditt/Dina ämnen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Sätta rättvisa betyg	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 21 Nedan följer ett antal påståenden som förekommit i debatten om den svenska skolan. Vilken är Din åsikt om vart och ett av dem?

	Instämmer	Instämmer inte	Vet inte
Rätten att välja skola leder till ökad segregation	☐	☐	☐
Rätten att välja skola leder till konkurrens som främjar kvaliteten i skolorna	☐	☐	☐
Det är bra att fler beslut om skolan idag fattas av lokala politiker	☐	☐	☐
Kommunerna har inte klarat att ta tillräckligt ansvar för skolan	☐	☐	☐
Eleverna klarar att ta det ansvar som krävs för mer inflytande i skolan	☐	☐	☐
Det är bra om skolor har elever med olika social och kulturell bakgrund	☐	☐	☐
Det ska vara mer ordning och reda i skolan	☐	☐	☐
Fler vuxna behövs i skolan	☐	☐	☐
Betyg bör ges tidigare i grundskolan	☐	☐	☐

Fråga 22 Hur har Din arbetssituation förändrats de senaste 3 åren? (besvaras om Du arbetat minst 3 år)

	Ökat väsentligt	Ökat något	Oförändrat	Minskat något	Minskat väsentligt	Vet inte
Elevernas intresse och engagemang för skolarbetet	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Samordning mellan ämnen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Kontakter med verksamheter utanför skolan, som t. ex. studiebesök, kontakter med företag	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Problem med våld, mobbning och rasism	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Problem med grovt språkbruk	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Utrymmet för att pröva nya arbetsätt	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Elever i behov av särskilt stöd	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Fråga 23 Har Du under det senaste året blivit utsatt för våld, hot eller trakasserier på Din arbetsplats?

- Ja, av en eller flera elever
- Ja, av personal på skolan
- Nej

TACK FÖR DIN MEDVERKAN!

Tycker Du att det finns något viktigt som inte kommit med i enkäten?

.....

.....

.....

.....

12. Vad tycker Du om Dina lärare?

Du kan svara Alla lärare, De flesta lärarna, Ungefär hälften, Några få lärare, Inga lärare eller Vet inte.

	Alla lärare	De flesta lärarna	Ungefär hälften	Några få lärare	Inga lärare	Vet inte
24						
25						
26						
27						
28						
29						

13. Hur tycker Du att det fungerar i olika ämnen i Din skola?

Du kan svara I alla ämnen, I de flesta ämnen, I ungefär hälften, I några få ämnen, Inte i något ämne eller Vet inte.

	I alla ämnen	I de flesta ämnen	I ungefär hälften	I några få ämnen	Inte i något ämne	Vet inte
30						
31						
32						
33						

14. Vad tycker Du om följande i Din skola?

Du kan svara Mycket bra, Ganska bra, Varken bra eller dåligt, Ganska dåligt, Mycket dåligt eller Vet inte.

	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Vet inte
34						
35						
36						
37						
38						
39						
40						

15. Är kraven som ställs på Dig i skolan?

LÄS UPP SVARSALTERNATIVEN!

- 1 För höga
- 2 Lagom
- 3 För låga
- 4 Vet inte

16. Vad tycker Du om följande när det gäller Dig själv i skolan?

Du kan svara Alltid, Oftast, Då och då, Sällan, Aldrig eller Vet inte.

	Alltid	Oftast	Då och då	Sällan	Aldrig	Vet inte
42 Hur ofta känns det meningsfullt att gå i skolan? <u>LÄS UPP SVARSALTERNATIVEN!</u>	☐	☐	☐	☐	☐	☐
43 Hur ofta känner Du Dig stressad i skolan?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
44 Hur ofta känner Du Dig rädd eller orolig i skolan?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

17. Hur ofta händer det att Du är borta från skolan utan att Du har lov till det?

LÄS UPP SVARSALTERNATIVEN!

- 1 Mycket ofta
- 2 Ganska ofta
- 3 Ibland
- 4 Någon gång
- 5 Aldrig

45

ENDAST GYMNASIELEVER:

18. Om Du kunde få ett jobb. Skulle Du hellre jobba än gå i skolan?

LÄS UPP SVARSALTERNATIVEN!

- 1 Ja absolut
- 2 Ja, troligen
- 3 Nej, troligen inte
- 4 Nej, absolut inte
- 5 Vet inte

46

19. Hur mycket eller litet tycker Du att Du själv bryr Dig om och engagerar Dig i skolarbetet?

LÄS UPP SVARSALTERNATIVEN!

- 1 Väldigt mycket
- 2 Ganska mycket
- 3 Varken mycket eller litet
- 4 Ganska litet
- 5 Väldigt litet

47

20. Är klassen eller undervisningsgruppen som Du oftast vistas i

LÄS UPP SVARSALTERNATIVEN!

- 1 För stor
- 2 Lagom
- 3 För liten
- 4 Vet inte

48

21. Här följer två frågor om vilken betydelse Du tycker att skolan har för Ditt lärande i framtiden.

a. Hur mycket nytta kommer Du att få av det Du lär Dig i skolan?

LÄS UPP SVARSALTERNATIVEN!

- 1 Väldigt mycket
- 2 Ganska mycket
- 3 Varken mycket eller litet
- 4 Ganska litet
- 5 Väldigt litet eller inte alls
- 6 Vet inte

49

b. Ger skolan Dig lust att lära Dig mer?

LÄS UPP SVARSALTERNATIVEN!

- 1 Väldigt mycket
- 2 Ganska mycket
- 3 Varken mycket eller litet
- 4 Ganska litet
- 5 Väldigt litet eller inte alls
- 6 Vet inte

50

22. Tror Du att Du kommer att läsa vidare på universitet eller högskola i framtiden?

LÄS UPP SVARSALTERNATIVEN!

- 1 Ja absolut
- 2 Ja, troligen
- 3 Nej, troligen inte
- 4 Nej, absolut inte
- 5 Vet inte

51

23. Hur mycket vill Du som elev vara med och bestämma om?

Du kan svara Väldigt mycket, Ganska mycket, Varken mycket eller litet, Ganska litet, Väldigt litet eller Inte alls eller Vet inte.

	Väldigt mycket	Ganska mycket	Varken mycket eller litet	Ganska litet	Väldigt litet/ Inte alls	Vet inte
52 Vad Du får lära Dig i olika ämnen? <u>LÄS UPP SVARSALTERNATIVEN!</u>	☐	☐	☐	☐	☐	☐
52 Vilka läroböcker och andra läromedel ni ska ha i skolan?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
54 Hur ni ska arbeta t ex om ni ska arbeta i grupp, göra egna undersökningar eller lyssna på läraren?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
55 Hur skolmiljön t ex lokalerna och skolgården ska vara?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
56 Reglerna i skolan?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
57 Läxor och prov?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
58 Skolmaten?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

24. Hur mycket kan Du som elev vara med och bestämma om?

Du kan svara Väldigt mycket, Ganska mycket, Varken mycket eller litet, Ganska litet, Väldigt litet eller Inte alls eller Vet inte.

	Väldigt mycket	Ganska mycket	Varken mycket eller litet	Ganska litet	Väldigt litet/ Inte alls	Vet inte
59 Vad Du får lära Dig i olika ämnen? <u>LÄS UPP SVARSALTERNATIVEN!</u>	☐	☐	☐	☐	☐	☐
60 Vilka läroböcker och andra läromedel ni ska ha i skolan?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
61 Hur ni ska arbeta t ex om ni ska arbeta i grupp, göra egna undersökningar eller lyssna på läraren?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
62 Hur skolmiljön t ex lokalerna och skolgården ska vara?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
63 Reglerna i skolan?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
64 Läxor och prov?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
65 Skolmaten?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

25. Vad tycker Du om de möjligheter som Du har haft att välja ämnen eller kurser som intresserar Dig?

Du kan svara Mycket bra, Ganska bra, Varken bra eller dåliga, Ganska dåliga, Mycket dåliga eller Vet inte.

	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåliga	Ganska dåliga	Mycket dåliga	Vet inte
ENDAST GRUNDSKOLEELEVER:						
66 Möjligheterna att välja kurs eller kurser till elevens val?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
ENDAST GYMNASIEELEVER:						
67 Möjligheterna att välja valbara kurser?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
68 Möjligheterna att välja kurs eller kurser till Ditt individuella val?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

26. Här följer några påståenden om hur det kan vara i en skola. Hur tycker Du att det är i just Din skola?

Du kan svara att Du instämmer, att Du inte instämmer eller Vet inte.

	Instämmer	Instämmer inte	Vet inte
69 Det är oftast lugnt och finns arbetsro på lektionerna	☐	☐	☐
70 Det är positiv stämning och god sammanhållning i min skola	☐	☐	☐
71 Mobbning är ett stort problem på skolan	☐	☐	☐
72 Det används ofta grova ord och svordomar på skolan	☐	☐	☐
73 Det förekommer våld och rasism på skolan	☐	☐	☐
74 Min skola gör mycket för att förhindra mobbning och annan kränkande behandling	☐	☐	☐
75 Elever och lärare bemöter varandra med respekt på min skola	☐	☐	☐

27. Hur tycker Du att Du själv har det i den skola där Du går?

Du kan svara att Du instämmer, att Du inte instämmer eller Vet inte.

	Instämmer	Instämmer inte	Vet inte
76 Tycker Du att Du kan säga ifrån om sådant Du tycker är fel utan att Du själv får lida av det? <u>LÄS UPP SVARSALTERNATIVEN!</u>	☐	☐	☐
77 Du känner Dig för det mesta lugn och trygg när Du är i skolan	☐	☐	☐
78 Du känner Dig ofta orättvist behandlad av lärare eller andra vuxna i skolan	☐	☐	☐
79 Du känner Dig mobbad eller trakasserad av andra elever	☐	☐	☐
80 Du känner Dig mobbad eller trakasserad av någon av Dina lärare	☐	☐	☐

28. Hur trivs Du?

Du kan svara Mycket bra, Ganska bra, Varken bra eller dåligt, Ganska dåligt, Mycket dåligt eller Vet inte.

	Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Vet inte
81 I skolan Du går i? <u>LÄS UPP SVARSALTERNATIVEN!</u>	☐	☐	☐	☐	☐	☐
82 Med andra elever?!	☐	☐	☐	☐	☐	☐
83 Med lärarna?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
84 Med skolarbetet?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

29. Hur lätt eller svårt skulle Du ha att vända Dig till någon i skolan om Du får problem som har med skolan att göra?

Du kan svara Mycket lätt, Ganska lätt, Varken lätt eller svårt, Ganska svårt, Mycket svårt eller Vet inte.

	Mycket lätt	Ganska lätt	Varken lätt eller svårt	Ganska svårt	Mycket svårt	Vet inte
85 Någon av Dina lärare? <u>LÄS UPP SVARSALTERNATIVEN!</u>	☐	☐	☐	☐	☐	☐
86 Elevvårdspersonal t ex skolsköterska eller skolkurator?	☐	☐	☐	☐	☐	☐
87 Rektor?	☐	☐	☐	☐	☐	☐

30. Tycker Du att följande på Din skola behöver öka eller minska eller tycker Du att det ska vara som det är nu?

Du kan svara Öka mycket, Öka något, Som nu oförändrat, Minska något, Minska mycket eller Vet inte.

	Öka mycket	Öka något	Som nu/ oförändrat	Minska något	Minska mycket	Vet inte
88 Elevernas arbete med att själva ta reda på saker i stället för att läraren berättar <u>LÄS UPP SVARSALTERNATIVEN!</u>	☐	☐	☐	☐	☐	☐
89 Träning i att arbeta i grupp	☐	☐	☐	☐	☐	☐
90 Användningen av datorer i undervisningen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
91 Kontakter med verksamheter utanför skolan som t ex studiebesök, kontakter med företag	☐	☐	☐	☐	☐	☐
92 Samarbete med skolor i andra länder	☐	☐	☐	☐	☐	☐
93 Lärarnas samordning av undervisningen mellan olika ämnen	☐	☐	☐	☐	☐	☐
94 Mängden läxor och prov	☐	☐	☐	☐	☐	☐
95 Elevernas inflytande i skolan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
96 Lärarnas inflytande i skolan	☐	☐	☐	☐	☐	☐
97 Föräldrarnas inflytande i skolan	☐	☐	☐	☐	☐	☐

31. När skolan diskuteras finns många åsikter. Här kommer några exempel på sådana åsikter. Vad tycker Du?

Du kan svara att Du instämmer, att Du inte instämmer eller Vet inte.

	Instämmer	Instämmer inte	Vet inte
98 Det är för mycket nytt och för stora förändringar i skolan	☐	☐	☐
99 Rätten att välja skola leder till större klasskillnader	☐	☐	☐
100 Det ska vara mer ordning och reda i skolan	☐	☐	☐
101 Fler vuxna behövs i skolan	☐	☐	☐
102 Eleverna bör få betyg tidigare i grundskolan	☐	☐	☐

32. Här följer nio exempel på ämnen i skolan. Hur viktigt tycker Du det är med bra kunskaper och färdigheter i dessa ämnen?

Du kan svara Absolut nödvändigt, Mycket viktigt, Ganska viktigt, Inte så viktigt, Inte alls viktigt eller Vet inte.

		Absolut nödvändigt	Mycket viktigt	Ganska viktigt	Inte så viktigt	Inte alls viktigt	Vet inte
103	Idrott och hälsa <u>LÄS UPP SVARSALTERNATIVEN!</u>	☐	☐	☐	☐	☐	☐
104	Matematik	☐	☐	☐	☐	☐	☐
105	Naturvetenskapliga ämnen (kemi, fysik, biologi, naturkunskap, teknik)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
106	Svenska	☐	☐	☐	☐	☐	☐
107	Engelska	☐	☐	☐	☐	☐	☐
108	Andra språk (t ex tyska, franska, spanska)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
109	Samhällskunskap	☐	☐	☐	☐	☐	☐
110	Historia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
111	Religionskunskap	☐	☐	☐	☐	☐	☐

33. Hur tycker Du att skolan lyckats med att ge Dig bra kunskaper och färdigheter i dessa ämnen?
ÄVEN ELEVER SOM INTE LÄSER ÄMNET JUST NU SKALL SVARA!

Du kan svara Mycket bra, Ganska bra, Varken bra eller dåligt, Ganska dåligt, Mycket dåligt eller Vet inte.

		Mycket bra	Ganska bra	Varken bra eller dåligt	Ganska dåligt	Mycket dåligt	Vet inte
112	Idrott och hälsa <u>LÄS UPP SVARSALTERNATIVEN!</u>	☐	☐	☐	☐	☐	☐
113	Matematik	☐	☐	☐	☐	☐	☐
114	Naturvetenskapliga ämnen (kemi, fysik, biologi, naturkunskap, teknik)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
115	Svenska	☐	☐	☐	☐	☐	☐
116	Engelska	☐	☐	☐	☐	☐	☐
117	Andra språk (t ex tyska, franska, spanska)	☐	☐	☐	☐	☐	☐
118	Samhällskunskap	☐	☐	☐	☐	☐	☐
119	Historia	☐	☐	☐	☐	☐	☐
120	Religionskunskap	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Finns det något Du tycker är viktigt i skolan som inte har kommit med bland frågorna?

.....

.....

.....

TACKAFÖRHJÄLPEN!